

อธิษฐานปิฎก
อธิษฐานทุกขปาติ

ลิลิตยนิยคาถา

พุทธศักราช ๒๕๐๓

กรรณา วีย ฉศุเตตุ
เบญยชมเมตุ ฉศุเพตุ
ทยาย คาย ฉศุเตตุ
ปาวีเหราวธามหิ
ปาวินคตกมุตมหิ
ลิตาธเน ธนินินโน
จกกวาพสหัสเสหิ
ธนินินเนน เทวาน
มาคริ ปมุขิ กตวา
อภิมมกถามคัค

คตต ปาเท นมตติควา
ฉศุชมมบจตต ปุเชควา
มหาจุพาดงกรณ—
คณนโมการเตเชน
ติริยา ค้วดยาเยว
ยาญจมนวมาฐน
ชาติโต อธิ วตตมหิ
กตต กตคุมารทฐา
ฉศุคณหุคปาทคณ
ชมมตตคณิ เอกค

ปณณา ยตต มเหตโน
ปวคคิตถ ยถารุจิ
ตมตตาคิคมานโต
วตตโต คิตถาตเย
ปณทกมพตนามเก
อาทิจโจว ยุกนฐเว
ทตทาคมม ฉศุพโต
คณเนน ปวิวาริโต
คตตต ปณณาย เทชต
เทวาน ตมปวคคิต

ตมพุทธตต ลิติมโต
กตวา ตตตต จณชติ
วิทยาตยนิตติคา
มย เทม ตกั วริ
ชมมชคคิยมาคยา
ชนนี พุทธมามีกา
ตมปณณตจจิวตติกา
ถาวรณจ อคตถาธก
จชิตวา ตนคกั ฐน
ตมมาตมพุทธเทตติ

ไธธาเปตฺวา มุทุทาเปติ
เจตสา วิปฺปสฺสเนน
ยํ ยํ ตาย กตํ ปุญฺญํ
คตฺตํ คตฺตํ ภาเวน
ตมคํ ชยติทฺธิ จ
ไธคฺคิ ภาควุญฺจ ตมกฺขจ

ตฺถมมํ ปกาสิคฺคํ
ปหคฺคิ ความคตฺตํ
มมตฺตํ คตฺตํ
ราชตฺตํ ชนํ ตีรํ
ชยํ วณฺณํ สฺสํ พถํ
โกคฺคํ จ สพฺพทาติ.

ลิลิตลึงคณียคาถา

พุทธศักราช ๒๕๐๓

ดมเด็จพระดัมมาตัมพุทธเจ้า ผู้ทรงแสวงหาพระคุณอันยิ่งใหญ่พระองค์ใด
ทรงหยั่งพระปรีชาญาณสอดส่องไปในเนวณยธรรมทั้งปวง ดำเริญตามพระพุทธประสงค์
เหมือนที่ทรงแผ่พระมหากรุณาให้ปกคลุมไปในหมู่สัตว์โดยไม่ยกเว้น มีพระพุทธ
หฤทัยอันนำพระมหากรุณาในหมู่สัตว์นั้นระโดนแล้ว ครั้นได้รับจากทรงแต่งตั้ง
พระปาฏิหาริย์ เสด็จประทับนั่งบนพระแท่นปัทมทุกัมพตศิลาอาสน์ ภายใต
คองคณปาริณตคกชาติ ในภพดาวดั่งดี เป็นประหนึ่งพระอาทิตย์ปรากฏเหนือยอดเขา
ยุคินทร แวดล้อมด้วยหมู่ทวยเทพ ซึ่งมาประชุมจากทุกทิศในหิมนจักรวาล แล้วทรง
แต่งตั้งพระอภิธรรมโปรดหมู่ทวยเทพ ซึ่งมีพระศรีมหาโมกขผลเป็นประมุข
ด้วยกำลังพระปรีชาญาณ

คณมหาราชาดงกรณราชวิทยาลัย ขอน้อมนมัสการบูชาพระยุคลบาทของ
ดมเด็จพระบรมโลกนาถผู้ทรงศักดิ์ศรีพระองค์นี้ กับทั้งพระดีถีธรรมและพระจริยวัตร
ของพระองค์ ด้วยเดชแห่งการน้อมนมัสการบูชาพระรัตนตรัยนี้ คณมหาราชาดง-
กรณราชวิทยาลัย ขอตั้งกุศลถกถยานจิตถวายพระพรแด่เทพิตระดมเด็จพระราช
ชนนีศรีสังวาลย์ ดังนี้

ดมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์พระองค์นี้ ทรงเป็นพระราชมารดาของ
พระมหาภคินีรัชกาลที่ ๙ และ รัชกาลที่ ๙ ทรงเป็นพุทธมามิกาย่างมั่นคง
นับตั้งแต่ตั้งภูมิลำเนาจนถึงปัจจุบันนี้ ทรงเจริญพระชนมายุได้ ๖๐ พระวัสส์ เจริญ
พระศรัทธาทรงปรารถนาบำเพ็ญพระกุศลอันเป็นแก่นสาร และบันดาให้สำเร็จประ-

โยชน์ ทรงยังกุศลจิตอุปบาทให้บังเกิดขึ้นแล้ว ทรงบริจาคทุนทรัพย์จำนวน ๗๐,๐๐๐ บาท ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดีย ข้าราชการบำนาญพระไวยก- ปกรณ์ธรรมดั่งคนี่ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงแต่งตั้งแล้วนี้ เพื่อประกาศ เผยแผ่พระธรรม เป็นประหนึ่งทรงคัดลอกมคธรรม ให้กักก้องกังวานไปใน ทิศานุทิศ

ก็พระกุศลบุญกรรมใด ๆ ที่สมเด็จพระราชชนนีได้ทรงบำเพ็ญมาแต่ทุก ๆ ประการ ซึ่งมีพระธรรมดั่งคนี่วิทยาทานเป็นมูฐาน ด้วยอานุภาพพระกุศลบุญกรรม นั้น ๆ ขอสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ จงทรงประสบ ความมั่งคั่ง ความดำริ้ง พระชนมายุยืนนาน พระฉวีวรรณเื่องได้ ความเกษมสุข ความมั่งพาดานมัย ความดีวิบัติ ความมั่งคั่งแห่งบุญธรรม ตาภผล และความสุขด้วยโรคภัยไข้ดี ตลอดจนทุกประการ.

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อภิมุขมปิฎก

อภิมุขมปิฎก

ไทย-รวุเจ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเยน ปกาสิต

อนุสสรณีย

พุทธวสเส ๒๕๐๐

รชุตารมภมุตหสิปการ

๕ ค. ปชาตงคหวิถิ บางกอกนคร

ดัยามเทถ์ ๒๕๐๓

นิทานพจน์

คำว่า เตปิฏก หรือเรียกในภาษาไทยว่า พระไตรปิฏก นั้น หมายถึง
เอกสารสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พระพุทธพจน์

พระพุทธพจน์นั้น ท่านนับเป็น ๓ ตอน คือ ปฐมพุทธพจน์ ๑ มัชฌิม-
พุทธพจน์ ๑ ปัจฉิมพุทธพจน์ ๑

พระอุทานที่พระพุทธเจ้าตรัสแบ่งออกครั้งแรก ขณะที่พระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ
ณ มหาโพธิบัลลังก์ ว่า “ยथा หเว ปาตุภวนฺติ ชมฺมา ฯ เป ฯ สุริโยว
โสภาสยมนฺนคติโก” ดังนี้ จัดเป็น ปฐมพุทธพจน์

คำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนครั้งสุดท้าย เมื่อทรงบิณฑบาตอยู่ระหว่างคันธัง
ทั้งคู่นั้น สมัยจะเสด็จปรินิพพาน ว่า “หนุตถาเน อภิขเว อามนฺตยาเม โว, วยชฺชมา
สงฺขารรา, อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ” ดังนี้ จัดเป็น ปัจฉิมพุทธพจน์

พระสังฆกรรมอันประกาศอคมกรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งไว้ตลอด เวทนา
๔๕ พระวัสส์ ซึ่งอยู่ในระหว่างกลางปฐมพุทธพจน์และปัจฉิมพุทธพจน์ทั้ง ๒ นั้น
จัดเป็น มัชฌิมพุทธพจน์

พระพุทธพจน์ทั้งหมดนี้นั้น เมื่อว่าโดย ปิฏก ท่านจัดเป็น ๓ ปิฏก คือ
วินัยปิฏก ๑ สุตตันตปิฏก ๑ อภิธรรมปิฏก ๑ เมื่อว่าโดย นิกาย ท่านจัดเป็น
๕ นิกาย คือ ทิฆนิกาย ๑ มัชฌิมนิกาย ๑ สังยุตตนิกาย ๑ อังคุตตรนิกาย ๑
ขุททกนิกาย ๑ เมื่อว่าโดย องค์ ท่านจัดเป็น ๘ องค์ คือ สุตตะ ๑ เภยยะ ๑
เวยยาकरणะ ๑ คาธา ๑ อุทานะ ๑ อิติวุตตกะ ๑ อปฺปสุตฺตัมมะ ๑ เวทิตถะ ๑
เมื่อว่าโดย ธรรมขันธ์ ท่านจัดเป็น ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์

พระพุทธพจน์นั้น แม้จะได้บัญญัติให้มีชื่อต่าง ๆ เช่นนั้น ก็เป็นเพียงสมมติ
ไปตามโลกโวหาร เพื่อประโยชน์และสะดวกในการเรียกขานตามความประสงค์ของ

(๖)

ชาวโลกเท่านั้น ส่วนอรรถดวาระแห่งพระพุทธพจน์นั้น ยังคงความยืนประกาศ
อมตรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมมติโวหารนั้น ๆ ใน
นามเหล่านั้น ที่นิยมใช้เรียกกันเป็นส่วนใหญ่ จนรู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงพุทธ-
ศาสนิกทั่วไปนั้นในนามว่า เตปิฎก หรือ พระไตรปิฎก ที่หมายความว่า ปิฎก ๓
คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

วินัยปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้ด้วย
ให้เป็นพุทธอาณา คือกฎระเบียบสำหรับเป็นเครื่องรักษาพุทธบริษัทให้ประพฤติเป็น
ระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำคนแยะหมู่คณะให้เกิดความวิบัติสลายเต็ยตร้อน สุตตันต-
ปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้โดยโวหารเทศนาเป็นส่วนใหญ่
คือทรงแสดงธรรมอนุโลมตามสมมติบัญญัติของโลก อภิธรรมปิฎก เป็นที่รวบรวม
ไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้โดยปรมัตถเทศนาเป็นส่วนใหญ่ โดยทรงแสดงธรรม
มุ่งชี้ชัดถ้อยความจริงเป็นใหญ่ ใจความก็คือ วินัยปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ที่ทรง
สอนให้มั่งคั่งสมบัติ สุตตันตปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ที่ทรงสอนให้มั่งคั่งมามีสมบัติ
อภิธรรมปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ ที่ทรงสอนให้มั่งคั่งปัญญาสมบัติ บุคคลผู้มั่งคั่งสมบัติ
ย่อมจะความชั่วอย่างหยาบทางกายวาจาได้เป็นตักทักปหาน บุคคลผู้มั่งคั่งมามีสมบัติ
ย่อมจะความชั่วอย่างกตาง ทักคัมมทักใจให้เศร้าหมองได้เป็น วิกขัมภนปหาน
บุคคลผู้มั่งคั่งปัญญาสมบัติ ย่อมจะความชั่วอย่างละเอียด คืออนุสัยกิเลสที่นอนนิ่งอยู่ใน
สันดานได้เป็นสมุจเฉทปหาน

การเรียนรู้พระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกนั้น เรียกว่า ปริยัติธรรม การ
ปฏิบัติตามที่รู้ คือเจริญสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เรียกว่า ปฏิบัติธรรม
การได้บรรลุถึงผลแห่งการปฏิบัติ คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นที่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง
เรียกว่า ปฏิเวธธรรม

พระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ด้วยเป็นเหตุปัจจัย
ให้ได้บรรลุถึงผลอันสุดยอด คือ พระนิพพานดังกล่าวมา ชาวพุทธจึงได้ช่วยกันเทอด-

(ก)

ทุนและรักษาไว้เป็นอย่างดี ด้วยการศึกษารู้ที่เรียกว่า คัมภีร์ และ การปฏิบัติตามให้ได้ผลที่เรียกว่า วิปัสสนาธุระ เป็นมรดกตกทอดสืบ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นเวลานานถึง ๒๕๐๐ ปีแล้ว

มรรค ผล นิพพาน จะปรากฏขึ้นได้ ก็ด้วยการปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ การปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ จะเป็นไปได้ ก็ด้วยอาศัยการเรียนรู้พระพุทธรพจน์คือพระไตรปิฎก ด้วยเหตุนี้ พระไตรปิฎกจึงเป็นดังจำเริญโดยแท้ ที่นักศึกษามหาวิทยาลัยจะพึงศึกษาเล่าเรียนให้รู้แจ้งชัดเจน เพื่อเป็นมูฐานแห่งดัมมาปฏิบัติ และมรรค ผล นิพพาน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ปรากฏถึงเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงของ คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ดังมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในพระราชปรารภ เรื่องประกาศสร้างตั้งมหิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย ลงวันที่ ๓๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๘ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ถาวรและวัฒนาโดยลำดับสมเด็จพระบรมราชประสงค์ ดังปรากฏเห็นเป็นประจักษ์ในปัจจุบัน ก็การศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงนั้น โดยตรงก็คือศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีอันเป็นพุทธวจนะจากพระโอษฐ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ขณะนั้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไม่มีพระไตรปิฎกภาษาบาลีสำหรับเป็นหลักสูตรของนักศึกษา เป็นส่วนของ คนโดยเฉพา และ ถึงเวลาจำเป็นที่จะต้องใช้ หนังสือพระไตรปิฎก ภาษาบาลี เป็นหลักสูตร ของนักศึกษา ชั้นสูง ของ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว

๒. หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลีของไทยเรานั้น ครังโบราณใช้จารลงในใบลานด้วยอักษรขอมบ้าง ด้วยอักษรไทยพม่าและไทยอีสานบ้าง ต่อมาได้พิมพ์

(๗)

เป็นเล่มสมุดด้วยตัวอักษรไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พิมพ์ในมณฑล
สมัยทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๑ ครั้งที่ ๒ พุทธ
ศักราช ๒๔๓๖ มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัวเป็นพระประมุข ให้พิมพ์อุทิศถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระป-
รมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เริ่มทำตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๘
ปัจจุบัน พระไตรปิฎกเล่มสมุดอักษรไทยทั้ง ๒ สมัยนั้น สมัยแรกได้หมดสิ้นไปไม่มี
จำหน่าย ที่เหลืออยู่กระตาศก็เสื่อมคุณภาพ ไม่สามารถที่จะนำมาศึกษาได้เรียน
สมัยที่ ๒ ยังเหลืออยู่ แต่มีจำนวนน้อยไม่พอที่จะจำหน่ายแจกและนำมาศึกษาได้
เรียนในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เพียงพอแก่ความประสงค์

๓. ประจวบเหมาะมงคลสมัย ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ ซึ่งจะมาบรรจบครบปี
โดยศักราชจันทรนิมิต ในเดือนพฤษภาคม (วันเพ็ญเดือน ๖) พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ พุทธ-
ศักราช ๒๕๐๐ ไทยทั้งมวล อันมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะรัฐบาลเป็น
ประมุข ได้รวมกุศลจิตพร้อมใจกันประกอบพิธีการเฉลิมฉลองเป็นการเอิกเกริก
มหิพาหาร ซึ่งยังไม่เคยมีมาในส่วนของศักราชภาคหนึ่งดังที่ทางราชการประกาศให้
ทราบและเชิญชวนให้ร่วมบำเพ็ญกุศลอยู่แล้วนั้น เนื่องในงานมหามงคลสมัยอัน
หาได้ยากยิ่งครั้งนี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยฝ่าย
พระพุทธศาสนา มีกุศลเจตนาอันแรงกล้าใน อันที่จะ สร้างตั้งอันเป็น มงคลไว้เป็น
อนุสรณ์สำหรับอนุชนดั่งอย่างหนึ่ง และให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเหตุการณ์อันสำคัญ
ครั้งนี้ จึงเห็นว่ดั่งอันเป็นมิ่งมงคลและเหมาะสมที่สุดนั้นคือ หนังสือพระไตร-
ปิฎกภาษาบาลี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
จึงตกลงให้ชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นอนุสรณ์ในปี
ที่ ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ โดยให้ชื่อว่า มหาจุฬาไตรปิฎก หรือเรียกในภาษาไทย

ว่า พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๕๐๐ จบ เท่ากับจำนวนปีแห่งพุทธศักราช จบหนึ่งจัดเป็นเล่มสมุดจำนวน ๔๕ เล่ม เท่ากับระยะ กาลประกาศพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือพระวินัยปิฎก ๘ เล่ม พระสุตตันตปิฎก ๒๕ เล่ม พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม เมื่อพิมพ์ ๒๕๐๐ จบ จึง เป็นหนังสือทั้งต้น ๑๑๒,๕๐๐ เล่ม

การชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกนั้น ได้ตั้งสำนักงานจัดพิมพ์และ คฤหัสถ์เป็น กรรมการตรวจทานชำระบรรณพิณูชนะให้ บริสุทธิ์บริบูรณ์ ถูกต้องที่สุด โดยตรวจสอบเทียบเคียงกับฉบับต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประชุมแต่งวาง รูปลักษณะอักษรทรงงามและให้ดูง่ายที่สุด โดยพิจารณาย่อหน้าให้มาก และยกชื่อ วรรค, ชื่อสูตร, เป็นคน ขึ้นลงให้ปรากฏชัด ตีพิมพ์และเย็บเล่มอย่างประณีต ด้วยงามตามแบบสากลนิยม โดยเลือกใช้กระดาษตีพิมพ์และกระดาษปกอย่างประ-ณีตและถาวรที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นที่ยึดการบูชา ของมรดกพุทธบริษัท

ทุนในการชำระและการพิมพ์ ได้ตั้งคณะกรรมการจัดหาทุนสร้างพระ-ไตรปิฎกขึ้น ประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามสมควร ประกาศแจ้งวัตถุประสงค์และเจริญศรัทธาไปยังพุทธศาสนิกชน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครราชูปถัมภก พระบรมวงศานุวงศ์ และคณะรัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ตลอดจนประชาชนเป็นที่สุด ตามแต่จะเจริญศรัทธาบริจาคเงินสมทบ ทุนเป็นจำนวนเท่าไร

ส่วนการตีพิมพ์จะสำเร็จบริบูรณ์ครบทั้ง ๔๕ เล่มเมื่อไรนั้น ขึ้นอยู่ที่กำลัง ทุนทรัพย์ค่าตีพิมพ์เป็นประการสำคัญ ถือหัดกัค่อยทำค่อยไปตามควรแก่วิสัยสามารถ โดยมีความหวังอยู่ว่าจักสำเร็จลงในเวลาอันสมควร

นับว่าเป็นมหากุศลอันประเสริฐยิ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ โครงการสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ ได้ทราบถึงพระเนตร พระกรรณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์เอกอัครราชูป-

(จ)

ปลัดภก ดมเด็จพระนางเจ้าศิริกิต พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชชนนี
ศรีสังวาลย์ ทั้ง ๓ พระองค์ ได้ทรงเจริญพระราชศรัทธาที่มีพระราชประสงค์จะทรง
อุปถัมภ์การสร้างพระไตรปิฎก ให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานการอุปถัมภ์เป็นมูลนิธิ โดยทรง
พระกรุณา โปรดพระราช ทานทุน สำหรับพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัยพระองค์ละ ๗๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๒๑๐,๐๐๐ บาท มหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย ขาบซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณอันประเสริฐ^{๕๕} หนึ่งอย่างหาดีเปรียบมิได้
พร้อมทั้งเป็นที่หวังได้ว่าพระบรมราชูปถัมภ์ธรรมวิद्याทาน^{๕๖} จักสำเร็จเป็นมหา-
ศิริมงคล ดดบันดาดีให้ประชาชนชาวพุทธเจริญศรัทธา โดยเล็ดจากพระราชจริยา-
วัตรด่อนธรรมวิद्याทาน เป็นมูลนิธิให้การสร้างพระไตรปิฎกฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์
ในเวลาดอันสมควรโดยแท้

ก็เหตพระอภิธรรมนั้น^{๕๗} ตามค่านานกล่าวไว้ว่า ดมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้า ทรงปรารภพระพุทธรชนนัศรีมหาเมธาให้เป็นเหตุ จึงทรงแสดงพระอภิธรรม
โปรดหมู่ทวยเทพ ซึ่งมีพระพุทธรชนนัศรีมหาเมธานั้นเป็นประมุข ด้วยเหตุนี้พระพุทธร-
พจน์ คืออภิธรรมปิฎกจึงได้บังเกิดขึ้นและเป็นมรดกตกทอดสืบมา โดยมีพระพุทธรชนนั-
ศรีมหาเมธาเป็นมูลเหตุเบื้องต้น แม้ในการเริ่มตมมือสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหา-
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยครั้ง^{๕๘} นั้นนับเป็นสฤมมงคลอันประเสริฐยิ่ง โดยที่สมเด็จพระ-
ราชชนนัศรีสังวาลย์ ทรงเจริญพระศรัทธา ทรงบริจาคทุนอุปถัมภ์ในการพิมพ์เป็นมูล
เหตุเบื้องต้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงมอบถวายให้พระองค์ทรงเป็นเจ้าการ
ในการพิมพ์อภิธรรมปิฎกเล่มต้น คือ ขมุดงค์^{๕๙} นี้ ด้วยความรู้ดีที่ขาบซึ่งในพระ-
กรุณาธิคุณและถือเป็นศิริมมงคลอันพิเศษยิ่ง

ขออานุภาพพระศรีรัตนตรัยและมหาฤศด่อนธรรมวิद्याทาน^{๖๐} จงสำเร็จ
เป็นพลวบ้างจยอำนาจวิบากสมบัติ ดดบันดาดีให้พระองค์สมเด็จพระราชชนนัศรีสังวาลย์

(ณ)

จงทรงปราศจากพระโรคพาหุภัยพิบัติอุปัทวันตราย ทรงพระเกษมสำราญขึ้นบานพระ-
หฤทัยอยู่ในภายใต้ร่มพระศัทธรรมในกาลทุกเมื่อ มีพระประสงค์จำนงหมายใดทั้งใน
ปัจจุบันและอนาคต ขอจงให้สำเร็จสมดังพระมโนรถทุกประการ

“จิรั ตัญญตฺ สทฺธมฺโม”

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดมหาธาตุ พระนคร

Transliteration of the Thai Alphabet and Signs
as used in the pali text of
MAHĀCULĀ TEPITAKA

VOWELS

อ a อา ā อี i อี้ i อุ u อู ū เอ e โอ o

CONSONANTS

ก ka ข kha กิ ga ฆ gha ง ṇa
 จ ca ฉ cha จ्ञ ja ฌ jha ญ ña
 ฎ ṭa ฐ ṭha ฑ ḍa ฒ ḍha ณ ṇa
 ต ta ถ tha ฒ da ฒ dha น na
 ป pa ฝ pha ฝ ba ฝ bha ม ma
 ย ya ร ra ล la ว va ส sa ห ha ฬ ḷa ฌ ṇ

COMBINATIONS

ก ka กา kā กิ ki กิ ki กุ ku กู kū เก ke โก ko
 ข kha ขา khā ฌ khi ฌ khi ฌ khu ฌ khū ฌ khe ฌ kho

CONJUNCT-CONSONANTS

The Pali conjunct-consonants are printed in their full forms but marked by either sign [.] or [̣] under them. The sign [.] is used to denote unsounded consonant; [̣] is used to join two sounded conjunct-consonants.

For example :

กตมํ ตสฺมึํ สมเย โสมนสฺสอินฺทริยํ โหติ?

katamaṃ tasmim̐ samaye somanassindriyaṃ hōti ?

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ธมฺมสงฺคณิปาติยา

สงฺเกตวิญญาปนํ

ก.	=	เกตุจิ ตฺยามไปคฺคเกตุ	ทิสฺสฺมานปาโจ
กมฺ.	=	กมฺโพทไปคฺคเก	ทิสฺสฺมานปาโจ
ณ.	=	ณฺฐจตฺตํคฺคิมีฏเก	ทิสฺสฺมานปาโจ
ม.	=	มรฺมมไปคฺคเก	ทิสฺสฺมานปาโจ
ด.	=	ตฺยามรฺฐจตฺตํ คเณมีฏเก	ทิสฺสฺมานปาโจ
ดี.	=	ดีหพไปคฺคเก	ทิสฺสฺมานปาโจ
อี.	=	อีงคตฺตไปคฺคเก	ทิสฺสฺมานปาโจ

คิกมาติกา	...	...	...	...	...	...	๑
ทุกมาติกา	...	...	...	...	...	...	๕
เหตุโคจณก	...	...	...	...	...	...	๕
จุนทรทุก	...	...	...	...	...	...	๖
ชาตวโคจณก	...	...	...	...	...	...	๖
สณโณชนโคจณก	...	...	...	...	...	...	๗
คนถโคจณก	...	...	...	...	...	...	๗
โอมโคจณก	...	...	...	...	...	...	๗
โยคโคจณก	...	...	...	...	...	...	๑๐
นักรณโคจณก	...	...	...	...	...	...	๑๐
ปรัมมาตโคจณก	...	...	...	...	...	...	๑๑
มหนทรทุก	...	...	...	...	...	...	๑๒
อุปาทนโคจณก	...	...	...	...	...	...	๑๓
กิเลสโคจณก	...	...	...	...	...	...	๑๔
ปฐิจิทุก	...	...	...	...	...	...	๑๕
ศุคตุนคิกทุกมาติกา	...	...	...	...	...	...	๑๗

ปทภานนีย	...	...	...	...	...	๒๑
โกฏจาสวาร	...	...	...	...	...	๓๑
ศุณณตวาร์	...	...	...	...	...	๔๑

รูปาวจรกุสล

จตุกกนย	...	...	...	...	...	๕๐
ปณจกนย	...	...	...	...	...	๕๓
จตฺตโถ ปฏิปทา	...	...	...	...	...	๕๗
จตุตาริ อารมณานิ	...	...	...	...	...	๕๘
โสฬสขตฺตํ	...	...	...	...	...	๕๙
อฏฺฐกคฺคิณํ โสฬสขตฺตํ	...	...	...	...	...	๖๓
อภิกายคณานิ ปริตฺตานิ	...	...	...	...	...	๖๔
จตฺตโถ ปฏิปทา	...	...	...	...	...	๖๔
เทว อารมณานิ	...	...	...	...	...	๖๕
อฏฺฐกขตฺตํ	...	...	...	...	...	๖๖
อิทมปี อฏฺฐกขตฺตํ	...	...	...	...	...	๖๙
อปปมณานิ	...	...	...	...	...	๖๙
จตฺตโถ ปฏิปทา	...	...	...	...	...	๗๐
เทว อารมณานิ	...	...	...	...	...	๗๑
อปรมปี อฏฺฐกขตฺตํ	...	...	...	...	...	๗๒
อิทมปี อฏฺฐกขตฺตํ	...	...	...	...	...	๗๔
อภิกายคณานิ โสฬสขตฺตกานิ	...	...	...	...	...	๗๕
คฺคิณิ วิโมกฺขานิ โสฬสขตฺตกานิ	...	...	...	...	...	๗๖
จตุตาริ พุทฺธวิหารณานิ โสฬสขตฺตกานิ	...	...	...	...	...	๗๖
อสุภณานิ โสฬสขตฺตํ	...	...	...	...	...	๗๘

อรูปาวจรกุสล

จตุตาริ อรูปณานิ โสฬสขตฺตกานิ	...	...	...	...	...	๗๙
-------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	----

เตภูมิกกุสล

กามาวจรกุสล	...	...	...	...	...	๘๐
-------------	-----	-----	-----	-----	-----	----

อังกะ

รฐปาวจรกุด	...	...	...	...	...	๘๑
อฐปาวจรกุด	...	...	...	...	...	๘๒

โลกุตตรกุด

สัทธกปฏิบัติ	...	...	...	...	...	๘๔
สัทธก	...	...	...	...	...	๘๗
สัทธกมุตกปฏิบัติ	...	...	...	...	...	๘๘
อปปณิก	...	...	...	...	...	๘๙
อปปณิกมุตกปฏิบัติ	...	...	...	...	...	๙๐
วิธคิมหานย	...	...	...	...	...	๙๑
อริปติ	...	...	...	...	...	๙๒
ทวาทสอกุด	...	...	...	...	...	๙๕

อพยากตวิปาก

กุดตวิปาก ปณจวิณณ	...	...	...	...	...	๑๒๐
กุดตวิปากมโนชาตุ	...	...	...	...	...	๑๒๔
กุดตวิปากโสมนสัสสทคตมโนวิณณชาตุ	...	...	...	...	...	๑๒๗
กุดตวิปากอปปณาสทคตมโนวิณณชาตุ	...	...	...	...	...	๑๓๐
อฏจมหวิปาก	...	...	...	...	...	๑๓๒
รฐปาวจรวิปาก	...	...	...	...	...	๑๓๓
อฐปาวจรวิปาก	...	...	...	...	...	๑๓๔

โลกุตตรวิปาก ปจมมกตวิปาก

สัทธกปฏิบัติ	...	...	...	...	...	๑๓๖
สัทธกสัทธก	...	...	...	...	...	๑๓๘
สัทธกปฏิบัติ	...	...	...	...	...	๑๓๙
สัทธกอปปณิก	...	...	...	...	...	๑๔๑

	องเเก			
อปรปณหิตปฏิปทา	...	...	...	๑๔๓
ว้ดคีมหานย	...	...	...	๑๔๕
ณนทาธิปเตยยสัทธิกปฏิปทา	...	...	...	๑๔๖
ณนทาธิปเตยยสัทธิกสัณณค	...	...	...	๑๔๗
ปจันมคควิปาก	...	...	...	๑๔๘
ทุดิยาทิมคควิปาก	...	...	...	๑๕๐

อกุสวลวิปากอพยาคต

อกุสวลวิปากปณจวิณณาน	...	...	...	๑๕๗
อกุสวลวิปากมโนธาตุ	...	...	...	๑๕๘
อกุสวลวิปากมโนวิณณานธาตุ	...	...	...	๑๕๙

อเหตุกกิริยาอพยาคต

กิริยามโนธาตุ	...	...	...	๑๖๐
กิริยามโนวิณณานธาตุโสมนนตตตคค	...	...	...	๑๖๑
กิริยามโนวิณณานธาตุอุเปกขาสตคค	...	...	...	๑๖๓
ตเหตุกกามาวจรกิริยา	...	...	...	๑๖๔
รูปาวจรกิริยา	...	...	...	๑๖๕
อรูปาวจรกิริยา	...	...	...	๑๖๕

๒. รุปกณท

อทุเทถ	...	...	...	๑๖๗
มาคิกา เอกก	...	...	...	๑๖๗
ทุก	...	...	...	๑๖๘
คิก	...	...	...	๑๗๑
จตุกก	...	...	...	๑๗๖
ปณจก	...	...	...	๑๗๘

	องศา					
ณิก	...	...	...	...	...	๑๗๙
ศก	...	...	...	...	...	๑๗๙
อจก	...	...	...	...	...	๑๗๙
นวก	...	...	...	...	...	๑๘๐
ทศก	...	...	...	...	...	๑๘๐
เอกาทศก	...	...	...	...	...	๑๘๐

รูปวิภัติ

เอกนิเทศ	...	...	...	...	...	๑๘๑
ทุกนิเทศ อุปาทาภานีย	...	...	...	...	...	๑๘๑
คินนิเทศ	...	...	...	...	...	๒๐๘
จก	...	...	...	...	...	๒๒๔
ปจก	...	...	...	...	...	๒๓๕
ณิก	...	...	...	...	...	๒๓๖
ศก	...	...	...	...	...	๒๓๖
อจก	...	...	...	...	...	๒๓๖
นวก	...	...	...	...	...	๒๓๗
ทศก	...	...	...	...	...	๒๓๗
เอกาทศก	...	...	...	...	...	๒๓๘

๓. นิกเขปน

คินนิกเขปน	...	...	...	...	...	๒๓๙
ทุกนิกเขปน เหตุโคจก	...	...	...	...	...	๒๕๐
จพนศรทุก	...	...	...	...	...	๒๕๕
อศวโคจก	...	...	...	...	...	๒๕๘
ฉณโณชนโคจก	...	...	...	...	...	๒๖๑
คนโคจก	...	...	...	...	...	๒๖๒

	องเก				
โฆฆโคจณ	...	...	...	...	๒๖๘
โยคโคจณ	...	...	...	...	๒๖๘
นัวรรณโคจณ	...	...	...	...	๒๗๐
ปรามาตโคจณ	...	...	...	...	๒๗๔
มหนตรทุก	...	...	...	...	๒๗๖
อุปาทานโคจณ	...	...	...	...	๒๗๘
กิตถโคจณ	...	...	...	...	๒๘๓
ปฏิจทุก	...	...	...	...	๒๘๘
ศตฺตณตฺกทุกนิกฺเขป	...	...	...	...	๒๙๖

๔. อฏฺฐกถากณฺท

ตฺกขตฺถุทธาร	...	...	...	...	๓๐๘
ทุกขตฺถุทธาร เหตุโคจณ	...	...	...	...	๓๑๘
จุพนตรทุก	...	...	...	...	๓๒๐
อาตวโคจณ	...	...	...	...	๓๒๒
ตณฺเฒชนโคจณ	...	...	...	...	๓๒๓
คณฺถโคจณ	...	...	...	...	๓๒๖
โฆฆโคจณ	...	...	...	...	๓๒๘
โยคโคจณ	...	...	...	...	๓๒๘
นัวรรณโคจณ	...	...	...	...	๓๒๘
ปรามาตโคจณ	...	...	...	...	๓๓๐
มหนตรทุก	...	...	...	...	๓๓๓
อุปาทานโคจณ	...	...	...	...	๓๓๔
กิตถโคจณ	...	...	...	...	๓๓๖
ปฏิจทุก	...	...	...	...	๓๓๘
รวมตฺถกณฺยา ปทานทุกโม	...	...	...	...	๓๔๕

อภิธรรมปิฎก
คัมภีร์มูลกนิปาติ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

มติกกา

ติกมติกกา

- [๑] กุตฺตา ขมฺมา. (๓๖๘, ๓๖๙, ๓๗๐)
อกุตฺตา ขมฺมา. (๓๖๙, ๓๗๐, ๓๗๑)
อပ္พยากตา ขมฺมา. (๓๗๑, ๓๗๒, ๓๗๓)
- [๒] สุตฺตยา เวทนาย ตมฺปิยฺยคฺคา ขมฺมา. (๓๗๓, ๓๗๔)
ทุกฺขยา เวทนาย ตมฺปิยฺยคฺคา ขมฺมา. (๓๗๔, ๓๗๕)
อทุกฺขมฺสฺสตา เวทนาย ตมฺปิยฺยคฺคา ขมฺมา. (๓๗๕, ๓๗๖)
- [๓] วิปาคา ขมฺมา. (๓๗๖, ๓๗๗)
วิปาคขมฺมขมฺมา. (๓๗๗, ๓๗๘)
เนววิปาควิปาคขมฺมขมฺมา. (๓๗๘, ๓๗๙)
- [๔] อุนฺนาทินฺนุปาทานิยา ขมฺมา. (๓๗๙, ๓๘๐)
อนุนฺนาทินฺนุปาทานิยา ขมฺมา. (๓๘๐, ๓๘๑)
อนุนฺนาทินฺนุปาทานิยา ขมฺมา. (๓๘๑, ๓๘๒)

- [๕] สังขิตติยฺยสังกิตติกา ขมฺมา. (๙๙๗,๓๓๙๖)
 อสังขิตติยฺยสังกิตติกา ขมฺมา. (๙๙๘,๓๓๙๗)
 อสังขิตติยฺยจำสังกิตติกา ขมฺมา. (๙๙๙,๓๓๙๘)
- [๖] อวิคตกุกกัฏฐา ขมฺมา. (๑๐๐๐,๓๓๙๙)
 อวิคตกุกกัฏฐมคฺตา ขมฺมา. (๑๐๐๑,๓๔๐๐)
 อวิคตกุกกัฏฐา ขมฺมา. (๑๐๐๒,๓๔๐๑)
- [๗] ปิณฑหคฺตา ขมฺมา. (๑๐๐๓,๓๔๐๒)
 อุตฺตหคฺตา ขมฺมา. (๑๐๐๔,๓๔๐๓)
 อุกฺกัฏฐาหคฺตา ขมฺมา. (๑๐๐๕,๓๔๐๔)
- [๘] ทธฺตเนน ปหาคพฺพา ขมฺมา. (๑๐๐๖,๓๔๐๕)
 ภาวนาย ปหาคพฺพา ขมฺมา. (๑๐๐๗,๓๔๐๖)
 เนว ทธฺตเนน น ภาวนาย ปหาคพฺพา ขมฺมา. (๑๐๐๘,๓๔๐๗)
- [๙] ทธฺตเนน ปหาคพฺพเหตฺตา ขมฺมา. (๑๐๐๙,๓๔๐๘)
 ภาวนาย ปหาคพฺพเหตฺตา ขมฺมา. (๑๐๑๐,๓๔๐๙)
 เนว ทธฺตเนน น ภาวนาย ปหาคพฺพเหตฺตา ขมฺมา. (๑๐๑๑,๓๔๑๐)
- [๑๐] อาจยคามิโน ขมฺมา. (๑๐๑๒,๓๔๑๑)
 อปจยคามิโน ขมฺมา. (๑๐๑๓,๓๔๑๒)
 เนวอาจยคามิโน นอปจยคามิโน ขมฺมา. (๑๐๑๔,๓๔๑๓)
- [๑๑] เตฏฺฐา ขมฺมา. (๑๐๑๕,๓๔๑๔)
 อเตฏฺฐา ขมฺมา. (๑๐๑๖,๓๔๑๕)
 เนวเตฏฺฐา นาทเตฏฺฐา ขมฺมา. (๑๐๑๗,๓๔๑๖)

- [๑๒] ปริศนา ชุมมา. (๑๐๒๖,๑๔๑๗)
 มหาคุศลา ชุมมา. (๑๐๒๗,๑๔๑๘)
 อุปปมาณา ชุมมา. (๑๐๒๘,๑๔๑๙)
- [๑๓] ปริศนารมณนา ชุมมา. (๑๐๒๙,๑๔๒๐)
 มหาคุศลารมณนา ชุมมา. (๑๐๓๐,๑๔๒๑)
 อุปปมาณารมณนา ชุมมา. (๑๐๓๑,๑๔๒๒)
- [๑๔] หินา ชุมมา. (๑๐๓๒,๑๔๒๓)
 มหิณนา ชุมมา. (๑๐๓๓,๑๔๒๔)
 ปณินา ชุมมา. (๑๐๓๔,๑๔๒๕)
- [๑๕] มิจฺฉิตฺตนิยตา ชุมมา. (๑๐๓๕,๑๔๒๖)
 ตมฺมุตฺตนิยตา ชุมมา. (๑๐๓๖,๑๔๒๗)
 อนิยตา ชุมมา. (๑๐๓๗,๑๔๒๘)
- [๑๖] มคฺคการมณนา ชุมมา. (๑๐๓๘,๑๔๒๙)
 มคฺคเหตฺตกา ชุมมา. (๑๐๓๙,๑๔๓๐)
 มคฺคาธิปติโน ชุมมา. (๑๐๔๐,๑๔๓๑)
- [๑๗] อุปฺปนฺนา ชุมมา. (๑๐๔๑,๑๔๓๒)
 อนฺนูปฺปนฺนา ชุมมา. (๑๐๔๒,๑๔๓๓)
 อุปฺปาติโน ชุมมา. (๑๐๔๓,๑๔๓๔)
- [๑๘] อติศา ชุมมา. (๑๐๔๔,๑๔๓๕)
 อนาคตา ชุมมา. (๑๐๔๕,๑๔๓๖)
 ปจฺจุปฺปนฺนา ชุมมา. (๑๐๔๖,๑๔๓๗)

- [๑๙] อคัตถารมมณา ขมมา. (๑๐๔๗, ๑๔๓๒)
 อนุคัตถารมมณา ขมมา. (๑๐๔๘, ๑๔๓๓)
 ปจจุปปนหารมมณา ขมมา. (๑๐๔๙, ๑๔๓๔)
- [๒๐] อชฺฌตฺตคา ขมมา. (๑๐๕๐, ๑๔๓๕)
 พหิทฺฐา ขมมา. (๑๐๕๑, ๑๔๓๕)
 อชฺฌตฺตพหิทฺฐา ขมมา. (๑๐๕๒, ๑๔๓๕)
- [๒๑] อชฺฌตฺตารมมณา ขมมา. (๑๐๕๓, ๑๔๓๖)
 พหิทฺฐารมมณา ขมมา. (๑๐๕๔, ๑๔๓๗)
 อชฺฌตฺตพหิทฺฐารมมณา ขมมา. (๑๐๕๕, ๑๔๓๗)
- [๒๒] อนิทฺถ์ณตฺตปฺปฏฺฐา ขมมา. (๑๐๕๖, ๑๔๓๘)
 อนิทฺถ์ณตฺตปฺปฏฺฐา ขมมา. (๑๐๕๗, ๑๔๓๙)
 อนิทฺถ์ณตฺตปฺปฏฺฐา ขมมา. (๑๐๕๘, ๑๔๔๐)

ติกมาติกา

ทุกมาติกา

เหตุโคจุนก

- [๑] เหตุ ขมมา. (๑๐๕๙;๑๐๗๗;๑๔๔๑)
 น เหตุ ขมมา. (๑๐๗๘;๑๔๔๒)
- [๒] ตเหตุกา ขมมา. (๑๐๗๙;๑๔๔๓)
 อเหตุกา ขมมา. (๑๐๘๐;๑๔๔๔)
- [๓] เหตุสัมปยุตตา ขมมา. (๑๐๘๑;๑๔๔๕)
 เหตุวิปยุตตา ขมมา. (๑๐๘๒;๑๔๔๖)
- [๔] เหตุ เจว ขมมา ตเหตุกา จ. (๑๐๘๓;๑๔๔๗)
 ตเหตุกา เจว ขมมา น จ เหตุ. (๑๐๘๔;๑๔๔๘)
- [๕] เหตุ เจว ขมมา เหตุสัมปยุตตา จ. (๑๐๘๕;๑๔๔๙)
 เหตุสัมปยุตตา เจว ขมมา น จ เหตุ. (๑๐๘๖;๑๔๕๐)
- [๖] น เหตุ โข ปน ขมมา ตเหตุกาบี. (๑๐๘๗;๑๔๕๑)
 อเหตุกาบี. (๑๐๘๘;๑๔๕๒)

เหตุโคจุนก

อภิธรรมปิฎก ขมมสังคณี

จุพนตรทุก

- [๗] ตปฺปจฺจยา ขมฺมา. (๑๐๘๘;๑๔๕๓)
 อปฺปจฺจยา ขมฺมา. (๑๐๘๙;๑๔๕๔)
- [๘] ตํชฺคา ขมฺมา. (๑๐๘๙;๑๔๕๕)
 อตํชฺคา ขมฺมา. (๑๐๙๐;๑๔๕๖)
- [๙] ตฺนิตฺตํชฺคา ขมฺมา. (๑๐๙๑;๑๔๕๗)
 อนิตฺตํชฺคา ขมฺมา. (๑๐๙๒;๑๔๕๘)
- [๑๐] ตปฺปปฏิฆา ขมฺมา. (๑๐๙๓;๑๔๕๙)
 อปฺปปฏิฆา ขมฺมา. (๑๐๙๔;๑๔๖๐)
- [๑๑] ฐปฺปโน ขมฺมา. (๑๐๙๕;๑๔๖๑)
 อฐปฺปโน ขมฺมา. (๑๐๙๖;๑๔๖๒)
- [๑๒] โตกฺกียา ขมฺมา. (๑๐๙๗;๑๔๖๓)
 โตกฺกุตฺตวรา ขมฺมา. (๑๑๐๐;๑๔๖๓)
- [๑๓] เกณฺจฺจิ วิญญฺเญยฺยา ขมฺมา. (๑๑๐๑;๑๔๖๓)
 เกณฺจฺจิ น วิญญฺเญยฺยา ขมฺมา. (๑๑๐๑;๑๔๖๓)

จุพนตรทุก

อาสวโคจณก

- [๑๔] อาสวฺวา ขมฺมา. (๑๑๐๒;๑๔๖๔)
 โน อาสวฺวา ขมฺมา. (๑๑๐๓;๑๔๖๕)

[๑๕] ตำต๋ว ฐมฺมา. (๑๑๐๘;๑๔๖๗)

อนาต๋ว ฐมฺมา. (๑๑๐๙;๑๔๖๘)

[๑๖] อต๋วตมฺปยุตฺตา ฐมฺมา. (๑๑๑๐;๑๔๖๙)

อต๋ววิปยุตฺตา ฐมฺมา. (๑๑๑๑;๑๔๗๐)

[๑๗] อต๋ว เจว ฐมฺมา ตํต๋ว จ. (๑๑๑๒;๑๔๗๑)

ตํต๋ว เจว ฐมฺมา โน จ อต๋ว. (๑๑๑๓;๑๔๗๒)

[๑๘] อต๋ว เจว ฐมฺมา อต๋วตมฺปยุตฺตา จ. (๑๑๑๔;๑๔๗๓)

อต๋วตมฺปยุตฺตา เจว ฐมฺมา โน จ อต๋ว. (๑๑๑๕;๑๔๗๔)

[๑๙] อต๋ววิปยุตฺตา โห ปน ฐมฺมา ตํต๋วมี. (๑๑๑๖;๑๔๗๕)

อนาต๋วมี (๑๑๑๗;๑๔๗๖).

อต๋วโคจฺจนก.

สยโชนโคจฺจนก

[๒๐] สยโชนา ฐมฺมา. (๑๑๑๘;๑๔๗๗)

โน สยโชนา ฐมฺมา. (๑๑๑๙;๑๔๗๘)

[๒๑] สยโชนียา ฐมฺมา. (๑๑๓๐;๑๔๗๙)

อสยโชนียา ฐมฺมา. (๑๑๓๑;๑๔๘๐)

[๒๒] สยโชนตมฺปยุตฺตา ฐมฺมา. (๑๑๓๒;๑๔๘๑)

สยโชนวิปยุตฺตา ฐมฺมา. (๑๑๓๓;๑๔๘๒)

อภิธานปิฎก ธรรมสังคณี

- [๒๓] ตัณโณชนา เจว ทุมมา ตัณโณชนียา จ. (๑๑๓๔;๑๔๘๓)
 ตัณโณชนียา เจว ทุมมา โน จ ตัณโณชนา. (๑๑๓๕;๑๔๘๔)
- [๒๔] ตัณโณชนา เจว ทุมมา ตัณโณชนตัมปยุตฺตา จ. (๑๑๓๖;๑๔๘๕)
 ตัณโณชนตัมปยุตฺตา เจว ทุมมา โน จ ตัณโณชนา. (๑๑๓๗;๑๔๘๖)
- [๒๕] ตัณโณชนวิปยุตฺตา โห ปน ทุมมา ตัณโณชนียาปี. (๑๑๓๘;๑๔๘๗)
 อตตัณโณชนียาปี. (๑๑๓๙;๑๔๘๘)

ตัณโณชนโคจรณํ

 คนฺถโคจรณก

- [๒๖] คนฺถา ทุมมา. (๑๑๔๐;๑๔๘๙)
 โน คนฺถา ทุมมา. (๑๑๔๕;๑๔๙๐)
- [๒๗] คนฺถนียา ทุมมา. (๑๑๔๖;๑๔๙๑)
 อคนฺถนียา ทุมมา. (๑๑๔๗;๑๔๙๒)
- [๒๘] คนฺถตัมปยุตฺตา ทุมมา. (๑๑๔๘;๑๔๙๓)
 คนฺถวิปยุตฺตา ทุมมา. (๑๑๔๙;๑๔๙๔)
- [๒๙] คนฺถา เจว ทุมมา คนฺถนียา จ. (๑๑๕๐;๑๔๙๕)
 คนฺถนียา เจว ทุมมา โน จ คนฺถา. (๑๑๕๑;๑๔๙๖)
- [๓๐] คนฺถา เจว ทุมมา คนฺถตัมปยุตฺตา จ. (๑๑๕๒;๑๔๙๗)
 คนฺถวิปยุตฺตา เจว ทุมมา โน จ คนฺถา. (๑๑๕๓;๑๔๙๘)

ทุกมาติกา

๑

- [๓๑] คนุถวิปยุตฺตา โห ปน ฐมา คนุถินิยาปี่. (๑๑๕๕;๑๔๙๙)
อคนุถินิยาปี่. (๑๑๕๕;๑๕๐๐)

คนุถโคจุนกั

โอมโคจุนก

- [๓๒] โอฆา ฐมา. (๑๑๕๖;๑๕๐๑)

โน โอฆา ฐมา.

- [๓๓] โอฆนินยา ฐมา.

อโนฆนินยา ฐมา.

- [๓๔] โอฆตมฺปยุตฺตา ฐมา.

โอฆวิปยุตฺตา ฐมา.

- [๓๕] โอฆา เจว ฐมา โอฆนินยา จ.

โอฆนินยา เจว ฐมา โน จ โอฆา.

- [๓๖] โอฆา เจว ฐมา โอฆตมฺปยุตฺตา จ.

โอฆตมฺปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ โอฆา.

- [๓๗] โอฆวิปยุตฺตา โห ปน ฐมา โอฆนินยาปี่.

อโนฆนินยาปี่.

โอมโคจุนกั

โยคโคจณก

- [๓๘] โยคา ฐมา. (๓๓๕๗;๓๕๐๒)
โน โยคา ฐมา.
- [๓๙] โยคณียา ฐมา.
อโยคณียา ฐมา.
- [๔๐] โยคตมฺปยุตฺตา ฐมา.
โยควิปยุตฺตา ฐมา.
- [๔๑] โยคา เจว ฐมา โยคณียา จ.
โยคณียา เจว ฐมา โน จ โยคา.
- [๔๒] โยคา เจว ฐมา โยคตมฺปยุตฺตา จ.
โยคตมฺปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ โยคา.
- [๔๓] โยควิปยุตฺตา โส ปน ฐมา โยคณียาปิ.
อโยคณียาปิ.

โยคโคจณก

นัวรรณโคจณก

- [๔๔] นัวรรณา ฐมา. (๓๓๕๘;๓๕๐๓)
โน นัวรรณา ฐมา. (๓๓๖๘;๓๕๐๔)
- [๔๕] นัวรรณียา ฐมา. (๓๓๗๐;๓๕๐๕)
อนัวรรณียา ฐมา. (๓๓๗๑;๓๕๐๖)

- [๔๖] นักรณตัมปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๓๗๒;๑๕๐๗)
 นักรณวิปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๓๗๓;๑๕๐๘)
- [๔๗] นักรณา เจว ขมฺมา นักรณียา จ. (๑๓๗๔;๑๕๐๙)
 นักรณียา เจว ขมฺมา โน จ นักรณา. (๑๓๗๕;๑๕๑๐)
- [๔๘] นักรณา เจว ขมฺมา นักรณตัมปยุตฺตา จ. (๑๓๗๖;๑๕๑๑)
 นักรณตัมปยุตฺตา เจว ขมฺมา โน จ นักรณา. (๑๓๗๗;๑๕๑๒)
- [๔๙] นักรณวิปยุตฺตา โส ปน ขมฺมา นักรณียาปิ. (๑๓๗๘;๑๕๑๓)
 อนักรณียาปิ. (๑๓๗๙;๑๕๑๔)

นักรณโคจฺจนํ.

ปรมาสโกจฺจน

- [๕๐] ปรมาสา ขมฺมา. (๑๓๘๐;๑๕๑๕)
 โน ปรมาสา ขมฺมา. (๑๓๘๑;๑๕๑๖)
- [๕๑] ปรมาสฺสา ขมฺมา. (๑๓๘๒;๑๕๑๗)
 อปรมาสฺสา ขมฺมา. (๑๓๘๓;๑๕๑๘)
- [๕๒] ปรมาสตัมปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๓๘๔;๑๕๑๙)
 ปรมาสวิปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๓๘๕;๑๕๒๐)
- [๕๓] ปรมาสา เจว ขมฺมา ปรมาสฺสา จ. (๑๓๘๖;๑๕๒๑)
 ปรมาสฺสา เจว ขมฺมา โน จ ปรมาสา. (๑๓๘๗;๑๕๒๒)

- [๕๔] ปราสาทวิปยุตฺตา โห ปน ฐมา ปราฐจาปี. (๑๑๘๙;๑๕๒๓)
 อปราฐจาปี. (๑๑๙๐;๑๕๒๔)

ปราสาทโคจฺจนํ

มหนฺตรทุก

- [๕๕] ตารมมณา ฐมา. (๑๑๙๑;๑๕๒๕)
 อนารมมณา ฐมา. (๑๑๙๒;๑๕๒๖)
- [๕๖] จิตฺตา ฐมา. (๑๑๙๓;๑๕๒๗)
 โน จิตฺตา ฐมา. (๑๑๙๔;๑๕๒๘)
- [๕๗] เจตตีกา ฐมา. (๑๑๙๕;๑๕๒๙)
 อเจตตีกา ฐมา. (๑๑๙๖;๑๕๓๐)
- [๕๘] จิตฺตัมปยุตฺตา ฐมา. (๑๑๙๗;๑๕๓๑)
 จิตฺตวิปยุตฺตา ฐมา. (๑๑๙๘;๑๕๓๒)
- [๕๙] จิตฺตตัมภูสา ฐมา. (๑๑๙๙;๑๕๓๓)
 จิตฺตวิตัมภูสา ฐมา. (๑๒๐๐;๑๕๓๔)
- [๖๐] จิตฺตมฺภูจํหา ฐมา. (๑๒๐๑;๑๕๓๕)
 โน จิตฺตมฺภูจํหา ฐมา. (๑๒๐๒;๑๕๓๖)
- [๖๑] จิตฺตสฺสหาโน ฐมา. (๑๒๐๓;๑๕๓๗)
 โน จิตฺตสฺสหาโน ฐมา. (๑๒๐๔;๑๕๓๘)
- [๖๒] จิตฺตานุปริวคฺติโน ฐมา. (๑๒๐๕;๑๕๓๙)
 โน จิตฺตานุปริวคฺติโน ฐมา. (๑๒๐๖;๑๕๔๐)

- [๖๓] จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานา ฐมา. (๑๒๐๗;๑๕๔๓)
 โน จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานา ฐมา. (๑๒๐๘;๑๕๔๒)
- [๖๔] จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานตฺทกฺโข ฐมา. (๑๒๐๙;๑๕๔๓)
 โน จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานตฺทกฺโข ฐมา. (๑๒๑๐;๑๕๔๔)
- [๖๕] จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานนุปรวตฺติโน ฐมา. (๑๒๑๑;๑๕๔๕)
 โน จิตตตัมมจัตตมฺหฺจํ จานนุปรวตฺติโน ฐมา. (๑๒๑๒;๑๕๔๖)
- [๖๖] อชฺฌตฺติกา ฐมา. (๑๒๑๓;๑๕๔๗)
 พาหิรา ฐมา. (๑๒๑๔;๑๕๔๘)
- [๖๗] อุปาทา ฐมา. (๑๒๑๕;๑๕๔๙)
 โน อุปาทา ฐมา. (๑๒๑๖;๑๕๕๐)
- [๖๘] อุปาทินฺหา ฐมา. (๑๒๑๗;๑๕๕๑)
 อนฺนฺปาทินฺหา ฐมา. (๑๒๑๘;๑๕๕๒)

มหนฺตรทุกิ

อุปาทานโคจฺจน

- [๖๙] อุปาทานา ฐมา. (๑๒๑๙;๑๕๕๓)
 โน อุปาทานา ฐมา. (๑๒๒๐;๑๕๕๔)
- [๗๐] อุปาทานียา ฐมา. (๑๒๒๑;๑๕๕๕)
 อนฺนฺปาทานียา ฐมา. (๑๒๒๒;๑๕๕๖)
- [๗๑] อุปาทานตมฺปยุตฺตา ฐมา. (๑๒๒๓;๑๕๕๗)
 อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ฐมา. (๑๒๒๔;๑๕๕๘)
- [๗๒] อุปาทานา เจว ฐมา อุปาทานียา จ. (๑๒๒๕;๑๕๕๙)
 อุปาทานียา เจว ฐมา โน จ อุปาทานา. (๑๒๒๖;๑๕๖๐)

- [๗๓] อุปาทานา เจว ขมฺมา อุปาทานธมฺปยุตฺตา จ. (๑๒๓๑;๑๕๖๑)
 อุปาทานธมฺปยุตฺตา เจว ขมฺมา โน จ อุปาทานา. (๑๒๓๒;๑๕๖๒)
- [๗๔] อุปาทานวิปยุตฺตา โห ปน ขมฺมา อุปาทานิยาปී. (๑๒๓๓;๑๕๖๓)
 อนฺอุปาทานิยาปී. (๑๒๓๔;๑๕๖๔)

อุปาทานโคจรกัม

กิลเลศโคจรก

- [๗๕] กิเลธํ ขมฺมา. (๑๒๓๕;๑๕๖๕)
 โน กิเลธํ ขมฺมา. (๑๒๔๖;๑๕๖๖)
- [๗๖] ตํกิลเลธิกา ขมฺมา. (๑๒๔๗;๑๕๖๗)
 อตํกิลเลธิกา ขมฺมา. (๑๒๔๘;๑๕๖๘)
- [๗๗] ตํกิลเลฐจํ ขมฺมา. (๑๒๔๙;๑๕๖๙)
 อตํกิลเลฐจํ ขมฺมา. (๑๒๕๐;๑๕๗๐)
- [๗๘] กิเลธธมฺปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๒๕๑;๑๕๗๑)
 กิเลธวิปยุตฺตา ขมฺมา. (๑๒๕๒;๑๕๗๒)
- [๗๙] กิเลธํ เจว ขมฺมา ตํกิลเลธิกา จ. (๑๒๕๓;๑๕๗๓)
 ตํกิลเลธิกา เจว ขมฺมา โน จ กิเลธํ. (๑๒๕๔;๑๕๗๔)
- [๘๐] กิเลธํ เจว ขมฺมา ตํกิลเลฐจํ จ. (๑๒๕๕;๑๕๗๕)
 ตํกิลเลฐจํ เจว ขมฺมา โน จ กิเลธํ. (๑๒๕๖;๑๕๗๖)
- [๘๑] กิเลธํ เจว ขมฺมา กิเลธธมฺปยุตฺตา จ. (๑๒๕๗;๑๕๗๗)
 กิเลธธมฺปยุตฺตา เจว ขมฺมา โน จ กิเลธํ. (๑๒๕๘;๑๕๗๘)

- [๘๒] กิเลตวิปยุคตา โข ปน ฐมา อติเลตทิภาปี. (๑๒๕๙;๑๕๗๙)
อติเลตทิภาปี. (๑๒๖๐;๑๕๘๐)

กิเลตโคจณกัม

ปฏิฐิตุก

- [๘๓] ทถัสสเนน ปหาตพพา ฐมา. (๑๒๖๑;๑๕๘๑)
น ทถัสสเนน ปหาตพพา ฐมา. (๑๒๖๕;๑๕๘๒)
- [๘๔] ภาวนาย ปหาตพพา ฐมา. (๑๒๖๖;๑๕๘๓)
น ภาวนาย ปหาตพพา ฐมา. (๑๒๖๗;๑๕๘๔)
- [๘๕] ทถัสสเนน ปหาตพเพหคกา ฐมา. (๑๒๖๘;๑๕๘๕)
น ทถัสสเนน ปหาตพเพหคกา ฐมา. (๑๒๗๒;๑๕๘๖)
- [๘๖] ภาวนาย ปหาตพเพหคกา ฐมา. (๑๒๗๓;๑๕๘๗)
น ภาวนาย ปหาตพเพหคกา ฐมา. (๑๒๗๔;๑๕๘๘)
- [๘๗] อติคกกา ฐมา. (๑๒๗๕;๑๕๘๙)
อติคกกา ฐมา. (๑๒๗๖;๑๕๙๐)
- [๘๘] อติจาวา ฐมา. (๑๒๗๗;๑๕๙๑)
อติจาวา ฐมา. (๑๒๗๘;๑๕๙๒)
- [๘๙] อติปิติกา ฐมา. (๑๒๗๙;๑๕๙๓)
อติปิติกา ฐมา. (๑๒๘๐;๑๕๙๔)
- [๙๐] อติคคคตา ฐมา. (๑๒๘๑;๑๕๙๕)
น อติคคคตา ฐมา. (๑๒๘๒;๑๕๙๖)
- [๙๑] อติคคคตา ฐมา. (๑๒๘๔;๑๕๙๗)
น อติคคคตา ฐมา. (๑๒๘๕;๑๕๙๘)

- [๘๒] อุเปกขาสหคคา ขมมา. (๑๒๘๕;๑๕๘๘)
 น อุเปกขาสหคคา ขมมา. (๑๒๘๖;๑๖๐๐)
- [๘๓] กามาวจรา ขมมา. (๑๒๘๗;๑๖๐๑)
 น กามาวจรา ขมมา. (๑๒๘๘;๑๖๐๒)
- [๘๔] รูปาวจรา ขมมา. (๑๒๘๙;๑๖๐๓)
 น รูปาวจรา ขมมา. (๑๒๙๐;๑๖๐๔)
- [๘๕] อรูปาวจรา ขมมา. (๑๒๙๑;๑๖๐๕)
 น อรูปาวจรา ขมมา. (๑๒๙๒;๑๖๐๖)
- [๘๖] ปริยาปนฺนา ขมมา. (๑๒๙๓;๑๖๐๗)
 อปริยาปนฺนา ขมมา. (๑๒๙๔;๑๖๐๘)
- [๘๗] นิยฺยานิกา ขมมา. (๑๒๙๕;๑๖๐๙)
 อนิยฺยานิกา ขมมา. (๑๒๙๖;๑๖๑๐)
- [๘๘] นียตา ขมมา. (๑๒๙๗;๑๖๑๑)
 อนียตา ขมมา. (๑๒๙๘;๑๖๑๒)
- [๘๙] ฌอุคฺตฺรา ขมมา. (๑๒๙๙;๑๖๑๓)
 อญฺคฺตฺรา ขมมา. (๑๓๐๐;๑๖๑๔)
- [๑๐๐] ฌรณา ขมมา. (๑๓๐๑;๑๖๑๕)
 อรณา ขมมา. (๑๓๐๒;๑๖๑๖)

ปิฎกจิทำ

อภิธรรมทุกมตติกา

สุตตันตีกทุกมัตติกา

[๑๐๑] วิชชาภาคิโน ฐมฺมา. (๑๓๐๓)
อวิชชาภาคิโน ฐมฺมา. (๑๓๐๔)

[๑๐๒] วิชฺชูปมา ฐมฺมา. (๑๓๐๕)
อวิชฺชูปมา ฐมฺมา. (๑๓๐๖)

[๑๐๓] พาดา ฐมฺมา. (๑๓๐๗)
ปนฺนาคา ฐมฺมา. (๑๓๐๘)

[๑๐๔] กณฺหา ฐมฺมา. (๑๓๐๙)
สํกุกา ฐมฺมา. (๑๓๑๐)

[๑๐๕] คปนฺนียา ฐมฺมา. (๑๓๑๑)
อคปนฺนียา ฐมฺมา. (๑๓๑๒)

[๑๐๖] อธิวจนา ฐมฺมา. (๑๓๑๓)
อธิวจนปถา ฐมฺมา. (๑๓๑๓)

[๑๐๗] นิรุคฺติ ฐมฺมา. (๑๓๑๔)
นิรุคฺติปถา ฐมฺมา. (๑๓๑๔)

[๑๐๘] ปณฺณคฺติ ฐมฺมา. (๑๓๑๕)
ปณฺณคฺติปถา ฐมฺมา. (๑๓๑๕)

[๑๐๙] นามณฺจ. (๑๓๑๖)
รูปณฺจ. (๑๓๑๗)

- [๑๑๐] อวิชชา จ. (๑๓๑๘)
ภวคณหา จ. (๑๓๑๙)
- [๑๑๑] ภวทัญจิ จ. (๑๓๒๐)
วิภวทัญจิ จ. (๑๓๒๑)
- [๑๑๒] สัสสตทัญจิ จ. (๑๓๒๒)
อุจฺเจตทัญจิ จ. (๑๓๒๓)
- [๑๑๓] อนควา ทัญจิ จ. (๑๓๒๔)
อนนควา ทัญจิ จ. (๑๓๒๕)
- [๑๑๔] ปุพฺพคานทัญจิ จ. (๑๓๒๖)
อปรนคานทัญจิ จ. (๑๓๒๗)
- [๑๑๕] อหิริกญจ. (๑๓๒๘)
อโนคฺคปฺปญจ. (๑๓๒๙)
- [๑๑๖] หิริ จ. (๑๓๓๐)
โธคฺคปฺปญจ. (๑๓๓๑)
- [๑๑๗] โทวจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๒)
ปาปมิตฺตฺตา จ. (๑๓๓๓)
- [๑๑๘] โสวจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๔)
กตฺยาณมิตฺตฺตา จ. (๑๓๓๕)
- [๑๑๙] อปคฺติจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๖)
อปคฺติวุจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๗)
- [๑๒๐] สฺมาปคฺติจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๘)
สฺมาปคฺติวุจฺจุตฺตา จ. (๑๓๓๙)
- [๑๒๑] ชาติจฺจุตฺตา จ. (๑๓๔๐)
มนตฺติการจฺจุตฺตา จ. (๑๓๔๑)

- [๑๒๒] อายคนกุดดดา จ. (๑๓๔๒)
ปฏิจุตมุปปาตกุดดดา จ. (๑๓๔๓)
- [๑๒๓] จานกุดดดา จ. (๑๓๔๔)
อญจานกุดดดา จ. (๑๓๔๕)
- [๑๒๔] อายชโว จ. (๑๓๔๖)
มทชโว จ. (๑๓๔๗)
- [๑๒๕] ขนฺธิ จ. (๑๓๔๘)
โสทรจฺจ. (๑๓๔๙)
- [๑๒๖] อายชโย จ. (๑๓๕๐)
ปฏิสนฺธาวโร จ. (๑๓๕๑)
- [๑๒๗] อินฺทริเยสฺส อคฺคตทวารดา จ. (๑๓๕๒)
โกชเน อมคฺคตทวารดา จ. (๑๓๕๓)
- [๑๒๘] อินฺทริเยสฺส คฺคตทวารดา จ. (๑๓๕๔)
โกชเน มคฺคตทวารดา จ. (๑๓๕๕)
- [๑๒๙] มุจฺจสฺสจฺจ. (๑๓๕๖)
อสมฺปชฺชจฺจ. (๑๓๕๗)
- [๑๓๐] สฺส จ. (๑๓๕๘)
อสมฺปชฺชจฺจ. (๑๓๕๙)
- [๑๓๑] ปฏิสงฺขานพตฺตจ. (๑๓๖๐)
ภาวนาพตฺตจ. (๑๓๖๑)
- [๑๓๒] สมนฺโถ จ. (๑๓๖๒)
วิปัสสนา จ. (๑๓๖๓)
- [๑๓๓] สมนฺนิมิตฺตจ. (๑๓๖๔)
ปคฺคาหนิมิตฺตจ. (๑๓๖๕)

- [๑๓๔] ปคฺคาโห จ. (๑๓๖๖)
อวิกฺเขโป จ. (๑๓๖๗)
- [๑๓๕] ตัฏฺฐวิปคฺคิ จ. (๑๓๖๘)
ทิกฺขจิวิปคฺคิ จ. (๑๓๖๙)
- [๑๓๖] ตัฏฺฐมฺปทา จ. (๑๓๗๐)
ทิกฺขจิสฺมฺปทา จ. (๑๓๗๑)
- [๑๓๗] ตัฏฺฐวิคฺคิ จ. (๑๓๗๒)
ทิกฺขจิวคฺคิ จ. (๑๓๗๓)
- [๑๓๘] ทิกฺขจิวคฺคิ โห ปน. (๑๓๗๔)
ยถาทิกฺขจิสฺส จ ปธานํ. (๑๓๗๕)
- [๑๓๙] ตํเวโค จ ตํเวชนียะตุ จานะตุ. (๑๓๗๖)
ตํวิกคฺคิสฺส จ โยนิโธ ปธานํ. (๑๓๗๗)
- [๑๔๐] อตฺตมฺกุจฺจํ จ กุตฺเตตุ รมเมตุ. (๑๓๗๘)
อปปปฏิวานคฺคา จ ปธานมฺมิ. (๑๓๗๙)
- [๑๔๑] วิชฺชา จ. (๑๓๘๐)
วิมฺคฺคิ จ. (๑๓๘๑)
- [๑๔๒] ขเย ฌาณํ. (๑๓๘๒)
อนุปฺปาเท ฌาณนฺติ. (๑๓๘๓)

อตุคฺคณฺติกทุกฺกมาตिका

มาตिका นิฏฺฐิตา.

๑ น. ม. อตฺตมฺกุจฺจํ

๑. จิตตูปปาตกถา

กามาวจรกถล

ปทภาษนีย

[๑] กตเม ชมมา กุตธา? ยถัมมี สมเย กามาวจโร กุตธัม จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสทฺทกํ ฌานสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทการมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสธารมฺมณํ วา โสณฺฑชฺพวารมฺมณํ วา ชมมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ตถัมมี สมเย ผลโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเฑา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตี โหติ, สุขํ โหติ, จิตฺตสฺสเสกฺกคฺคา โหติ; สทฺธิทฺธิโย โหติ, วิริยทฺธิโย^๑ โหติ, สติทฺธิโย โหติ, สมฺมาทฺธิโย โหติ, ปณฺณทฺธิโย โหติ, มนินฺทฺธิโย โหติ, โสมนสฺสทฺธิโย โหติ, ชฺวีตินฺทฺธิโย โหติ; สมฺมาทฺธิโย โหติ, สมฺมาสงฺกโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสตี โหติ, สมฺมาสมฺมาโร โหติ; สทฺธาพถํ โหติ, วิริยพถํ โหติ, สติพถํ โหติ, สมฺมาโรพถํ โหติ, ปณฺณพถํ โหติ, หิริพถํ โหติ, โสคฺคปฺพพถํ โหติ; อโตโก โหติ, อโตโส โหติ, อโมโห โหติ; อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, สมฺมาทฺธิโย โหติ; หิริ โหติ, โสคฺคปฺโป โหติ; กายปฺปสฺสทฺธิโย^๒ โหติ, จิตฺตปฺปสฺสทฺธิโย^๓ โหติ; กายตฺถุตา โหติ, จิตฺตตฺถุตา โหติ; กายมฺมตฺถุตา โหติ, จิตฺตมฺมตฺถุตา โหติ; กายกมฺมตฺถุตา โหติ, จิตฺตกมฺมตฺถุตา โหติ; กายปาณตฺถุตา โหติ, จิตฺตปาณตฺถุตา โหติ; กายชฺชตฺถุตา^๔ โหติ, จิตฺตชฺชตฺถุตา^๕ โหติ; สติ โหติ, สมฺปชฺฌณํ โหติ; สมโณ โหติ, วิปสฺสณา โหติ; ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน ตถัมมี สมเย อณฺเฑบี อคฺคิ ปฏิจฺจสมฺุปฺปนฺนา อรูปีนํ ชมมา; อิมํ ชมมา กุตธา.

๑ น. ม. กม. อ. วิริยทฺธิโย

๒ น. กายปฺปสฺสทฺธิโย จิตฺตปฺปสฺสทฺธิโย

๓ ต. ก. กายชฺชตฺถุตา

๔ ต. ก. จิตฺตชฺชตฺถุตา

อาโมทนา ปโมทนา, หาโส ปหาโส, วิคฺติ โอทกฺยํ อคฺคตมนฺดา จิตฺตคฺคฺส; ยํ
คฺคฺมิ สฺมเย ปิํติ โหติ.

[๑๐] กคฺมิ คฺคฺมิ สฺมเย สฺขํ โหติ? ยํ คฺคฺมิ สฺมเย เจตฺติกํ ตํคํ, เจตฺติกํ
สฺขํ, เจตฺตมฺมสฺสํ ตํคํ สฺขํ เวทฺยคํ, เจตฺตมฺมสฺสํ ตํคํ สฺขํ เวทฺนา;
อิํ คฺคฺมิ สฺมเย สฺขํ โหติ.

[๑๑] กคฺมา คฺคฺมิ สฺมเย จิตฺตคฺคฺสํคฺคฺคา โหติ? ยา คฺคฺมิ สฺมเย จิตฺตคฺคฺสํ
จิติ สณฺจิติ อวฺยจิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺมานตฺตา, สฺมโถ สฺมา-
ริณฺทริยํ สฺมาธิพฺคํ สฺมาตฺมาธิ; ยํ คฺคฺมิ สฺมเย จิตฺตคฺคฺสํคฺคฺคา โหติ.

[๑๒] กคฺมิ คฺคฺมิ สฺมเย สฺทฺธิณฺทริยํ โหติ? ยา คฺคฺมิ สฺมเย สฺทฺธา
สฺทฺทฺหนา, โอกปฺปนา อภิปปสาโท, สฺทฺธา สฺทฺธิณฺทริยํ สฺทฺธาพคํ; อิํ คฺคฺมิ สฺมเย
สฺทฺธิณฺทริยํ โหติ.

[๑๓] กคฺมิ คฺคฺมิ สฺมเย วิริยณฺทริยํ โหติ? โย คฺคฺมิ สฺมเย เจตฺติโก
วิริยารมฺโห นิฏฺกโม ปรรกฺกโม, อฺยยาโม วายาโม, อฺสฺสาโห อฺสฺโสพฺหิ, กาโม
ทิตฺติ, อตฺถิตฺตปรรกฺกมฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคฺนทฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคฺรฺตา รุตฺตมฺปคฺคาโห, วิริยํ
วิริยณฺทริยํ วิริยพคํ สฺมาวายาโม; อิํ คฺคฺมิ สฺมเย วิริยณฺทริยํ โหติ.

[๑๔] กคฺมิ คฺคฺมิ สฺมเย สฺตฺธิณฺทริยํ โหติ? ยา คฺคฺมิ สฺมเย สฺตฺติ อนฺตฺตฺติ
ปฏฺตฺตฺติ, สฺตฺติ สฺรณฺตา, ชารณฺตา อปฺปีตาปนฺตา อตฺตมฺมฺสนฺตา, สฺตฺติ สฺตฺธิณฺทริยํ
สฺตฺติพคํ สฺมาตฺมาธิ; อิํ คฺคฺมิ สฺมเย สฺตฺธิณฺทริยํ โหติ.

[๑๕] กคฺมิ คฺคฺมิ สฺมเย สฺมาธิณฺทริยํ โหติ? ยา คฺคฺมิ สฺมเย จิตฺตคฺคฺสํ จิติ
สณฺจิติ อวฺยจิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺมานตฺตา, สฺมโถ 'สฺมาธิณฺทริยํ
สฺมาธิพคํ สฺมาตฺมาธิ; อิํ คฺคฺมิ สฺมเย สฺมาธิณฺทริยํ โหติ.

[๑๖] กตมํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณิหิตฺวํ โหติ? ยะ คตฺถิํ สมเย ปณฺณนา
 ปธานนา, วิจโย ปวิจโย วมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา อุปถกฺขณา ปจฺจุปถกฺขณา,
 ปณฺทิจจํ โกสฺสธตฺตํ เนปฺပณฺณํ, เวทฺทยา จินฺดา อุปปริกฺขา, ภูริ เมธา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณา สมฺปชฺจณํ ปโคโท, ปณฺณนา ปณฺณิหิตฺวํ ปณฺณนาพตฺถํ, ปณฺณนาสคฺคํ
 ปณฺณนาปาสาโท ปณฺณนาอาโถโก ปณฺณนาโสภาโส ปณฺณนาปชฺโชโต ปณฺณนารคฺคํ,
 อโมโห วมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ; อิทํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณิหิตฺวํ โหติ.

[๑๗] กตมํ คตฺถิํ สมเย มนฺนิหิตฺวํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตํ มโน
 มานตฺถํ, หทยํ ปณฺทริ, มโน มนายนคฺคํ มนฺนิหิตฺวํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
 คชฺชามโนวิญฺญาณชาตฺถ; อิทํ คตฺถิํ สมเย มนฺนิหิตฺวํ โหติ.

[๑๘] กตมํ คตฺถิํ สมเย โสมนสฺสิตฺถิหิตฺวํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย เจตฺถิกํ ตาคํ,
 เจตฺถิกํ ตฺถํ, เจตฺถิสมฺมตฺถํ ตาคํ ตฺถํ เวทียคํ, เจตฺถิสมฺมตฺถา ตาคา ตฺถา
 เวทนา; อิทํ คตฺถิํ สมเย โสมนสฺสิตฺถิหิตฺวํ โหติ.

[๑๙] กตมํ คตฺถิํ สมเย ชฺวีตฺถิหิตฺวํ โหติ? โย เตสํ อรูปีณํ วมฺมานํ อายุ
 จิตฺติ ยปนา ยานา, อิริยานํ วตฺตนา ปาถนา, ชฺวีตํ ชฺวีตฺถิหิตฺวํ; อิทํ คตฺถิํ
 สมเย ชฺวีตฺถิหิตฺวํ โหติ.

[๒๐] กตมา คตฺถิํ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ? ยะ คตฺถิํ สมเย ปณฺณนา
 ปธานนา, วิจโย ปวิจโย วมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา อุปถกฺขณา ปจฺจุปถกฺขณา,
 ปณฺทิจจํ โกสฺสธตฺตํ เนปฺပณฺณํ, เวทฺทยา จินฺดา อุปปริกฺขา, ภูริ เมธา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณา สมฺปชฺจณํ ปโคโท, ปณฺณนา ปณฺณิหิตฺวํ ปณฺณนาพตฺถํ, ปณฺณนาสคฺคํ
 ปณฺณนาปาสาโท ปณฺณนาอาโถโก ปณฺณนาโสภาโส ปณฺณนาปชฺโชโต ปณฺณนารคฺคํ,
 อโมโห วมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ; อยํ คตฺถิํ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ - โหติ.

[๒๑] กตโม คตฺถิํ สมเย สมฺมาตฺถกฺกโป โหติ? โย คตฺถิํ สมเย ตกฺโก

วิคกโก สงกบโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา สฺมมาสงกบโป;
อํ คตฺถิ สฺมเย สฺมมาสงกบโป โหติ.

[๒๒] กตโม คตฺถิ สฺมเย สฺมมาวายาโม โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย เจตติโก
วิริยารมฺโห นิกฺกโม ปรรกโม, อฺยยาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพฺหิ, ถาโม
จิตฺติ, อตฺถิตฺตปรรกเมตฺตา อนิกฺขิตฺตคณฺหตฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคฺรตฺตา ชฺรุตฺตมฺปคฺคาโห, วิริยํ
วิริยนิทฺธิยํ วิริยพฺถํ สฺมมาวายาโม; อํ คตฺถิ สฺมเย สฺมมาวายาโม โหติ.

[๒๓] กตมา คตฺถิ สฺมเย สฺมมาตฺติ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย ตฺติ อนุตฺตตฺติ
ปฺปุตฺตตฺติ, ตฺติ ตฺรณตฺตา, ชารณตฺตา อปฺปีตฺตาปนตฺตา อตฺตมฺมุตฺตนา, ตฺติ ตฺตินิทฺธิยํ
ตฺติพฺถํ สฺมมาตฺติ; อํ คตฺถิ สฺมเย สฺมมาตฺติ โหติ.

[๒๔] กตโม คตฺถิ สฺมเย สฺมมาตฺมาธิ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย จิตฺตตฺต จิตฺติ
ตฺนจิตฺติ อวฺนจิตฺติ อวิตฺถาหาโร อวิกฺเขโป อวิตฺถาหฺนฺมานตฺตา, สฺมโก สฺมาธินิทฺธิยํ
ตฺมาธิพฺถํ สฺมมาตฺมาธิ; อํ คตฺถิ สฺมเย สฺมมาตฺมาธิ โหติ.

[๒๕] กตมํ คตฺถิ สฺมเย ตฺทฺชาพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย ตฺทฺชา ตฺทฺทฺหนา,
โอกปฺปนา อภิปฺปตฺธาโ, ตฺทฺชา ตฺทฺธินิทฺธิยํ ตฺทฺชาพฺถํ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย ตฺทฺชาพฺถํ
โหติ.

[๒๖] กตมํ คตฺถิ สฺมเย วิริยพฺถํ โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย เจตติโก วิริยา-
รฺมโห นิกฺกโม ปรรกโม, อฺยยาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพฺหิ, ถาโม จิตฺติ,
อตฺถิตฺตปรรกเมตฺตา อนิกฺขิตฺตคณฺหตฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคฺรตฺตา ชฺรุตฺตมฺปคฺคาโห, วิริยํ วิริยนิ-
ทฺธิยํ วิริยพฺถํ สฺมมาวายาโม; อิทํ คตฺถิ สฺมเย วิริยพฺถํ โหติ.

[๒๗] กตมํ คตฺถิ สฺมเย ตฺติพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย ตฺติ อนุตฺตตฺติ
ปฺปุตฺตตฺติ, ตฺติ ตฺรณตฺตา, ชารณตฺตา อปฺปีตฺตาปนตฺตา อตฺตมฺมุตฺตนา, ตฺติ ตฺตินิทฺธิยํ
ตฺติพฺถํ สฺมมาตฺติ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย ตฺติพฺถํ โหติ.

[๒๘] กตมํ คตฺถิํ สมเย สมาริพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ
 สณฺจิติ อวฺวจฺจิติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหฺมานสฺตา, สมโถ สมารินฺทริยํ
 สมาริพฺถํ สมนาสมาริ; อิทํ คตฺถิํ สมเย สมาริพฺถํ โหติ.

[๒๙] กตมํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย ปณฺณวา
 ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ขมฺมวิจโย, สดฺดกฺขณา อฺปตฺกฺขณา ปจฺจุปตฺกฺขณา,
 ปณฺทิจฺจํ โกสฺสธํ เนปฺပณฺณํ, เวทฺทญฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวฺรํ เมธา ปริณายิกา,
 วิปัสฺสณา สมนฺชยฺณํ ปโคโท, ปณฺณวา ปณฺณินฺทริยํ ปณฺณพฺถํ, ปณฺณวสฺสคฺคํ
 ปณฺณวาปาสาโท ปณฺณวาอาโถโก ปณฺณวาโอภาโส ปณฺณวาปชฺชโรโค ปณฺณวารคนฺ,
 อโมโห ขมฺมวิจโย สมนฺทิจฺจ; อิทํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณพฺถํ โหติ.

[๓๐] กตมํ คตฺถิํ สมเย หิริพฺถํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย หิริยติ หิริยตฺทพฺเพน,
 หิริยติ ปาปกาณฺ อกฺุสฺตานํ ขมฺมานํ สฺมาปคฺติยา; อิทํ คตฺถิํ สมเย หิริพฺถํ
 โหติ.

[๓๑] กตมํ คตฺถิํ สมเย โยคฺตูปปพฺถํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย โยคฺตูปปติ
 โยคฺตูปปิตฺทพฺเพน, โยคฺตูปปติ ปาปกาณฺ อกฺุสฺตานํ ขมฺมานํ สฺมาปคฺติยา; อิทํ คตฺถิํ
 สมเย โยคฺตูปปพฺถํ โหติ.

[๓๒] กตโม คตฺถิํ สมเย อโถโก โหติ? โย คตฺถิํ สมเย อโถโก อตุพฺภานา
 อตุพฺภิตคฺคํ, อธํราโค อธํรชฺชนา อธํรชฺชิตคฺคํ อนภิชฺฌา, อโถโก กุสฺตมฺมุตฺ;
 อยํ คตฺถิํ สมเย อโถโก โหติ.

[๓๓] กตโม คตฺถิํ สมเย อโทโส โหติ? โย คตฺถิํ สมเย อโทโส อทฺฐสฺนา
 อทฺฐลิตคฺคํ, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺชโร, อโทโส กุสฺตมฺมุตฺ; อยํ คตฺถิํ สมเย อโทโส
 โหติ.

[๓๔] กตโม คตฺถิ สมเย อโมโห โหติ? ยะ คตฺถิ สมเย ปญฺญา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย วมฺมวิจโย, สดฺดกฺขณา อุปฺปทกฺขณา ปจฺจุปฺปทกฺขณา, ปณฺทิจฺจุ โกสฺสธฺตํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทฺยา จินฺตา อุปฺปทฺทฺชา, ฐวฺร เมชา ปริณายิกา, วิปัสฺสนา สมฺปชฺชณฺณํ ปโตทฺท, ปญฺญา ปณฺณินทฺริยํ ปณฺญาพฺทํ, ปณฺญาสคฺคํ ปณฺญาปาสาโท ปณฺญาอาโถโก ปณฺญาโธภาโส ปณฺญาปชฺชชฺโต ปณฺญารตนํ, อโมโห วมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อโมโห กุสฺสณฺณํ; อยํ คตฺถิ สมเย อโมโห โหติ.

[๓๕] กตมา คตฺถิ สมเย อนภิชฺฐมา โหติ? โย คตฺถิ สมเย อโตโก อตุพฺภนา อตุพฺภิตคฺคํ, อธรรมาโค อธรรมชฺชนา อธรรมชฺชิตคฺคํ อนภิชฺฐมา, อโตโก กุสฺสณฺณํ; อยํ คตฺถิ สมเย อนภิชฺฐมา โหติ.

[๓๖] กตโม คตฺถิ สมเย อพฺยาปาโท โหติ? โย คตฺถิ สมเย อโทโส อหฺมฺสณา อหฺมฺสิตคฺคํ, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺชชฺโต, อโทโส กุสฺสณฺณํ; อยํ คตฺถิ สมเย อพฺยาปาโท โหติ.

[๓๗] กตมา คตฺถิ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ? ยะ คตฺถิ สมเย ปญฺญา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย วมฺมวิจโย, สดฺดกฺขณา อุปฺปทกฺขณา ปจฺจุปฺปทกฺขณา, ปณฺทิจฺจุ โกสฺสธฺตํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทฺยา จินฺตา อุปฺปทฺทฺชา, ฐวฺร เมชา ปริณายิกา, วิปัสฺสนา สมฺปชฺชณฺณํ ปโตทฺท, ปญฺญา ปณฺณินทฺริยํ ปณฺญาพฺทํ, ปณฺญาสคฺคํ ปณฺญาปาสาโท ปณฺญาอาโถโก ปณฺญาโธภาโส ปณฺญาปชฺชชฺโต ปณฺญารตนํ, อโมโห วมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ; อยํ คตฺถิ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ.

[๓๘] กตมา คตฺถิ สมเย หิริ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย หิริยติ หิริยติพฺเพน, หิริยติ ปาปกาณํ อกุสฺสตาณํ วมฺมานํ สมาปคฺคิยา; อยํ คตฺถิ สมเย หิริ โหติ.

[๓๙] กตมํ คตฺถิ สมเย โอคฺคปฺปํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย โอคฺคปฺปติ

โศคตปปีตพเพณ, โศคตปปติ ปาปกาณิ อกุตตานิ ฆมมานิ ตมาปคฺติยา; อิทํ
คตฺถิ ตมเย โศคตปปํ โหติ.

[๔๐] กตมา คตฺถิ ตมเย กายปฺปสฺสทฺธิ โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย เวทนาภุ-
ฆนฺธสฺส สยฺยวาทนฺธสฺส สงฺขารนฺธสฺส ปสฺสทฺธิ ปฏิปสฺสทฺธิ^๑ ปสฺสสมฺภวา
ปฏิปสฺสสมฺภวา^๒ ปฏิปสฺสสมฺภิกคฺคํ^๓; อยํ คตฺถิ ตมเย กายปฺปสฺสทฺธิ โหติ.

[๔๑] กตมา คตฺถิ ตมเย จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย วิญญา-
ณนฺธสฺส ปสฺสทฺธิ ปฏิปสฺสทฺธิ ปสฺสสมฺภวา ปฏิปสฺสสมฺภวา ปฏิปสฺสสมฺภิกคฺคํ;
อยํ คตฺถิ ตมเย จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ โหติ.

[๔๒] กตมา คตฺถิ ตมเย กายตฺถุตา โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย
เวทนาภุฆนฺธสฺส สยฺยวาทนฺธสฺส สงฺขารนฺธสฺส ตฺถุตา ตฺถุปริณามตา
อทฺทนฺตา อวิกฺกนฺตา; อยํ คตฺถิ ตมเย กายตฺถุตา โหติ.

[๔๓] กตมา คตฺถิ ตมเย จิตฺตตฺถุตา โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย วิญญา-
ณนฺธสฺส ตฺถุตา ตฺถุปริณามตา อทฺทนฺตา อวิกฺกนฺตา; อยํ คตฺถิ ตมเย
จิตฺตตฺถุตา โหติ.

[๔๔] กตมา คตฺถิ ตมเย กายมฺุตา โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย เวทนาภุ-
ฆนฺธสฺส สยฺยวาทนฺธสฺส สงฺขารนฺธสฺส มฺุตา มทฺทวตา อกฺกชตฺตา อกฺกจินฺตา;
อยํ คตฺถิ ตมเย กายมฺุตา โหติ.

[๔๕] กตมา คตฺถิ ตมเย จิตฺตมฺุตา โหติ? ยะ คตฺถิ ตมเย วิญญา-
ณนฺธสฺส มฺุตา มทฺทวตา, . อกฺกชตฺตา อกฺกจินฺตา; อยํ คตฺถิ ตมเย
จิตฺตมฺุตา โหติ.

๑ น. ปฏิปสฺสทฺธิ

๒ ม. ปฏิปสฺสสมฺภวา

๓ ม. ปฏิปสฺสสมฺภิกคฺคํ

๔ น. ม. ตี. กม. อ. อกฺกชตฺตา อกฺกจินฺตา.

[๔๖] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย กายกมฺมณฺณตา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย เวทนากฺขนฺธํ สํญญากฺขนฺธํ สังขารกฺขนฺธํ กมฺมณฺณตา กมฺมณฺณคํ กมฺมณฺณภาโว; อयํ ศตฺถิํ สมฺเย กายกมฺมณฺณตา โหติ.

[๔๗] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย วิญญานกฺขนฺธํ กมฺมณฺณตา กมฺมณฺณคํ กมฺมณฺณภาโว; อयํ ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ.

[๔๘] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย กายปาคฺคณฺณตา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย เวทนากฺขนฺธํ สํญญากฺขนฺธํ สังขารกฺขนฺธํ ปคฺคณฺตา ปคฺคณฺคํ ปคฺคณฺภาโว; อयํ ศตฺถิํ สมฺเย กายปาคฺคณฺณตา โหติ.

[๔๙] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตปาคฺคณฺณตา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย วิญญานกฺขนฺธํ ปคฺคณฺตา ปคฺคณฺคํ ปคฺคณฺภาโว; อยํ ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตปาคฺคณฺณตา โหติ.

[๕๐] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย กายชฺชกฺกา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย เวทนากฺขนฺธํ สํญญากฺขนฺธํ สังขารกฺขนฺธํ อชฺชกฺกา อชฺชกฺกา อหิมฺหกฺกา อวฺงกฺกา อกฺกุฏิตฺตา; อยํ ศตฺถิํ สมฺเย กายชฺชกฺกา โหติ.

[๕๑] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตชฺชกฺกา โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย วิญญานกฺขนฺธํ อชฺชกฺกา อชฺชกฺกา อหิมฺหกฺกา อวฺงกฺกา อกฺกุฏิตฺตา; อยํ ศตฺถิํ สมฺเย จิตฺตชฺชกฺกา โหติ.

[๕๒] กตมา ศตฺถิํ สมฺเย ตฺติ โหติ? ยา ศตฺถิํ สมฺเย ตฺติ อนุสํสํติ ปฏิสํสํติ, ตฺติ สรรณตา, ธารณตา อปปีตํปนตา อสํมมุตฺตนา, ตฺติ สติญฺทริยํ ตฺติพฺถํ สมนํสํติ; อยํ ศตฺถิํ สมฺเย ตฺติ โหติ.

[๕๓] กตมํ ศตฺถุํ สมเย สมนฺชฌณํ โหติ? ยะ ศตฺถุํ สมเย ปณฺณวา
ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา อฺปตฺถกฺขณา ปจฺจุปตฺถกฺขณา,
ปณฺทิจจํ โกสฺสธตฺตํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทปฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวํ เมธา ปริณายิกา,
วิปสฺสณา สมนฺชฌณํ ปโคโท, ปณฺณวา ปณฺณินฺทริยํ ปณฺณวาพตํ, ปณฺณวาตฺถกํ
ปณฺณวาปาสาโท ปณฺณวาอาโตโก ปณฺณวาโสภาโส ปณฺณวาปชฺโชโค ปณฺณวารคฺคํ,
อโมโห รมฺมวิจโย สมนฺมาทิสฺสึ; อิทํ ศตฺถุํ สมเย สมนฺชฌณํ โหติ.

[๕๔] กตโม ศตฺถุํ สมเย สมโถ โหติ? ยะ ศตฺถุํ สมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ
สณฺจิติ อวฺมุจฺจิติ อวิสํหาโร อวิกฺเขโป อวิสํหฺมานสฺสา, สมโถ สฺมาชิโนทฺธิยํ
สฺมาชิพตํ สมนฺมาสฺมาชิ; อยํ ศตฺถุํ สมเย สมโถ โหติ.

[๕๕] กตมา ศตฺถุํ สมเย วิปสฺสณา โหติ? ยะ ศตฺถุํ สมเย ปณฺณวา
ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา อฺปตฺถกฺขณา ปจฺจุปตฺถกฺขณา,
ปณฺทิจจํ โกสฺสธตฺตํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทปฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวํ เมธา ปริณายิกา,
วิปสฺสณา สมนฺชฌณํ ปโคโท, ปณฺณวา ปณฺณินฺทริยํ ปณฺณวาพตํ, ปณฺณวาตฺถกํ
ปณฺณวาปาสาโท ปณฺณวาอาโตโก ปณฺณวาโสภาโส ปณฺณวาปชฺโชโค ปณฺณวารคฺคํ,
อโมโห รมฺมวิจโย สมนฺมาทิสฺสึ; อยํ ศตฺถุํ สมเย วิปสฺสณา โหติ.

[๕๖] กตโม ศตฺถุํ สมเย ปคฺคาโห โหติ? โย ศตฺถุํ สมเย เจตฺติโก
วิริยารมฺภโก นิฏฺกโม ปรรคฺกโม, อฺยุยาโม วายาโม, อฺสฺสธํหาโร อฺสฺสธํพฺพุทฺโ, ธาโม
ชฺชิตฺติ, อตฺถิถิตฺตปรรคฺกมฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทคฺคา อนิกฺขิตฺตคฺชรฺรคฺคา ชฺชรฺรสมฺปคฺคาโห, วิริยํ
วิริยินฺทริยํ วิริยพตํ สมนฺมาวายาโม; อยํ ศตฺถุํ สมเย ปคฺคาโห โหติ.

[๕๗] กตโม ศตฺถุํ สมเย อวิกฺเขโป โหติ? ยะ ศตฺถุํ สมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ
สณฺจิติ อวฺมุจฺจิติ อวิสํหาโร อวิกฺเขโป อวิสํหฺมานสฺสา, สมโถ สฺมา-
ชิโนทฺธิยํ สฺมาชิพตํ สมนฺมาสฺมาชิ; อยํ ศตฺถุํ สมเย อวิกฺเขโป โหติ.

เย วา ปน คตฺถิ สฺมเย อณฺเณปี อตฺถิ ปฏิจุจฺมฺปปนฺนา อรูปีโน ทุมฺมา.

อิเม ทุมฺมา กุตฺตา.

ปทฺทาชนฺธิํ นิฏฺฐิตํ

ปจฺจภาณวาริ^๑

โกฏฐาสวาร

[๕๘] คตฺถิ โห ปน สฺมเย จตฺตาริ ชนฺธา โหฺนติ, ทฺวายตฺตานิ โหฺนติ, เทว ชาติโย โหฺนติ, คโย อาหารา โหฺนติ, อญฺจินทฺรียานิ โหฺนติ, ปณฺจจิกกัณฺณํ โหฺติ, ปณฺจจิกโก มคฺโค โหฺติ, สตฺต พฺตานิ โหฺนติ, คโย เหฺตุ โหฺนติ, เอโก ผสฺสโหฺติ, เอกา เวทนา โหฺติ, เอกา สณฺเณา โหฺติ, เอกา เจตฺตนา โหฺติ, เอกํ จิตฺตํ โหฺติ, เอโก เวทฺทากฺขนฺโห โหฺติ, เอโก สณฺเณากฺขนฺโห โหฺติ, เอโก สงฺขารากฺขนฺโห โหฺติ, เอโก วิญฺเณณากฺขนฺโห โหฺติ, เอกํ มนฺายคฺนํ โหฺติ, เอกํ มนินฺทฺรียํ โหฺติ, เอกา มโนวิญฺเณณชาติโย โหฺติ, เอกํ ทุมฺมายคฺนํ โหฺติ, เอกา ทุมฺมชาติโย โหฺติ; เย วา ปน คตฺถิ สฺมเย อณฺเณปี อตฺถิ ปฏิจุจฺมฺปปนฺนา อรูปีโน ทุมฺมา; อิเม ทุมฺมา กุตฺตา.

[๕๙] กตฺเม คตฺถิ สฺมเย จตฺตาริ ชนฺธา โหฺนติ? เวทฺทากฺขนฺโห สณฺเณากฺขนฺโห สงฺขารากฺขนฺโห วิญฺเณณากฺขนฺโห.

[๖๐] กตฺโม คตฺถิ สฺมเย เวทฺทากฺขนฺโห โหฺติ? ยิ คตฺถิ สฺมเย เจตฺติกํ ตํคํ, เจตฺติกํ ตฺฐํ, เจตฺตมฺผสฺสํ ตํคํ ตฺฐํ เวทฺยคํ, เจตฺตมฺผสฺสชา ตํคตา ตฺฐา เวทนา; อยํ คตฺถิ สฺมเย เวทฺทากฺขนฺโห โหฺติ.

[๖๑] กตฺโม คตฺถิ สฺมเย สณฺเณากฺขนฺโห โหฺติ? ยา คตฺถิ สฺมเย สณฺเณา สณฺขานฺนา สณฺขานิคคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย สณฺเณากฺขนฺโห โหฺติ.

[๖๒] กตโม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ฌตฺถิ เจตนา, วิตฺถโก วิจาโร ปิฏฺติ จิตฺตตฺถกฺกตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ ตฺติทฺธิยํ สมาริทฺธิยํ ปณฺณิทฺธิยํ ชฺวีตฺติทฺธิยํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาตฺถกฺกโป สมนาวายาโม สมนาสติ สมนาสมาริ, สทฺธาพตํ วิริยพตํ ตฺติพตํ สมาริพตํ ปณฺณพตํ หิริพตํ โยคฺคปฺพตํ, อโธโก อโธโส อโมโห, อนภิชฺฌา อพฺยาปาทอ สมนาทิฏฺฐิ, หิริ โยคฺคปฺปํ, กายบฺบสฺสทฺธิ จิตฺตบฺบสฺสทฺธิ, กายตฺถุตา จิตฺตตฺถุตา, กายมฺมุตฺตา จิตฺตมฺมุตฺตา, กายกมฺมณฺณตฺตา, จิตฺตกมฺมณฺณตฺตา, กายปาคุณฺณตฺตา จิตฺตปาคุณฺณตฺตา, กายชฺชกฺตา จิตฺตชฺชกฺตา, ตฺติ สมนฺปรณฺณํ, สมนโก วิปสฺสนา, ปคฺคาโห อวิกฺกเขโป; เข วา ปน คตฺถิ สมเย อณฺเณปปี อตฺถิ ปฏฺฐิจฺจสฺมฺปนฺนา อรูปีโน ฌมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺโห จเปตฺวา สณฺณากฺขนฺโห จเปตฺวา วิณฺณนาณกฺขนฺโห; อยํ คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ.

[๖๓] กตโม คตฺถิ สมเย วิณฺณนาณกฺขนฺโห โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย จิตฺตํ มโน มานตํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทฺธิยํ, วิณฺณนาณํ วิณฺณนาณกฺขนฺโห ตฺชชามโนวิณฺณนาณชาตุ; อยํ คตฺถิ สมเย วิณฺณนาณกฺขนฺโห โหติ.

อิเม คตฺถิ สมเย จตฺตาวโร ฌนฺชา โหนฺติ.

[๖๔] กตมานิ คตฺถิ สมเย ทฺวายคฺคานิ โหนฺติ? มนายคณํ ฌมมายคณํ.

[๖๕] กตมํ คตฺถิ สมเย มนายคณํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย จิตฺตํ มโน มานตํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทฺธิยํ, วิณฺณนาณํ วิณฺณนาณกฺขนฺโห ตฺชชามโนวิณฺณนาณชาตุ; อิทํ คตฺถิ สมเย มนายคณํ โหติ.

[๖๖] กตมํ คตฺถิ สมเย ฌมมายคณํ โหติ? เวทนากฺขนฺโห สณฺณากฺขนฺโห สงฺขารกฺขนฺโห; อิทํ คตฺถิ สมเย ฌมมายคณํ โหติ.

อิมานิ คตฺถิ สมเย ทฺวายคฺคานิ โหนฺติ.

[๖๗] กตมา คตฺถิ สมฺเย เทว ชาติโย โหนฺติ? มโนวิญฺญาณชาตุ รมฺมชาตุ.

[๖๘] กตมา คตฺถิ สมฺเย มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน มานตํ, หทฺยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโร คชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อयํ คตฺถิ สมฺเย มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ.

[๖๙] กตมา คตฺถิ สมฺเย รมฺมชาตุ โหติ? เวทนาภฺขฺนฺโร ตณฺหาภฺขฺนฺโร ตงฺขารภฺขฺนฺโร; อยํ คตฺถิ สมฺเย รมฺมชาตุ โหติ.

อิมมา คตฺถิ สมฺเย เทว ชาติโย โหนฺติ.

[๗๐] กตเม คตฺถิ สมฺเย คโย อาหารา โหนฺติ? ผสฺสํหาโร มโนตณฺหาโร เจตนาหาโร วิญฺญาณาหาโร.

[๗๑] กตโม คตฺถิ สมฺเย ผสฺสํหาโร โหติ? โย คตฺถิ สมฺเย ผสฺสํได้ ผุสฺสา สัมผุสฺสา สัมผุสฺสิตฺตํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย ผสฺสํหาโร โหติ.

[๗๒] กตโม คตฺถิ สมฺเย มโนตณฺหาโร โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย เจตนา ตณฺหา เจตนา ตณฺหาเจตยิตฺตํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย มโนตณฺหาโร โหติ.

[๗๓] กตโม คตฺถิ สมฺเย วิญฺญาณาหาโร โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน มานตํ, หทฺยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโร คชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อยํ คตฺถิ สมฺเย วิญฺญาณาหาโร โหติ.

อิมเม คตฺถิ สมฺเย คโย อาหารา โหนฺติ.

[๗๔] กตมานิ คตฺถิ สมฺเย อฏฺฐินฺทริยานิ โหนฺติ? ตฺถินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ ตฺดินฺทริยํ สมารินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ มนินฺทริยํ โสมนสฺสินฺทริยํ ชฺวีตินฺทริยํ.

[๗๕] กตมํ คตฺถิ สมฺเย ตฺถินฺทริยํ โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย ตฺถา

สหททหนา, โอกปปนา อภิปปสาโท, สททา สททินทริยํ สททาพถํ; อิทํ คตฺถํ
 สมเย สททินทริยํ โหติ.

[๗๖] กตมํ คตฺถํ สมเย วิริยินทริยํ โหติ? โย คตฺถํ สมเย เจตติโก
 วิริยารมฺโห นิกกโม ปรกกโม, อุกฺกยาโม วายาโม, อุตฺตสาโท อุตฺตโสพหิ, ทาโม
 ธิติ, อตฺติถิตปรรกมตา อนิกฺกขิตฺตคณฺหตา อนิกฺกขิตฺตชรฺรตา ชฺรตฺตมฺปคฺคาโท, วิริยํ
 วิริยินทริยํ วิริยพถํ สมฺมาวายาโม; อิทํ คตฺถํ สมเย วิริยินทริยํ โหติ.

[๗๗] กตมํ คตฺถํ สมเย สทฺทินทริยํ โหติ? ยา คตฺถํ สมเย สติ อนุตฺต-
 สติ ปฏิสฺสติ, สติ สรรณตา, ชารณตา อปฺปสาปนตา อตฺตมฺมฺสนตา, สติ สทฺทินทริยํ
 สติพถํ สมฺมาสติ; อิทํ คตฺถํ สมเย สทฺทินทริยํ โหติ.

[๗๘] กตมํ คตฺถํ สมเย สมารินทริยํ โหติ? ยา คตฺถํ สมเย จิตฺตตฺถสฺส จิตฺติ
 สณฺจจิตฺติ อวฺวจจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺกเขโป อวิธํหาญฺฆมานสฺสตา, สมโถ สมารินทริยํ
 สมาริพถํ สมฺมาสมาริ; อิทํ คตฺถํ สมเย สมารินทริยํ โหติ.

[๗๙] กตมํ คตฺถํ สมเย ปณฺณินทริยํ โหติ? ยา คตฺถํ สมเย ปณฺณา
 ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ฆมฺมวิจโย, สดฺดถฺกขณา อฺปปถฺกขณา ปจฺจุปถฺกขณา,
 ปณฺทิจฺจุํ โกสฺสตฺถํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทปฺยา จินฺดา อฺปปปริกฺขา, ภูริ เมชา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณา สมฺปชณฺณํ ปโตโท, ปณฺณา ปณฺณินทริยํ ปณฺณาพถํ, ปณฺณาตฺตํ
 ปณฺณาปาสาโท ปณฺณาอาโถโก ปณฺณาโอภาโส ปณฺณาปฐโฆโต ปณฺณารคณํ,
 อโมโห ฆมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ; อิทํ คตฺถํ สมเย ปณฺณินทริยํ โหติ.

[๘๐] กตมํ คตฺถํ สมเย มนินทริยํ โหติ? ยํ คตฺถํ สมเย จิตฺตํ มโน
 มานสํ, หทยํ ปณฺทริ, มโน มนายนคณํ มนินทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโท
 ตชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อิทํ คตฺถํ สมเย มนินทริยํ โหติ.

[๘๑] กตมํ คตฺถํ สมเย โสมนสฺสิตฺทินทริยํ โหติ? ยํ คตฺถํ สมเย เจตติกํ

ตํ, เจตสิกํ สฺขํ, เจโตสมฺมตฺตํ ตํ, สฺขํ เวทิตํ, เจโตสมฺมตฺตชา ตํ, ตา
 สฺชา เวทนา; อิทํ คตฺถิ สฺมเย โถมนสฺสอินฺทริยํ โหติ.

[๗๒] กตมํ คตฺถิ สฺมเย ชฺวีตฺนฺทริยํ โหติ? โย เคตํ อรูปํ รมฺมานํ อายุ
 จิตฺติ, ยปฺนา ยาปฺนา, อิริยนา วคฺตนา ปาตนา, ชฺวีตํ ชฺวีตฺนฺทริยํ; อิทํ คตฺถิ
 สฺมเย ชฺวีตฺนฺทริยํ โหติ.

อิมานิ คตฺถิ สฺมเย อฏฺฐินฺทริยานิ โหติ.

[๗๓] กตมํ คตฺถิ สฺมเย ปณฺจกฺกํ ฌานํ โหติ? วิตกฺโก วิจาโร ปีติ สฺขํ
 จิตฺตสฺสํกคฺคตา.

[๗๔] กตโม คตฺถิ สฺมเย วิตกฺโก โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย ตกฺโก วิตกฺโก
 ตํกปฺโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินโรปนา สฺมมาตํกปฺโป; อยํ คตฺถิ
 สฺมเย วิตกฺโก โหติ.

[๗๕] กตโม คตฺถิ สฺมเย วิจาโร โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย จาโร วิจาโร
 อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิตฺตสฺสํ อนุสฺสชฺชนตา อนุเปกฺขชฺชนตา; อยํ คตฺถิ
 สฺมเย วิจาโร โหติ.

[๗๖] กตมา คตฺถิ สฺมเย ปีติ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย ปีติ ปาโมชฺชํ,
 อาโมทนา ปโมทนา, หาโส ปหาโส, วิคฺติ โอทกฺขํ อคฺคมนตา จิตฺตสฺสํ; อยํ
 คตฺถิ สฺมเย ปีติ โหติ.

[๗๗] กตมํ คตฺถิ สฺมเย สฺขํ โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย เจตสิกํ ตํ, เจตสิกํ
 สฺขํ, เจโตสมฺมตฺตํ ตํ, สฺขํ เวทิตํ, เจโตสมฺมตฺตชา ตํ, ตา สฺชา เวทนา;
 อิทํ คตฺถิ สฺมเย สฺขํ โหติ.

[๗๘] กตมา คตฺถิ สฺมเย จิตฺตสฺสํกคฺคตา โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย จิตฺตสฺสํ
 จิตฺติ สณฺจจิตฺติ อวฺยจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหาฏฺฐมานตฺตา, สฺมโถ สฺมาธิทฺธิ

ธมฺมาธิพฺถํ ธมฺมาธมฺมาธิ; อํยํ คตฺถมฺมิ ธมฺเย จิตฺตสฺสเดกคฺคตฺตา โหติ.

อิทํ คตฺถมฺมิ ธมฺเย ปณฺจจฺกิกํ ฌานํ โหติ.

[๘๘] กตโม คตฺถมฺมิ ธมฺเย ปณฺจจฺกิกโก มคฺโค โหติ? ธมฺมาทิจฺจ ธมฺมา-
ตฺถกฺกโป, ธมฺมาวยาโม ธมฺมาตฺติ ธมฺมาธมฺมาธิ.

[๘๙] กตมา คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาทิจฺจ โหติ? ยา คตฺถมฺมิ ธมฺเย ปณฺญา
ปฺชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถกฺขณา อุปถกฺขณา ปจฺจุปถกฺขณา,
ปณฺทิจฺจํ โกสฺสตฺตํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺทปฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ญฺฐี เมธา ปรีณายิกา,
วิปสฺสณา ธมฺมปฺชชณฺณํ ปโคโท, ปณฺญา ปณฺณินฺทฺริยํ ปณฺญาพฺถํ, ปณฺญาตฺตํ
ปณฺญาปาธํ โท ปณฺญาอาโถโก ปณฺญาโธภาโส ปณฺญาปชฺชโหโค ปณฺญาวรณํ,
อโมโห รมฺมวิจโย ธมฺมาทิจฺจ; อํยํ คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาทิจฺจ โหติ.

[๙๐] กตโม คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาตฺถกฺกโป โหติ? โย คตฺถมฺมิ ธมฺเย คกฺโก
วิตกฺโก ตฺถกฺกโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา ธมฺมาตฺถกฺกโป; อํยํ
คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาตฺถกฺกโป โหติ.

[๙๑] กตโม คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาวยาโม โหติ? โย คตฺถมฺมิ ธมฺเย เจต-
ตฺถโก วิริยารมฺภโก นิทกฺกโม ปฺรทกฺกโม, อฺยุยาโม วยาโม, อุตฺตธํโห อุตฺตโสพฺพํ,
ถาโม ฐิตี, อตฺถิตฺตปฺรทกฺกตฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทตฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคฐตฺตา ฐรฺธมฺปคฺคาโห,
วิริยํ วิริยินฺทฺริยํ วิริยพฺถํ ธมฺมาวยาโม; อํยํ คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาวยาโม โหติ.

[๙๒] กตมา คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาตฺติ โหติ? ยา คตฺถมฺมิ ธมฺเย ตฺติ อณฺุสฺสตฺติ
ปฏิสฺสตฺติ, ตฺติ สฺวณฺตฺตา, ฐารณฺตฺตา อปฺปีตฺตาปณฺตฺตา อตฺมมฺมฺณตฺตา, ตฺติ สฺตฺติทฺธิ
ตฺติพฺถํ ธมฺมาตฺติ; อํยํ คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาตฺติ โหติ.

[๙๓] กตโม คตฺถมฺมิ ธมฺเย ธมฺมาธมฺมาธิ โหติ? ยา คตฺถมฺมิ ธมฺเย จิตฺตสฺส
จฺจิตฺติ สฺนฺจิตฺติ อวฺจฺจิตฺติ อวิธํหาโร อวิทฺเทโป อวิธํหาณฺมณฺตฺตา, สฺมโถ สฺมา-

ชินฺทฺริยํ สฺมาธิพฺถํ สฺมมาสฺมาธิ; อยํ คธฺมํ สฺมเย สฺมมาสฺมาธิ โหติ.

อยํ คธฺมํ สฺมเย ปณฺจกฺโก มคฺโค โหติ.

[๙๕] กตฺมานิ คธฺมํ สฺมเย สํคฺคํ พฺตานิ โหนฺติ? สํทฺธวาพํ วิริยพํ
สํคิพํ สฺมาธิพํ ปณฺญาพํ หิริพํ โสคฺคปฺปพํ.

[๙๖] กตฺมํ คธฺมํ สฺมเย สํทฺธวาพํ โหติ? ยา คธฺมํ สฺมเย สํทฺธา
สํทฺทหนฺนา, โสคฺคปฺปนา อภิปฺปสาโท, สํทฺธา สํทฺธิชินฺทฺริยํ สํทฺธวาพํ; อิทํ คธฺมํ
สมฺเย สํทฺธวาพํ โหติ.

[๙๗] กตฺมํ คธฺมํ สฺมเย วิริยพํ โหติ? โย คธฺมํ สฺมเย เจตฺติโก วิริ-
ยารมฺโภ นิกกโม ปรรกโม, อุตฺตยาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพุทฺ์, ธาโม
จิตฺติ, อธิตฺติปรรกมฺภา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทคฺคา อนิกฺขิตฺตคฺคชรฺคคา ชฺรตฺมปคฺคาโห, วิริยํ
วิริยชินฺทฺริยํ วิริยพํ สฺมมาวายาโม; อิทํ คธฺมํ สฺมเย วิริยพํ โหติ.

[๙๘] กตฺมํ คธฺมํ สฺมเย สํคิพํ โหติ? ยา คธฺมํ สฺมเย สํคิ อนุสํคิ
ปฏิสํคิ, สํคิ สรรณคฺคา, ชารณคฺคา อปปีตฺตปณฺคคา อตฺมมฺุสณฺคคา, สํคิ สคฺคินฺทฺริยํ
สํคิพํ สฺมมาสํคิ; อิทํ คธฺมํ สฺมเย สํคิพํ โหติ.

[๙๙] กตฺมํ คธฺมํ สฺมเย สฺมาธิพํ โหติ? ยา คธฺมํ สฺมเย จิตฺตคฺคสฺส จิตฺติ
สณฺจจิตฺติ อวญฺจจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺกเขโป อวิธํหาญฺจมานสคฺคา, สมฺโถ สฺมาชินฺทฺริยํ
สฺมาธิพํ สฺมมาสฺมาธิ; อิทํ คธฺมํ สฺมเย สฺมาธิพํ โหติ.

[๑๐๐] กตฺมํ คธฺมํ สฺมเย ปณฺญาพํ โหติ? ยา คธฺมํ สฺมเย ปณฺญา
ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถกฺขณา อฺปถกฺขณา ปจฺจุปถกฺขณา,
ปณฺทิจจํ โกสฺสธํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺทฺยา จินฺดา อฺปปวิจฺจา, ภูริ เมชา ปริณายิกฺกา,
วิปสฺสณา สฺมปชณฺณํ ปโตโท, ปณฺญา ปณฺณินฺทฺริยํ ปณฺญาพํ, ปณฺญาสคฺคํ
ปณฺญาปาสาโท ปณฺญาอาโธโก ปณฺญาโอภาโส ปณฺญาปชฺโชโต ปณฺญารตนํ,
อโมโห รมฺมวิจโย สฺมมาทิจฺจ; อิทํ คธฺมํ สฺมเย ปณฺญาพํ โหติ.

[๑๐๑] กตมํ คตฺถิํ สมเย หิริพฺถํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน, หิริยติ ปาปกาณํ อกฺุสฺสตาณํ รมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ คตฺถิํ สมเย หิริพฺถํ โหติ.

[๑๐๒] กตมํ คตฺถิํ สมเย โยคฺตูปปพฺถํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย โยคฺตูปปติ โยคฺตูปปิตฺตพฺเพน, โยคฺตูปปติ ปาปกาณํ อกฺุสฺสตาณํ รมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ คตฺถิํ สมเย โยคฺตูปปพฺถํ โหติ.

อิมานิ คตฺถิํ สมเย สํคฺค พฺตานิ โหนฺติ.

[๑๐๓] กตเม คตฺถิํ สมเย คโย เหตุ โหนฺติ? อโดโก อโทโส อโมโห.

[๑๐๔] กตโม คตฺถิํ สมเย อโดโก โหติ? โย คตฺถิํ สมเย อโดโก อตุพฺภนา อตุพฺภิตคฺคํ, อสํวราโค อสํวรชฺชนา อสํวรชฺชิตคฺคํ อนภิชฺชนา, อโดโก กุสฺสตมฺหุตฺถํ; อयํ คตฺถิํ สมเย อโดโก โหติ.

[๑๐๕] กตโม คตฺถิํ สมเย อโทโส โหติ? โย คตฺถิํ สมเย อโทโส อทฺฐสฺนา อทฺฐิตคฺคํ, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺชโร, อโทโส กุสฺสตมฺหุตฺถํ; อยํ คตฺถิํ สมเย อโทโส โหติ.

[๑๐๖] กตโม คตฺถิํ สมเย อโมโห โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย ปญฺญา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกขณา อฺปถฺกขณา ปจฺจุปถฺกขณา, ปณฺทิจจํ โกสฺสตฺตํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺทพฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ภูริ เมธา ปริณายิกา, วิปัสฺสณา สมฺปชฺชณฺณํ ปโคโท, ปญฺญา ปณฺณินทฺริยํ ปญฺญาพฺถํ, ปญฺญาสํคฺคํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโตโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺชโรโค ปญฺญารคณํ, อโมโห รมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อโมโห กุสฺสตมฺหุตฺถํ; อยํ คตฺถิํ สมเย อโมโห โหติ.

อิเม คตฺถิํ สมเย คโย เหตุ โหนฺติ.

๑. น. 'อโมโห กุสฺสตมฺหุตฺถํ' อิทํ นคฺถิ

[๑๐๗] กตโม คตฺถิ สฺมเย เอโก ผสฺโส โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย ผสฺโส
มุตฺตา สฺมมุตฺตา สฺมมุตฺติคคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอโก ผสฺโส โหติ.

[๑๐๘] กตมา คตฺถิ สฺมเย เอกา เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย เจตฺติกํ
สํคํ, เจตฺติกํ สຸขํ, เจโตสฺมมฺสຸตฺตํ สํคํ สຸขํ เวทียํ, เจโตสฺมมฺสຸตฺตา สํคา
สຸตา เวทนา; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอกา เวทนา โหติ.

[๑๐๙] กตมา คตฺถิ สฺมเย เอกา สญฺญา โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย สญฺญา
สญฺขานนา สญฺขานิคคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอกา สญฺญา โหติ.

[๑๑๐] กตมา คตฺถิ สฺมเย เอกา เจตนา โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย เจตนา
สญฺเจตนา สญฺเจตยิคคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอกา เจตนา โหติ.

[๑๑๑] กตมํ คตฺถิ สฺมเย เอกํ จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย จิตฺตํ มโน
มานสํ, หทยํ ปณฺทริ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
คฺชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย เอกํ จิตฺตํ โหติ.

[๑๑๒] กตโม คตฺถิ สฺมเย เอโก เวทนากฺขนฺโ โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย
เจตฺติกํ สํคํ, เจตฺติกํ สຸขํ, เจโตสฺมมฺสຸตฺตํ สํคํ สຸขํ เวทียํ, เจโตสฺมมฺสຸตฺตา
สํคา สຸตา เวทนา; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอโก เวทนากฺขนฺโ โหติ.

[๑๑๓] กตโม คตฺถิ สฺมเย เอโก สญฺญากฺขนฺโ โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย
สญฺญา สญฺขานนา สญฺขานิคคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย เอโก สญฺญากฺขนฺโ โหติ.

[๑๑๔] กตโม คตฺถิ สฺมเย เอโก สงฺขารกฺขนฺโ โหติ? ผสฺโส เจตนา,
วิคฺกโก วิจาโร ปิฏฺติ จิตฺตสຸເຄກคฺคตา, สຸทฺธิทฺธิยํ วิริยินฺทฺธิยํ สຸคินฺทฺธิยํ สฺมา-
ชินฺทฺธิยํ ปณฺณินฺทฺธิยํ ชฺวิตฺตินฺทฺธิยํ, สມฺมาทฺธิจฺจิ สມฺมาสงฺกปโป สມฺมาวายาโม
สມฺมาสຸคิ สມฺมาสມฺมาธิ, สຸทฺธาพຸຕํ วิริยพຸຕํ สຸคิพຸຕํ สມາธิพຸຕํ ปณฺณาพຸຕํ หิริพຸຕํ
โอคฺคປຸປຸพຸຕํ, อโတโก อโတโส อโมโห, อนภิชฺฐมา อပ္ပยาປາໄຫວ สມฺมาทฺธิจฺจิ, หิริ

โอตตูปป์, กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตูปฺปสฺสทฺธิ, กายตฺหุตา จิตฺตตฺหุตา, กายมฺหุตา จิตฺตมฺหุตา, กายกมฺมณฺณตา จิตฺตกมฺมณฺณตา, กายปาคุณฺณตา จิตฺตปาคุณฺณตา, กายชฺชกตา จิตฺตชฺชกตา. ตฺติ สฺมปชฺจณํ, สฺมโก วิปสฺสณา, ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปณฺ คสฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อตฺถิ ปฏิจฺจสฺมฺปฺปนา อรูปีโน ธมฺมา ชฺเปตฺวา เวทนาภฺกฺขโห ชฺเปตฺวา สฺสณฺนาภฺกฺขโห ชฺเปตฺวา วิณฺณณภฺกฺขโห; อยํ คสฺมึ สฺมเย เอโก สงฺขารภฺกฺขโห โหติ.

[๑๑๕] กตโม คสฺมึ สฺมเย เอโก วิณฺณณภฺกฺขโห โหติ? ยํ คสฺมึ สฺมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, หทฺยํ ปณฺฑรํ, มโน มนฺายคณํ มนฺินทฺริยํ, วิณฺณณํ วิณฺณณภฺกฺขโห คชฺชามโนวิณฺณณชาตุ; อยํ คสฺมึ สฺมเย เอโก วิณฺณณภฺกฺขโห โหติ.

[๑๑๖] กตมํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ มนฺายคณํ โหติ? ยํ คสฺมึ สฺมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, หทฺยํ ปณฺฑรํ, มโน มนฺายคณํ มนฺินทฺริยํ, วิณฺณณํ วิณฺณณภฺกฺขโห คชฺชามโนวิณฺณณชาตุ; อิทํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ มนฺายคณํ โหติ.

[๑๑๗] กตมํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ มนฺินทฺริยํ โหติ? ยํ คสฺมึ สฺมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, หทฺยํ ปณฺฑรํ, มโน มนฺายคณํ มนฺินทฺริยํ, วิณฺณณํ วิณฺณณภฺกฺขโห คชฺชามโนวิณฺณณชาตุ; อิทํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ มนฺินทฺริยํ โหติ.

[๑๑๘] กตมา คสฺมึ สฺมเย เอกา มโนวิณฺณณชาตุ โหติ? ยํ คสฺมึ สฺมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, ๗ เปฯ คชฺชามโนวิณฺณณชาตุ; อยํ คสฺมึ สฺมเย เอกา มโนวิณฺณณชาตุ โหติ.

[๑๑๙] กตมํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ ธมฺมคณํ โหติ? เวทนาภฺกฺขโห สฺสณฺนาภฺกฺขโห สงฺขารภฺกฺขโห; อิทํ คสฺมึ สฺมเย เอกํ ธมฺมคณํ โหติ.

[๑๒๐] กตมา ศัสฺมึ สฺมเย เอกา ชมฺมชาตุ โหติ? เวทนาภฺขนฺโห สฺว-
 ภาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห; อยํ ศัสฺมึ สฺมเย เอกา ชมฺมชาตุ โหติ.

เย วา ปน ศัสฺมึ สฺมเย อญฺเฌมฺปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสํสํปฺปนฺหา อรูปีโน ชมฺมา.
 อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

โกญฺจาตฺวาโร

สุตตวรร

[๑๒๑] ศัสฺมึ โห ปน สฺมเย ชมฺมา โหติ, ชนฺธา โหติ, อายตฺตานี
 โหติ, ชาติโย โหติ, อาหารา โหติ, อินฺทฺริยานี โหติ, ฌานํ โหติ,
 มคฺโค โหติ, พตฺตานี โหติ, เหตุ โหติ, ผลโส โหติ, เวทนา โหติ, สฺวภา
 โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, เวทนาภฺขนฺโห โหติ, สฺวภาภฺขนฺโห โหติ,
 สงฺขารภฺขนฺโห โหติ, วิญฺญาณภฺขนฺโห โหติ, มนฺายคฺนํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ,
 มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ, ชมฺมายคฺนํ โหติ, ชมฺมชาตุ โหติ; เย วา ปน ศัสฺมึ
 สฺมเย อญฺเฌมฺปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสํสํปฺปนฺหา อรูปีโน ชมฺมา; อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๑๒๒] กตเม ศัสฺมึ สฺมเย ชมฺมา โหติ? เวทนาภฺขนฺโห สฺวภาภฺขนฺโห
 สงฺขารภฺขนฺโห วิญฺญาณภฺขนฺโห; อิมะ ศัสฺมึ สฺมเย ชมฺมา โหติ.

[๑๒๓] กตเม ศัสฺมึ สฺมเย ชนฺธา โหติ? เวทนาภฺขนฺโห สฺวภาภฺขนฺโห
 สงฺขารภฺขนฺโห วิญฺญาณภฺขนฺโห; อิมะ ศัสฺมึ สฺมเย ชนฺธา โหติ.

[๑๒๔] กตมานิ ศัสฺมึ สฺมเย อายตฺตานี โหติ? มนฺายคฺนํ ชมฺมายคฺนํ;
 อิมานิ ศัสฺมึ สฺมเย อายตฺตานี โหติ.

[๑๒๕] กตมา คตฺถิ สมเย ชาติโย โหนติ? มโนวิญญานธาตุ ธรรมธาตุ; อีมา คตฺถิ สมเย ชาติโย โหนติ.

[๑๒๖] กตเม คตฺถิ สมเย อาหารา โหนติ? ผตฺตํหาโร มโนสยเจตนา-
หาโร วิญญานาหาโร; อีเม คตฺถิ สมเย อาหารา โหนติ.

[๑๒๗] กตมานิ คตฺถิ สมเย อินทริยานิ โหนติ? สทฺธินทริยํ วิริยินทริยํ
ตฺดินทริยํ ตฺมารินทริยํ ปณฺณินทริยํ มนินทริยํ สอมนสฺสอินทริยํ ฐวฺดินทริยํ; อีมานิ
คตฺถิ สมเย อินทริยานิ โหนติ.

[๑๒๘] กตมํ คตฺถิ สมเย ฌานํ โหติ? วิตกฺโก วิจาโร ปิตี สุขํ จิตฺตตฺ-
เตกฺกคฺคา; อิทํ คตฺถิ สมเย ฌานํ โหติ.

[๑๒๙] กตโม คตฺถิ สมเย มคฺโค โหติ? สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสังกปโป,
สมฺมาวาจาโม สมฺมาศีล สมฺมาตฺมาชิ; อयํ คตฺถิ สมเย มคฺโค โหติ.

[๑๓๐] กตมานิ คตฺถิ สมเย พตฺตานิ โหนติ? สทฺธาพตํ วิริยพตํ ตฺตพตํ
ตฺมาริพตํ ปณฺญาพตํ หิริพตํ โอตฺตบฺปปตํ; อีมานิ คตฺถิ สมเย พตฺตานิ โหนติ.

[๑๓๑] กตเม คตฺถิ สมเย เหตุ โหนติ? อโตโก อโทโส อโมโห; อีเม
คตฺถิ สมเย เหตุ โหนติ.

[๑๓๒] กตโม คตฺถิ สมเย ผลฺโล โหติ? ๗เป๗ อयํ คตฺถิ สมเย
ผลฺโล โหติ.

[๑๓๓] กตมา คตฺถิ สมเย เวทนา โหติ? ๗เป๗ อยํ คตฺถิ สมเย
เวทนา โหติ.

[๑๓๔] กตมา คตฺถิ สมเย สยฺเยา โหติ? ๗เป๗ อยํ คตฺถิ สมเย
สยฺเยา โหติ.

[๑๓๕] กตมา คตฺถิ สมฺเย เจตนา โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย เจตนา โหติ.

[๑๓๖] กตมํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ๗ เป ๗ อิทํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๑๓๗] กตโม คตฺถิ สมฺเย เวทนาภฺชโร โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย เวทนาภฺชโร โหติ.

[๑๓๘] กตโม คตฺถิ สมฺเย สยฺยาภฺชโร โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย สยฺยาภฺชโร โหติ.

[๑๓๙] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺขารภฺชโร โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย สงฺขารภฺชโร โหติ.

[๑๔๐] กตโม คตฺถิ สมฺเย วิญฺญาณภฺชโร โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย วิญฺญาณภฺชโร โหติ.

[๑๔๑] กตมํ คตฺถิ สมฺเย มนายนํ โหติ? ๗ เป ๗ อิทํ คตฺถิ สมฺเย มนายนํ โหติ.

[๑๔๒] กตมํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ? ๗ เป ๗ อิทํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๑๔๓] กตมา คตฺถิ สมฺเย มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ? ๗ เป ๗ อยฺ คตฺถิ สมฺเย มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ.

[๑๔๔] กตมํ คตฺถิ สมฺเย รมฺมายคนํ โหติ? เวทนาภฺชโร สยฺยาภฺชโร สงฺขารภฺชโร; อิทํ คตฺถิ สมฺเย รมฺมายคนํ โหติ.

[๑๔๕] กตมา ศรัณฺถิ สํเย ขมฺมชาตุ โหติ? เวทนาภฺขนฺโห สํญฺญาภฺขนฺโห
 สํขารภฺขนฺโห; อํยํ ศรัณฺถิ สํเย ขมฺมชาตุ โหติ.

เย วา ปน ศรัณฺถิ สํเย อญฺเฌปี อตฺถิ ปฏิจฺจสํปฺปนฺนา อรฺหํปฺปโน ขมฺมา.
 อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

สํญฺญตฺวาโร

ปจฺจํ จิตฺตํ

[๑๔๖] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยสฺมิ สํเย กามาวจโร กุสฺสํ จิตฺตํ อฺปฺปนฺนํ
 โหติ โสมนสฺสํสํหคํ ฌาณสํปยุตฺตํ สํสํขารเณ รุปารมฺมณํ วา, ๑ เป ๑
 ขมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศรัณฺถิ สํเย ผลฺโสโห โหติ ๑ เป ๑
 อวิกฺเขโป โหติ. ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

ทฺถิยํ จิตฺตํ

[๑๔๗] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยสฺมิ สํเย กามาวจโร กุสฺสํ จิตฺตํ อฺปฺปนฺนํ
 โหติ โสมนสฺสํสํหคํ ฌาณวิปยุตฺตํ รุปารมฺมณํ วา, ๑ เป ๑ ขมฺมารมฺมณํ วา,
 ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศรัณฺถิ สํเย ผลฺโสโห โหติ, เวทนา โหติ, สํญฺญา โหติ,
 เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตี โหติ, สຸขํ โหติ,
 จิตฺตสฺสํกคฺคตา โหติ, สทฺธิทฺธิยํ โหติ, วิริยทฺธิยํ โหติ, สติทฺธิยํ โหติ,
 สํมาธิทฺธิยํ โหติ, มนินฺทฺธิยํ โหติ, โสมนสฺสํสํหคํ โหติ, สํวิตฺติทฺธิยํ โหติ;
 สํมาสงฺกโป โหติ, สํมาวายาโม โหติ, สํมาสํติ โหติ, สํมาสํมาธิ
 โหติ; สทฺธาพถํ โหติ, วิริยพถํ โหติ, สติพถํ โหติ, สํมาธิพถํ โหติ, หิริพถํ
 โหติ, โอตฺตบพถํ โหติ; อโถโก โหติ, อโถโส โหติ; อนภิขฺเฌมา โหติ,

อพฺยาปาโท โหติ; หิริ โหติ, โยคฺตปฺปํ โหติ; กายปฺปสฺสํทฺธิ โหติ, จิตฺตป-
 สฺสํทฺธิ โหติ; กายตฺถุตา โหติ, จิตฺตตฺถุตา โหติ; กายมฺมุตฺตา โหติ, จิตฺตมฺมุตฺตา
 โหติ; กายกมฺมณฺณตา โหติ, จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ; กายปฺภาคฺคณฺณตา โหติ,
 จิตฺตปฺภาคฺคณฺณตา โหติ, กายชฺชกฺตา โหติ, จิตฺตชฺชกฺตา โหติ; สติ โหติ, สมฺโถ
 โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺกเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี
 อคฺคิ ปฏฺิจฺจสํปฺปนฺนา อรฺหฺโณ ฐมา; อิม ฐมา กุตฺตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิํ โห ปน สมฺเย จตฺตาโร ฆนฺธา โหนฺติ, ทฺวายนานิ โหนฺติ, เทว
 ชาติโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, สติณฺทริยานิ โหนฺติ, ปณฺจกิกํ ฌานํ
 โหติ, จตฺตวิโก มคฺโค โหติ, น พถานิ โหนฺติ, เทว เหตุ โหนฺติ, เอก
 ผลํโส โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ ฐมายตฺนํ โหติ, เอกา ฐมฺมชาติ โหติ; เย วา
 ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสํปฺปนฺนา อรฺหฺโณ ฐมา; อิม ฐมา
 กุตฺตา. ฯ เป ฯ

[๑๔๘] กถโม คตฺถิํ สมฺเย สํขารกฺขนฺโห โหติ? ผลํโส เจตนา, วิตฺกโก
 วิจาโร ปิฏฺิ จิตฺตสฺสํกคฺคตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ สติทฺธิยํ สมาธิทฺธิยํ
 ฐิตินฺทฺธิยํ, สมฺมาสํกปโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ, สทฺธาพฺถํ
 วิริยพฺถํ สติพฺถํ สมาสพฺถํ หิริพฺถํ โยคฺตปฺปพฺถํ, อโธโก อโธโส, อนภิชฺชา
 อพฺยาปาโท, หิริ โยคฺตปฺปํ, กายปฺปสฺสํทฺธิ จิตฺตปฺปสฺสํทฺธิ, กายตฺถุตา
 จิตฺตตฺถุตา, กายมฺมุตฺตา จิตฺตมฺมุตฺตา, กายกมฺมณฺณตา จิตฺตกมฺมณฺณตา, กาย-
 ปภาคฺคณฺณตา จิตฺตปภาคฺคณฺณตา, กายชฺชกฺตา จิตฺตชฺชกฺตา, สติ, สมฺโถ, ปคฺคาโห
 อวิกฺกเขโป; เย วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสํปฺปนฺนา อรฺหฺโณ
 ฐมา จเปตฺวา เวทนาภฺกฺขนฺธํ จเปตฺวา สลฺลภกฺขนฺธํ จเปตฺวา วิมฺภานกฺขนฺธํ;
 อโย คตฺถิํ สมฺเย สํขารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิม ฐมา กุตฺตา.

คตฺถิํ จิตฺตํ

[๑๔๙] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมฺเย กามาวจรํ กุสฺสํ จิตฺตํ อุปฺปन्नํ
 โหติ โสมนตฺตสฺสทกฺกํ ฌาณวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขารเณ รุปารมฺมณํ วา, ฯ เป ฯ
 ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ตถัมมํ สมฺเย ผลฺโล โหติ ฯ เป ฯ
 อวิกฺเขโป โหติ, ฯ เป ฯ อิมे ธมฺมา กุสฺสตา.

จิตฺตํ จิตฺตํ

[๑๕๐] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมฺเย กามาวจรํ กุสฺสํ จิตฺตํ อุปฺปन्नํ
 โหติ อุปฺเปกฺขาสทกฺกํ ฌาณสํปยุตฺตํ รุปารมฺมณํ วา สทฺทธารมฺมณํ วา ฌณฺหา-
 รมฺมณํ วา รัสธารมฺมณํ วา โณฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา
 ปนารพฺภ; ตถัมมํ สมฺเย ผลฺโล โหติ, เวทนา โหติ, สยฺเยนา โหติ; เจตนา
 โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุปฺเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสเอกคฺคตา
 โหติ; สทฺธิทฺธิทฺธิ โหติ, วิริยทฺธิทฺธิ โหติ, สติทฺธิทฺธิ โหติ, สสมาธิทฺธิทฺธิ โหติ,
 ปณฺณทฺธิทฺธิ โหติ, มนินทฺธิทฺธิ โหติ, อุปฺเปกฺกทฺธิทฺธิ โหติ, ฐิตินทฺธิทฺธิ โหติ;
 สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ, สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ, สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ, สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ,
 สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ; สทฺธาพฺพํ โหติ, วิริยพฺพํ โหติ, สติพฺพํ โหติ, สสมาธิพฺพํ
 โหติ, ปณฺณพฺพํ โหติ, หิริพฺพํ โหติ, โอตฺตพฺพํ โหติ; อโธโก โหติ,
 อโธโส โหติ, อโธโส โหติ; อนนฺนิยฺมา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, สมนฺนาทฺธิทฺธิ
 โหติ; หิริ โหติ, โอตฺตพฺพํ โหติ; กายพฺพสทฺธิทฺธิ โหติ, จิตฺตพฺพสทฺธิทฺธิ โหติ;
 กายตฺถุตา โหติ, จิตฺตตฺถุตา โหติ; กายมฺมุตฺตา โหติ, จิตฺตมฺมุตฺตา โหติ; กาย-
 กมฺมณฺณตฺตา โหติ, จิตฺตกมฺมณฺณตฺตา โหติ; กายปาณณณตฺตา โหติ, จิตฺตปาณณณตฺตา
 โหติ; กายชฺชกฺตา โหติ, จิตฺตชฺชกฺตา โหติ; สติ โหติ, สมนฺนาทฺธิทฺธิ โหติ; สมนฺนา
 โหติ, วิปฺลฺลสฺสตา โหติ; ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เป วา ปน ตถัมมํ
 สมฺเย อณฺเณวํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุทฺตปฺปนา อรูปํโน ธมฺมา; อิมे ธมฺมา กุสฺสตา.

[๑๕๓] กตโม คตฺถิ สมฺเย ผลฺโถ โหติ? โย คตฺถิ สมฺเย ผลฺโถ มุตฺตา
 สมนฺมุตฺตา สมนฺมุตฺติคคฺคิ; อयํ คตฺถิ สมฺเย ผลฺโถ โหติ.

[๑๕๔] กตมา คตฺถิ สมฺเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย ตชฺชามโน-
 วิชฺฌาณชาตฺถมฺผลฺลํ เจตฺถิํ เนวธํคํ นาดํคํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ
 เวทียํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ เวทนา; อयํ คตฺถิ สมฺเย เวทนา
 โหติ. ฯ เป ฯ

[๑๕๕] กตมา คตฺถิ สมฺเย อูปেকฺขา โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย เจตฺถิํ
 เนวธํคํ นาดํคํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ เวทียํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ
 เวทนา; อยํ คตฺถิ สมฺเย อูปেকฺขา โหติ. ฯ เป ฯ

[๑๕๖] กตมํ คตฺถิ สมฺเย อูปะกัสนฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย เจตฺถิํ
 เนวธํคํ นาดํคํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ เวทียํ, เจตฺถมฺผลฺลํ อทุกขมสฺสํ
 เวทนา; อิทํ คตฺถิ สมฺเย อูปะกัสนฺทริยํ โหติ. ฯ เป ฯ

เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อคฺคเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน รมฺมา;
 อิมะ รมฺมา กุตฺตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมฺเย จตฺตาโร ชนฺธา โหนฺติ, ทฺวายนฺตานี โหนฺติ, เทว
 ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, อญฺฺจิสฺสทฺริยานี โหนฺติ, จจฺจฺจกิํ ฌานํ
 โหติ; ปณฺจกิโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตฺตานี โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก
 ผลฺโถ โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ รมฺมายคณํ โหติ, เอกา รมฺมชาตฺถ โหติ; เย วา
 ปน คตฺถิ สมฺเย อคฺคเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน รมฺมา; อิมะ รมฺมา
 กุตฺตา. ฯ เป ฯ

[๑๕๗] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ? ผลฺโถ เจตฺตา, วิตฺถโก
 วิจาโร จิตฺตสํเสกคฺคตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ สคฺคินทฺธิยํ สมาริณทฺธิยํ

ปณณินทริยํ ชีวิตินทริยํ, สมนาทิฏฺฐิ สมนาสังกปโป, สมนาวายาโม สมนาสติ
 สมนาสมาธิ, สทฺธราพตํ วิริยพตํ สติพตํ สมาริพตํ ปณณพตํ หิริพตํ โอตฺตบฺพตํ,
 อโตโก อโทโส อโมโห, อนภิขณา อพฺยาปาโท สมนาทิฏฺฐิ, หิริ โอตฺตบฺบํ,
 กายบฺบสฺสทฺธิ จิตฺตบฺบสฺสทฺธิ, กายตฺตหฺตา จิตฺตตฺตหฺตา, กายมฺมุตฺตา จิตฺตมฺมุตฺตา,
 กายกมฺมณฺณตฺตา จิตฺตกมฺมณฺณตฺตา, กายปาคุณฺณตฺตา จิตฺตปาคุณฺณตฺตา, กายชฺชกฺตา
 จิตฺตชฺชกฺตา, สติ สมนฺชณฺณํ, สโมโห วิปัสฺสนา, ปคฺคาโห อวิกฺกเขโป; เย วา
 ปน ศลฺมึ สมนเย อณฺเณปี อคติ ปฏิจฺจสฺมฺปนฺนา อรูปีโน ธมฺมา จเปตฺวา
 เวทนาภฺขณฺโห จเปตฺวา สณฺเณภฺขณฺโห จเปตฺวา วิณฺเณณภฺขณฺโห, อโย ศลฺมึ สมนเย
 สงฺขารภฺขณฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิม ธมฺมา กุสฺสตา.

ปณณํ จิตฺตํ

[๑๕๖] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยลฺมึ สมนเย กามาวจโร กุสฺสํ จิตฺตํ อฺปนฺนํ
 โหติ อฺเปกฺขาตฺตหฺตํ ฌานสฺมฺปนฺนํ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณํ วา, ฯ เป ฯ
 ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศลฺมึ สมนเย ผสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ
 อวิกฺกเขโป โหติ. ฯ เป ฯ อิม ธมฺมา กุสฺสตา.

ณฺณํ จิตฺตํ

[๑๕๗] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยลฺมึ สมนเย กามาวจโร กุสฺสํ จิตฺตํ อฺปนฺนํ
 โหติ อฺเปกฺขาตฺตหฺตํ ฌานวิปฺปนฺนํ รูปารมฺมณํ วา, ฯ เป ฯ ธมฺมารมฺมณํ วา,
 ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศลฺมึ สมนเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณ โหติ;
 เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อฺเปกฺขา โหติ,
 จิตฺตสฺสเกกฺกตฺตา โหติ; สทฺธินทริยํ โหติ, วิริยินทริยํ โหติ, สตินทริยํ โหติ,
 สมารินทริยํ โหติ, มนินทริยํ โหติ, อฺเปกฺชินทริยํ โหติ, ชีวิตินทริยํ โหติ;

สมฺมาสังกปโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาศีลโหติ, สมฺมาตฺมาสิ โหติ;
 สทฺธทาพถํ โหติ, วิริยพถํ โหติ, สติพถํ โหติ, สมฺมาสิพถํ โหติ, หิริพถํ โหติ,
 โยคฺคปฺปพถํ โหติ; อโธโก โหติ, อโทโส โหติ; อนภิขฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท
 โหติ; หิริ โหติ, โยคฺคปฺปํ โหติ; กายปฺปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ โหติ;
 กายดฺหฺตา โหติ, จิตฺตดฺหฺตา โหติ; กายมฺหฺตา โหติ, จิตฺตมฺหฺตา โหติ; กาย-
 กมฺมณฺณตา โหติ, จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ; กายปาคุณฺณตา โหติ, จิตฺตปาคุณฺณตา
 โหติ; กายชฺชกฺตา โหติ, จิตฺตชฺชกฺตา โหติ; สติ โหติ, สมฺโถ โหติ, ปคฺคาโห
 โหติ, อวิกฺกเขโป โหติ; เย วา ปน คสฺมึ สมฺเย อณฺเณปํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุป-
 ปนฺนา อรูปีนํ รมฺมา; อิมํ รมฺมา กุตฺตา. ฯ เป ฯ

คสฺมึ โข ปน สมฺเย จตฺตาโร ชนฺธา โหन्ติ, ทฺวายนฺตานิ โหन्ติ, เทว
 ชาติโย โหन्ติ, คโย อาหารา โหन्ติ, สคฺคินฺทฺริยานิ โหन्ติ, จตุรํคิกํ ฌานํ โหติ,
 จตุรํคิโก มคฺโค โหติ, ฌ พตฺตานิ โหन्ติ, เทว เหตุ โหन्ติ, เอโก ผลฺโส โหติ,
 ฯ เป ฯ เอกํ รมฺมายตํ โหติ, เอกา รมฺมชาติ โหติ; เย วา ปน คสฺมึ สมฺเย
 อณฺเณปํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีนํ รมฺมา; อิมํ รมฺมา กุตฺตา. ฯ เป ฯ

[๔๘๘] กตโม คสฺมึ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ? ผลฺโส เจตนา, วิตฺถโก
 วิจาโร จิตฺตสฺสํกคฺคตา, สทฺธิทฺธิวิริยํ วิริยทฺธิวิริยํ สติทฺธิวิริยํ สมฺมาสิทฺธิวิริยํ ชฺวีตฺธิทฺธิวิริยํ,
 สมฺมาสังกปโป สมฺมาวายาโม สมฺมาศีลโหติ สมฺมาตฺมาสิ, สทฺธทาพถํ วิริยพถํ สติพถํ
 สมฺมาสิพถํ หิริพถํ โยคฺคปฺปพถํ, อโธโก อโทโส, อนภิขฺฌา อพฺยาปาโท, หิริ
 โยคฺคปฺปํ, กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ, กายดฺหฺตา จิตฺตดฺหฺตา, กายมฺหฺตา
 จิตฺตมฺหฺตา, กายกมฺมณฺณตา จิตฺตกมฺมณฺณตา, กายปาคุณฺณตา จิตฺตปาคุณฺณตา,
 กายชฺชกฺตา จิตฺตชฺชกฺตา, สติ สมฺโถ, ปคฺคาโห อวิกฺกเขโป; ये วา ปน คสฺมึ
 สมฺเย อณฺเณปํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีนํ รมฺมา จเปตฺวา เวทนาภฺตฺตํ

สเปตฺวา ตณฺณภาณฺหํ สเปตฺวา วิณฺณภาณฺหํ; อยํ ตสฺมึ ตมฺเย ตงฺขารกฺ-
ขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิมะ รหฺมา กุสฺตา.

ตตฺตมํ จิตฺตํ

[๑๕๙] กตเม รหฺมา กุสฺตา? ยสฺมึ ตมฺเย กามาวจํ กุสฺตํ จิตฺตํ อูปฺปนฺนํ
โหติ อูปฺเปกฺขาตฺตคํ ฌาณวิปฺปยุคํ ตงฺขารเณ รหฺมารมฺมณํ วา, ๑ เป ๑
รหฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ตสฺมึ ตมฺเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ, ๑ เป ๑ อิมะ รหฺมา กุสฺตา.

อฏฺฐมํ จิตฺตํ

อฏฺฐ กามาวจรรหฺมากุสฺตจิตฺตานิ^๑

ทุติยภาณวาร์^๒

รหฺปาวจรกุสฺล

จตุกฺกนย

[๑๖๐] กตเม รหฺมา กุสฺตา? ยสฺมึ ตมฺเย รหฺปูปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกุสฺสเดหิ รหฺเมหิ ตวิฏกํ ตวิจาร์ วิเวกขํ ปิฏิสฺสํ
ปจฺมํ ฌานํ อูปตฺมปฺพชฺช วิหริติ ปจฺจิกฺกสิณํ; ตสฺมึ ตมฺเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ, ๑ เป ๑ อิมะ รหฺมา กุสฺตา.

[๑๖๑] กตเม รหฺมา กุสฺตา? ยสฺมึ ตมฺเย รหฺปูปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
จิตฺตกฺกวิจารานํ อูปตฺมา อชฺฌมคฺคํ ตมฺบตฺถานํ เจวโล เอโกทิกาวํ อวิกฺกํ อวิจาร์
ตมาริขํ ปิฏิสฺสํ ทุติยํ ฌานํ อูปตฺมปฺพชฺช วิหริติ ปจฺจิกฺกสิณํ; ตสฺมึ ตมฺเย ผลฺโล
โหติ, เวทนา โหติ, ตณฺณ โหติ; เจวนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; ปิฏิ โหติ, สฺสํ

๑ ต. กามาวจรรหฺมากุสฺตจิตฺตานิ ๒ ฉ. ทุติยภาณวโร.

โหติ, จิตฺตตฺถะกคฺคตา โหติ; สทฺธิทฺธิทฺธิ โหติ, วิริยทฺธิทฺธิ โหติ, สติทฺธิทฺธิ โหติ, สมาริณทฺธิทฺธิ โหติ, ปณฺณทฺธิทฺธิ โหติ, มนินทฺธิทฺธิ โหติ, โสมนตฺติทฺธิทฺธิ โหติ, ชฺวีตินทฺธิทฺธิ โหติ; สมฺมาทฺธิทฺธิ โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, ฯ เป ฯ ปคฺคาโ โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏฺิจจ-
 สมฺปปฺนนา อรูปีโน รมฺมา; อิมะ รมฺมา กุตฺตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมฺเย จคฺคตาโร ฆนฺธา โหนฺติ, ทฺวายคฺคานิ โหนฺติ, เทว-
 ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, อญฺจิทฺธิทฺธิ โหนฺติ, คิวํกิกํ ฌานํ
 โหติ, จคฺคตฺติโก มคฺโค โหติ, สคฺคต พตฺตานิ โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก
 ผลุโส โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ รมฺมายคฺคํ โหติ, เอกา รมฺมชาติ โหติ; เย วา
 ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏฺิจจสมฺปปฺนนา อรูปีโน รมฺมา; อิมะ รมฺมา
 กุตฺตา. ฯ เป ฯ

[๑๖๒] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺฆารกฺขนฺโ โหติ? ผลุโส เจตนา, ปิตี
 จิตฺตตฺถะกคฺคตา, สทฺธิทฺธิทฺธิ วิริยทฺธิทฺธิ สติทฺธิทฺธิ สมาริณทฺธิทฺธิ ปณฺณทฺธิทฺธิ,
 ชฺวีตินทฺธิทฺธิ, สมฺมาทฺธิทฺธิ สมฺมาวายาโม ฯ เป ฯ ปคฺคาโ อวิกฺเขโป; เย วา ปน
 คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏฺิจจสมฺปปฺนนา อรูปีโน รมฺมา สเปควา
 เวทนาทฺธิทฺธิ สเปควา สณฺเณทฺธิทฺธิ สเปควา วิณฺเณณทฺธิทฺธิ; อยํ คตฺถิ สมฺเย
 สงฺฆารกฺขนฺโ โหติ. ฯ เป ฯ อิมะ รมฺมา กุตฺตา.

[๑๖๓] กตเม รมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมฺเย รูปูปปคฺคิตฺยา มคฺคํ ภาเวติ,
 ปิตียา จ วิราคา อฺเปกฺขโก จ วิหริติ ตโต จ สมฺปชาโน, สฺขณฺจ กาเยน
 ปฏฺิดิเวเทติ, ฆนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อฺเปกฺขโก สติมา สฺขวิหาริ’ติ, คติยํ
 ฌานํ อฺปสฺมปชฺช วิหริติ ปจฺจกตฺติณํ; คตฺถิ สมฺเย ผลุโส โหติ, เวทนา โหติ,
 สณฺเณ โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; สฺขํ โหติ, จิตฺตตฺถะกคฺคตา โหติ;
 สทฺธิทฺธิทฺธิ โหติ, วิริยทฺธิทฺธิ โหติ, สติทฺธิทฺธิ โหติ, สมาริณทฺธิทฺธิ โหติ,
 ปณฺณทฺธิทฺธิ โหติ, มนินทฺธิทฺธิ โหติ, โสมนตฺติทฺธิทฺธิ โหติ, ชฺวีตินทฺธิทฺธิ โหติ;

สมฺมาทิฏฐิ โหติ, สมฺมาวาชาโม โหติ, ฯ เป ฯ ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ขมฺมา; อิมे ขมฺมา กุสฺสตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมฺเย จตฺตาโร ขนฺหา โหนฺติ, ทวายนฺตานิ โหนฺติ, เทว ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, อญฺฺจินฺทฺรียานิ โหนฺติ, ทวํคิกํ ฌานํ โหติ, จตฺตฺตโก มคฺโค โหติ, สคฺค พณฺนิ โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก ผลํโส โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ ขมฺมายคํ โหติ, เอกา ขมฺมชาติ โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ขมฺมา; อิมे ขมฺมา กุสฺสตา. ฯ เป ฯ

[๑๖๔] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลํโส เจตนา จิตฺตสํ-
เสกคฺคตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ ตฺติทฺธิยํ สมาริทฺธิยํ ปณฺณิทฺธิยํ ขีวิติทฺธิยํ,
สมฺมาทิฏฐิ สมฺมาวาชาโม ฯ เป ฯ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปน คตฺถิ
สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ขมฺมา สเปตฺวา เวทนาภกฺขนฺธํ
สเปตฺวา สณฺณภกฺขนฺธํ สเปตฺวา วิญฺญาณภกฺขนฺธํ; ยํ คตฺถิ สมฺเย สงฺขารก-
ขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๑๖๕] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิ สมฺเย ฐปฺปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
สฺขสฺส จ ปหานา ทฺภกฺสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสํ อคฺคณฺคมา
อทุกขมสฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสุทฺธิ จตฺตํ ฌานํ อฺปสฺมปชฺช วิหริติ ปจฺจิกฺกณฺโณ;
คตฺถิ สมฺเย ผลํโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺณา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ
โหติ; อฺเปกฺขา โหติ, จิตฺตสํเสกคฺคตา โหติ; สทฺธิทฺธิยํ โหติ, วิริยทฺธิยํ โหติ,
ตฺติทฺธิยํ โหติ, สมาริทฺธิยํ โหติ, ปณฺณิทฺธิยํ โหติ, มนินฺทฺธิยํ โหติ อฺเปก-
ชินฺทฺธิยํ โหติ, ขีวิติทฺธิยํ โหติ; สมฺมาทิฏฐิ โหติ, สมฺมาวาชาโม โหติ,
 ฯ เป ฯ ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปี
อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ขมฺมา; อิมे ขมฺมา กุสฺสตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมเย จตุคาโร ชนฺธา โหติ, ทฺวายนฺตานิ โหติ, เทว
 ชาติโย โหติ, คโย อาหารา โหติ, อฏฺฐินฺทฺรียานิ โหติ, ทฺวงฺกิกํ ฌานํ
 โหติ, จตุรํคิโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตานิ โหติ, คโย เหตุ โหติ, เอโก
 ผลโส โหติ, ๑ เป ๑ เอกํ ฌมฺมายคณํ โหติ, เอกา ฌมฺมชาตุ โหติ; เย วา
 ปน คตฺถิ สมเย อณฺเณปํ อคฺคิ ปฏฺิจจสํปฺปนฺนา อรฺหตีโน ฌมฺมา; อิม ฌมฺมา
 กุตฺตา. ๑ เป ๑

[๑๖๖] กตโม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ? ผลโส เจตนา, จิตฺตส-
 เตกฺกคฺคตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ สคฺคทฺธิยํ สมาริณฺทฺธิยํ ปณฺณทฺธิยํ ชฺวีคฺคทฺธิยํ,
 สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาวายาโม ๑ เป ๑ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปน คตฺถิ
 สมเย อณฺเณปํ อคฺคิ ปฏฺิจจสํปฺปนฺนา อรฺหตีโน ฌมฺมา สเปตฺวา เวทนาทฺธิยํ
 สเปตฺวา สณฺเณทฺธิยํ สเปตฺวา วิณฺเณณทฺธิยํ; อยํ คตฺถิ สมเย สงฺขารก-
 ขนฺโธ โหติ. ๑ เป ๑ อิม ฌมฺมา กุตฺตา.

จตุกฺกนโย

ปณฺจกนย

[๑๖๗] กตเม ฌมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมเย รูปูปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อฺปสํปชฺช วิหริติ ปจฺจกฺคณฺ; คตฺถิ
 สมเย ผลโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม ฌมฺมา กุตฺตา.

[๑๖๘] กตเม ฌมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมเย รูปูปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อวิตกฺกํ วิจารมคฺคํ สมาริณฺํ ปิตฺธิสฺสํ ทฺธิยํ ฌานํ อฺปสํปชฺช วิหริติ ปจฺจกฺคณฺ;
 คตฺถิ สมเย ผลโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณ โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ
 โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตฺติ โหติ, สฺสํ โหติ, จิตฺตสฺเตกฺกคฺคตา โหติ; สทฺธิทฺธิยํ
 โหติ, วิริยทฺธิยํ โหติ, สคฺคทฺธิยํ โหติ, สมาริณฺทฺธิยํ โหติ, ปณฺณทฺธิยํ โหติ,

มโนทริยํ โหติ, โสมนสฺสทริยํ โหติ, ชฺวีตทริยํ โหติ; สมนาทิฏฺฐิ โหติ,
 สมนาวายาโม โหติ, ฯ เป ฯ ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน
 ศสฺมึ สมนเย อณฺเณมี อตฺถิ ปฏิจฺจสุมฺปนฺนา อรูปีโน ธมฺมา; อิม ธมฺมา
 กุสฺตา. ฯ เป ฯ

ศสฺมึ โห ปน สมนเย จตฺตารอ ธนฺธา โหนฺติ, ทฺวายนฺตานิ โหนฺติ, เทว
 ธาตุโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, อญฺจิทฺตริยานิ โหนฺติ, จตฺตํคิกิ ฌานํ
 โหติ, จตฺตํคิกโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตฺตานิ โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก
 ผลโส โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ ธมฺมายนํ โหติ, เอกา ธมฺมธาคฺ โหติ; เย วา
 ปน ศสฺมึ สมนเย อณฺเณมี อตฺถิ ปฏิจฺจสุมฺปนฺนา อรูปีโน ธมฺมา; อิม ธมฺมา
 กุสฺตา. ฯ เป ฯ

[๑๖๙] กตโม ศสฺมึ สมนเย สنجฺวารกฺขนฺโห โหติ? ผลโส เจตนา, วิจาโร
 ปิติ จิตฺตสฺสเดกคฺคตา, สทฺธทริยํ วิริยทริยํ สตฺททริยํ สมารทริยํ ปณฺณทริยํ
 ชฺวีตทริยํ, สมนาทิฏฺฐิ สมนาวายาโม ฯ เป ฯ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย วา
 ปน ศสฺมึ สมนเย อณฺเณมี อตฺถิ ปฏิจฺจสุมฺปนฺนา อรูปีโน ธมฺมา จเปตฺวา
 เวทนาทฺขนฺโห จเปตฺวา สณฺเณทฺขนฺโห จเปตฺวา วิณฺณณทฺขนฺโห; อยํ ศสฺมึ สมนเย
 สنجฺวารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิม ธมฺมา กุสฺตา.

[๑๗๐] กตเม ธมฺมา กุสฺตา? ยสฺมึ สมนเย รูปูปคฺคตฺยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิตฺถกฺกวจารานํ รูปสฺมา ฯ เป ฯ คตฺย ฌานํ อุปสุมฺปชฺช วิหริติ ปจฺจกฺกตฺตํ; ศสฺมึ
 สมนเย ผลโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณ โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ;
 ปิติ โหติ, สฺขํ โหติ, จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ; สทฺธทริยํ โหติ, วิริยทริยํ
 โหติ, สตฺททริยํ โหติ, สมารทริยํ โหติ, ปณฺณทริยํ โหติ, มโนทริยํ โหติ,
 โสมนสฺสทริยํ โหติ, ชฺวีตทริยํ โหติ; สมนาทิฏฺฐิ โหติ, สมนาวายาโม โหติ,
 ฯ เป ฯ ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน ศสฺมึ สมนเย อณฺเณมี
 อตฺถิ ปฏิจฺจสุมฺปนฺนา อรูปีโน ธมฺมา; อิม ธมฺมา กุสฺตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมเย จตฺตารโ ชนฺธา โหติ, ทฺวายนฺตานิ โหติ, เทว
ชาตฺโย โหติ, คโย อาหารา โหติ, อญฺจินฺทฺรียานิ โหติ, คิวฺกิกํ ฌานํ
โหติ, จตฺตารกฺโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตฺตานิ โหติ, คโย เหตุ โหติ, เอโก
ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ เอกํ ฆมฺมาคณํ โหติ, เอกา ฆมฺมชาตฺโย โหติ; เย วา
ปน คตฺถิ สมเย อคฺคเณปฺปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหตีโน ฆมฺมา; อิเม
ฆมฺมา กุตฺตา. ๑ เป ๑

[๑๗๑] กตโม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺโส เจตนา, ปิตฺติ
จิตฺตสฺสํสํกคฺคตา, สทฺธิทฺธิทฺธิํ วิริยทฺธิทฺธิํ สติทฺธิทฺธิํ สมาริทฺธิทฺธิํ ปณฺณิทฺธิทฺธิํ
ฐิตฺติทฺธิทฺธิํ, สมฺมาทฺธิทฺธิํ สมฺมาวายาโม ๑ เป ๑ ปคฺคาโห อวิกฺกเขโป; เย วา
ปน คตฺถิ สมเย อคฺคเณปฺปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหตีโน ฆมฺมา จเปตฺวา
เวทฺนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สลฺลวากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิณฺณวากฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิ สมเย
สงฺขารกฺขนฺโห โหติ, ๑ เป ๑ อิเม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๑๗๒] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมเย รูปูปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
ปิตฺติยา จ วิราคา ๑ เป ๑ จตฺตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ปจฺจวักคฺคิณํ; คตฺถิ
สมเย ผลฺโส โหติ, เวทฺนา โหติ, สลฺลวา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ;
สฺสํ โหติ, จิตฺตสฺสํสํกคฺคตา โหติ; สทฺธิทฺธิทฺธิํ โหติ, วิริยทฺธิทฺธิํ โหติ, สติทฺธิทฺธิํ
โหติ, สมาริทฺธิทฺธิํ โหติ, ปณฺณิทฺธิทฺธิํ โหติ, มนินฺทฺธิทฺธิํ โหติ, สอมนฺตฺติทฺธิทฺธิํ
โหติ, ฐิตฺติทฺธิทฺธิํ โหติ; สมฺมาทฺธิทฺธิํ โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, ๑ เป ๑
ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺกเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมเย อคฺคเณปฺปี อคฺคิ
ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหตีโน ฆมฺมา; อิเม ฆมฺมา กุตฺตา. ๑ เป ๑

คตฺถิ โห ปน สมเย จตฺตารโ ชนฺธา โหติ, ทฺวายนฺตานิ โหติ, เทว
ชาตฺโย โหติ, คโย อาหารา โหติ, อญฺจินฺทฺรียานิ โหติ, ทฺววจิกํ ฌานํ
โหติ, จตฺตารกฺโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตฺตานิ โหติ, คโย เหตุ โหติ, เอโก

ผลได้ โหติ, ๗ เป ๗ เอกํ ฆมมายคณํ โหติ, เอกา ฆมมราชา โหติ; เย วา
ปน คตฺถิํ สมเย อคฺคเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา
กุตฺตา. ๗ เป ๗

[๑๗๓] กตโม คตฺถิํ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลได้, เจตนา, จิตฺตคฺค-
เลกคฺคตา, ตฺทฺธิทฺธิ, วิริยทฺธิ, สติทฺธิ, สมาริณทฺธิ, ปณฺณิณทฺธิ, ฐวิทฺธิทฺธิ;
สมฺมาทิฏฺฐิํ สมฺมาวายาโม ๗ เป ๗ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปน คตฺถิํ
สมเย อคฺคเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฆมฺมา จเปตฺวา เวทนาภฺกฺขนฺธํ
จเปตฺวา สณฺณภฺกฺขนฺธํ จเปตฺวา วิณฺณภฺกฺขนฺธํ; อयํ คตฺถิํ สมเย สงฺขารกฺ-
ขนฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อิม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๑๗๔] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยถํ สมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
สฺขลํ จ ปหานา ๗ เป ๗ ปณฺณํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ปจฺจกฺกสฺสํ; คตฺถิํ
สมเย ผลได้ โหติ, เวทนา โหติ, สณฺณา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ;
อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตคฺคเลกคฺคตา โหติ; ตฺทฺธิทฺธิ โหติ, วิริยทฺธิ โหติ,
สติทฺธิ โหติ, สมาริณทฺธิ โหติ, ปณฺณิณทฺธิ โหติ, มนินทฺธิ โหติ,
อุเปกฺกทฺธิทฺธิ โหติ, ฐวิทฺธิทฺธิ โหติ; สมฺมาทิฏฺฐิํ โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ,
๗ เป ๗ ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อคฺคเณปี
อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา กุตฺตา. ๗ เป ๗

คตฺถิํ โห ปน สมเย จตฺตาโร ฆนฺธา โหนฺติ, ทฺวายคณานิ โหนฺติ, เทว
ราชาโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, อญฺจิทฺธิยานิ โหนฺติ, ทฺวงฺกิกํ ฌานํ
โหติ, จตฺตฺตฺติโก มคฺโค โหติ, สตฺต พณานิ โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก
ผลได้ โหติ, ๗ เป ๗ เอกํ ฆมมายคณํ โหติ, เอกา ฆมมราชา โหติ; เย วา
ปน คตฺถิํ สมเย อคฺคเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา
กุตฺตา. ๗ เป ๗

[๑๗๕] กตโม ศตฺมึ สมนฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผตฺโต เจตนา, จิตฺตสฺส-
 เตกฺกคฺคตา, ตฺถรินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ ตฺดินฺทริยํ สฺมาชินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ ชฺวีตินฺทริยํ,
 สมนฺมาทญฺจํ สมนฺมาวายาโม ๗ เป ๗ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปน ศตฺมึ
 สมนฺเย อณฺเณปํ อคฺคํ ปญฺจิจฺจสฺสํปฺปนา อรูปีโน ฆมฺมา จเปตฺวา เวทนาภฺกฺขนฺธํ
 จเปตฺวา สณฺณาภฺกฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณภฺกฺขนฺธํ; อยํ ศตฺมึ สมนฺเย สงฺขารกฺ-
 ขนฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อีเม ฆมฺมา กุตฺตา.

ปณฺจกณฺโย

จตฺตโส ปฏฺิปปทา

[๑๗๖] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย รูปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺขปฏฺิปปทํ ทนฺหา-
 ภิณฺณํ ปจฺจวักกตฺตํ; ศตฺมึ สมนฺเย ผตฺโต โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๗ เป ๗ อีเม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๑๗๗] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย รูปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺขปฏฺิปปทํ
 ชิปปาภิณฺณํ ปจฺจวักกตฺตํ; ศตฺมึ สมนฺเย ผตฺโต โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๗ เป ๗ อีเม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๑๗๘] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย รูปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ สฺสฺสปฏฺิปปทํ ทนฺหา-
 ภิณฺณํ ปจฺจวักกตฺตํ; ศตฺมึ สมนฺเย ผตฺโต โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๗ เป ๗ อีเม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๑๗๙] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สํมเย รุปฺปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมปชฺช วิหริติ สຸขปฏิปทํ ชีปฺปา-
ภินฺนํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; คตฺถัมมํ สํมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ;
ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

[๑๘๐] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สํมเย รุปฺปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิตกฺกวิจจารานํ อุปสํมา ฯ เป ฯ ทุคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ
จตุคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณมํ ฌานํ อุปสํมปชฺช วิหริติ
ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; ฯ เป ฯ ทุกฺขปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺนํ
ปจฺจวັกคฺคิณํ; ฯ เป ฯ สຸขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; ฯ เป ฯ สຸขปฏิปทํ
ชีปฺปาภินฺนํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; คตฺถัมมํ สํมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ;
ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

จตฺถลํ ปฏฺฐิตา

จตุตถาริ อารมฺมณานิ

[๑๘๑] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สํมเย รุปฺปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมปชฺช วิหริติ ปริคฺคํ ปริคฺคา-
รณมฺณํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; คตฺถัมมํ สํมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ;
ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

[๑๘๒] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สํมเย รุปฺปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมปชฺช วิหริติ ปริคฺคํ อปฺปมาณา-
รณมฺณํ ปจฺจวັกคฺคิณํ; คตฺถัมมํ สํมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ,
ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

๓ น. ธมฺมา กุสฺสตา. ฯ เป ฯ

[๑๘๓] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ อปฺปมาณํ ปรีตฺตา-
รมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ;
ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๑๘๔] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ อปฺปมาณํ อปฺปมาณา-
รมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ;
ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๑๘๕] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตฺถกฺกจิจฺจารานํ อฺปตฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ปรีตฺตํ ปรีตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; ฯ เป ฯ ปรีตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; ฯ เป ฯ อปฺปมาณํ ปรีตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; ฯ เป ฯ อปฺปมาณํ อปฺปมาณา-
รมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ;
ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

จตุตฺตาริ อารมฺมณานิ

โสฬสกฺขตฺตํ

[๑๘๖] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทุกฺกขปฺฏิปทํ ทนฺหา-
ภินฺณํ ปรีตฺตํ ปรีตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๑๘๗] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ ทนฺชา-
ภินฺณํ ปริคฺคํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺติณํ; คตฺมํ สมเย ฌตฺถํ โหติ,
๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ฐมา กุสตา.

[๑๘๘] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ ทนฺชา-
ภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริคฺคํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺติณํ; คตฺมํ สมเย ฌตฺถํ โหติ,
๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ฐมา กุสตา.

[๑๘๙] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ ทนฺชา-
ภินฺณํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺติณํ; คตฺมํ สมเย ฌตฺถํ โหติ,
๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ฐมา กุสตา.

[๑๙๐] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ
ทฺชปฺปาภินฺณํ ปริคฺคํ ปริคฺคํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺติณํ; คตฺมํ สมเย ฌตฺถํ โหติ,
๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ฐมา กุสตา.

[๑๙๑] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ ทฺชปฺปา-
ภินฺณํ ปริคฺคํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺติณํ; คตฺมํ สมเย ฌตฺถํ โหติ,
๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ฐมา กุสตา.

[๑๙๒] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สมเย รุปุปคตียา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฺปฏิปทํ ทฺชปฺปา-

ภิญฺโญ อปฺปมาณํ ปริศฺสคารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ
อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๓๙๓] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชช วิหริติ ทฺถชฺชปฏิบัติํ จิปปา-
ภิญฺโญ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๓๙๔] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชช วิหริติ สฺชปฏิบัติํ ทนฺชา-
ภิญฺโญ ปริศฺศํ ปริศฺสคารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ฯ เป ฯ
อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๓๙๕] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชช วิหริติ สฺชปฏิบัติํ ทนฺชา-
ภิญฺโญ ปริศฺศํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๓๙๖] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชช วิหริติ สฺชปฏิบัติํ ทนฺชา-
ภิญฺโญ อปฺปมาณํ ปริศฺสคารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๓๙๗] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชช วิหริติ สฺชปฏิบัติํ ทนฺชา-
ภิญฺโญ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจกฺกตฺธิณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๑๙๘] กตเม ขมมา กุสตา? ยถัมมิ สมเย รุปุปปตติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ สฺขปฺปฏิปทํ ขิปฺปา-
ภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ตถัมมิ สมเย ผลโส ໂหิติ, ฯ เป ฯ
อวิกุเขโป ໂหิติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมมา กุสตา.

[๑๙๙] กตเม ขมมา กุสตา? ยถัมมิ สมเย รุปุปปตติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ สฺขปฺปฏิปทํ ขิปฺปา-
ภินฺณํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ตถัมมิ สมเย ผลโส ໂหิติ,
ฯ เป ฯ อวิกุเขโป ໂหิติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมมา กุสตา.

[๒๐๐] กตเม ขมมา กุสตา? ยถัมมิ สมเย รุปุปปตติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ สฺขปฺปฏิปทํ ขิปฺปา-
ภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ตถัมมิ สมเย ผลโส ໂหิติ,
ฯ เป ฯ อวิกุเขโป ໂหิติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมมา กุสตา.

[๒๐๑] กตเม ขมมา กุสตา? ยถัมมิ สมเย รุปุปปตติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจุเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ สฺขปฺปฏิปทํ ขิปฺปา-
ภินฺณํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ตถัมมิ สมเย ผลโส ໂหิติ,
ฯ เป ฯ อวิกุเขโป ໂหิติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมมา กุสตา.

[๒๐๒] กตเม ขมมา กุสตา? ยถัมมิ สมเย รุปุปปตติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตฺตกฺกวิจจารณํ อฺปฺปมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ ตฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ
จตุตฺถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ
ทฺถสฺสปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ฯ เป ฯ ทฺถส-
สปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ฯ เป ฯ ทฺถสฺสปฏิปทํ
ทนฺหาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ฯ เป ฯ ทฺถสฺสปฏิปทํ ทนฺหา-
ภินฺณํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ ปจฺจวักกตํ; ฯ เป ฯ ทฺถสฺสปฏิปทํ ขิปฺปา-

อภิกายตนานิ ปริตฺตานิ

[๒๐๔] กตเม ฐมา กุสฺสา? ยถัมมิ สมเย รุปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺตํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุญฺย ‘ชานามิ ปสฺสām’ติ วิวิจุเจว กามะหิ ๆ เป ๆ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; ตสฺมึ สมเย ผลฺโล โหติ, ๆ เป ๆ อวิกฺเขโป โหติ; ๆ เป ๆ อิมะ ฐมา กุสฺสา.

[๒๐๕] กตเม ฐมา กุสฺสา? ยถัมมิ สมเย รุปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺตํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุญฺย ‘ชานามิ ปสฺสām’ติ วิตฺถกฺกวิจารณ์ํ อุปสมฺมา ๆ เป ๆ ทฺติยํ ฌานํ ๆ เป ๆ ตฺติยํ ฌานํ ๆ เป ๆ จตุตฺถํ ฌานํ ๆ เป ๆ ปจฺมํ ฌานํ ๆ เป ๆ ปณฺณมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; ตสฺมึ สมเย ผลฺโล โหติ, ๆ เป ๆ อวิกฺเขโป โหติ; ๆ เป ๆ อิมะ ฐมา กุสฺสา.

จตฺตโส ปฏฺิปปา

[๒๐๖] กตเม ฐมา กุสฺสา? ยถัมมิ สมเย รุปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺตํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุญฺย ‘ชานามิ ปสฺสām’ติ วิวิจุเจว กามะหิ ๆ เป ๆ ปจฺม ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺช-ปฏฺิปปทํ ทนฺหาภินฺณํ; ตสฺมึ สมเย ผลฺโล โหติ, ๆ เป ๆ อวิกฺเขโป โหติ; ๆ เป ๆ อิมะ ฐมา กุสฺสา.

[๒๐๗] กตเม ฐมา กุสฺสา? ยถัมมิ สมเย รุปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺตํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุญฺย ‘ชานามิ ปสฺสām’ติ วิวิจุเจว กามะหิ ๆ เป ๆ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺชปฏฺิปปทํ ชินฺปาภินฺณํ; ตสฺมึ สมเย ผลฺโล โหติ, ๆ เป ๆ อวิกฺเขโป โหติ; ๆ เป ๆ อิมะ ฐมา กุสฺสา.

[๒๐๘] กตเม ฆมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสํมํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมहि ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริติ สฺขปฺปฏิปทํ ทนฺธาภินฺณํ; ตถัมมํ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมे ฆมฺมา กุสฺสตา.

[๒๐๙] กตเม ฆมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสํมํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมहि ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริติ สฺข-
ปฺปฏิปทํ จิปรฺปาภินฺณํ; ตถัมมํ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
๑ เป ๑ อิมे ฆมฺมา กุสฺสตา.

[๒๑๐] กตเม ฆมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสํมํ’ติ วิตฺถกฺกวจิรํ วูปสฺมา ๑ เป ๑ ทุคฺคิ ฌานํ ๑ เป ๑ คคฺคิ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุคฺคิ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริติ ทฺถุขปฺปฏิปทํ ทนฺธาภินฺณํ; ๑ เป ๑ ทฺถุขปฺปฏิปทํ จิปรฺปาภินฺณํ; ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ ทนฺธาภินฺณํ; ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ จิปรฺปาภินฺณํ; ตถัมมํ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมे ฆมฺมา กุสฺสตา.

จกฺคฺสโต ปฏฺธิปทา

เทว อารมฺมณานิ

[๒๑๑] กตเม ฆมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสํมํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมहि ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริติ ปริตฺตํ

ปริตฺตการมฺมณํ; คตฺถิํ สมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ
อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๓๒] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ
ปสฺสตามิ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ อปฺปมาณํ
ปริตฺตการมฺมณํ; คตฺถิํ สมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ
อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๓๓] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ
ปสฺสตามิ’ติ วิตฺถกฺกวจารานํ อุปสมฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ
ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
วิหริติ ปริตฺตํ ปริตฺตการมฺมณํ; ฯ เป ฯ อปฺปมาณํ ปริตฺตการมฺมณํ; คตฺถิํ สมเย
ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

เทว อารมฺมณานิ

อฏฺฐกฺขตฺตํ

[๒๓๔] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ
ปสฺสตามิ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺข-
ปฏฺิปปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตการมฺมณํ; คตฺถิํ สมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ
อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๓๕] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ

ปฐฺสํมํติ วิวิจุเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺข-
ปฏฺธิปทํ ทนฺหาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; ศตฺถุํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๑๖] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺมํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌตฺตํ อรูปฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปฐฺสํมํติ ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ
ปฐฺสํมํติ วิวิจุเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺข-
ปฏฺธิปทํ ชิปฺปาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ศตฺถุํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๑๗] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺมํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌตฺตํ อรูปฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปฐฺสํมํติ ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ
ปฐฺสํมํติ วิวิจุเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺข-
ปฏฺธิปทํ ชิปฺปาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; ศตฺถุํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ,
๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๑๘] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺมํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌตฺตํ อรูปฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปฐฺสํมํติ ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ
ปฐฺสํมํติ วิวิจุเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ สฺส-
ปฏฺธิปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ศตฺถุํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๑๙] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺมํ สมฺเย รูปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌตฺตํ อรูปฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปฐฺสํมํติ ปริตฺตานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺย ‘ชานามิ
ปฐฺสํมํติ วิวิจุเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ สฺส-
ปฏฺธิปทํ ทนฺหาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; ศตฺถุํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป, โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๒๐] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺถํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รุปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภฺยฺย ‘ชานามิ ปสฺสตามํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี สฺข-
ปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ
อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๒๑] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺถํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รุปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภฺยฺย ‘ชานามิ ปสฺสตามํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี สฺข-
ปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโล โหติ,
ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๒๒] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌตฺถํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รุปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ, ตานิ อภิภฺยฺย ‘ชานามิ ปสฺสตามํ’ติ วิตฺถกฺกวจิราณํ อุปสมฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ
ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
วิหริตี ทฺถุชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ ทฺถุชฺชปฺปฏิปทํ
ทนฺหาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ ทฺถุชฺชปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ
ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ ทฺถุชฺชปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตา-
รมฺมณํ; ฯ เป ฯ สฺขปฺปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ
สฺขปฺปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ สฺขปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ
ปริตฺตํ ปริตฺตารมฺมณํ; ฯ เป ฯ สฺขปฺปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺณํ อปฺปมาณํ ปริตฺตา-
รมฺมณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม
ธมฺมา กุสฺสตา.

อฏฺฐจฺกชฺชคฺคํ

อิทมปิ อฏฺฐกฺขตฺตํ

[๒๒๓] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยถฺมึ สฺมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺถณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺ 'ชานามิ ปสฺสามิ'ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; ตสฺมึ สฺมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๒๒๔] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยถฺมึ สฺมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺถณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺ 'ชานามิ ปสฺสามิ'ติ วิตฺถกฺกวจารานํ วูปสฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; ตสฺมึ สฺมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ฆมฺมา กุตฺตา.

อิทมปิ อฏฺฐกฺขตฺตํ

อปปมာณานิ

[๒๒๕] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยถฺมึ สฺมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺถณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปปมာณานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺ 'ชานามิ ปสฺสามิ'ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; ตสฺมึ สฺมเย ผลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๒๒๖] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยถฺมึ สฺมเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺถณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปปมာณานิ, ตานิ อภิกฺขุยฺ

‘ชานามิ ปัสสัณมัตติ’ติ วิตถกกิจจารานํ รูปัสมา ฯ เป ฯ ทุติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ
 คติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุตถํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจิมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณมํ ฌานํ
 อุปสมปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมเย ผสฺโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ
 อิเม ฌมา กุสฺสา.

จตสฺโส ปฏิปทา

[๒๒๗] กตเม ฌมา กุสฺสา? ยตฺถิํ สมเย รูปุปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺณมคฺคํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสัณติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิภุชฺช
 ‘ชานามิ ปัสสัณมัตติ’ติ วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจิมํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ; คตฺถิํ สมเย ผสฺโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิเม ฌมา กุสฺสา.

[๒๒๘] กตเม ฌมา กุสฺสา? ยตฺถิํ สมเย รูปุปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺณมคฺคํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสัณติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิภุชฺช
 ‘ชานามิ ปัสสัณมัตติ’ติ วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจิมํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ชิปฺปาภินฺณํ; คตฺถิํ สมเย ผสฺโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺ-
 เขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิเม ฌมา กุสฺสา.

[๒๒๙] กตเม ฌมา กุสฺสา? ยตฺถิํ สมเย รูปุปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺณมคฺคํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสัณติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิภุชฺช
 ‘ชานามิ ปัสสัณมัตติ’ติ วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจิมํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิหริติ สฺสชฺชปฏิปทํ ทนฺหาภินฺณํ; คตฺถิํ สมเย ผสฺโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิเม ฌมา กุสฺสา.

[๒๓๐] กตเม ฌมา กุสฺสา? ยตฺถิํ สมเย รูปุปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺณมคฺคํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสัณติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิภุชฺช

‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปสํ ฌานํ อุปสมฺปชช
 วิหริติ สุขปฏิปทํ ชีวาภาณํ; ศตฺมํ สมเย ผลฺลํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๓๑]. กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺมํ สมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปตฺตณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสํติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิตฺถกฺกวิจารณ์ํ วูปตฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ
 ศตฺยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตฺตมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปสํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปญฺจมํ
 ฌานํ อุปสมฺปชช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภาณํ; ฯ เป ฯ ทุกฺขปฏิปทํ
 ชีวาภาณํ; ฯ เป ฯ สุขปฏิปทํ ทนฺหาภาณํ; ฯ เป ฯ สุขปฏิปทํ ชีวาภาณํ;
 ศตฺมํ สมเย ผลฺลํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา
 กุตฺตา.

จตฺลํ ปฏิปทา

เทว อารมฺมณานิ

[๒๓๒] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺมํ สมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปตฺตณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสํติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปสํ ฌานํ อุปสมฺปชช
 วิหริติ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ศตฺมํ สมเย ผลฺลํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๓๓] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺมํ สมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปตฺตณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสํติ อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปสํ ฌานํ อุปสมฺปชช

วิหริติ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ฯ เป ฯ
 อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา.

[๒๓๔] กตเม ชมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาวะติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปสํญญํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, คานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปสฺสํ’ติ วิตกฺกวิจจารณํ อปฺปมา ๑ เป ฯ ทุคฺคิํ ฌานํ ๑ เป ฯ
 คคฺคิํ ฌานํ ๑ เป ฯ จตุคฺคิํ ฌานํ ๑ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ ๑ เป ฯ ปณฺจมํ
 ฌานํ อปฺปมปชฺช วิหริติ ปรีคตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ฯ อปฺปมาณํ
 อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ
 อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา.

เทว อารมฺมณานิ

อปรมปี อฏฺฐกฺขตฺตํ

[๒๓๕] กตเม ชมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาวะติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปสํญญํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, คานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปสฺสํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ อปฺปมปชฺช
 วิหริติ ทฺวักขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ ปรีคตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย
 ผลฺลิตํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา.

[๒๓๖] กตเม ชมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาวะติ,
 อชฺฌมคฺคํ อรูปสํญญํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, คานิ อภิกฺขุย
 ‘ชานามิ ปสฺสํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ อปฺปมปชฺช
 วิหริติ ทฺวักขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย
 ผลฺลิตํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา.

วิหริติ สุธปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺวํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตฺโต
โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๔๒] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิกฺขุย
'ชานามิ ปสฺสามิ'ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺสมฺปชฺช
วิหริติ สุธปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺวํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย
ผลฺลิตฺโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๔๓] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, ตานิ อภิกฺขุย
'ชานามิ ปสฺสามิ'ติ วิตกฺกวิจฺจารณํ อฺปสฺสมา ๑ เป ๑ ทุติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คติยํ
ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญฺจมํ ฌานํ
อฺปสฺสมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ;
๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ๑
ทุกฺขปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺวํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ
ชีปฺปาภินฺวํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ๑ สุธปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ
ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ๑ สุธปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ อปฺปมาณํ
อปฺปมาณารมฺมณํ; ๑ เป ๑ สุธปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺวํ ปริตฺตํ อปฺปมาณารมฺมณํ;
๑ เป ๑ สุธปฏิปทํ ชีปฺปาภินฺวํ อปฺปมาณํ อปฺปมาณารมฺมณํ; คตฺถิํ สมฺเย
ผลฺลิตฺโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ธมฺมา กุสฺสตา.

อปรมฺมํ อญฺจกฺขตฺตํ

อิตมฺปิ อญฺจกฺขตฺตํ

[๒๔๔] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ, สฺวณฺณทพฺพณฺณานิ,

คานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมहि ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ
อุปัสมปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
๑ เป ๑ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๔๕] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมเย รูปปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสตัณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสํติ อปฺปมาณานิ สวณฺณทพฺพณฺณานิ,
คานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิตฺถกฺกวิจฺจารณํ อูปัสมา ๑ เป ๑ ทฺติยํ
ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺถิ ฌานํ ๑ เป ๑ จกฺคกฺกํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ
๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปัสมปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

อิทมปิ อฏฺฐกฺกตฺตํ

อภิภายตนานิ โสฬสกฺกตฺตํ

[๒๔๖] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ สมเย รูปปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสตัณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสํติ นีตานิ นีตวณฺณานิ นีตนิทสฺสํ
นีตนิภาสํ, คานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมहि ๑ เป ๑
ปจฺมํ ฌานํ อุปัสมปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป
โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๔๗] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยตฺถิ ‘สมเย รูปปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
อชฺฌมคฺคํ อรูปสตัณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปัสสํติ ปีตานิ ปีตวณฺณานิ ปีตนิทสฺสํ
ปีตนิภาสํ, ๑ เป ๑ โดหิตกานิ โดหิตกวณฺณานิ โดหิตกนิทสฺสํ โดหิตก-
นิภาสํ, ๑ เป ๑ โอทาคานิ โอทาควณฺณานิ โอทาคนิทสฺสํ โอทาคนิภาสํ,
คานิ อภิภุชฺช ‘ชานามิ ปัสสํ’ติ วิวิจุเจว กาเมहि ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ

อุปถัมปชช วิหริติ; คตฺถิํ สมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ;
 ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

อิมานิปี อภิภายคณานิ โสฬสกุชฺชคฺคกานิ

คฺคณิ วิโมกฺขณานิ โสฬสกุชฺชคฺคกานิ

[๒๔๘] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถํ สมเย รุปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาวติ,
 รูปํ รูปานิ ปสฺสติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฉานํ อุปถัมปชช วิหริติ;
 คตฺถิํ สมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา
 กุสฺสตา.

[๒๔๙] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถํ สมเย รุปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาวติ,
 อชฺณมคฺคํ อรูปสฺสณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ
 ฉานํ อุปถัมปชช วิหริติ; คตฺถิํ สมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 ไหติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๕๐] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถํ สมเย รุปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาวติ,
 ‘สฺสณํ’ติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฉานํ อุปถัมปชช วิหริติ; คตฺถิํ
 สมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

อิมานิปี คฺคณิ วิโมกฺขณานิ โสฬสกุชฺชคฺคกานิ

จตุตถาริ พุทฺธวิหริณานานิ โสฬสกุชฺชคฺคกานิ

[๒๕๑] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถํ สมเย รุปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฉานํ อุปถัมปชช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถิํ
 สมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๕๒] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตกฺกวิจารานํ อุปตฺตมา ฯ เป ฯ ทุติยํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๓] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, ปิฏฺติยา จ วิรํคา ฯ เป ฯ คติยํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๔] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๕] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, อวิตกฺกํ วิจารมคฺคํ สมาริธํ ปิฏฺฐํ ทุติยํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๖] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตกฺกวิจารานํ อุปตฺตมา ฯ เป ฯ คติยํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๗] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปุปฺปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, ปิฏฺติยา จ วิรํคา ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปตฺตมฺปชฺช วิหริติ เมตฺตาสหคฺคํ; คตฺถัมมึ สมฺเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิมे ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๕๘] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ กรุณาสฺสทฺทํ; ตถัมมึ สมฺเย ผสุโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๕๙] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตกฺกวิจจารานํ ฐปตฺมา ฯ เป ฯ ทุคฺคิ ฌานํ ฯ เป ฯ คคฺคิ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ กรุณาสฺสทฺทํ; ตถัมมึ สมฺเย ผสุโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๖๐] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ มุทิตาสฺสทฺทํ; ตถัมมึ สมฺเย ผสุโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๖๑] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิตกฺกวิจจารานํ ฐปตฺมา ฯ เป ฯ ทุคฺคิ ฌานํ ฯ เป ฯ คคฺคิ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ มุทิตาสฺสทฺทํ; ตถัมมึ สมฺเย ผสุโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

[๒๖๒] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, สฺสชฺส จ ปหานา ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อุกฺกมาสฺสทฺทํ; ตถัมมึ สมฺเย ผสุโส ्हิตฺติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ्हิตฺติ; ฯ เป ฯ อิมे ขมฺมา กุสฺสตา.

จตุตถาริ พุทฺธวิหารณานนํ โสฬสภชคฺคกานนํ

อสุภฌานํ โสฬสภชคฺคกํ

[๒๖๓] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยถัมมึ สมฺเย รุปฺปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อุกฺกมาสฺสทฺทํ-

ตฺหคฺ; คฺคฺมิํ สฺมเย ผฺสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม
ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๖๔] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถฺมิํ สฺมเย รุปรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฉานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ วินฺตกถฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต;
ฯ เป ฯ วิปฺพุกถฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต; ฯ เป ฯ วิจฺฉินฺทกถฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต;
ฯ เป ฯ วิกฺขา-
ยิตกถฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต; ฯ เป ฯ วิกฺขิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต; ฯ เป ฯ หตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต;
ตฺหคฺ; ฯ เป ฯ โตหิตกถฺตฺตฺตฺตฺต; ฯ เป ฯ ปุพฺพกถฺตฺตฺตฺต; ฯ เป ฯ
อฏฺฐกถฺตฺตฺตฺต; คฺคฺมิํ สฺมเย ผฺสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

อตุฏฺฐกถฺตฺตฺตฺตฺต

อรูปาวจรกุตต

อรูปาวจรกุตต

จตุตถาริ อรูปฉานานิ โสฬสกขตฺตฺตฺตฺต

[๒๖๕] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถฺมิํ สฺมเย อรุปรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
ตฺตฺตฺตฺตฺต รุปรูปฉานํ สฺมตฺตฺตฺตฺต ปฏฺฐิตฺตฺตฺตฺต อคฺคฺตฺตฺต นานคฺคฺตฺตฺต
อมนฺตฺตฺตฺต อากาธานคฺคฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สฺตฺตฺตฺต จ ปหานา ฯ เป ฯ จตุตฺต
ฉานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ อฺเปกฺขาสฺตฺต; คฺคฺมิํ สฺมเย ผฺสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ
อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา.

[๒๖๖] กตเม ธมฺมา กุสฺสตา? ยถฺมิํ สฺมเย อรุปรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
ตฺตฺตฺตฺต อากาธานคฺคฺตฺตฺต สฺมตฺตฺตฺต วิณฺณคฺคฺตฺตฺตฺตฺตฺต สฺตฺตฺต

จ ปหานา ๗ เป ๗ จตุตถํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหริติ อุปะกฺขาตํหคฺคํ; คตฺถิ
 สมเย ผลํได้ โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๖๗] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺถิ สมเย ชรูปูปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 ตพฺพได้ วิญญานนฺายคณํ สมคฺคิภุมมํ ชากิณฺญนฺายคณตฺตวณตฺตํหคฺคํ ตฺวสฺส จ
 ปหานา ๗ เป ๗ จตุตถํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหริติ อุปะกฺขาตํหคฺคํ; คตฺถิ สมเย
 ผลํได้ โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

[๒๖๘] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺถิ สมเย ชรูปูปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 ตพฺพได้ ชากิณฺญนฺายคณํ สมคฺคิภุมมํ เนวตฺตวณตฺตวณตฺตํหคฺคํ
 ตฺวสฺส จ ปหานา ๗ เป ๗ จตุตถํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหริติ อุปะกฺขาตํหคฺคํ;
 คตฺถิ สมเย ผลํได้ โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิมะ ชมฺมา กุตฺตา.

จตุตฺตาริ ชรูปชฺฌานานิ โสฬสภคฺคตฺตูกาน

ชรูปาวจรกุตฺต

เตฏฐิกกุตฺต

กามาวจรกุตฺต

[๒๖๙] กตเม ชมฺมา กุตฺตา? ยถฺถิ สมเย กามาวจโร กุตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ
 โหติ โสมนตฺตํหคฺคํ ฌานตฺตมฺปยุตฺตํ หีนํ ๗ เป ๗ มชฺฌิมํ ๗ เป ๗ ปณฺนํ
 ๗ เป ๗ ฌนฺทาริปปเตยฺยํ ๗ เป ๗ วิริยาริปปเตยฺยํ ๗ เป ๗ จิตฺตาริปปเตยฺยํ ๗ เป ๗
 ฌมฺมดําริปปเตยฺยํ ๗ เป ๗ ฌนฺทาริปปเตยฺยํ หีนํ ๗ เป ๗ มชฺฌิมํ ๗ เป ๗ ปณฺนํ
 ๗ เป ๗ วิริยาริปปเตยฺยํ หีนํ ๗ เป ๗ มชฺฌิมํ ๗ เป ๗ ปณฺนํ ๗ เป ๗ จิตฺตา-

ธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ ป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วมฺมธํธิปเตยฺยํ หีนํ
 ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ; ศตฺถํ ธรรมเย ฆตฺโธ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
 โหติ; ฯ เป ฯ อิม ธรรมมา กุสฺสา.

[๒๖๐] กตเม ธรรมมา กุสฺสา? ยถํ ธรรมเย กามาวจรํ กุสฺสํ จิตฺตํ อูปฺปนฺนํ
 โหติ โธมนสฺสสทฺทกํ ฌานสํปยุตฺตํ สทฺธชาเรน ฯ เป ฯ โธมนสฺสสทฺทกํ ฌาน-
 วิปฺปยุตฺตํ ฯ เป ฯ โธมนสฺสสทฺทกํ ฌานวิปฺปยุตฺตํ สทฺธชาเรน ฯ เป ฯ อูปฺเปกฺขา-
 สทฺทกํ ฌานสํปยุตฺตํ ฯ เป ฯ อูปฺเปกฺขาสทฺทกํ ฌานสํปยุตฺตํ สทฺธชาเรน ฯ เป ฯ
 อูปฺเปกฺขาสทฺทกํ ฌานวิปฺปยุตฺตํ ฯ เป ฯ อูปฺเปกฺขาสทฺทกํ ฌานวิปฺปยุตฺตํ สทฺธชาเรน
 หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌริยา-
 ธิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ
 ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌริยาธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ
 ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ; ศตฺถํ ธรรมเย
 ฆตฺโธ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ธรรมมา กุสฺสา.

กามาวจรกุสฺส

รูปาวจรกุสฺส

[๒๖๑] กตเม ธรรมมา กุสฺสา? ยถํ ธรรมเย รูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กามเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจํ ฌานํ อูปตฺมปชฺช วิหริติ ปจฺจํกตฺติณํ หีนํ
 ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌริยาธิปเตยฺยํ
 ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วมฺมธํธิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ หีนํ
 ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌริยาธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ
 ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ
 ฯ เป ฯ วมฺมธํธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ; ศตฺถํ ธรรมเย
 ฆตฺโธ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ธรรมมา กุสฺสา.

[๒๗๒] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สัมเย รุปูปคตยา มคัม ภาวะติ, วิตถกวจิรวาณัม รูปธมา ฯ เป ฯ ทุคฺคิณํ ฌานํ ฯ เป ฯ คคฺคิณํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุคฺคิณํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺจิมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ปจฺจวักคิณํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ วมํสํสาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ วมํสํสาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ; คคฺคิณํ สัมเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ฯ อิม ฐมา กุสตา.

รูปาวจรกุสล

อรูปาวจรกุสล

[๒๗๓] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม สัมเย อรูปูปคตยา มคัม ภาวะติ, สัพพะโส รูปธมฺภานํ สมคฺคิกฺกมา ปฏิขธมฺภานํ อตฺถกฺกมา นานคฺคธมฺภานํ อมณธิการว อากาธานภฺจายคณธมฺภานํคคํ สํสํสํ จ ปหานา ฯ เป ฯ จตุคฺคิณํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ วมํสํสาทิปเตยฺยํ ๑ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ ๑ เป ฯ วมํสํสาทิปเตยฺยํ ฌานํ ๑ เป ฯ มชฺฌิมํ ๑ เป ฯ ปณฺณํ; คคฺคิณํ สัมเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ฯ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ฯ อิม ฐมา กุสตา.

[๒๗๔] กตเม ฐมา กุตฺตา? ยถัมมิ สมเย อรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, สัพฺพโส อากาธานญฺจายคฺฉํ สํคิกกมฺม วิญฺญาณญฺจายคฺฉนฺตญฺจาสหคํ สฺวสฺสํ จ ปหานา ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วัมฺสํทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วัมฺสํทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ; คตฺถัมมิ สมเย สสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ฐมา กุตฺตา.

[๒๗๕] กตเม ฐมา กุตฺตา? ยถัมมิ สมเย อรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, สัพฺพโส วิญฺญาณญฺจายคฺฉํ สํคิกกมฺม อากิณฺณญฺจายคฺฉนฺตญฺจาสหคํ สฺวสฺสํ จ ปหานา ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วัมฺสํทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วัมฺสํทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ; คตฺถัมมิ สมเย สสฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิม ฐมา กุตฺตา.

[๒๗๖] กตเม ฐมา กุตฺตา? ยถัมมิ สมเย อรูปปคฺติยา มคฺคํ ภาเวติ, สัพฺพโส อากิณฺณญฺจายคฺฉํ สํคิกกมฺม เวนฺตญฺจายคฺฉนฺตญฺจาสหคํ สฺวสฺสํ จ ปหานา ฯ เป ฯ จคฺคํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ วัมฺสํทาทิปเตยฺยํ ฯ เป ฯ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺยํ หีนํ ฯ เป ฯ มชฺฌิมํ ฯ เป ฯ

ปณฺตี ๑ เป ๑ จิตฺตาทิเปเตยฺยํ หีนํ ๑ เป ๑ มชฺฌิมํ ๑ เป ๑ ปณฺตี ๑ เป ๑
 วัณฺณดาธิเปเตยฺยํ หีนํ ๑ เป ๑ มชฺฌิมํ ๑ เป ๑ ปณฺตี; ศตฺถิ สมฺเย ผลฺลํ โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิภูเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ฐมา กุสฺสา.

อรุฬาวจรกุสฺส

โลกุตฺตรกุสฺล

สทฺธิกปฏิปทา

[๕๗๗] กตเม ฐมา กุสฺสา? ยถา สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสฺสเดหิ ฐมะหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปฏิสํ ๑ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทุภฺชปฏฺธิปํ ทนฺทาทิณฺณ; ศตฺถิ สมฺเย ผลฺลํ โหติ, เวทนา
 โหติ, สณฺณหา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาร์ โหติ,
 ปฏิ โหติ, สํ ๑ โหติ, จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ; สทฺธิกทฺธิยํ โหติ, วิริยทฺธิยํ โหติ,
 สคฺคินทฺธิยํ โหติ, สมารินทฺธิยํ โหติ, ปณฺณทฺธิยํ โหติ, มนินทฺธิยํ โหติ,
 โสมนสฺสคฺคินทฺธิยํ โหติ, สวคฺคินทฺธิยํ โหติ, อนณฺณทฺธิยํ สวคฺคินทฺธิยํ โหติ;
 สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, สมฺมาตฺถกปโป โหติ, สมฺมาวาจา โหติ, สมฺมากมฺมมฺโต โหติ,
 สมฺมาอาชํโง โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาตฺติ โหติ, สมฺมาตฺมาธิ โหติ;
 สทฺธาพถํ โหติ, วิริยพถํ โหติ, สคฺคิพถํ โหติ, สมาริพถํ โหติ, ปณฺณพถํ โหติ,
 หิริพถํ โหติ, โอคฺคตปฺปพถํ โหติ; อโตโก โหติ, อโทโส โหติ, อโมโห โหติ;
 อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ; หิริ โหติ, โอคฺคตปฺป
 โหติ; กายปฺปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ โหติ; กายตฺถุตา โหติ, จิตฺตตฺถุตา

๓. ฌ. วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ---

โหติ; กายมฺพุตา โหติ, จิตฺตมฺพุตา โหติ; กายกมฺมณฺณตา โหติ, จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ; กายปาคุณฺณตา โหติ, จิตฺตปาคุณฺณตา โหติ; กายชุกฺคา โหติ, จิตฺตชุกฺคา โหติ; สติ โหติ, สัมปชฺฌณํ โหติ; สมโถ โหติ, วิปัสฺสนา โหติ; ปกฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คสฺมึํ สมฺเย ขณฺเณปิ อตฺถิ ปฏิจฺจตฺมฺปฺปนา อรูปีโน รมฺมา; อิม รมฺมา กุสฺสา.

[๒๗๘] กตโม คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโส โหติ? โย คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโส มุตฺตา สมฺมุตฺตา สมฺมุตฺติคฺคํ; อยํ คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโส โหติ.

[๒๗๙] กตมา คสฺมึํ สมฺเย เวทนา โหติ? ยํ คสฺมึํ สมฺเย คชฺชามโน-
วิญฺญาณชาตฺตมฺมสฺสํ เจตฺถิํ ตํคํ เจตฺถิํ สฺขํ, เจตฺตมฺมสฺสํ ตํคํ สฺขํ
เวทยิํ, เจตฺตมฺมสฺสชา ตํคา สฺขา เวทนา; อยํ คสฺมึํ สมฺเย เวทนา โหติ.

[๒๘๐] กตมา คสฺมึํ สมฺเย ตณฺหา โหติ? ยา คสฺมึํ สมฺเย คชฺชามโน-
วิญฺญาณชาตฺตมฺมสฺสชา ตณฺหา ตณฺหานนา ตณฺหานิคฺคํ; อยํ คสฺมึํ สมฺเย
ตณฺหา โหติ.

[๒๘๑] กตมา คสฺมึํ สมฺเย เจตนา โหติ? ยา คสฺมึํ สมฺเย คชฺชามโน-
วิญฺญาณชาตฺตมฺมสฺสชา เจตนา ตณฺเจตนา ตณฺเจตยิํคฺคํ; อยํ คสฺมึํ สมฺเย
เจตนา โหติ.

[๒๘๒] กตมํ คสฺมึํ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คสฺมึํ สมฺเย จิตฺตํ มโน
มานสิํ, หทยํ ปณฺทวํ, มโน มนายตํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ,
คชฺชามโนวิญฺญาณชาตฺตมฺมสฺสชา; อิทํ คสฺมึํ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๒๘๓] กตโม คสฺมึํ สมฺเย วิตกฺโก โหติ? โย คสฺมึํ สมฺเย ตกฺโก
วิตกฺโก สงฺกปโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตฺโส อภินิโรปนา, สมฺมาสงฺกปโป,
มคฺคกํ มคฺคปริยาปนํ; อยํ คสฺมึํ สมฺเย วิตกฺโก โหติ.

[๒๘๔] กตโม คตฺถิ สมเย วิจาโร โหติ? โย คตฺถิ สมเย จาโร วิจาโร
อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิคุตฺถสฺส อนุสฺสวณตา อนุเปกฺขณตา; อยํ คตฺถิ สมเย
วิจาโร โหติ.

[๒๘๕] กตมา คตฺถิ สมเย ปีติ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย ปีติ ปาโมซฺหํ,
อาโมทนา ปโมทนา, หาโส ปหาโส, วิคฺติ โอทกฺขํ อคฺคมนตา จิคุตฺถสฺส,
ปีติสฺสโมโพชฌนฺโค; อยํ คตฺถิ สมเย ปีติ โหติ.

[๒๘๖] กตมํ คตฺถิ สมเย สฺขํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย เจตฺถิํ สํคํ
เจตฺถิํ สฺขํ, เจโตสฺสมฺภสฺสํ สํคํ สฺขํ เวทียํ, เจโตสฺสมฺภสฺสชา สํคา สฺวา
เวทนา; อิทํ คตฺถิ สมเย สฺขํ โหติ.

[๒๘๗] กตมา คตฺถิ สมเย จิตฺตฺสเลกคฺคตา โหติ? ยา คตฺถิ สมเย
จิตฺตฺสเล จิตฺติ ธนฺจฺจิตฺติ อวฺญจฺจิตฺติ อวิดาหาโร อวิกฺเขโป อวิดาหฺวมานสฺตา, สมโธ
สฺมาธินฺทริยํ สฺมาธิพฺคํ สฺมมาสฺมาธิ สฺมาธิสฺสโมโพชฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ;
อยํ คตฺถิ สมเย จิตฺตฺสเลกคฺคตา โหติ.

[๒๘๘] กตมํ คตฺถิ สมเย สทฺธินฺทริยํ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย สทฺธา
สทฺทหนา, โอกปฺปนา อภิปฺปตาโ, สทฺธา สทฺธินฺทริยํ สทฺธาพฺคํ; อิทํ คตฺถิ
สมเย สทฺธินฺทริยํ โหติ.

[๒๘๙] กตมํ คตฺถิ สมเย วิริยฺนฺทริยํ โหติ? โย คตฺถิ สมเย เจตฺถิโก
วิริยารมฺโภ นิกกโม ปรรกโม, อฺยุยาโม วายาโม, อุตฺตํหาโ อุตฺตํโสพฺหิ, ถาโม
ทิตฺติ, อตฺถิถิตฺตปรรกมฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทตา อนิกฺขิตฺตคฺคฺชวตา ชฺรตฺสํปคฺคาโ, วิริยํ
วิริยฺนฺทริยํ วิริยพฺคํ, สฺมมาวายาโม วิริยสฺสโมโพชฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ;
อิทํ คตฺถิ สมเย วิริยฺนฺทริยํ โหติ.

[๒๙๐] กตมํ คตฺถิ สมเย สติ นฺทริยํ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย สติ อนุตฺตติ
ปฏิสฺสตี, สติ สฺรณตา, ชวณตา อปฺปีตาปนตา, อตฺมมฺสณตา, สติ สตินฺทริยํ

สฺสพฺพํ, สฺมมาสฺสํ สฺสคฺคํ โข, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺณํ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย สฺสคฺคทฺธิํ ใหติ.

[๒๙๑] กคฺมํ คตฺถิ สฺมเย สฺสคฺคทฺธิํ ใหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ สณฺณจิตฺติ อวฺยจฺจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหาณสฺสตา, สฺมโก สฺสคฺคทฺธิํ สฺสคฺคพฺพํ, สฺมมาสฺสํ สฺสคฺคํ โข, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺณํ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย สฺสคฺคทฺธิํ ใหติ.

[๒๙๒] กคฺมํ คตฺถิ สฺมเย ปณฺณทฺธิํ ใหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย ปณฺณปชานนา, วิจโย ปวิจโย วมฺมวิจโย, สฺสทฺตกฺขณา อฺปทฺตกฺขณา ปจฺจุปทฺตกฺขณา, ปณฺทฺธิจํ โกสฺสทฺตํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺทฺธา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวํ เมธา ปริณายิกา, วิปสฺสณา สฺมปชฺชณฺณํ ปโตโท, ปณฺณวา ปณฺณทฺธิํ ปณฺณพฺพํ, ปณฺณาสฺสทฺตํ ปณฺณวาปาสาโท ปณฺณวาอาโธโก ปณฺณวาโอภาโส ปณฺณวาปชฺโชโต ปณฺณวารคฺคํ, อโมโห วมฺมวิจโย, สฺมมาทฺธิจํ วมฺมวิจยสฺสคฺคํ โข, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺณํ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย ปณฺณทฺธิํ ใหติ.

[๒๙๓] กคฺมํ คตฺถิ สฺมเย มนฺนิทฺธิํ ใหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย จิตฺตํ มโน มาณํ, หทยํ ปณฺทฺธํ, มโน มนายนคฺคํ มนฺนิทฺธิํ, วิณฺณณํ วิณฺณณกฺขณชฺโช, คชฺชามโนวิณฺณณชฺชาตุ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย มนฺนิทฺธิํ ใหติ.

[๒๙๔] กคฺมํ คตฺถิ สฺมเย โสมนสฺสคฺคทฺธิํ ใหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย เจตฺตํ คตฺถิ เจตฺตํ สฺสํ, เจตฺตสฺสคฺคทฺธิํ คตฺถิ สฺสํ เวทฺธิคํ, เจตฺตสฺสคฺคทฺธา คตฺถิ สฺสํ เวทฺธา; อิทํ คตฺถิ สฺมเย โสมนสฺสคฺคทฺธิํ ใหติ.

[๒๙๕] กคฺมํ คตฺถิ สฺมเย ฐวคฺคทฺธิํ ใหติ? โย คตฺถิ อรฺหณํ วมฺมานํ อายุ จิตฺติ ยปนา ยปนา อิริยนา วคฺคณา ปาตนา, ฐวคํ ฐวคฺคทฺธิํ; อิทํ คตฺถิ สฺมเย ฐวคฺคทฺธิํ ใหติ.

[๒๘๖] กตมํ คตฺถิ สมเย อนนฺตวนตฺตวนตฺตํสํคินฺทริยํ^๑ โหติ? ยา เตสํ
 ฐมฺมานํ อนนฺตวนตํ อภิภูจํ^๒ อปฺปคฺคตํ^๒ อวิตฺตํ อตฺตจฺจนิกตํ ตฺตจฺจนิกิริยาย
 ปณฺณว ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ฐมฺมวิจโย, ตตฺตถฺกขณา อฺปถฺกขณา ปจฺจุ-
 ปถฺกขณา, ปณฺทิจจํ โกตฺตตํ เนปฺพณํ, เวทฺทยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวํ
 เมธา ปริณายิกา, วิปสฺสณา สมฺปชฺชณํ ปโคโท, ปณฺณว ปณฺณินฺทริยํ
 ปณฺณวพตฺถํ, ปณฺณวตฺตํ ปณฺณวปาสาโท ปณฺณวอาโถโก ปณฺณวโสภาโส
 ปณฺณวปชฺชโรโค ปณฺณวารคณํ, อโมโห ฐมฺมวิจโย, สมฺมาทิจฺจ ฐมฺมวิจยสฺมโพรหมจฺโค,
 มคฺคกํ มคฺคปริยาปนํ; อิทํ คตฺถิ สมเย อนนฺตวนตฺตวนตฺตํสํคินฺทริยํ โหติ.

[๒๘๗] กตมา คตฺถิ สมเย สมฺมาทิจฺจ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย ปณฺณว
 ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ฐมฺมวิจโย, ตตฺตถฺกขณา อฺปถฺกขณา ปจฺจุปถฺกขณา,
 ปณฺทิจจํ โกตฺตตํ เนปฺพณํ, เวทฺทยา จินฺตา อฺปปริกฺขา, ฐวํ เมธา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณา สมฺปชฺชณํ ปโคโท, ปณฺณว ปณฺณินฺทริยํ ปณฺณวพตฺถํ, ปณฺณวตฺตํ
 ปณฺณวปาสาโท ปณฺณวอาโถโก ปณฺณวโสภาโส ปณฺณวปชฺชโรโค ปณฺณวารคณํ,
 อโมโห ฐมฺมวิจโย, สมฺมาทิจฺจ ฐมฺมวิจยสฺมโพรหมจฺโค, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนํ;
 อยํ คตฺถิ สมเย สมฺมาทิจฺจ โหติ.

[๒๘๘] กตโม คตฺถิ สมเย สมฺมาตฺตํกปโป โหติ? โย คตฺถิ สมเย
 ตกฺโก วิตกฺโก ตฺตํกปโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา, สมฺมา-
 ตฺตํกปโป, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมฺมาตฺตํกปโป โหติ.

[๒๘๙] กตมา คตฺถิ สมเย สมฺมาวาจา โหติ? ยา คตฺถิ สมเย จตุหิ
 วจฺจุจฺจเรหิ อารติ วิรติ ปฏฺวิรติ เวรมณํ, อภิรียา อกรณํ, อนชฺฌาปคฺติ
 เวตาอนตฺตํกโม, เตสุชาโค สมฺมาวาจา, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนํ; อยํ คตฺถิ
 สมเย สมฺมาวาจา โหติ.

๑ ต. อนนฺตวนตฺตวนตฺตํสํคินฺทริยํ ๒ น. อปคฺคตํ

[๓๐๐] กตโม คตฺถิ สมเย สมนํมากมฺมนฺโต โหติ? ยา คตฺถิ สมเย คํหิ ภายทฺจุจฺริเตหิ อารติ วิรติ ปฏิวิรติ เวรมณํ, อภิรียา อกรณํ, อนฺชฌาปคฺติ เวดาอนคฺติกโม, เสตุฆาโต สมนํมากมฺมนฺโต, มคฺคํคํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมนํมากมฺมนฺโต โหติ.

[๓๐๑] กตโม คตฺถิ สมเย สมนํมาอาชํโว โหติ? ยา คตฺถิ สมเย มิจฺฉาชํวา อารติ วิรติ ปฏิวิรติ เวรมณํ, อภิรียา อกรณํ, อนฺชฌาปคฺติ เวดาอนคฺติกโม, เสตุฆาโต สมนํมาอาชํโว, มคฺคํคํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมนํมาอาชํโว โหติ.

[๓๐๒] กตโม คตฺถิ สมเย สมนํมาวายาโม โหติ? โย คตฺถิ สมเย เจตฺติโก วิริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรรกฺกโม, อุกฺกยาโม วายาโม, อุตฺตํสาโห อุตฺตํโสฬสํ, ภาโม ฐิติ, อสฺสํติตปรรกฺกมา อนิกฺกชฺคฺคณฺนทตา อนิกฺกชฺคฺคชรฺรตา ชฺรุตฺตมฺปคฺคาโห, วิริยํ วิริยนิทฺธิยํ วิริยพฺถํ, สมนํมาวายาโม วิริยสํโพชฺฌณฺโค, มคฺคํคํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมนํมาวายาโม โหติ.

[๓๐๓] กตมา คตฺถิ สมเย สมนํมาสํติ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย สํติ อนุสํสํติ ปฏิสํสํติ, สํติ สรรณตา, ชารณตา อปปีตาปนตา อสํมมุสํนตา, สํติ สํคินฺทริยํ สํคิพฺถํ, สมนํมาสํติ สํคิสํมโพชฺฌณฺโค, มคฺคํคํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมนํมาสํติ โหติ.

[๓๐๔] กตโม คตฺถิ สมเย สมนํมาสํมาธิ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย จิตฺตสํสํ จิตฺติ สณฺจจิตฺติ อวฺจฺจจิตฺติ อวิสํหาโร อวิกฺกเขโป อวิสํหาหฺมานสํตา, สมนโก สํมาธินิทฺธิยํ สํมาธิพฺถํ, สมนํมาสํมาธิ สํมาธิสํมโพชฺฌณฺโค, มคฺคํคํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อยํ คตฺถิ สมเย สมนํมาสํมาธิ โหติ.

[๓๐๕] กตมํ คตฺถิ สมเย สทฺทฺชาพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิ สมเย สทฺทฺชา สทฺทฺทหนฺนา, โอบบฺปปนา อภิปปสาโท, สทฺทฺชา สทฺทฺธินิทฺธิยํ สทฺทฺชาพฺถํ; อิทํ คตฺถิ สมเย สทฺทฺชาพฺถํ โหติ.

[๓๐๖] กตมํ คตฺถิํ สมเย วิริยพฺถํ โหติ? โย คตฺถิํ สมเย เจตสีโก
 วิริยารมฺโห นิรฺกโม ปรฺกโม, อุกฺขยาโม วายาโม, อุตฺตํหา อุตฺตํโสฬสํ, วิริยํ
 ธาโม ฐิติ, อสฺสํติตปฺรฺกมฺตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทภา อนิกฺขิตฺตคฺคฺรฺตา ฐรฺตมฺปคฺคาโห,
 วิริยนิทฺธิยํ วิริยพฺถํ สมนาวายาโม วิริยสํโพชฺฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยา-
 ปนฺนํ; อิทํ คตฺถิํ สมเย วิริยพฺถํ โหติ.

[๓๐๗] กตมํ คตฺถิํ สมเย สติพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย สติ อนุตฺตํ
 ปฏฺฐิสฺสํ, สติ ธรรมฺตา, ฐารณฺตา อปฺปีตฺตปณฺตา อสํมุตฺตนา, สติ สติทฺธิยํ
 สติพฺถํ, สมนาสฺสํ สติสํโพชฺฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อิทํ คตฺถิํ สมเย
 สติพฺถํ โหติ.

[๓๐๘] กตมํ คตฺถิํ สมเย สมาริพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย จิตฺตสฺสํ จิตฺติ
 สณฺจํ จิตฺติ อวฺชจํ จิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหฺมมานสฺตา, สมนโธ สมาริทฺธิยํ
 สมาริพฺถํ, สมนาสมาริ สมาริสํโพชฺฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อิทํ คตฺถิํ
 สมเย สมาริพฺถํ โหติ.

[๓๐๙] กตมํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณพฺถํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย ปณฺณวา
 ปชานฺนา, วิจโย ปวิจโย ฐมฺมวิจโย, สดฺดตฺถชฺฌนา อุตฺตตฺถชฺฌนา ปจฺจุตฺตตฺถชฺฌนา,
 ปณฺณทิจฺจํ โกสฺสํตฺถํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทปฺยา จินฺตา อุตฺตปฺริกฺขา, ฐวรี เมธา ปรีณายิกา,
 วิปสฺสํนา สมนปฺชฌณฺณํ ปโตโท, ปณฺณวา ปณฺณนิทฺธิยํ ปณฺณพฺถํ, ปณฺณวสฺสํ
 ปณฺณวาปสาธาโท ปณฺณวาอาโธโก ปณฺณวาโอภาโส ปณฺณวาปชฺชโธ ปณฺณวารคฺคณฺ,
 อโมโห ฐมฺมวิจโย, สมนาทิฏฺฐิ ฐมฺมวิจยสํโพชฺฌนฺโค, มคฺคกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ;
 อิทํ คตฺถิํ สมเย ปณฺณพฺถํ โหติ.

[๓๑๐] กตมํ คตฺถิํ สมเย หิริพฺถํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย หิริยติ
 หิริยิตฺตพฺเพน, หิริยติ ปาปกาณํ อกฺกุสฺสํ ฐมฺมานํ สมาปคฺคิยา; อิทํ คตฺถิํ
 สมเย หิริพฺถํ โหติ.

[๓๓๓] กณฺม คสฺมึ สฺมเย โอคฺตฺบปฺพตฺ โหติ? ยํ คสฺมึ สฺมเย โอคฺตฺบปฺติ
 โอคฺตฺบปฺตฺพเพน, โอคฺตฺบปฺติ ปาปกาณฺ อกฺุสฺตานํ รมฺมานํ สฺมาปคฺติยา; อิทํ
 คสฺมึ สฺมเย โอคฺตฺบปฺพตฺ โหติ.

[๓๓๔] กตโม คสฺมึ สฺมเย อโถโก โหติ? โย คสฺมึ สฺมเย อโถโก
 อตุพฺภนา อตุพฺภิตคฺคํ, อตฺตาราโค อตฺตารชฺชนา อตฺตารชฺชิตคฺคํ อนภิชฺฌนา, อโถโก
 กุสฺสณฺณํ; อยํ คสฺมึ สฺมเย อโถโก โหติ.

[๓๓๕] กตโม คสฺมึ สฺมเย อโทโส โหติ? โย คสฺมึ สฺมเย อโทโส
 อทุตฺถนา อทุตฺถิตคฺคํ, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช, อโทโส กุสฺสณฺณํ; อยํ คสฺมึ
 สฺมเย อโทโส โหติ.

[๓๓๖] กตโม คสฺมึ สฺมเย อโมโห โหติ? ยา คสฺมึ สฺมเย ปญฺญา
 ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สํสํสณฺนา อุตฺตณฺนา ปจฺจุตฺตณฺนา,
 ปณฺทิจฺจํ โกสํสํสณฺณํ, เวทฺทญฺญา จินฺตา อุตฺตปริกฺขา, ญฺฐี เมธา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณนา สํมปชฺฌณํ ปโตโท, ปณฺญา ปณฺณินทฺริยํ ปณฺญาพตฺ, ปณฺญาสคฺคํ
 ปณฺญาปาตฺตาโท ปณฺญาอาโลโก ปณฺญาโอภาโส ปณฺญาปชฺโชโต ปณฺญารคฺคํ,
 อโมโห รมฺมวิจโย, สํมมาทิจฺจํ รมฺมวิจยสํโพชฺฌณฺโค, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนฺนํ;
 อยํ คสฺมึ สฺมเย อโมโห โหติ.

[๓๓๗] กตมา คสฺมึ สฺมเย อนภิชฺฌนา โหติ? โย คสฺมึ สฺมเย อโถโก
 อตุพฺภนา อตุพฺภิตคฺคํ, อตฺตาราโค อตฺตารชฺชนา อตฺตารชฺชิตคฺคํ อนภิชฺฌนา, อโถโก
 กุสฺสณฺณํ; อยํ คสฺมึ สฺมเย อนภิชฺฌนา โหติ.

[๓๓๘] กตโม คสฺมึ สฺมเย อพฺยาปาโท โหติ? โย คสฺมึ สฺมเย อโทโส
 อทุตฺถนา อทุตฺถิตคฺคํ, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช, อโทโส กุสฺสณฺณํ; อยํ คสฺมึ สฺมเย
 อพฺยาปาโท โหติ.

[๓๑๗] กตมา ศรัณฺถิ สมเย สมนฺมาทญฺหิ โหติ? ยถา ศรัณฺถิ สมเย ปณฺญา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา อฺปฺตถฺกฺขณา ปจฺจุปฺตถฺกฺขณา, ปณฺทิจจํ โกธธฺตํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺทญฺยา จินฺนํ อฺปฺปรีกฺขา, ญฺหิ เมธา ปริณายิกา, วิปสฺสณา สมนฺปชฺชณฺณํ ปโตโท, ปณฺญา ปณฺณินฺทริยํ ปณฺญาพคฺคํ, ปณฺญาตคฺคํ ปณฺญาปาสาโท ปณฺญาอาโถโก ปณฺญาโฆภาโส ปณฺญาปชฺชโฆโค ปณฺญารตนํ; อโมโห รมฺมวิจโย, สมนฺมาทญฺหิ รมฺมวิจยสฺมโพนฺณมฺงฺโก, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนฺนํ; อยํ ศรัณฺถิ สมเย สมนฺมาทญฺหิ โหติ.

[๓๑๘] กตมา ศรัณฺถิ สมเย หิริ โหติ? ยํ ศรัณฺถิ สมเย หิริยติ หิริ-
ยิตฺตพฺเพน, หิริยติ ปาปกาณํ อกฺุสฺตธาณํ รมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อยํ ศรัณฺถิ สมเย
หิริ โหติ.

[๓๑๙] กตมา ศรัณฺถิ สมเย โยคฺคูปปํ โหติ? ยํ ศรัณฺถิ สมเย โยคฺคูปปติ
โยคฺคูปปิตฺตพฺเพน, โยคฺคูปปติ ปาปกาณํ อกฺุสฺตธาณํ รมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ
ศรัณฺถิ สมเย โยคฺคูปปํ โหติ.

[๓๒๐] กตมา ศรัณฺถิ สมเย กายปฺปสฺสฺสทฺธิ โหติ? ยถา ศรัณฺถิ สมเย
เวทฺธนาภฺขณฺธสฺส สฺมณฺญาภฺขณฺธสฺส สฺงฺขารภฺขณฺธสฺส ปสฺสฺสทฺธิ ปฏฺธิปฺปสฺสฺสทฺธิ, ปสฺสฺสมฺภนา
ปฏฺธิปฺปสฺสฺสมฺภนา ปฏฺธิปฺปสฺสฺสมฺภิกคฺคํ, ปสฺสฺสทฺธิสฺมโพนฺณมฺงฺโก; อยํ ศรัณฺถิ สมเย
กายปฺปสฺสฺสทฺธิ โหติ.

[๓๒๑] กตมา ศรัณฺถิ สมเย จิตฺตูปสฺสฺสทฺธิ โหติ? ยถา ศรัณฺถิ สมเย วิญ-
ญาณภฺขณฺธสฺส ปสฺสฺสทฺธิ ปฏฺธิปฺปสฺสฺสทฺธิ, ปสฺสฺสมฺภนา ปฏฺธิปฺปสฺสฺสมฺภนา ปฏฺธิปฺปสฺสฺส-
มฺภิกคฺคํ, ปสฺสฺสทฺธิสฺมโพนฺณมฺงฺโก; อยํ ศรัณฺถิ สมเย จิตฺตูปสฺสฺสทฺธิ โหติ.

[๓๒๒] กตมา ศรัณฺถิ สมเย กายตฺถุตา โหติ? ยถา ศรัณฺถิ สมเย เวทฺธนาภ-
ขณฺธสฺส สฺมณฺญาภฺขณฺธสฺส สฺงฺขารภฺขณฺธสฺส ตฺถุตา ตฺถุปริณามตา, อทฺทณฺตนา
อวิคฺคณฺตนา; อยํ ศรัณฺถิ สมเย กายตฺถุตา โหติ.

[๓๒๓] กตมา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตตฺหุตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย วิญ-
ญาณกฺขนฺธํ ตฺหุตา ตฺหุปริณามตา อทฺทกฺขนฺธํ อวิคฺคินตา; อยํ ศตฺมึ สฺมเย
จิตฺตตฺหุตา โหติ.

[๓๒๔] กตมา ศตฺมึ สฺมเย กายมฺหุตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย เวทนา-
กฺขนฺธํ สลฺยาณกฺขนฺธํ สงฺขารกฺขนฺธํ มฺหุตา มทฺทวตา; อกฺกขพตา อกฺกจินตา;
อยํ ศตฺมึ สฺมเย กายมฺหุตา โหติ.

[๓๒๕] กตมา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตมฺหุตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย วิญ-
ญาณกฺขนฺธํ มฺหุตา มทฺทวตา อกฺกขพตา อกฺกจินตา; อยํ ศตฺมึ สฺมเย จิตฺต-
มฺหุตา โหติ.

[๓๒๖] กตมา ศตฺมึ สฺมเย กายกมฺมณฺณตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย
เวทนากฺขนฺธํ สลฺยาณกฺขนฺธํ สงฺขารกฺขนฺธํ กมฺมณฺณตา กมฺมณฺณคฺคํ
กมฺมณฺณภาโว; อยํ ศตฺมึ สฺมเย กายกมฺมณฺณตา โหติ.

[๓๒๗] กตมา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย
วิญญาณกฺขนฺธํ กมฺมณฺณตา กมฺมณฺณคฺคํ กมฺมณฺณภาโว; อยํ ศตฺมึ สฺมเย
จิตฺตกมฺมณฺณตา โหติ.

[๓๒๘] กตมา ศตฺมึ สฺมเย กายปาคฺคณฺณตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย
เวทนากฺขนฺธํ สลฺยาณกฺขนฺธํ สงฺขารกฺขนฺธํ ปคฺคณตา ปคฺคณคฺคํ ปคฺคณภาโว;
อยํ ศตฺมึ สฺมเย กายปาคฺคณฺณตา โหติ.

[๓๒๙] กตมา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตปาคฺคณฺณตา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย
วิญญาณกฺขนฺธํ ปคฺคณตา ปคฺคณคฺคํ ปคฺคณภาโว; อยํ ศตฺมึ สฺมเย จิตฺต-
ปาคฺคณฺณตา โหติ.

[๓๓๐] กตมา ศัสฺมึ สฺมเย กายุชฺชกตา โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย เวทนา-
กฺขณธัสฺส ธมฺมวาทกฺขณธัสฺส สงฺขารกฺขณธัสฺส อฺชฺชกตา อฺชฺชกตา อหิมฺหิตา อวํกตา
อภฺยิตตา; อยํ ศัสฺมึ สฺมเย กายุชฺชกตา โหติ.

[๓๓๑] กตมา ศัสฺมึ สฺมเย จิตฺตฺชฺชกตา โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย วิญ-
ญาณกฺขณธัสฺส อฺชฺชกตา อฺชฺชกตา อหิมฺหิตา อวํกตา อภฺยิตตา; อยํ ศัสฺมึ สฺมเย
จิตฺตฺชฺชกตา โหติ.

[๓๓๒] กตมา ศัสฺมึ สฺมเย ธฺติ โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย ธฺติ อนุสฺสตี
ปฏิสฺสตี, ธฺติ ตฺรณตา, ชารณตา อปีตฺตปณฺตา อตฺตมฺมฺสนตา, ธฺติ ตฺตินฺทริยํ
ตฺตทิพฺปํ, สฺมมาตฺติ ตฺติสฺสโฆฏฺธงฺโก, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺนํ; อยํ ศัสฺมึ สฺมเย
ธฺติ โหติ.

[๓๓๓] กตมํ ศัสฺมึ สฺมเย สฺมปชฺฌณํ โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย ปณฺณา
ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกขณา อฺปถฺกขณา ปจฺจุปถฺกขณา,
ปณฺทิจฺจํ โกสฺสธฺตํ เนปฺปณฺณํ, เวทฺทยา จินฺตา อฺปปริกฺขตา, ภูริ เมธา ปริณายิกา,
วิปสฺสณา สฺมปชฺฌณํ ปโตโท, ปณฺณา ปณฺณินฺทริยํ ปณฺณาทตฺ, ปณฺณาตคฺคํ
ปณฺณาปาตฺตาทิ ปณฺณาอาตฺตโก ปณฺณาโอภาสํ ปณฺณาปชฺชโรโก ปณฺณารตนํ,
อโมโห รมฺมวิจโย, สฺมมาทิฏฺฐิ รมฺมวิจยสฺสโฆฏฺธงฺโก, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺนํ;
อิทํ ศัสฺมึ สฺมเย สฺมปชฺฌณํ โหติ.

[๓๓๔] กตโม ศัสฺมึ สฺมเย สฺมโถ โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย จิตฺตฺสฺส จิตฺติ
ตฺตจฺจิตฺติ อวฺยจฺจิตฺติ อวิตฺถาหาโร อวิกฺเขโป อวิตฺถาหฺมฺมานตฺตา, สฺมโถ สฺมาธิทฺทริยํ
ตฺตมาธิพฺปํ, สฺมมาตฺตมาธิ ตฺตมาธิสฺสโฆฏฺธงฺโก, มคฺคํ มคฺคปริยาปณฺนํ; อยํ ศัสฺมึ
สมฺมเย สฺมโถ โหติ.

[๓๓๕] กตมา ศัสฺมึ สฺมเย วิปสฺสณา โหติ? ยถา ศัสฺมึ สฺมเย ปณฺณา
ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกขณา อฺปถฺกขณา ปจฺจุปถฺกขณา,

ปณฺทิจํ โกธธํ เนปฺพณํ, เวทฺทฺยา จินฺดา อูปปริกฺขา, ฐวฺรึ เมธา ปริณายิกา,
 วิปสฺสณา สมนฺพชฺฌณํ ปโคโท, ปณฺณมา ปณฺณินทฺริยํ ปณฺณพทํ, ปณฺณาสกฺกํ
 ปณฺณปาสาโท ปณฺณอาโถโก ปณฺณาโสภาโส ปณฺณปชฺโชโต ปณฺณารคฺณํ,
 อโมโห รมฺมวิจโย, สมนฺมาทิจฺจิ รมฺมวิจยสฺมโพรณฺจโค, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนฺนํ;
 อโย คตฺถมํ สมนฺเย วิปสฺสณา โหติ.

[๓๓๖] กตโม คตฺถมํ สมนฺเย ปคฺคาโห โหติ? โย คตฺถมํ สมนฺเย เจตฺถโก
 วิริยารมฺโห นิกกโม ปรรกฺกโม, อุตฺถยาโม วายาโม, อุตฺถสาโห อุตฺถโสพฺหิ, ถาโม
 ธิติ, อตฺถิตฺตปรรกฺกมฺมา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทกา อนิกฺขิตฺตคฺคฺรธา ฐวฺรฺสมนฺปคฺคาโห, วิริยํ
 วิริยินทฺริยํ วิริยพทํ สมนฺมาวายาโม วิริยสฺมโพรณฺจโค, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนฺนํ;
 อโย คตฺถมํ สมนฺเย ปคฺคาโห โหติ.

[๓๓๗] กตโม คตฺถมํ สมนฺเย อวิกฺเขโป โหติ? ยา คตฺถมํ สมนฺเย จิตฺตสฺส จิตฺติ
 สณฺจจิตฺติ อวฺจฺจจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหาณฺมณฺธกา, สมนฺโก สมนฺจินทฺริยํ
 สมนฺนิพฺพทํ, สมนฺมาสฺมาธิ สมนฺนิสฺมโพรณฺจโค, มคฺคกํ มคฺคปริยาปนฺนํ; อโย
 คตฺถมํ สมนฺเย อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถมํ สมนฺเย อณฺเณปปี อคฺคิ
 ปฏฺิจฺจสฺมฺปนฺนา อรฺหตีโน รมฺมา; อิมํ รมฺมา กุสฺสา.

คตฺถมํ โส ปน สมนฺเย จตฺตาโร ชนฺธา โหนฺติ, ทวฺวายตฺตานี โหนฺติ, เทว
 ราชุโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, นวฺินทฺริยานี โหนฺติ, ปณฺจจฺจกํ ฌานํ
 โหติ, อฏฺฺงจฺจโก มคฺโค โหติ, สคฺค พตฺตานี โหนฺติ, คโย เหตุ โหนฺติ, เอโก
 ผลโส โหติ, เอกา เวทนา โหติ, เอกา สณฺเณวา โหติ, เอกา เจตฺนา โหติ,
 เอกํ จิตฺตํ โหติ, เอโก เวทฺทฺนาทฺชนฺโห โหติ, เอโก สณฺเณวาทฺชนฺโห โหติ, เอโก
 สงฺขารทฺชนฺโห โหติ, เอโก วิญฺญาณทฺชนฺโห โหติ, เอกํ มนฺายคฺณํ โหติ, เอกํ
 มนฺินทฺริยํ โหติ, เอกา มโนวิญฺญาณราชุ โหติ, เอกํ รมฺมายคฺณํ โหติ, เอกา
 รมฺมราชุ โหติ; เย วา ปน คตฺถมํ สมนฺเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสฺมฺปนฺนา
 อรฺหตีโน รมฺมา; อิมํ รมฺมา กุสฺสา. ฯ เป ฯ

[๓๓๘] กตโม ศตฺมึ สมนฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ฌตฺโต เจตนา, วิตฺตโก
 วจาโร ปิภี จิตฺตสฺสเดกคฺคตา, สทฺธิทฺธิยํ วิริยทฺธิยํ สติทฺธิยํ สมฺมชฺชทฺธิยํ
 ปณฺณทฺธิยํ ชฺชิตฺติทฺธิยํ อนนฺตภาวคณฺณตฺสํมมฺมทฺธิยํ, สมนฺมาทฺธิยํ จิ สมนฺมาตฺตํ กปโป
 สมนฺมาวาจา สมนฺมากมฺมณฺโธ สมนฺมาอาชวํ สมนฺมาวายาโม สมนฺมาตฺติ สมนฺมาตฺมาชิ,
 สทฺธาพตํ วิริยพตํ สติพตํ สมฺมาชิพตํ ปณฺณพตํ หิริพตํ โสคุตฺตปฺพตํ, อโธโก
 อโธโส อโมโห, อนภิชฺฌา อพฺยาปาทอ สมนฺมาทฺธิยํ, หิริ โสคุตฺตปฺปํ, กายปฺ-
 ปตฺตทฺธิ จิตฺตปฺปตฺตทฺธิ, กายตฺตทฺธา จิตฺตตฺตทฺธา, กายมฺมทฺธา จิตฺตมฺมทฺธา,
 กายกมฺมณฺณตฺตา จิตฺตกมฺมณฺณตฺตา, กายปาคฺคณฺณตฺตา จิตฺตปาคฺคณฺณตฺตา, กายชฺชกฺตา
 จิตฺตชฺชกฺตา, สติ สมนฺปชฺฌณฺ, สมนฺโถ วิปตฺตนา, ปคฺคาโห อวิกฺกเขโป; เย วา
 ปน ศตฺมึ สมนฺเย อณฺณณํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุทฺตปฺปนา อรูปํ โน ฆมฺมา จเปตฺวา
 เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺณวากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิณฺณวาทฺตกฺขนฺธํ; อยํ ศตฺมึ สมนฺเย
 สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา กุตฺตา.

[๓๓๙] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺถกฺกปฺปทํ ชิปปาภินฺณํ;
 ศตฺมึ สมนฺเย ฌตฺโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา
 กุตฺตา.

[๓๔๐] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ สฺสชฺชปฺปทํ ทนฺหาภินฺณํ; ศตฺมึ
 สมนฺเย ฌตฺโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา กุตฺตา.

[๓๔๑] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺมึ สมนฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว

สุตตมมูลกปฏิบัติปา

[๓๔๕] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุตฺตํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิบัติํ ทนฺทราภินฺณํ
 สุตฺตมคํ; คตฺถัม ฐมเย ผลํโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกุเชโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ฐมา กุสตา.

[๓๔๖] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุตฺตํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิบัติํ ชิปฺปาภินฺณํ
 สุตฺตมคํ; คตฺถัม ฐมเย ผลํโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกุเชโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ฐมา กุสตา.

[๓๔๗] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุตฺตํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ สุตฺตมปฏิบัติํ ทนฺทราภินฺณํ
 สุตฺตมคํ; คตฺถัม ฐมเย ผลํโต โหติ, ๑ เป ๑ อิม ฐมา กุสตา.

[๓๔๘] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุตฺตํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ สุตฺตมปฏิบัติํ ชิปฺปาภินฺณํ
 สุตฺตมคํ; คตฺถัม ฐมเย ผลํโต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกุเชโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ฐมา กุสตา.

[๓๔๙] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุตฺตํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมียา ปคฺติยา, วิตฺตกฺกวิจฺจารณํ

วูปตฺมา ๑ เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ ตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ
 ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหฺรติ ทฺกฺกชฺชปฏิบัติ
 ทนฺทราภินวํ สฺสวณฺตํ; ๑ เป ๑ ทฺกฺกชฺชปฏิบัติ ชิปปาภินวํ สฺสวณฺตํ; ๑ เป ๑
 สฺสวณฺตํ ทนฺทราภินวํ สฺสวณฺตํ; ๑ เป ๑ สฺสวณฺตํ ชิปปาภินวํ สฺสวณฺตํ;
 คตฺถมํ สมเย ผลฺโส ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเชโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิม ฆมฺมา
 กุตฺตา.

สฺสวณฺตมฺมตฺกปฏิบัติ

อปปณฺธิ

[๓๕๐] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺถมํ สมเย โตกฺกตฺร ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ภูมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว
 กามเหติ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหฺรติ อปปณฺธิตํ; คตฺถมํ สมเย
 ผลฺโส ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเชโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิม ฆมฺมา กุตฺตา.

[๓๕๑] กตเม ฆมฺมา กุตฺตา? ยตฺถมํ สมเย โตกฺกตฺร ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ภูมียา ปตฺติยา, วิทกฺก-
 วิจารานํ วูปตฺมา ๑ เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ ตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหฺรติ
 อปปณฺธิตํ; คตฺถมํ สมเย ผลฺโส ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเชโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ฆมฺมา กุตฺตา.

อปปณฺธิ

อุปปณิหิตมูลกปฏิบัติปา

[๓๕๒] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุกุตรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺทภาณิณํ
 อุปปณฺนิหิตํ; คตฺถัม ฐมเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ฐมา กุสตา.

[๓๕๓] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุกุตรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ จิปปาณิณํ
 อุปปณฺนิหิตํ; คตฺถัม ฐมเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ฐมา กุสตา.

[๓๕๔] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุกุตรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปชฺช วิหริติ สุตฺตปฏิปทํ ทนฺทภาณิณํ
 อุปปณฺนิหิตํ; คตฺถัม ฐมเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ฐมา กุสตา.

[๓๕๕] กตเม ฐมา กุสตา? ยถัม ฐมเย โดกุกุตรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฐิจิตตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺติยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปชฺช วิหริติ สุตฺตปฏิปทํ จิปปาณิณํ
 อุปปณฺนิหิตํ; คตฺถัม ฐมเย ผลฺลํ ใหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป ใหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ฐมา กุสตา.

[๔๕๖] กตเม ฐมา กุสฺสตา? ยสฺมึ สฺมเย โตกฺขุตรํ ฌานํ ภาวเต
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺคิตฺยา, วิคฺคก-
 วิจารณ์ํ วุปฺสฺมา ฯ เป ฯ ทุคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุคฺคิ-
 ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺณมํ ฌานํ อุปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวข-
 ปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตํ; ฯ เป ฯ ทฺวขปฏิปทํ ชิปปาภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตํ;
 ฯ เป ฯ สฺสฺสปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตํ; ฯ เป ฯ สฺสฺสปฏิปทํ ชิปปาภินฺณํ
 อปฺปณฺนิหิตํ; คตฺมึ สฺมเย ผลฺลํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ
 อิม ฐมา กุสฺสตา.

อปฺปณฺนิหิตมฺมุทกปฏิปทา

วีสฺติ มหานย

[๓๕๗] กตเม ฐมา กุสฺสตา? ยสฺมึ สฺมเย โตกฺขุตรํ มคฺคํ ภาวเต
 ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ สคฺคิปปุจฺจํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ สมฺมปฺปชฺจํ ภาวเต
 ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ อิทฺธิปาทํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ อินฺทริยํ ภาวเต ฯ เป ฯ
 โตกฺขุตรํ พถํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ โพชฌนํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ
 สจฺจํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ สมถํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ ฐมํ
 ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ ฐนํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ ธายตนํ ภาวเต
 ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ ฐาตุํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ อาหารํ ภาวเต ฯ เป ฯ
 โตกฺขุตรํ ผลฺลํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ เวทนํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ
 ตณฺณํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ เจตนํ ภาวเต ฯ เป ฯ โตกฺขุตรํ จิตฺตํ
 ภาวเต นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมียา ปคฺคิตฺยา,
 วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวขปฏิปทํ

ทณฺหาภินฺนํ; คตฺถิํ สมฺเย ผตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ
อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

วีสติ มหานยา

อธิปติ

[๓๕๘] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวะติ
นียฺยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ภูมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺขปฺปฏิปทํ ทณฺหาภินฺนํ
ฉนฺหาธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ วิริยาธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ จิตฺตาธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ วัมฺสํ
ธิปเคยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม
ขมฺมา กุสฺสตา.

[๓๕๙] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวะติ
นียฺยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ภูมียา ปคฺคิยา, วิตฺกฺก-
วิจารานํ อุปสมฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺถิํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตฺตถิ
ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทฺกฺข-
ปฺปฏิปทํ ทณฺหาภินฺนํ ฉนฺหาธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ วิริยาธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ จิตฺตา-
ธิปเคยฺยํ; ฯ เป ฯ วัมฺสํ ธิปเคยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผตฺถํ โหติ, อวิกฺเขโป โหติ;
ฯ เป ฯ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา.

[๓๖๐] กตเม ขมฺมา กุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ มคฺคํ ภาวะติ ฯ เป ฯ
โตกฺกตฺรํ สติปฏฺฐานํ ภาวะติ ฯ เป ฯ โตกฺกตฺรํ สมฺมปฺปชานํ ภาวะติ ฯ เป ฯ
โตกฺกตฺรํ อิทฺธิปาทํ ภาวะติ ฯ เป ฯ โตกฺกตฺรํ อินฺทฺริยํ ภาวะติ ฯ เป ฯ
โตกฺกตฺรํ พถํ ภาวะติ ฯ เป ฯ โตกฺกตฺรํ โพชฺฌนํ ภาวะติ ฯ เป ฯ โตกฺกตฺรํ

ตจฺจํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ ตมถํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ รมมํ ภเวติ
 ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ ฆนฺทํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ อายตฺนํ ภเวติ ฯ เป ฯ
 โถกฺคฺตรํ ชาติํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ อาหารํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ
 ผสฺสํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ เวทฺนํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ สณฺณํ
 ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ เจทฺนํ ภเวติ ฯ เป ฯ โถกฺคฺตรํ จิตฺตํ ภเวติ
 นิยุยานิกํ อปฺปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตวํ ปหานาย ปจฺจมา ยมฺมียา ปคฺคฺติยา, วิวิจฺเจว
 กามเหติ ฯ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ อฺปฺสํปฺสชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทภาณิณํ
 ฌนฺทาทิปฺเตยฺยํ; ฯ เป ฯ วิริยาทิปฺเตยฺยํ; ฯ เป ฯ จิตฺตาทิปฺเตยฺยํ; ฯ เป ฯ ฌมฺมฺ-
 ฐิปฺเตยฺยํ; ฯ เป ฯ คตฺถมํ ตมเย ผสฺสํ ไหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺกเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ
 อิเม รมฺมา กุตฺตา.

อธิปติ

ปจฺจโม มคฺโค

[๓๖๑] กตเม รมฺมา กุตฺตา? ยตฺถมํ ตมเย โถกฺคฺตรํ ฌานํ ภเวติ
 นิยุยานิกํ อปฺปจฺยคามิํ กามราคพฺยาปาทานํ ตณฺหาจาย ทฺติยาย ยมฺมียา ปคฺคฺติยา,
 วิวิจฺเจว กามเหติ ฯ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ อฺปฺสํปฺสชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปฏิปทํ
 ทนฺทภาณิณํ; คตฺถมํ ตมเย ผสฺสํ ไหติ, ฯ เป ฯ อณฺณินฺทริยํ ไหติ, ฯ เป ฯ
 อวิกฺกเขโป ไหติ; ฯ เป ฯ อิเม รมฺมา กุตฺตา.

ทฺติโย มคฺโค

[๓๖๒] กตเม รมฺมา กุตฺตา? ยตฺถมํ ตมเย โถกฺคฺตรํ ฌานํ ภเวติ
 นิยุยานิกํ อปฺปจฺยคามิํ กามราคพฺยาปาทานํ อนวตฺตปฺปหานาย คติยาย ยมฺมียา
 ปคฺคฺติยา, วิวิจฺเจว กามเหติ ฯ เป ฯ ปจฺจมํ ฌานํ อฺปฺสํปฺสชฺช วิหริติ ทฺวชฺช-

ทวาทส อกุสส

[๓๖๕] กตเม ฐมา อกุสสา? ยถัมมิ สมเย อกุสสํ จิตฺตํ อุปฺปนํ โหติ
 โสมนสฺสสหคํ ทิฏฺฐิคฺคสฺมปฺยุคํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทธารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ
 วา รสธารมฺมณํ วา โสภุสพฺพารมฺมณํ วา ฐมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา
 ปนารพฺภ; คตฺถัมมิ สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ; เจตนา
 โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตี โหติ, สຸขํ โหติ,
 จิตฺตสฺสํกคฺคตา โหติ; วิริยํทริยํ โหติ, สมาริณฺทริยํ โหติ, มนินฺทริยํ โหติ,
 โสมนสฺสอินฺทริยํ โหติ, ชฺวีตินฺทริยํ โหติ; มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ, มิจฺฉาสงฺกปโป
 โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสฺมาชิ โหติ; วิริยพฺถํ โหติ, สมาริพฺถํ
 โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ, อโนคฺคปฺพพฺถํ โหติ; โตโก โหติ, โมโห โหติ;
 อภิชฺฌา โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ; อหิริกํ โหติ, อโนคฺคปฺปํ โหติ; สโมโห โหติ,
 ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถัมมิ สมเย อญฺเฌปปี อคฺคิ
 ปฏฺิจฺจสฺมปฺปนา อรูปีโน ฐมา; อิมะ ฐมา อกุสสา.

[๓๖๖] กตโม คตฺถัมมิ สมเย ผสฺโส โหติ? โย คตฺถัมมิ สมเย ผสฺโส ผุสฺสา
 สมฺผุสฺสา สมฺผุสฺสคฺคํ; อยํ คตฺถัมมิ สมเย ผสฺโส โหติ.

[๓๖๗] กตมา คตฺถัมมิ สมเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถัมมิ สมเย คชฺชามโน-
 วิญฺญาณธาตฺถสฺมผสฺสํ เจตสิกํ สํคํ เจตสิกํ สຸขํ, เจโตสฺมผสฺสํ สํคํ สຸขํ
 เวทยิตํ, เจโตสฺมผสฺสชา สํคา สຸชา เวทนา; อยํ คตฺถัมมิ สมเย เวทนา โหติ.

[๓๖๘] กตมา คตฺถัมมิ สมเย สญฺญา โหติ? ยา คตฺถัมมิ สมเย คชฺชามโน-
 วิญฺญาณธาตฺถสฺมผสฺสชา สญฺญา สญฺขานนา สญฺขานิคคํ; อยํ คตฺถัมมิ สมเย
 สญฺญา โหติ.

[๓๖๙] กตมา คตฺถัมมิ สมเย เจตนา โหติ? ยา คตฺถัมมิ สมเย คชฺชามโน-
 วิญฺญาณธาตฺถสฺมผสฺสชา เจตนา สญฺเจตนา สญฺเจตยิคคํ; อยํ คตฺถัมมิ สมเย
 เจตนา โหติ.

[๓๗๐] กตมํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, หทยํ ปณฺหารํ, มโน มนายคณํ มนินทฺริยํ, วิญฺเฒาณํ วิญฺเฒาณกฺขนโธ คชฺชาวมโนวิญฺเฒาณชาตฺ; อิทํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตํ โหติ.

[๓๗๑] กตโม คตฺถิํ สมเย วิตฺถโก โหติ? โย คตฺถิํ สมเย ตฺถโก วิตฺถโก สงฺกปฺโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตฺโธ อภินิโรปนา, มิจฺฉาสงฺกปฺโป; อयํ คตฺถิํ สมเย วิตฺถโก โหติ.

[๓๗๒] กตโม คตฺถิํ สมเย วิจาโร โหติ? โย คตฺถิํ สมเย จาโร วิจาโร อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิตฺตสฺส อนุสฺสชฺชนตา อนุเปกฺขนตา; อยํ คตฺถิํ สมเย วิจาโร โหติ.

[๓๗๓] กตมา คตฺถิํ สมเย ปิตี โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย ปิตี ปาโมซฺชํ, อาโมทนา ปโมทนา, หาโส ปหาโส, วิตฺติ โอทคฺคํ อคฺคตฺมณฺตา จิตฺตสฺส; อยํ คตฺถิํ สมเย ปิตี โหติ.

[๓๗๔] กตมํ คตฺถิํ สมเย สฺขํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย เจตฺถิํ คํ คํ เจตฺถิํ สฺขํ, เจตฺถิสฺสสฺสสฺสํ คํ คํ สฺขํ เวทฺธิคํ, เจตฺถิสฺสสฺสสฺสา คํ คํ สฺขํ เวทนา; อิทํ คตฺถิํ สมเย สฺขํ โหติ.

[๓๗๕] กตมา คตฺถิํ สมเย จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ สณฺขจิตฺติ อวฺมุจฺจิตฺติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺมมานสตา, สมโถ สฺมาชิโนทฺริยํ สฺมาชิพฺคํ มิจฺฉาสฺมาชิ; อยํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ.

[๓๗๖] กตมํ คตฺถิํ สมเย วิริยินทฺริยํ โหติ? โย คตฺถิํ สมเย เจตฺถิโก วิริยารมฺโห นิฏฺกโม ปรรกฺกโม, อฺยุยาโม วายาโม, อุตฺถสาโห อุตฺถโสพฺพิ, ภาโม ธิติ, อสฺสิตฺติปรรกฺกตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺหตา อนิกฺขิตฺตคฺครตา รุรฺธมฺปคฺคาโห, วิริยํ วิริยินทฺริยํ วิริยพฺคํ มิจฺฉาวายาโม; อิทํ คตฺถิํ สมเย วิริยินทฺริยํ โหติ.

[๓๗๗] กณฺมํ คตฺถิํ สมเย สมารินฺทริยํ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย จิตฺตตฺตํ จิตฺติ สณฺจติ อวฺยจฺติ; อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺฆมานตฺตา, สมโถ สมารินฺทริยํ สมาริพฺตํ มิจฺฉาตฺมาหิ; อิทํ คตฺถิํ สมเย สมารินฺทริยํ โหติ.

[๓๗๘] กณฺมํ คตฺถิํ สมเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย จิตฺตํ มโน มานตํ, หทฺยํ ปณฺทวํ, มโน มนายนฺคํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโท คชฺชามโนวิญฺญาณชาตฺ; อิทํ คตฺถิํ สมเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๓๗๙] กณฺมํ คตฺถิํ สมเย โสมนสฺสอินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย เจตฺถิกํ ตาคํ เจตฺถิกํ สฺขํ, เจตฺถอสฺสสฺสสฺสํ ตาคํ สฺขํ เวทยฺคํ, เจตฺถอสฺสสฺสสฺสา ตาคา สฺสสา เวทนา; อิทํ คตฺถิํ สมเย โสมนสฺสอินฺทริยํ โหติ.

[๓๘๐] กณฺมํ คตฺถิํ สมเย ชฺวีตินฺทริยํ โหติ? โย เตสํ อรูปีนํ ชฺหมานํ อายุ จิตฺติ ยปนา ยาปนา อิริยนา วตฺตนา ปาตนา, ชฺวีตํ ชฺวีตินฺทริยํ; อิทํ คตฺถิํ สมเย ชฺวีตินฺทริยํ โหติ.

[๓๘๑] กตมา คตฺถิํ สมเย มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ? ยา คตฺถิํ สมเย ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ ทิฏฺฐิคฺคณํ ทิฏฺฐิกฺกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิธุกายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺสนทิกํ ทิฏฺฐิสํโยชนํ, คาโห ปฏฺฐิคุคาโห, อภินิเวสํ ปรามาสํ, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโก, มิจฺฉคฺคํ คิตฺถายคํ วิปริเยตฺตคุคาโห; อยํ คตฺถิํ สมเย มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ.

[๓๘๒] กตโม คตฺถิํ สมเย มิจฺฉาตฺตํกปโป โหติ? โย คตฺถิํ สมเย คตฺถโก วิตฺถโก ตฺตํกปโป, อปฺปนา พยฺยปฺปนา เจตฺโส อภินิโรปนา มิจฺฉาตฺตํกปโป; อยํ คตฺถิํ สมเย มิจฺฉาตฺตํกปโป โหติ.

[๓๘๓] กตโม คตฺถิํ สมเย มิจฺฉาวายาโม โหติ? โย คตฺถิํ สมเย เจตฺติโก วิริยารมฺโก นิฏฺกโม ปรรกฺกโม, อายาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพฺหิ,

๑. ฉ. วิปริยาตฺตคุคาโห.

กาโม ชาติ, อตฺถิถิตปรกุกมตา อนิกฺขิตฺตณฺหตา อนิกฺขิตฺตชฺรตา ชฺรตฺมปคฺคาโห, วัริยํ วัริยนิทฺธิยํ วัริยพถํ มิจฺฉาวายาโม; อยํ ศตฺถุํ ตมฺเย มิจฺฉาวายาโม โหติ.

[๓๘๔] กตโม ศตฺถุํ ตมฺเย มิจฺฉาสมาธิ โหติ? ยา ศตฺถุํ ตมฺเย จิตฺตตฺถสฺส จิตฺติ ตณฺหจิตฺติ อวฺชฺชจิตฺติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺฆมานตฺตา, ตมโก ตมาธิทฺธิยํ ตมาธิพถํ มิจฺฉาสมาธิ; อยํ ศตฺถุํ ตมฺเย มิจฺฉาสมาธิ โหติ.

[๓๘๕] กตมํ ศตฺถุํ ตมฺเย วัริยพถํ โหติ? โย ศตฺถุํ ตมฺเย เจตฺตโก วัริยารมฺโห นิกฺกโม ปรกุกโม, อฺยุยาโม วายาโม, อุตฺถสาโห อุตฺถโสฬฺหํ, กาโม ชาติ, อตฺถิถิตปรกุกมตา อนิกฺขิตฺตณฺหตา อนิกฺขิตฺตชฺรตา ชฺรตฺมปคฺคาโห, วัริยํ วัริยนิทฺธิยํ วัริยพถํ มิจฺฉาวายาโม; อิทํ ศตฺถุํ ตมฺเย วัริยพถํ โหติ.

[๓๘๖] กตมํ ศตฺถุํ ตมฺเย ตมาธิพถํ โหติ? ยา ศตฺถุํ ตมฺเย จิตฺตตฺถสฺส จิตฺติ ตณฺหจิตฺติ อวฺชฺชจิตฺติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺฆมานตฺตา, ตมโก ตมาธิทฺธิยํ ตมาธิพถํ มิจฺฉาสมาธิ; อิทํ ศตฺถุํ ตมฺเย ตมาธิพถํ โหติ.

[๓๘๗] กตมํ ศตฺถุํ ตมฺเย อหิริกพถํ โหติ? ยํ ศตฺถุํ ตมฺเย น หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน, น หิริยติ ปาปกาณํ อกฺุสฺสตาณํ ขมฺมานํ ตมาปคฺคิยา; อิทํ ศตฺถุํ ตมฺเย อหิริกพถํ โหติ.

[๓๘๘] กตมํ ศตฺถุํ ตมฺเย อโนคฺตปฺปพถํ โหติ? ยํ ศตฺถุํ ตมฺเย น โอคฺตปฺปพถํ โอคฺตปฺปิตฺตพฺเพน, น โอคฺตปฺปิตฺติ ปาปกาณํ อกฺุสฺสตาณํ ขมฺมานํ ตมาปคฺคิยา; อิทํ ศตฺถุํ ตมฺเย อโนคฺตปฺปพถํ โหติ.

[๓๘๙] กตโม ศตฺถุํ ตมฺเย โตโก โหติ? โย ศตฺถุํ ตมฺเย โตโก อฺพภูนา อฺพภูตคฺคํ, ตาราคิ ตารชฺชนา ตารชฺชิตคฺคํ อภิชฺฌา, โตโก อกฺุสฺสณฺฑํ; อยํ ศตฺถุํ ตมฺเย โตโก โหติ.

[๓๘๐] กตโม ศตฺมึ สฺมเย โมโห โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย อชฺฌาณํ
 อทฺถสฺสํ, อนภิสํโย อนนุโพโธ อสฺมฺโพโธ อปฺปฏฺเวโธ, อสงฺคาหนา อปริโย-
 คาหนา, อสฺมเปกฺขนา อปฺปจฺจเวกฺขนา อปฺปจฺจกฺขกมฺมํ, ทุมฺเมตฺถํ พาทยํ
 อสฺมปฺชณฺณํ, โมโห ปโมโห สฺมโมโห, อวิชฺชา อวิชฺชโรโฆ อวิชฺชาโยโค
 อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยฺญฺจํ อวิชฺชาตฺถกํ, โมโห อกฺคตมฺมุตฺตํ; อยํ ศตฺมึ สฺมเย
 โมโห โหติ.

[๓๘๑] กตมา ศตฺมึ สฺมเย อภิชฺฌา โหติ? โย ศตฺมึ สฺมเย โดโส
 ดุพฺภนา ดุพฺภิตฺตํ, ตาราคํ ตารชฺชนา ตารชฺชิตฺตํ อภิชฺฌา, โดโส อกฺคตมฺมุตฺตํ;
 อยํ ศตฺมึ สฺมเย อภิชฺฌา โหติ.

[๓๘๒] กตมา ศตฺมึ สฺมเย มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย ทิฏฺฐิ
 ทิฏฺฐิจิตฺตํ ทิฏฺฐิจิตฺถนํ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺสนฺทิตํ ทิฏฺฐิธมฺมโชนํ,
 คาโห ปฏฺฐคาโห, อภินิเวสํ ปรรามาเส, กุมฺมกฺโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉตฺตํ
 ติตฺถายตฺนํ วิปริยตฺตคาโห; อยํ ศตฺมึ สฺมเย มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ.

[๓๘๓] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย อหิริกํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย น หิริยติ
 หิริยิตฺตพฺเพน, น หิริยติ ปาปกาณํ อกฺคตानํ รมฺมานํ สฺมาปคฺติยา; อิทํ ศตฺมึ
 สฺมเย อหิริกํ โหติ.

[๓๘๔] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย อนินฺตฺตบฺบํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย น โอนินฺตฺต-
 บฺบิ โอนินฺตฺตบฺบิตฺตพฺเพน, น โอนินฺตฺตบฺบิ ปาปกาณํ อกฺคตानํ รมฺมานํ สฺมาปคฺติยา;
 อิทํ ศตฺมึ สฺมเย อนินฺตฺตบฺบํ โหติ.

[๓๘๕] กตโม ศตฺมึ สฺมเย สฺมโถ โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตสฺส จิตฺติ
 สฺมจฺจิตฺติ อวฺจฺจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหาฏฺมานสฺตา, สฺมโถ สฺมาชินฺทฺริยํ
 สฺมาชิพฺปํ มิจฺฉาสฺมาชิ; อยํ ศตฺมึ สฺมเย สฺมโถ โหติ.

[๓๕๖] กตโม คตฺถิ สมเย ปคฺคาโห โหติ? โย คตฺถิ สมเย เจตฺสโก
 วิริยารมฺโห นิกกโม ปรกกโม, ชุยฺยาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพฺหิ, กาโม
 ธิติ, ยตฺถิตฺตปรรกมฺภา อนิกฺกขิลาณฺณทภา อนิกฺกขิลาชฺชรรภา ชฺชรสมฺปคฺคาโห, วิริยํ
 วิริยีนฺทริยํ วิริยพฺถํ มิจฺฉาวายาโม; อयํ คตฺถิ สมเย ปคฺคาโห โหติ.

[๓๕๗] กตโม คตฺถิ สมเย อวิกฺเขโป โหติ? ยา คตฺถิ สมเย จิตฺตตฺถ
 จิตฺติ ตณฺเฐจฺจิ อวญฺจจิตฺติ อวิธํหาโร อวิกฺเขโป อวิธํหาญฺณมานสฺสา, สโม
 สฺมาธิทฺธิยํ สฺมาธิพฺถํ มิจฺฉาสฺมาธิ; อयํ คตฺถิ สมเย อวิกฺเขโป โหติ; เย วา
 ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌมฺปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหฺมณฺโณ ฐมา; อิม
 ฐมา อกฺกุสฺสา.

คตฺถิ โห ปน สมเย จตฺตาวโร ชนฺธา โหติ, ทฺวายคฺคานิ โหติ, เทว
 ชาติโย โหติ, คโย อาหารา โหติ, ปณฺจอินฺทริยานิ โหติ, ปณฺจจกฺกํ ฌานํ
 โหติ, จตฺตวงฺคิโก มคฺโค โหติ, จตฺตาวโร พฺธานิ โหติ; เทว เหตุ โหติ,
 เอโก ผลโสโธ โหติ, ๗ เป ๗ เอกํ ฐมายคฺคํ โหติ, เอกา ฐมฺมชาติ โหติ;
 เย วา ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌมฺปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหฺมณฺโณ ฐมา;
 อิม ฐมา อกฺกุสฺสา. ๗ เป ๗

[๓๕๘] กตโม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลโสโธ เจตนา, วิตกฺโก
 วิจาโร ปิตฺติ จิตฺตตฺถเสกคฺคตา, วิริยีนฺทริยํ สฺมาธิทฺธิยํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาสกฺกปโป
 มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสฺมาธิ, วิริยพฺถํ สฺมาธิพฺถํ อหิริกพฺถํ อนนฺคตฺตปพฺถํ, โตโก
 โมโห, อภิชฺฌา มิจฺฉาทิฏฺฐิ, อหิริกํ อนนฺคตฺตปพฺถํ, สโม ปคฺคาโห อวิกฺเขโป,
 เย วา ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌมฺปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจสมุปฺปนฺนา อรฺหฺมณฺโณ ฐมา
 จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺณวากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิณฺณวากฺขนฺธํ; อयํ
 คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อิม ฐมา อกฺกุสฺสา.

[๓๘๘] กตเม ฐมา อฏฺฐตา? ยถัม สมเย อฏฺฐตํ จิตฺตํ อุปฺปนํ โหติ โสณฺณตฺตํหคํ ทิฏฺฐิตตมฺปยุตฺตํ สสงฺขารเณ รูปารมฺมณํ วา ๗ เป ๗ ฐมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ตถัม สมเย ผลฺโล โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิม ฐมา อฏฺฐตา.

[๔๐๐] กตเม ฐมา อฏฺฐตา? ยถัม สมเย อฏฺฐตํ จิตฺตํ อุปฺปนํ โหติ โสณฺณตฺตํหคํ ทิฏฺฐิตตมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺถารมฺมณํ วา ฅนฺธารมฺมณํ วา รตฺถารมฺมณํ วา โณฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ฐมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ตถัม สมเย ผลฺโล โหติ, เจตนา โหติ, สกฺกขา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตี โหติ, สฺขํ โหติ, จิตฺตตฺถกฺกคฺคา โหติ, วิริยฺนทฺธิยํ โหติ, สฺมาธิทฺธิยํ โหติ, มนฺนิทฺธิยํ โหติ, โสณฺณตฺตนิทฺธิยํ โหติ, ชฺวีตฺตนิทฺธิยํ โหติ, มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสมาธิ โหติ, วิริยพฺถํ โหติ, สฺมาธิพฺถํ โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ, อนนฺตคฺคปพฺถํ โหติ; โตโก โหติ, โมโห โหติ, อภิชฺฌา โหติ; อหิริกํ โหติ, อนนฺตคฺคปโป โหติ; สมโถ โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน ตถัม สมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏฺิจจสํมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิม ฐมา อฏฺฐตา. ๗ เป ๗

ตถัม โช ปน สมเย จตฺตาโร ฅนฺธา โหนฺติ, ทวายนฺตานี โหนฺติ, เทว ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, ปณฺจอินทฺธิยานี โหนฺติ, ปณฺจจกฺกํ ฅนํ โหติ, ติวกฺกโก มคฺโค โหติ, จตฺตาริ พตฺตานี โหนฺติ, เทว เหตุ โหนฺติ, เอก โหติ, ผลฺโล โหติ, ๗ เป ๗ เอก ฐมา ยคณํ โหติ, เอกา ฐมา ชาติ โหติ, เย วา ปน ตถัม สมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏฺิจจสํมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิม ฐมา อฏฺฐตา. ๗ เป ๗

[๔๐๑] กตโม ตถัม สมเย สงฺขารกฺขนฺโช โหติ? ผลฺโล เจตนา, วิตกฺโก วิจาโร ปิตี จิตฺตตฺถกฺกคฺคา, วิริยฺนทฺธิยํ สฺมาธิทฺธิยํ ชฺวีตฺตนิทฺธิยํ, มิจฺฉาสงฺกปโป

มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสมาธิ, วิริยพฺถํ สมาริพฺถํ อหิริกพฺถํ อโนคฺตูปปพฺถํ, โดโก
โมโห, อภิขฺเฌา, อหิริกํ อโนคฺตูปปํ, สโมโห, ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย วา ปน
คตฺถิํ สมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฐมา จเปตฺวา
เวทนากุณฺหํ จเปตฺวา สณฺเณากุณฺหํ จเปตฺวา วิณฺเณณากุณฺหํ; อยํ คตฺถิํ สมเย
สงฺขารกุณฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อิเม ฐมา อกฺกตฺตา.

[๔๐๒] กตเม ฐมา อกฺกตฺตา? ยตฺถิํ สมเย อกฺกตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ
โสมนตฺตตฺถกตฺตํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺยคฺคํ สงฺขารเณ รุปารมฺมณํ วา ๗ เป ๗ ฐมา-
รมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมเย ผลฺโลได้ โหติ, ๗ เป ๗
อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฐมา อกฺกตฺตา.

[๔๐๓] กตเม ฐมา อกฺกตฺตา? ยตฺถิํ สมเย อกฺกตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ,
อุเปกฺขาตฺถกตฺตํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺยคฺคํ รุปารมฺมณํ วา ตฺถการมฺมณํ วา คนฺชา-
รมฺมณํ วา รตฺถารมฺมณํ วา โสณฺจพฺพารมฺมณํ วา ฐमारมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา
ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมเย ผลฺโลได้ โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณา โหติ; เจตนา
โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิคกโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตตฺถกคฺค-
คคา โหติ; วิริยินฺทริยํ โหติ, สมารินฺทริยํ โหติ, อุเปกฺชินฺทริยํ โหติ, ฐวิตฺติ-
ทริยํ โหติ; มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ, มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ,
มิจฺฉาสมาธิ โหติ; วิริยพฺถํ โหติ, สมาริพฺถํ โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ,
อโนคฺตูปปพฺถํ โหติ; โดโก โหติ, โมโห โหติ; อภิขฺเฌา โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ
โหติ; อหิริกํ โหติ, อโนคฺตูปปํ โหติ; สโมโห โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป
โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน
ฐมา; อิเม ฐมา อกฺกตฺตา.

[๔๐๔] กตโม คตฺถิํ สมเย ผลฺโลได้ โหติ, โย คตฺถิํ สมเย ผลฺโลได้ ผลฺลนา
สมฺมุตฺตนา สมฺมุตฺตคฺคํ, อยํ คตฺถิํ สมเย ผลฺโลได้ โหติ.

[๔๐๕] กตมา ศตฺมึ สฺมเย เวทนา โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย คชฺชามโน-
 วิชฌาณชาตฺตมฺมุตฺตํ เจตสิกํ เนวธาคํ นาสาคํ, เจโตสฺมมุตฺตํ อทุกขมตฺตํ
 เวทยิตํ, เจโตสฺมมุตฺตชา อทุกขมตฺตชา เวทนา; อयํ ศตฺมึ สฺมเย เวทนา โหติ.

[๔๐๖] กตมา ศตฺมึ สฺมเย อูปেকฺขา โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย เจตสิกํ
 เนวธาคํ นาสาคํ, เจโตสฺมมุตฺตํ อทุกขมตฺตํ เวทยิตํ, เจโตสฺมมุตฺตชา อทุกขม-
 ตฺตชา เวทนา; อยํ ศตฺมึ สฺมเย อูปেকฺขา โหติ. ๗ เป ๗

[๔๐๗] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย อูปেকฺขินทริยํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย เจตสิกํ
 เนวธาคํ นาสาคํ, เจโตสฺมมุตฺตํ อทุกขมตฺตํ เวทยิตํ, เจโตสฺมมุตฺตชา อทุกขม-
 ตฺตชา เวทนา; อิทํ ศตฺมึ สฺมเย อูปেকฺขินทริยํ โหติ. ๗ เป ๗ เย วา ปน ศตฺมึ
 สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีนํ ชมฺมา; อิมํ ชมฺมา อกฺคตา.

ศตฺมึ ไห ปน สฺมเย จตุคฺคาโร ชนฺชา โหติ, ทวายนฺนิ โหติ, เทว
 ชาติโย โหติ, คโย อาหารา โหติ, ปณฺจินทริยานิ โหติ, จตุรํคิกํ ฌานํ
 โหติ, จตุรํคิโก มคฺโค โหติ, จตุตฺตาริ พฺตานิ โหติ; เทว เหตุ โหติ, เอโก
 ผตฺโธ โหติ, ๗ เป ๗ เอกํ ชมฺมายตฺนํ โหติ, เอกา ชมฺมชาติ โหติ; เย วา
 ปน ศตฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีนํ ชมฺมา; อิมํ ชมฺมา
 อกฺคตา. ๗ เป ๗

[๔๐๘] กตโม ศตฺมึ สฺมเย สงฺฆารกฺขนฺโห โหติ? ผตฺโธ เจตนา, วิคฺคโก
 วิจาโร จิตฺตตฺถกฺคคฺคา, วิริยินทริยํ สฺมาชินทริยํ ชฺวีตินทริยํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉา-
 สงฺกปโป มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาตฺตมาชิ, วิริยพฺคํ สฺมาชิพฺคํ อหิริกพฺคํ อนนฺต-
 คปฺปพฺคํ, โตโก โมโห, อภิชฺฌา มิจฺฉาทิฏฺฐิ, อหิริกํ อนนฺตคปฺปํ, ตมโธ,
 ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย วา ปน ศตฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา
 อรูปีนํ ชมฺมา ชฺเปตฺวา เวทนาภฺขณฺธิ ชฺเปตฺวา ตณฺหาภฺขณฺธิ ชฺเปตฺวา

วิญญานกฺขณํ; อัม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขณโ หติ. ฯ เป ฯ อิมะ ชฺมา
อกุสฺสา. ฯ เป ฯ

[๔๐๙] กตเม ชฺมา อกุสฺสา? ยตฺถิ สมเย อกุสฺสํ จิตฺตํ อุပ္ปนฺนํ โหติ
อุเปกฺขาสหคํ ทิฏฺฐิจิตฺตสมฺปยุคํ สสงฺขารเณ รุปารมฺมณํ วา ฯ เป ฯ ชฺมา
รมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพภ; คตฺถิ สมเย สลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป
โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชฺมา อกุสฺสา. ฯ เป ฯ

[๔๑๐] กตเม ชฺมา อกุสฺสา? ยตฺถิ สมเย อกุสฺสํ จิตฺตํ อุပ္ปนฺนํ โหติ
อุเปกฺขาสหคํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุคํ รุปารมฺมณํ วา สทฺธารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ
วา รสธารมฺมณํ วา โสณฺฑพฺพารมฺมณํ วา, ชฺมมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนาร-
พภ; คตฺถิ สมเย สลฺโล โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ; เจตนา โหติ,
จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสเดกฺกคฺคา
โหติ; วิริยฺนทฺริยํ โหติ, สมาริณทฺริยํ โหติ, มนินทฺริยํ โหติ, อุเปกฺขินทฺริยํ โหติ,
ชฺวีตฺติณทฺริยํ โหติ; มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสมาธิ โหติ;
วิริยพฺถํ โหติ, สมาริพฺถํ โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ, อโนคฺตปฺปพฺถํ โหติ; โตโก
โหติ, โมโห โหติ; อภิชฺฌา โหติ; อหิริกํ โหติ, อโนคฺตปฺปํ โหติ; สมโถ
โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมเย อณฺเณปปี
อคฺคิ ปฏฺิจฺจตฺมอุปปนฺนา อรฺหตีโน ชฺมา; อิมะ ชฺมา อกุสฺสา. ฯ เป ฯ

คตฺถิ โห ปน สมเย จตฺตาโร ชฺนชา โหนฺติ, ทฺวายตฺตานี โหนฺติ, เทว
ชาตฺตโย โหนฺติ, ตโย ออาหารา โหนฺติ, ปณฺณินทฺริยานี โหนฺติ, จตฺตฺตฺตํ ฌานํ
โหติ, ติวฺกฺโก มคฺโค โหติ, จตฺตาวี พถานี โหนฺติ, เทว เหตุ โหนฺติ, เอโก
สลฺโล โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ ชฺมามายตฺนํ โหติ, เอกา ชฺมมฺชาตฺต โหติ; เย วา
ปน คตฺถิ สมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏฺิจฺจตฺมอุปปนฺนา อรฺหตีโน ชฺมา; อิมะ ชฺมา
อกุสฺสา. ฯ เป ฯ

[๔๑๑] กตโม คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺลํ เจตนา, วิตฺถโก วิจาโร จิตฺตสฺสเดกคฺคตา, วิริยํ, สมฺมาธิ, ฐิตินฺทริยํ, มิจฺฉาสงฺกปโป มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสมาธิ, วิริยพฺถํ, สมฺมาธิพฺถํ, อหิริกพฺถํ, อโนคฺคปฺพพฺถํ, โตโก โมโห, อภิชฺฌา, อหิริกํ, อโนคฺคปฺปํ, สมโถ, ปคฺคาโห, อวิกฺเขโป, เย วา ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสฺสํปฺปนา อรูปีโน ฆมฺมา จเปตฺวา เวท-
นาภฺษณํ จเปตฺวา สณฺณาภฺษณํ จเปตฺวา วิญฺญาณภฺษณํ; อยํ คตฺถิ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิม ฆมฺมา อฏฺฐตา. ๑ เป ๑

[๔๑๒] กตเม ฆมฺมา อฏฺฐตา? ยตฺถิ สมเย อฏฺฐตํ จิตฺตํ อูปฺปนํ โหติ อูปฺกชาตฺหคฺคํ ทิฏฺฐจิกฺคตวิปฺยคฺคํ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณํ วา ๑ เป ๑ ฆมฺมา-
รมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิ สมเย ผลฺลํ โหติ, ๑ เป ๑ อิม ฆมฺมา อฏฺฐตา. ๑ เป ๑

[๔๑๓] กตเม ฆมฺมา อฏฺฐตา? ยตฺถิ สมเย อฏฺฐตํ จิตฺตํ อูปฺปนํ โหติ โทมนสฺสตฺถคฺคํ ปฏิสสํปฺยคฺคํ รูปารมฺมณํ วา สทฺถารมฺมณํ วา กฺขนฺธารมฺมณํ วา รตฺถารมฺมณํ วา โสฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ฆมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนา-
รพฺภ; คตฺถิ สมเย ผลฺลํ โหติ, เวทนา โหติ, สณฺณา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตฺถโก โหติ, วิจาโร โหติ, ทฺวํ โหติ, จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ; วิริยํ โหติ, สมฺมาธิ, มนินฺทริยํ โหติ, โทมนสฺสทฺทริยํ โหติ, ฐิตินฺทริยํ โหติ; มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสมาธิ โหติ; วิริยพฺถํ โหติ, สมฺมาธิพฺถํ โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ, อโนคฺคปฺพพฺถํ โหติ; โตโธ โหติ, โมโห โหติ; พยาปาโท โหติ, อหิริกํ โหติ; อโนคฺคปฺปํ โหติ; สมโถ โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสฺสํปฺปนา อรูปีโน ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา อฏฺฐตา.

[๔๑๔] กตโม คตฺถิ สมเย ผลฺลํ โหติ? โย คตฺถิ สมเย ผลฺลํ มุตฺตนา สมฺมุตฺตนา สมฺมุตฺตคฺคํ; อยํ คตฺถิ สมเย ผลฺลํ โหติ.

[๔๑๕] กตมา ศตัมมึ สัมมเย เวทนา โหติ? ยัม ศตัมมึ สัมมเย คชฺชามโน-
 วิญญาณชาตุมฺภสฺสํ เจตสิกํ อสํคํ เจตสิกํ ทุกฺขํ, เจโตสุมฺภสฺสํ อสํคํ
 ทุกฺขํ เวทยิตํ, เจโตสุมฺภสฺสชา อสํคา ทุกฺขา เวทนา; อयัม ศตัมมึ สัมมเย เวทนา
 โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๑๖] กตมํ ศตัมมึ สัมมเย ทุกฺขํ โหติ? ยัม ศตัมมึ สัมมเย เจตสิกํ อสํคํ
 เจตสิกํ ทุกฺขํ, เจโตสุมฺภสฺสํ อสํคํ ทุกฺขํ เวทยิตํ, เจโตสุมฺภสฺสชา อสํคา
 ทุกฺขา เวทนา; อิทํ ศตัมมึ สัมมเย ทุกฺขํ โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๑๗] กตมํ ศตัมมึ สัมมเย โทมนสฺสสินทฺริยํ โหติ? ยัม ศตัมมึ สัมมเย เจตสิกํ
 อสํคํ เจตสิกํ ทุกฺขํ, เจโตสุมฺภสฺสํ อสํคํ ทุกฺขํ เวทยิตํ, เจโตสุมฺภสฺสชา
 อสํคา ทุกฺขา เวทนา; อิทํ ศตัมมึ สัมมเย โทมนสฺสสินทฺริยํ โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๑๘] กตโม ศตัมมึ สัมมเย โทโส โหติ? โย ศตัมมึ สัมมเย โทโส ทูตฺนา
 ทูตฺตคฺคํ, พฺยาปคฺคิ พฺยาปชฺชนา, วิโรโซ ปฏฺวิโรโซ, จณฺทิกกํ อสฺโรโป
 อนคฺคตมฺนตา จิตฺตสฺส; อยัม ศตัมมึ สัมมเย โทโส โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๑๙] กตโม ศตัมมึ สัมมเย พฺยาปาโท โหติ? โย ศตัมมึ สัมมเย โทโส
 ทูตฺนา ทูตฺตคฺคํ, พฺยาปคฺคิ พฺยาปชฺชนา, วิโรโซ ปฏฺวิโรโซ, จณฺทิกกํ อสฺโรโป
 อนคฺคตมฺนตา จิตฺตสฺส; อยัม ศตัมมึ สัมมเย พฺยาปาโท โหติ. ฯ เป ฯ

เย วา ปน
 ศตัมมึ สัมมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏฺิจจสุมฺปฺปนา อรฺหีโน ธมฺมา; อีเม ธมฺมา
 อกฺกธฺตา.

ศตัมมึ โส ปน สัมมเย จคฺคาโร ชนฺชา โหนฺติ, ทฺวายนฺนา โหนฺติ, เทว
 ชาติโย โหนฺติ, คโย อารวฺา โหนฺติ, ปณฺจินทฺริยานิ โหนฺติ, จจฺจฺจกิกํ ฌานํ

โหติ, คิञฺชคิโก มคฺโค โหติ, จคฺคาริ พฺตานิ โหณฺติ, เทวฺ เหตุ โหณฺติ, เอโก
ผลฺลํ โหติ, ๑ เป ๑ เอกํ ฐมฺมายคณํ โหติ, เอกา ฐมฺมาธาตุ โหติ; เย วา
ปน คตฺถิํ สมฺเย อญฺเณปํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนฺนา อรูปิโน ฐมฺมา; อิม ฐมฺมา
อกุสฺสตา. ๑ เป ๑

[๔๒๐] กตโม คตฺถิํ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺลํ เจตนา วิตกฺโก
วิจาโร จิตฺตสฺสํกคฺคตา, วิริยฺนทฺริยํ สมาริณฺทฺริยํ ชฺวีตฺติณฺทฺริยํ, มิจฺฉาสงฺกปโป
มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสมาธิ, วิริยพฺถํ สมาริพฺถํ อหิริกพฺถํ อโนคฺคปฺพพฺถํ, โทโส
โมโห, พฺยาปาโท, อหิริกํ อโนคฺคปฺปํ, สมโก ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย
วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อญฺเณปํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนฺนา อรูปิโน ฐมฺมา จเปตฺวา
เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺณวากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญานกฺขนฺธํ; ยํ คตฺถิํ สมฺเย
สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิม ฐมฺมา อกุสฺสตา. ๑ เป ๑

[๔๒๑] กตเม ฐมฺมา อกุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย อกุสฺสํ จิตฺตํ อุပ္ฺปนฺนํ โหติ
โทมนสฺสํสํหคํ ปฏิสสมฺปยุคํ สสงฺขารเณ รูปารมฺมณํ วา ๑ เป ๑ ฐมฺมารมฺมณํ
วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
๑ เป ๑ อิม ฐมฺมา อกุสฺสตา. ๑ เป ๑

[๔๒๒] กตเม ฐมฺมา อกุสฺสตา? ยตฺถิํ สมฺเย อกุสฺสํ จิตฺตํ อุပ္ฺปนฺนํ โหติ
อุเปกฺขาสํหคํ วิจิจฺฉิณฺณสมฺปยุคํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทการมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ
วา รสธารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ฐมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา
ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลํ โหติ, เวทนา โหติ, สณฺณวา โหติ; เจตนา
โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสํกคฺคตา
โหติ; วิริยฺนทฺริยํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ, อุเปกฺขินฺทฺริยํ โหติ, ชฺวีตฺติณฺทฺริยํ โหติ;
มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ; วิริยพฺถํ โหติ, อหิริกพฺถํ โหติ,
อโนคฺคปฺพพฺถํ โหติ; วิจิจฺฉิณฺณ โหติ, โมโห โหติ; อหิริกํ โหติ, อโนคฺคปฺปํ

โหติ; ปคฺคาโห โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ปนฺนา
อรูปีโน ขมฺมา; อิเม ขมฺมา อกฺกตฺตา.

[๔๒๓] กตโม คตฺถิ สมฺเย ผลฺโล โหติ? โย คตฺถิ สมฺเย ผลฺโล มุตฺตา
สมฺมุตฺตา สมฺมุตฺตคฺคํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย ผลฺโล โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๒๔] กตมา คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสํเสกคฺคตฺตา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย
จิตฺตสํเส จิตฺติ; อยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสํเสกคฺคตฺตา โหติ.

[๔๒๕] กตมา คตฺถิ สมฺเย วิจิจฺจนา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย กงฺขา
กงฺขายนา กงฺขายิตคฺคํ, วิมฺติ วิจิจฺจนา, เทวพฺหํ เทวชาปโถ, ตังโย อนนฺต-
คาโห, อาตปฺปนา ปริตปฺปนา, อปฺริโยคาหนา ฅมฺภิตคฺคํ จิตฺตสํเส มโนวិเตโช;
อยํ คตฺถิ สมฺเย วิจิจฺจนา โหติ. ฯ เป ฯ เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อญฺเฌปี
อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ปนฺนา อรูปีโน ขมฺมา; อิเม ขมฺมา อกฺกตฺตา.

คตฺถิ โห ปน สมฺเย จตฺตาริ ขนฺธา โหนฺติ, ทฺวายตฺตานิ โหนฺติ, เทว
ชาตุโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, จตฺตาริ อินฺทฺริยานิ โหนฺติ, จตฺตฺรคฺคํ
ฅมานํ โหติ, ทฺวํคฺคิโก มคฺโค โหติ, ตัณฺนิ พตฺตานิ โหนฺติ, เอโก เหตุ โหติ,
เอโก ผลฺโล โหติ. ฯ เป ฯ เอกํ ขมฺมายคฺคํ โหติ, เอกา ขมฺมชาตุ โหติ;
เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ปนฺนา อรูปีโน ขมฺมา;
อิเม ขมฺมา อกฺกตฺตา. ฯ เป ฯ

[๔๒๖] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺโล เจตนา, วิตฺถโก
วิจาโร จิตฺตสํเสกคฺคตฺตา, วิริยอินฺทฺริยํ ชฺวีตฺติอินฺทฺริยํ, มิจฺฉาสงฺกปโป มิจฺฉาวายาโม,
วิริยพฺคํ อหิริกพฺคํ อนนฺตคฺคปฺพคํ, วิจิจฺจนา, โมโห, อหิริกํ อนนฺตคฺคปฺปํ,
ปคฺคาโห; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ปนฺนา อรูปีโน

ธมฺมา จเปตฺวา เวทนาภฺชณฺธี จเปตฺวา สยฺยาภฺชณฺธี จเปตฺวา วิญญานภฺชณฺธี;
 อํ คตฺถิํ สมฺเย สํขารภฺชณฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิมํ ธมฺมา อกฺคตา.

[๔๒๗] กตเม ธมฺมา อกฺคตา? ยตฺถิํ สมฺเย อกฺคตํ จิตฺตํ อูปฺปนฺนํ โหติ
 อูปฺเปกฺขาตฺหคฺคํ อุตฺตรจฺจุตฺมปฺยคฺคํ ฐาปารมฺมณํ वा สทฺทธารมฺมณํ वा คนฺธารมฺมณํ
 वा รสธารมฺมณํ वा โสณฺฑจฺพฺพารมฺมณํ वा ธมฺมารมฺมณํ वा, ยํ ยํ वा
 ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมฺเย ผลํได้ โหติ, เวทนา โหติ, สยฺยา โหติ; เจตนา
 โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อูปฺเปกฺขา โหติ, จิตฺตตฺถกฺกคฺคา
 โหติ; วิริยนิทฺธิยํ โหติ, สมาริณิทฺธิยํ โหติ, มนินิทฺธิยํ โหติ, อูปฺเปกฺขินิทฺธิยํ โหติ,
 ชฺวีตฺธินิทฺธิยํ โหติ; มิจฺฉาสํกปฺโป โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสมาธิ
 โหติ; วิริยพฺปํ โหติ, สมาริพฺปํ โหติ, อหิริกพฺปํ โหติ, อโนคฺคปฺปพฺปํ โหติ;
 อุตฺตรจฺจุํ โหติ; โสโห โหติ, อหิริกํ โหติ, อโนคฺคปฺปํ โหติ; สมฺโก โหติ,
 ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ; เย वा ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปปี อคฺคิ
 ปฏฺิจจตฺมปฺปนฺนา อวฺฐปฺปิโน ธมฺมา; อิมํ ธมฺมา อกฺคตา.

[๔๒๘] กตโม คตฺถิํ สมฺเย ผลํได้ โหติ? โย คตฺถิํ สมฺเย ผลํได้ มุตฺตนา
 สมฺมุตฺตนา สมฺมุตฺติคคฺคํ; อํ คตฺถิํ สมฺเย ผลํได้ โหติ. ฯ เป ฯ

[๔๒๙] กตมํ คตฺถิํ สมฺเย อุตฺตรจฺจุํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตตฺถ
 อุตฺตรจฺจุํ อวฺฐปฺปโม เจตได้ วิกฺเขโป ฆนคคฺคํ จิตฺตตฺถ, อิทํ คตฺถิํ สมฺเย
 อุตฺตรจฺจุํ โหติ. ฯ เป ฯ เย वा ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏฺิจจ-
 ตฺมปฺปนฺนา อวฺฐปฺปิโน ธมฺมา; อิมํ ธมฺมา อกฺคตา.

คตฺถิํ โส ปน สมฺเย จตฺตาโร ธนฺธา โหนฺติ, ทวายคฺคานิ โหนฺติ, เทว
 ธาตุโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, ปณฺณิณิทฺธิยานิ โหนฺติ, จตฺตฺตฺตํ ฌานํ
 โหติ, คิวงคฺคิโก มคฺโค โหติ, จตฺตาริ พตานิ โหนฺติ, เอโก เหตุ โหติ, เอโก

ผลได้ โหติ, ฯ เป ฯ เอกํ ฆมมายคณํ โหติ, เอกา ฆมมชาคุ โหติ; เย วา
ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌมปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฆมมา; อิเม ฆมมา
อกุสฺสตา. ฯ เป ฯ

[๔๓๐] กตโม คตฺถิํ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลได้ เจตนา, วิตฺกโก
วิจาโร จิตฺตสํเสกคฺคตา, วิริยินทฺริยํ สมารินทฺริยํ ฐวีดินทฺริยํ, มิจฺฉาสงฺกปโป
มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสมาชิ, วิริยพฺถํ สมาริพฺถํ อหิริกพฺถํ อโนคฺคปฺพพฺถํ, อุตฺตรจฺจุํ,
โมโห, อหิริกํ อโนคฺคปฺปํ, สโมโก ปคฺคาโห อวิกฺเขโป; เย วา ปน คตฺถิํ
สมเย อญฺเฌมปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฆมมา สเปควา เวทนาทฺทฺทํ
สเปควา สณฺเณทฺทฺทํ สเปควา วิณฺเณณทฺทฺทํ; อยํ คตฺถิํ สมเย สงฺขารก-
กฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิเม ฆมมา อกุสฺสตา.

ทฺวาทส อกุสฺสจิตฺตานิ

อพฺยากตวิปาก

กุสฺสทวิปาก ปณฺจวิณฺญาณ

[๔๓๑] กตเม ฆมมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมเย กามาวจรตฺถํ กุสฺสตฺถํ
กมฺมตฺถํ กตฺตฺตา อฺปจิตฺตฺตา วิปากํ จกฺขวิณฺญาณํ อฺปฺปนํ โหติ อฺเปกฺขา-
ตฺหคํ ฐปารมฺมณํ; คตฺถิํ สมเย ผลได้ โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณ โหติ;
เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; อฺเปกฺขา โหติ, จิตฺตสํเสกคฺคตา โหติ; มนินทฺริยํ
โหติ, อฺเปกฺขินทฺริยํ โหติ, ฐวีดินทฺริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌมปี
อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฆมมา; อิเม ฆมมา อพฺยากตา.

[๔๓๒] กตโม คตฺถิํ สมเย ผลได้ โหติ? โย คตฺถิํ สมเย ผลได้ มุตฺตนา
สฺมมุตฺตนา สฺมมุตฺตคฺคํ; อยํ คตฺถิํ สมเย ผลได้ โหติ.

[๔๓๓] กตมา คตฺถิ สมฺเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย คชฺชาจกฺข-
วิญฺญาณชาคุสฺมณฺสฺสํ เจตสิกํ เนวธาคํ นาดาคํ, เจโตสฺมณฺสฺสํ อทุกขมฺสฺสํ
เวทยิตํ, เจโตสฺมณฺสฺสชา อทุกขมฺสฺสา เวทนา; อयํ คตฺถิ สมฺเย เวทนา โหติ.

[๔๓๔] กตมา คตฺถิ สมฺเย สลฺยณา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย คชฺชาจกฺข-
วิญฺญาณชาคุสฺมณฺสฺสชา สลฺยณา สลฺยฆานนา สลฺยฆานนคฺคํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย
สลฺยณา โหติ.

[๔๓๕] กตมา คตฺถิ สมฺเย เจตนา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย คชฺชาจกฺข-
วิญฺญาณชาคุสฺมณฺสฺสชา เจตนา สลฺยเจตนา สลฺยเจตยิตคฺคํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย
เจตนา โหติ.

[๔๓๖] กตมํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน
มานสํ, หทยํ ปณฺหริ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
คชฺชาจกฺขวิญฺญาณชาคุ; อิทํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๔๓๗] กตมา คตฺถิ สมฺเย อฺเปกฺขา โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย เจตสิกํ
เนวธาคํ นาดาคํ, เจโตสฺมณฺสฺสํ อทุกขมฺสฺสํ เวทยิตํ, เจโตสฺมณฺสฺสชา อทุกขม-
สฺสชา เวทนา; อยํ คตฺถิ สมฺเย อฺเปกฺขา โหติ.

[๔๓๘] กตมา คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสฺสํเจกคฺคตา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย
จิตฺตสฺสํ จิตฺติ; อยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสฺสํเจกคฺคตา โหติ.

[๔๓๙] กตมํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน
มานสํ, หทยํ ปณฺหริ; มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ; วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
คชฺชาจกฺขวิญฺญาณชาคุ; อิทํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๔๔๐] กตมํ คตฺถิ สมฺเย อฺเปกฺขินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย เจตสิกํ
เนวธาคํ นาดาคํ, เจโตสฺมณฺสฺสํ อทุกขมฺสฺสํ เวทยิตํ, เจโตสฺมณฺสฺสชา อทุกขมฺสฺสา
เวทนา; อิทํ คตฺถิ สมฺเย อฺเปกฺขินฺทริยํ โหติ.

[๔๔๑] กตมํ คตฺถิ สมฺเย ชีวิตินฺทริยํ โหติ? โย เคถํ อรูปีโน ฐมา นํ ขายํ จิตฺติ ขปนฺนา ขาปนฺนา อิริยนา วคฺคนา ปาตนา, ชีวิตํ ชีวิตินฺทริยํ; อิทํ คตฺถิ สมฺเย ชีวิตินฺทริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปิ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิเม ฐมา อพฺยากตา.

คตฺถิ โห ปน สมฺเย จตฺตาริ ชนฺชา โหนฺติ, ทฺวายนฺนา โหนฺติ, เทว ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, คฺคินฺทริยานิ โหนฺติ, เอโก ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ เอกา จกฺขุวิญฺญาณชาติโย โหติ, เอกํ ฐมา ยคฺคํ โหติ, เอกา ฐมฺชาติโย โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปิ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิเม ฐมา อพฺยากตา. ๗ เป ๗

[๔๔๒] กตโม คตฺถิ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺโส เจตนา จิตฺตสฺส เสกคฺคตา ชีวิตินฺทริยํ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปิ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺเณกฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อิเม ฐมา อพฺยากตา.

[๔๔๓] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยตฺถิ สมฺเย กามาจฺจรสฺส กุสฺสณฺณสฺส กมฺมณฺณสฺส กคฺคตา อูปจิตฺตตา วิปากํ โสตฺตวิญฺญาณํ อูปฺปนํ โหติ อูปฺเปกฺขาตฺตคฺคํ สทฺทธารมฺมณํ; ๗ เป ๗ ชานวิญฺญาณํ อูปฺปนํ โหติ อูปฺเปกฺขาตฺตคฺคํ คณฺชา-รมฺมณํ; ๗ เป ๗ ชิวหาวิญฺญาณํ อูปฺปนํ โหติ อูปฺเปกฺขาตฺตคฺคํ รสธารมฺมณํ; ๗ เป ๗ กายวิญฺญาณํ อูปฺปนํ โหติ สฺสณฺณคฺคํ โณฏฺจพฺพารมฺมณํ; คตฺถิ สมฺเย ผลฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณ โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; สฺสํ โหติ, จิตฺตสฺส เสกคฺคตา โหติ; มนินฺทริยํ โหติ, สฺสอินฺทริยํ โหติ, ชีวิตินฺทริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สมฺเย อณฺเณปิ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิเม ฐมา อพฺยากตา.

[๔๔๔] กตโม คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ? โย คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส มุสฺสา
 สมนุสฺสา สมนุสฺสํคตฺ; อยํ คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ.

[๔๔๕] กตมา คตฺถิํ สมฺเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิํ สมฺเย คชฺชากาย-
 วิญฺญาณชาตฺถุสฺสํคตฺ กายิกํ สํคํ กายิกํ สຸขํ, กายสฺสํคตฺ สํคํ สຸขํ เวทียํ,
 กายสฺสํคตฺสา สํคตา สຸชา เวทนา; อยํ คตฺถิํ สมฺเย เวทนา โหติ.

[๔๔๖] กตมา คตฺถิํ สมฺเย สฺสฺสฺวา โหติ? ยา คตฺถิํ สมฺเย คชฺชากาย-
 วิญฺญาณชาตฺถุสฺสํคตฺสา สฺสฺสฺวา สฺสฺสฺวานนา สฺสฺสฺวานนํคตฺ; อยํ คตฺถิํ สมฺเย
 สฺสฺสฺวา โหติ.

[๔๔๗] กตมา คตฺถิํ สมฺเย เจตนา โหติ? ยา คตฺถิํ สมฺเย คชฺชากาย-
 วิญฺญาณชาตฺถุสฺสํคตฺสา เจตนา สฺสฺสฺเจตนา สฺสฺสฺเจตณํคตฺ; อยํ คตฺถิํ สมฺเย
 เจตนา โหติ.

[๔๔๘] กตมํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตํ มโน
 มานถํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
 คชฺชากายวิญฺญาณชาตฺ; อิทํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๔๔๙] กตมํ คตฺถิํ สมฺเย สຸขํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมฺเย กายิกํ สํคํ กายิกํ
 สຸขํ, กายสฺสํคตฺ สํคํ สຸขํ เวทียํ, กายสฺสํคตฺสา สํคตา สຸชา เวทนา; อิทํ
 คตฺถิํ สมฺเย สຸขํ โหติ.

[๔๕๐] กตมา คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตฺสฺสํคตฺคตฺตา โหติ? ยา คตฺถิํ สมฺเย
 จิตฺตฺสฺสํ จิตฺ; อยํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตฺสฺสํคตฺคตฺตา โหติ.

[๔๕๑] กตมํ คตฺถิํ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมฺเย จิตฺตํ มโน
 มานถํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
 คชฺชากายวิญฺญาณชาตฺ; อิทํ คตฺถิํ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๔๕๒] กตมํ คตฺถิํ สมเย สฺวขันทฺริยํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย กายิกํ ตํคํ กายิกํ สฺวํ, กายสมฺมตฺตํ ตํคํ สฺวํ เวทียํ, กายสมฺมตฺตชา ตํคา สฺวา เวทนา; อิทํ คตฺถิํ สมเย สฺวขันทฺริยํ โหติ.

[๔๕๓] กตมํ คตฺถิํ สมเย สฺวขันทฺริยํ โหติ? โย เคตํ อรูปํ รมมานํ อายุ จิตฺติ ยปนา ยาปนา, อิริยนา วคฺคนา ปาณนา, สฺวคํ สฺวขันทฺริยํ; อิทํ คตฺถิํ สมเย สฺวขันทฺริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อณฺเณปํ อตฺถิ ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา อรูปํ รมมา; อิเม รมมา อพฺยากตา.

คตฺถิํ โห ปน สมเย จตฺตาริ ฆนฺชา โหนฺติ, ทฺวายนฺนา โหนฺติ, เทว ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, คฺคณฺนิทฺริยานิ โหนฺติ, เอโก ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ เอกา กายวิญฺญาณชาติ โหติ, เอกํ รมมายคํ โหติ, เอกา รมฺมชาติ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อณฺเณปํ อตฺถิ ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา อรูปํ รมมา; อิเม รมมา อพฺยากตา. ๗ เป ๗

[๔๕๔] กตโม คตฺถิํ สมเย สฺวขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺโส เจตนา จิตฺตตฺเตกคฺคตา สฺวขันทฺริยํ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อณฺเณปํ อตฺถิ ปฏิจฺจสมฺบุตฺตนา อรูปํ รมมา จเปตฺวา เวทนาจกฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิํ สมเย สฺวขารกฺขนฺโห โหติ. ๗ เป ๗ อิเม รมมา อพฺยากตา.

กุตตวิปากาณิ ปณฺจวิญฺญาณานิ

กุตตวิปากมโนชาตุ

[๔๕๕] กตเม รมมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมเย กามาวจรตฺตํ กุตตตฺตํ กมฺมตฺตํ กตฺตคา อฺปจิตฺตคา วิปากา มโนชาตุ อฺปฺปนา โหติ อฺเปกฺชาตฺตคฺคา

รูปารมฺมณา วา ฯ เป ฯ โผฏฺฐพฺพารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิ
 สฺมเย ผลฺโล โหติ, เวทนา โหติ, สฺสเยา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ;
 วิตฺกโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสเลกคฺคตา โหติ; มนินฺทริยํ
 โหติ, อุเปกฺขินฺทริยํ โหติ, ฐิตินฺทริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิ สฺมเย อณฺเวยี
 อตฺถิ ปฏิจฺจุตฺมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อีเม ฐมา อพฺยากตา.

[๔๕๖] กตโม คตฺถิ สฺมเย ผลฺโล โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย ผลฺโล มุตฺตา
 สฺมมุตฺตา สฺมมุตฺตคฺคํ; อयํ คตฺถิ สฺมเย ผลฺโล โหติ.

[๔๕๗] กตมา คตฺถิ สฺมเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย คชฺชามโน-
 ราชตฺมผลฺลํ เจตสิกํ เนวธาคํ นาคํ, เจโตตฺมผลฺลํ อทุกฺขมตฺถํ เวทียํ,
 เจโตตฺมผลฺลชา อทุกฺขมตฺถชา เวทนา; อยํ คตฺถิ สฺมเย เวทนา โหติ.

[๔๕๘] กตมา คตฺถิ สฺมเย สฺสเยา โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย คชฺชามโน-
 ราชตฺมผลฺลชา สฺสเยา สฺสยฺชานนา สฺสยฺชานนคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย สฺสเยา
 โหติ.

[๔๕๙] กตมา คตฺถิ สฺมเย เจตนา โหติ? ยา คตฺถิ สฺมเย คชฺชามโน-
 ราชตฺมผลฺลชา เจตนา สฺสเจตนา สฺสเจตยคฺคํ; อยํ คตฺถิ สฺมเย เจตนา โหติ.

[๔๖๐] กตมํ คตฺถิ สฺมเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิ สฺมเย จิตฺตํ มโน
 ฆนํ, หทยํ ปณฺหารํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโต
 คชฺชามโนราชา; อิทํ คตฺถิ สฺมเย จิตฺตํ โหติ.

[๔๖๑] กตโม คตฺถิ สฺมเย วิตฺกโก โหติ? โย คตฺถิ สฺมเย ตฺกโก
 วิตฺกโก สงฺกปโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา; อยํ คตฺถิ
 สฺมเย วิตฺกโก โหติ.

[๔๖๒] กตโม คตฺถิ สมเย วิจาโร โหติ? โย คตฺถิ สมเย จาโร วิจาโร
อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิตฺตสฺส อนุถนฺนตา อนุเปกฺขนตา; อยํ คตฺถิ สมเย
วิจาโร โหติ.

[๔๖๓] กตโม คตฺถิ สมเย อูเปกฺขา โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย เจตสิกํ
เนวธาคํ นาทาคํ, เจโตสมฺมตฺตํ อทุกขมตฺตํ เวทยิตํ, เจโตสมฺมตฺตธา อทุกขม-
ตฺตธา เวทนา; อยํ คตฺถิ สมเย อูเปกฺขา โหติ.

[๔๖๔] กตมา คตฺถิ สมเย จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ? ยา คตฺถิ สมเย
จิตฺตสฺส จิตฺติ; อยํ คตฺถิ สมเย จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ.

[๔๖๕] กตมํ คตฺถิ สมเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย จิตฺตํ มโน
มานตํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายนํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
ตฺตฺวามโนชาตฺ; อิทํ คตฺถิ สมเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๔๖๖] กตมํ คตฺถิ สมเย อูเปกฺขินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมเย เจตสิกํ
เนวธาคํ นาทาคํ, เจโตสมฺมตฺตํ อทุกขมตฺตํ เวทยิตํ, เจโตสมฺมตฺตธา อทุกขม-
ตฺตธา เวทนา; อิทํ คตฺถิ สมเย อูเปกฺขินฺทริยํ โหติ.

[๔๖๗] กตมํ คตฺถิ สมเย ฐีวิตินฺทริยํ โหติ? โย เคตํ อรูปีณํ ฐมฺมานํ อายุ
จิตฺติ ยปนา ยาปนา อิริยนา วคฺคนา ปาตนา, ฐีวิตํ ฐีวิตินฺทริยํ; อิทํ คตฺถิ
สมเย ฐีวิตินฺทริยํ โหติ; ये वा ปน คตฺถิ สมเย อญฺเฌบี อคฺคิ ปฏิจฺจตฺมฺป-
ปนา อรูปีโน ฐมฺมา; อิม ฐมฺมา อพฺยากตา.

คตฺถิ โห ปน สมเย จตฺตาวโร ฐนฺธา โหนฺติ, ทฺวายนฺตานี โหนฺติ, เทว
ชาตฺโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, คณินฺทริยานี โหนฺติ, เอโก สลฺโล โหติ,
ฯ เป ฯ เอกา มโนชาตฺ โหติ, เอกํ ฐมฺมายนํ โหติ, เอกา ฐมฺมชาตฺ โหติ;

เย วา ปน คตฺถิํ สํเย อณฺเณวํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฐมา;
อิม ฐมา อพฺยาการตา. ฯ เป ฯ

[๔๖๘] กตโม คตฺถิํ สํเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺโส เจตนา วิคกโก
วิจาโร จิตฺตตฺถะกคฺคตา ชีวิตินฺทริยํ; เย วา ปน คตฺถิํ สํเย อณฺเณวํ อคฺคิ
ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน ฐมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺเณวากฺขนฺธํ
จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิํ สํเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิม
ฐมา อพฺยาการตา.

กุตฺตวิปากา มโนชาตุ

กุตฺตวิปาก โสมนสฺสสหคต มโนวิญฺญาณชาตุ

[๔๖๙] กตเม ฐมา อพฺยาการตา? ยตฺถิํ สํเย กามาจฺจรสฺส กุตฺตตฺต
กมฺมตฺต กตคฺคตา อูปจิตคฺคตา วิปากา มโนวิญฺญาณชาตุ อุปฺปนฺหา โหติ
โสมนตฺตตฺสหคตา รูปารมฺมณา วา ฯ เป ฯ ฐมารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา
ปนารพฺภา; คตฺถิํ สํเย ผลฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณว โหติ; เจตนา
โหติ, จิตฺกํ โหติ; วิคกโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปิตฺติ โหติ, สฺสํ โหติ,
จิตฺตตฺถะกคฺคตา โหติ; มนินฺทริยํ โหติ, โสมนตฺตินฺทริยํ โหติ, ชีวิตินฺทริยํ
โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สํเย อณฺเณวํ อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺหา อรูปีโน
ฐมา; อิม ฐมา อพฺยาการตา.

[๔๗๐] กตโม คตฺถิํ สํเย ผลฺโส โหติ? โย คตฺถิํ สํเย ผลฺโส มุตฺตนา
ตมฺมุตฺตนา ตมฺมุตฺตคคฺค; อยํ คตฺถิํ สํเย ผลฺโส โหติ.

[๔๗๑] กตมา คตฺถิํ สํเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิํ สํเย คชฺชาวมโน-
วิญฺญาณชาตุสมฺมตฺตํ เจตสิกํ ตํคํ เจตสิกํ สฺสํ เจโตสมฺมตฺตํ ตํคํ สฺสํ
เวทยิกํ, เจโตสมฺมตฺตชา ตํคตา สฺสชา เวทนา; อยํ คตฺถิํ สํเย เวทนา โหติ.

[๔๗๒] กตมา ศตฺมึ สมฺเย สญฺญา โหติ? ยา ศตฺมึ สมฺเย คชฺชามโน-
 วิญฺญาณชาตุสฺมณฺสฺสชา สญฺญา สญฺขานนา สญฺขานิคคฺคํ; อยํ ศตฺมึ สมฺเย
 สญฺญา โหติ.

[๔๗๓] กตมา ศตฺมึ สมฺเย เจตนา โหติ? ยา ศตฺมึ สมฺเย คชฺชามโน-
 วิญฺญาณชาตุสฺมณฺสฺสชา เจตนา สญฺเจตนา สญฺเจตยิคคฺคํ; อยํ ศตฺมึ สมฺเย
 เจตนา โหติ.

[๔๗๔] กตมํ ศตฺมึ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สมฺเย จิตฺตํ มโน
 มาณฺดํ, หทยํ ปณฺทรํ, มโน มนายคณํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโ
 คชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อิทํ ศตฺมึ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๔๗๕] กตโม ศตฺมึ สมฺเย วิตกฺโก โหติ? โย ศตฺมึ สมฺเย ตกฺโก
 วิตกฺโก สํกปฺโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา; อยํ ศตฺมึ สมฺเย
 วิตกฺโก โหติ.

[๔๗๖] กตโม ศตฺมึ สมฺเย วิจาโร โหติ? โย ศตฺมึ สมฺเย จาโร วิจาโร
 อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิตฺตสฺส อนุสฺสชฺชนตา อนุเปกฺขนตา; อยํ ศตฺมึ สมฺเย
 วิจาโร โหติ.

[๔๗๗] กตมา ศตฺมึ สมฺเย ปิตี โหติ? ยา ศตฺมึ สมฺเย ปิตี ปาโมชฺชํ,
 อาโมทนา ปโมทนา, หาโส ปหาโส, วิคฺติ โอทกฺยํ อคฺคมนตา จิตฺตสฺส; อยํ
 ศตฺมึ สมฺเย ปิตี โหติ.

[๔๗๘] กตมํ ศตฺมึ สมฺเย สฺขํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สมฺเย เจตสิกํ ตํคํ
 เจตสิกํ สฺขํ, เจตสฺมณฺสฺสํ ตํคํ สฺขํ เวทียํ, เจตสฺมณฺสฺสชา ตํคา สฺขา
 เวทนา; อิทํ ศตฺมึ สมฺเย สฺขํ โหติ.

[๔๗๙] กตมา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตํเสกฺกคฺคา โหติ? ยา ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตํ จิตฺติ; อยํ ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตํเสกฺกคฺคา โหติ.

[๔๘๐] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย จิตฺตํ มโน มานสํ, หทยํ ปณฺทวํ, มโน มนายนํ มนินฺทริยํ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ คชฺชามโนวิญฺญาณชาตุ; อิทํ ศตฺมึ สฺมเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๔๘๑] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย โสมนสฺสฺสฺนทริยํ โหติ? ยํ ศตฺมึ สฺมเย เจตฺตํ ตํ เจตฺตํ ตํ, เจตฺตํเสกฺกคฺคา ตํ ตํ เวทียํ, เจตฺตํเสกฺกคฺคา ตํ ตํ เวทียํ; อิทํ ศตฺมึ สฺมเย โสมนสฺสฺสฺนทริยํ โหติ.

[๔๘๒] กตมํ ศตฺมึ สฺมเย จีวิติทริยํ โหติ? โย เจตฺตํ อรูปํ ฐมา น อายํ จิตฺติ ยปนา ยปนา อิริยา วตฺตนา ปาตนา, จีวิทํ จีวิติทริยํ; อิทํ ศตฺมึ สฺมเย จีวิติทริยํ โหติ; เย วา ปน ศตฺมึ สฺมเย อญฺเฌบี อคฺคิ ปฏิจฺจสฺมฺปฺปนา อรูปํ ฐมา; อิม ฐมา อพฺยาคา.

ศตฺมึ โข ปน สฺมเย จตฺตาโร ชนฺชา โหนฺติ, ทวายนานิ โหนฺติ, เทว ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, คณินฺทริยานิ โหนฺติ, เอโก เสกฺกคฺคา โหติ, ฯ เปฯ เอกา มโนวิญฺญาณชาตุ โหติ, เอกํ ฐมา ยนํ โหติ, เอกา ฐมา ชาตุ โหติ; เย วา ปน ศตฺมึ สฺมเย อญฺเฌบี อคฺคิ ปฏิจฺจสฺมฺปฺปนา อรูปํ ฐมา; อิม ฐมา อพฺยาคา. ฯ เปฯ

[๔๘๓] กตโม ศตฺมึ สฺมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ? เสกฺกคฺคา เจตนา วิตฺกโก วิจาโร ปิตฺติ จิตฺตํเสกฺกคฺคา จีวิติทริยํ, เย วา ปน ศตฺมึ สฺมเย อญฺเฌบี อคฺคิ ปฏิจฺจสฺมฺปฺปนา อรูปํ ฐมา จเปตฺวา เวทนา กฺขนฺธํ จเปตฺวา

ตณฺหาภุขณฺหํ จเปตฺวา วิญญาณภุขณฺหํ; อयํ ศตฺถุํ สมฺเย สงฺขารภุขณฺโห โหติ
 ๗ เป ๗ อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

กุตตวิปากา โสมนุตฺตสฺสทคฺคา มโนวิญญาณชาตุ.

กุตตวิปาก อุเปกฺขาสทคฺค มโนวิญญาณชาตุ

[๔๘๔] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย กามาวจรตฺถํ กุตตตฺถํ
 กมฺมตฺถํ กตคฺคา อุปจิตคฺคา วิปากา มโนวิญญาณชาตุ อุปปนฺนา โหติ อุเปก-
 ขาสทคฺคา รูปารมฺมณา ๗ เป ๗ ชมฺมารมฺมณา ๗, ยํ ยํ ๗ ปนารพฺภ;
 ศตฺถุํ สมฺเย ผตฺโถ โหติ, เวทนา โหติ, ตณฺหา โหติ; เจตนา โหติ, จิตฺตํ
 โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตตฺถํกตคฺคา โหติ;
 มนินฺทริยํ โหติ, อุเปกฺขินฺทริยํ โหติ, ชฺวีตินฺทริยํ โหติ; เย ๗ ปน ศตฺถุํ
 สมฺเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนฺนา อรูปีโน ชมฺมา; อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๔๘๕] กตโม ศตฺถุํ สมฺเย ผตฺโถ โหติ? โย ศตฺถุํ สมฺเย ผตฺโถ มุตฺตา
 สมนฺมุตฺตา สมนฺมุตฺติคฺคํ; อयํ ศตฺถุํ สมฺเย ผตฺโถ โหติ.

[๔๘๖] กตมา ศตฺถุํ สมฺเย เวทนา โหติ? ยํ ศตฺถุํ สมฺเย คชฺชามโน-
 วิญญาณชาตุสมฺผตฺตํ เจตสิกํ เนวธาคํ นาคาคํ, เจโตสมฺผตฺตํ อทุกขมตฺตํ
 เวทยิกํ, เจโตสมฺผตฺตชา อทุกขมตฺตชา เวทนา; อยํ ศตฺถุํ สมฺเย เวทนา โหติ.

[๔๘๗] กตมา ศตฺถุํ สมฺเย ตณฺหา โหติ? ยา ศตฺถุํ สมฺเย คชฺชามโน-
 วิญญาณชาตุสมฺผตฺตชา ตณฺหา ตณฺหานนา ตณฺหานิคฺคํ; อยํ ศตฺถุํ สมฺเย
 ตณฺหา โหติ.

๑ ฉ. กุตตวิปากา มโนวิญญาณชาตุ โสมนุตฺตสฺสทคฺคา

[๔๘๘] กตมา คตฺถิ สมฺเย เจตนา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย คชฺชามโน-
วิญฺเฒาณชาตุสฺสณฺณสํสํสา เจตนา สํมเจตนา สํมเจคยิตฺตํ; อยํ คตฺถิ สมฺเย
เจตนา โหติ.

[๔๘๙] กตมํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน
มานสํ, หทยํ ปณฺหารํ, มโน มนายนํ มนินฺทริยํ, วิญฺเฒาณํ วิญฺเฒาณกฺขนฺโ
คชฺชามโนวิญฺเฒาณชาตุ; อิทํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ โหติ.

[๔๙๐] กตโม คตฺถิ สมฺเย วิตฺกโก โหติ? โย คตฺถิ สมฺเย ตฺกโก
วิตฺกโก สงฺกฺกโป, อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา; อยํ คตฺถิ สมฺเย
วิตฺกโก โหติ.

[๔๙๑] กตโม คตฺถิ สมฺเย วิจาโร โหติ? โย คตฺถิ สมฺเย จาโร วิจาโร
อนุวิจาโร อุปวิจาโร, จิตฺตสฺส อนุสฺสณฺนา อนุปฺเพกฺขนฺตา; อยํ คตฺถิ สมฺเย
วิจาโร โหติ.

[๔๙๒] กตมา คตฺถิ สมฺเย อุเปกฺขา โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย เจตสิกํ
เนวตฺถํ นาทฺถํ, เจตฺถสฺสณฺณสํสํสา อทุกฺขมสฺสํ เวทิตํ, เจตฺถสฺสณฺณสํสํสา อทุกฺขมสฺสํ
เวทนา; อยํ คตฺถิ สมฺเย อุเปกฺขา โหติ.

[๔๙๓] กตมา คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสฺสณฺณสํสํสา โหติ? ยา คตฺถิ สมฺเย
จิตฺตสฺส จิตฺติ; อยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตสฺสณฺณสํสํสา โหติ.

[๔๙๔] กตมํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ? ยํ คตฺถิ สมฺเย จิตฺตํ มโน
มานสํ, หทยํ ปณฺหารํ, มโน มนายนํ มนินฺทริยํ, วิญฺเฒาณํ วิญฺเฒาณกฺขนฺโ
คชฺชามโนวิญฺเฒาณชาตุ; อิทํ คตฺถิ สมฺเย มนินฺทริยํ โหติ.

[๔๙๕] กตมํ คตฺถิํ สมเย อูปะกัชนัตถิํ โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย เจตสิกํ เหวดํคํ นาดํคํ, เจโตสมมุตฺตํ อทุกขมตฺตํ เวทิตํ, เจโตสมมุตฺตชา อทุกขมตฺตชา เวทนา; อิทํ คตฺถิํ สมเย อูปะกัชนัตถิํ โหติ.

[๔๙๖] กตมํ คตฺถิํ สมเย ชีวิตินัตถิํ โหติ? โย เคตํ อรูปีนํ ฐมาณํ อายุ จิตฺติ ยปนา ยปนา อิริยนา วตฺตนา ปาตนา, ชีวิตํ ชีวิตินัตถิํ; อิทํ คตฺถิํ สมเย ชีวิตินัตถิํ โหติ. เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจตมุปปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิเม ฐมา อพฺยากตา.

คตฺถิํ โข ปน สมเย จตฺตาโร ชนฺชา โหนฺติ, ทวายนฺนํ โหนฺติ, เทวชาตฺโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, ตฺถินัตถิยานิ โหนฺติ, เอโก ผสฺโส โหติ, ๑ เป ๑ เอกา มโนวิญญาณชาตฺ โหติ, เอกํ ฐมายนํ โหติ, เอกา ฐมฺมชาตฺ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจตมุปปนฺนา อรูปีโน ฐมา; อิเม ฐมา อพฺยากตา. ๑ เป ๑

[๔๙๗] กตโม คตฺถิํ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผสฺโส เจตนา วิตกฺโก วิจาโร จิตฺตตฺถะกคฺคตา ชีวิตินัตถิํ, เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจตมุปปนฺนา อรูปีโน ฐมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺณากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญญาณกฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิํ สมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิเม ฐมา อพฺยากตา.

กุตตวิปากา อูปะกัชาตฺหคฺคา มโนวิญญาณชาตฺ

อฏฺฐมหาวิปาก

[๔๙๘] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมเย กามาวจรตฺตํ กุตตตฺตํ กมฺมตฺตํ กตคฺคา อูปจิตคฺคา วิปากา มโนวิญญาณชาตฺ อูปปนฺนา โหติ

โธมนตฺตสฺสทคฺคา ฅาณตฺมปฺยคฺคา ฯ เป ฯ โธมนตฺตสฺสทคฺคา ฅาณตฺมปฺยคฺคา
 ตฺตงฺขาเรน ฯ เป ฯ โธมนตฺตสฺสทคฺคา ฅาณวิปฺยคฺคา ฯ เป ฯ โธมนตฺตสฺสทคฺคา
 ฅาณวิปฺยคฺคา ตฺตงฺขาเรน ฯ เป ฯ อฺเปกฺขาสฺสทคฺคา ฅาณตฺมปฺยคฺคา ฯ เป ฯ
 อฺเปกฺขาสฺสทคฺคา ฅาณตฺมปฺยคฺคา ตฺตงฺขาเรน ฯ เป ฯ อฺเปกฺขาสฺสทคฺคา ฅาณวิปฺ-
 ยคฺคา ฯ เป ฯ อฺเปกฺขาสฺสทคฺคา ฅาณวิปฺยคฺคา ตฺตงฺขาเรน ฐปารมฺมณา วา
 ฯ เป ฯ ฐมฺมารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิํ ตมฺเย ฅตฺถิํ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม ฐมฺมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ อโตโก
 อพฺยากตมฺหํ ฯ เป ฯ อโทโส อพฺยากตมฺหํ ฯ เป ฯ อโมโห อพฺยากตมฺหํ ฯ เป ฯ
 อิเม ฐมฺมา อพฺยากตา.

อญฺจ มหาวิปากา

ฐปาวจรวิปาก

[๔๙๙] กตเม ฐมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ ตมฺเย ฐปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฅานํ อฺปตฺมปฺยชฺช วิหริติ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถิํ
 ตมฺเย ฅตฺถิํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม ฐมฺมา กุตฺตา.
 คตฺถิํ ฐปาวจรตฺตํ กุตฺตตฺตํ กมฺมตฺตํ กตฺตา อฺปจิตฺตา วิปากํ วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฅานํ อฺปตฺมปฺยชฺช วิหริติ ปจฺจวักกตฺติณํ; คตฺถิํ ตมฺเย
 ฅตฺถิํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม ฐมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๐] กตเม ฐมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ ตมฺเย ฐปฺปปคฺคิยา มคฺคํ ภาเวติ,
 วิตกฺกวิจฺจารณํ ฐปตฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฅานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฅานํ ฯ เป ฯ

๑ น. อโทโส อพฺยากตมฺหํ ฯ เป ฯ อิเม ฐมฺมา อพฺยากตา.

จตุตถํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ
 ปจฺจิกฺกสิณํ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑
 อิเม ขมฺมา กุสฺสตา. คตฺถေว รุปาวจรตฺถํ กุสฺสตฺถํ กมฺมตฺถํ กตฺตคา อุปจิตฺตคา
 วิปากํ ตฺวตฺถํ ๑ ปหานา ๑ เป ๑ ปญจํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ
 ปจฺจิกฺกสิณํ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม
 ขมฺมา อพฺยากตา.

รูปาวจรวิปากา

อรุปาวจรวิปาก

[๕๐๑] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิ สมเย อรูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 ตฺพฺพโส รุปตฺถณฺณํ ตมฺติกกฺกมา ปฏิฆตฺถณฺณํ อคฺคณฺณมา นานคฺคตฺถณฺณํ
 อมนตฺติการา อากาธานญฺจายตนตฺถณฺณวตฺถคคํ ตฺวตฺถํ ๑ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตถํ
 ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา. คตฺถေว อรูปาวจรตฺถํ กุสฺสตฺถํ กมฺมตฺถํ กตฺตคา
 อุปจิตฺตคา วิปากํ ตฺพฺพโส รุปตฺถณฺณํ ตมฺติกกฺกมา ปฏิฆตฺถณฺณํ อคฺคณฺณมา
 นานคฺคตฺถณฺณํ อมนตฺติการา อากาธานญฺจายตนตฺถณฺณวตฺถคคํ ตฺวตฺถํ ๑ ปหานา
 ๑ เป ๑ จตุตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑
 อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๒] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิ สมเย อรูปูปปตฺติยา มคฺคํ ภาเวติ,
 ตฺพฺพโส อากาธานญฺจายตนํ ตมฺติกกฺกมฺม วิญฺญาณญฺจายตนตฺถณฺณวตฺถคคํ ตฺวตฺถํ ๑
 ปหานา ๑ เป ๑ จตุตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิ สมเย ผลฺโส โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา กุสฺสตา. คตฺถေว อรูปาวจรตฺถํ

กุดฺตถฺสํ กมฺมถฺสํ กตฺตฺตา อฺปจิตฺตฺตา วิปากํ สํพุทฺธํ อากาธานณฺจายตนํ
 สํตฺติกฺกมฺม วิญฺญาณณฺจายตนสํญฺชาตฺตํ หคฺคํ สุขถฺสํ จ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตฺถํ
 ฌานํ อฺปสํมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๓] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยถฺถิํ สมฺเย อรฺหตฺตฺตฺติยา มคฺคํ ภาวะติ,
 สํพุทฺธํ วิญฺญาณณฺจายตนํ สํตฺติกฺกมฺม อากิณฺจณฺจายตนสํญฺชาตฺตํ หคฺคํ สุขถฺสํ
 จ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ อฺปสํมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส
 โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุสฺลา. คตฺถฺสํ อรฺหตฺ-
 จรฺถสํ กุดฺตถฺสํ กมฺมถฺสํ กตฺตฺตา อฺปจิตฺตฺตา วิปากํ สํพุทฺธํ วิญฺญาณณฺจายตนํ
 สํตฺติกฺกมฺม อากิณฺจณฺจายตนสํญฺชาตฺตํ หคฺคํ สุขถฺสํ จ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตฺถํ
 ฌานํ อฺปสํมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๔] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยถฺถิํ สมฺเย อรฺหตฺตฺตฺติยา มคฺคํ ภาวะติ,
 สํพุทฺธํ อากิณฺจณฺจายตนํ สํตฺติกฺกมฺม เวนสณฺณานาถณฺจายตนสํญฺชาตฺตํ หคฺคํ
 สุขถฺสํ จ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ อฺปสํมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมฺเย
 ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุสฺลา. คตฺถฺสํ
 อรฺหตฺจรฺถสํ กุดฺตถฺสํ กมฺมถฺสํ กตฺตฺตา อฺปจิตฺตฺตา วิปากํ สํพุทฺธํ อากิณฺจณ-
 ฌายตนํ สํตฺติกฺกมฺม เวนสณฺณานาถณฺจายตนสํญฺชาตฺตํ หคฺคํ สุขถฺสํ จ ปหานา
 ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ อฺปสํมฺปชฺช วิหริติ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑
 อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

อรฺหตฺจรวิปาก

โลกุตฺตรวิปาก ปจฺจมกฺขวิปาก

สุทฺธกปฺปิปทา

[๕๐๕] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยถัมมํ สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาวะติ นิยุยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ, คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ขมฺมา กุสฺสตา. คตฺถ์เสว โลกุตฺตรสฺส กุสฺสสฺส ฌานสฺส กตฺตฺตา ภาวิตฺตฺตา วิปากํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ สฺสณฺณคํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑ อณฺณินฺทฺริยํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ขมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๖] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยถัมมํ สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาวะติ นิยุยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ขมฺมา กุสฺสตา. คตฺถ์เสว โลกุตฺตรสฺส กุสฺสสฺส ฌานสฺส กตฺตฺตา ภาวิตฺตฺตา วิปากํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ อนิมิตฺตํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑ อณฺณินฺทฺริยํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ขมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๗] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยถัมมํ สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาวะติ นิยุยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฺปิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ; คตฺถัมมํ สมฺเย ผลฺโลได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ขมฺมา

กุดฺดา. คตฺเตว โลกุตฺตรคตฺตํ กุสฺสคตฺตํ ฌานคตฺตํ กตฺตคฺตา ภาวิตฺตคฺตา วิปากํ
 วิวิจฺเจว กามเหที ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริตี ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทรา-
 ภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตํ; คตฺตํ สมฺเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ๑ อณฺณินฺทริยํ โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๘] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยตฺตํ สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาวิตี
 นิยุยานิกํ อปจฺยคามํ ทิฏฺฐจิกฺคานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺติยา, วิตกฺก-
 วิจารานํ รูปสมฺมา. ๑ เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺณมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริตี
 ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณคฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณํ สุตฺตคฺคณฺติ
 วิปากโก ๑ เป ๑ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณคฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ ทฺวชฺชปฏิปทํ
 ทนฺทราภินฺณํ อนิมิตฺตคฺติ วิปากโก ๑ เป ๑ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณคฺติ กุสฺสํ
 ๑ เป ๑ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตคฺติ วิปากโก; คตฺตํ สมฺเย ผลํได้
 โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๐๙] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยตฺตํ สมฺเย โลกุตฺตรํ ฌานํ ภาวิตี
 นิยุยานิกํ อปจฺยคามํ ทิฏฺฐจิกฺคานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว
 กามเหที ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริตี ทฺวชฺชปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณํ
 ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ ทนฺทราภินฺณํ ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณํ ๑ เป ๑ ทฺติยํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑
 ปณฺณมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริตี สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณคฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑
 สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณํ สุตฺตคฺคณฺติ วิปากโก ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณคฺติ
 กุสฺสํ ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณํ อนิมิตฺตคฺติ วิปากโก ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ
 ชีวปฺปาภินฺณคฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ สุตฺตปฏิปทํ ชีวปฺปาภินฺณํ อปฺปณฺนิหิตคฺติ วิปากโก;

คตัมมี สัมเย ผัสโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา
อพฺยากตา.

ศุทฺธิกปฏิบัติปา

ศุทฺธิกสุญฺจนต

[๕๑๐] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตัมมี สัมเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะติ
นียฺยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺขณํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว
กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ สฺสฺสํ; คตัมมี สัมเย ผัสโส
โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา. คตฺเตว
โตนฺนํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ สฺสฺสํ; คตัมมี สัมเย ผัสโส โหติ,
ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๑๑] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตัมมี สัมเย โตนฺนํ ฌานํ ภาวะติ
นียฺยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺขณํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว
กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ สฺสฺสํ; คตัมมี สัมเย ผัสโส
โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา. คตฺเตว
โตนฺนํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ อนิมิตฺตํ; คตัมมี สัมเย ผัสโส โหติ,
ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๑๒] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตัมมี สัมเย โตนฺนํ ฌานํ ภาวะติ
นียฺยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺขณํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปตฺติยา, วิวิจฺเจว

กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปฺชฺช วิหฺรติ สฺสณฺณํ; ศฺสฺมึ สฺมเย ฌตฺถํ
 โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิม ฆมฺมา กุสฺสตา. ศฺสฺสว
 โถกฺกตฺตรสฺสํ กุสฺสสฺสํ ฌานสฺสํ กตฺตฺตา ภาวิตฺตฺตา วิปากํ วิวิจฺเจว กาเมหิ
 ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปฺชฺช วิหฺรติ อปฺปณฺหิตํ; ศฺสฺมึ สฺมเย ฌตฺถํ โหติ,
 ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิม ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๓] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึ สฺมเย โถกฺกตฺตรํ ฌานํ ภาวติ
 นิยุยานิกํ อปฺจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิตฺกุก-
 วิจารณ์ํ อุตฺตมา ๗ เป ๗ ทฺธิยํ ฌานํ ๗ เป ๗ คฺคิยํ ฌานํ ๗ เป ๗ จตุคฺคํ
 ฌานํ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ ๗ เป ๗ ปณฺจมํ ฌานํ อุตฺตมปฺชฺช วิหฺรติ
 สฺสณฺณคฺคํ กุสฺสํ ๗ เป ๗ สฺสณฺณคฺคํ วิปาโก ๗ เป ๗ สฺสณฺณคฺคํ กุสฺสํ
 ๗ เป ๗ อนิมิตฺตคฺคํ วิปาโก ๗ เป ๗ สฺสณฺณคฺคํ กุสฺสํ ๗ เป ๗ อปฺปณฺหิตคฺคํ
 วิปาโก; ศฺสฺมึ สฺมเย ฌตฺถํ โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิม
 ฆมฺมา อพฺยากตา.

สฺสฺสณฺณคฺคํ

สฺสณฺณคฺคปฏฺธิปทา

[๕๓๔] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึ สฺมเย โถกฺกตฺตรํ ฌานํ ภาวติ
 นิยุยานิกํ อปฺจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปฺชฺช วิหฺรติ ทฺถุชฺชปฏฺธิปทํ ทนฺทราภินฺณํ
 สฺสณฺณํ; ศฺสฺมึ สฺมเย ฌตฺถํ โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิม
 ฆมฺมา กุสฺสตา. ศฺสฺสว โถกฺกตฺตรสฺสํ กุสฺสสฺสํ ฌานสฺสํ กตฺตฺตา ภาวิตฺตฺตา วิปากํ
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมปฺชฺช วิหฺรติ ทฺถุชฺชปฏฺธิปทํ

ทณฺหาภิณฺณํ สํวณฺทํ; คตฺถิํ สมฺเย ฆตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๑๕] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทณฺหาภิณฺณํ
 สํวณฺทํ; คตฺถิํ สมฺเย ฆตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ธมฺมา กุตฺตา. คตฺถํ โตกฺกตฺรตฺถํ กุตฺตตฺถํ ฌานตฺถํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปากํ
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิปทํ
 ทณฺหาภิณฺณํ อนิมิตฺตํ; คตฺถิํ สมฺเย ฆตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๑๖] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทณฺหาภิณฺณํ
 สํวณฺทํ; คตฺถิํ สมฺเย ฆตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิเม
 ธมฺมา กุตฺตา. คตฺถํ โตกฺกตฺรตฺถํ กุตฺตตฺถํ ฌานตฺถํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปากํ
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏิปทํ
 ทณฺหาภิณฺณํ อปฺปนฺนํ; คตฺถิํ สมฺเย ฆตฺถํ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๑๗] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปคฺติยา, วิตฺก-
 วจารานํ ฐปตฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺถิํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตฺตํ
 ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปณฺจมํ ฌานํ อุปตฺมฺปชฺช วิหริติ
 ทฺวชฺชปฏิปทํ ทณฺหาภิณฺณํ สํวณฺทํ กุตฺตํ ฯ เป ฯ ทฺวชฺชปฏิปทํ ทณฺหาภิณฺณํ

สฺสณฺณคฺคิ วิปาโก ๑ เป ๑ ทุกฺขปฺปิปทํ ทนฺธาภิณฺณํ สฺสณฺณคฺคิ กุสฺสํ ๑ เป ๑
 ทุกฺขปฺปิปทํ ทนฺธาภิณฺณํ อนนิคฺคณฺทํ วิปาโก ๑ เป ๑ ทุกฺขปฺปิปทํ ทนฺธาภิณฺณํ
 สฺสณฺณคฺคิ กุสฺสํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฺปิปทํ ทนฺธาภิณฺณํ อปฺปนฺนิหิตฺตํ วิปาโก;
 คสฺมึํ สมนฺเย ผลฺลํ ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา
 อพฺยากตา.

[๕๓๘] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึํ สมนฺเย โดกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวเตติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ญฺมียา ปตฺตคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจมํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฺปิปทํ ชิปปาภิณฺณํ
 สฺสณฺณคฺคิ ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ทนฺธาภิณฺณํ สฺสณฺณคฺคิ ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ชิปปา-
 ภิณฺณํ สฺสณฺณคฺคิ ๑ เป ๑ ทุคฺคิยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุคฺคํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺจมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหริติ
 สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ สฺสณฺณคฺคิ กุสฺสํ ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ
 สฺสณฺณคฺคิ วิปาโก ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ สฺสณฺณคฺคิ กุสฺสํ ๑ เป ๑
 สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ อนนิคฺคณฺทํ วิปาโก ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ
 สฺสณฺณคฺคิ กุสฺสํ ๑ เป ๑ สฺสณฺณคฺคิ ชิปปาภิณฺณํ อปฺปนฺนิหิตฺตํ วิปาโก; คสฺมึํ
 สมนฺเย ผลฺลํ ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

สฺสณฺณคฺคิ

สฺสณฺณคฺคิ

[๕๓๙] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึํ สมนฺเย โดกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวเตติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ญฺมียา ปตฺตคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจมํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปนฺนิหิตํ; คสฺมึํ สมนฺเย
 ผลฺลํ ไหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา กุสฺสตา. คสฺสํ

โตกุกุตรัสต์ กุสฺสธัสต์ ฌานัสต์ กตตฺตา ภาวิตตฺตา วิปากํ วิวิจุเจว กาเมหิ
 ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ; คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโล โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๒๐] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึํ สมฺเย โตกุกุตรํ ฌานํ ภาวติ
 นิยุยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ภูมียา ปคฺคิยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ; คสฺมึํ สมฺเย
 ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา กุสฺสา. คสฺสฺสว
 โตกุกุตรัสต์ กุสฺสธัสต์ ฌานัสต์ กตตฺตา ภาวิตตฺตา วิปากํ วิวิจุเจว กาเมหิ
 ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อนิมิตฺตํ; คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโล โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๒๑] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึํ สมฺเย โตกุกุตรํ ฌานํ ภาวติ
 นิยุยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ภูมียา ปคฺคิยา, วิวิจุเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ; คสฺมึํ สมฺเย
 ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา กุสฺสา. คสฺสฺสว
 โตกุกุตรัสต์ กุสฺสธัสต์ ฌานัสต์ กตตฺตา ภาวิตตฺตา วิปากํ วิวิจุเจว กาเมหิ
 ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ สຸญฺญตํ; คสฺมึํ สมฺเย ผลฺโล โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๒๒] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึํ สมฺเย โตกุกุตรํ ฌานํ ภาวติ
 นิยุยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ภูมียา ปคฺคิยา, วิตฺถก-
 วิจารานํ อุปตฺมา ๑ เป ๑ ทุคฺคิยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คคฺคิยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุคฺคํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญฺจมํ ฌานํ อุปตมฺปชฺช วิหริติ
 อปฺปณฺหิตนฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ อปฺปณฺหิตนฺติ วิปาโก ๑ เป ๑ อปฺปณฺหิตนฺติ
 กุสฺสํ ๑ เป ๑ อนิมิตฺตนฺติ วิปาโก ๑ เป ๑ อปฺปณฺหิตนฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑

สฺยณฺตณฺติ วิปาโก; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา อพฺยาคตา.

สฺยณฺตณฺติ

อปปณฺหิตปฏฺธิปทา

[๕๒๓] กตเม ชมฺมา อพฺยาคตา? ยตฺถิํ สมฺเย โถกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวตฺติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏฺธิปทํ ทนฺทราภินฺวํ
 อปปณฺหิตํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ
 ชมฺมา กุตฺตา. คตฺถเว โถกฺกตฺตํ ฌานํ ฌานํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปาโก
 วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏฺธิปทํ
 ทนฺทราภินฺวํ อปปณฺหิตํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา อพฺยาคตา.

[๕๒๔] กตเม ชมฺมา อพฺยาคตา? ยตฺถิํ สมฺเย โถกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวตฺติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏฺธิปทํ ทนฺทราภินฺวํ อปปณฺหิตํ;
 คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา
 กุตฺตา. คตฺถเว โถกฺกตฺตํ ฌานํ ฌานํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปาโก
 วิวิจฺเจว กามะหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวชฺชปฏฺธิปทํ
 ทนฺทราภินฺวํ อนินฺทิตํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา อพฺยาคตา.

[๕๒๕] กตเม ชมฺมา อพฺยาคตา? ยตฺถิํ สมฺเย โถกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวตฺติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว

กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจัม ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ
 อปฺปณฺนิหิตํ; คตฺถมํ สมฺเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑
 อิมะ ชมฺมา กุสฺสตา. คตฺถวํ โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 วิปាកํ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจัม ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ
 ทนฺหาภินฺนํ สฺสณฺณํ; คตฺถมํ สมฺเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๒๖] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถมํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺขานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปคฺคิยา, วิตกฺก-
 วิจารานํ อุปสมฺมา. ๑ เป ๑ ทุตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจัม ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ
 ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตฺตํ กุสฺสํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ
 อปฺปณฺนิหิตฺตํ วิปาโก ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตฺตํ กุสฺสํ
 ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ อนิมิตฺตฺตํ วิปาโก ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ
 ทนฺหาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตฺตํ กุสฺสํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ สฺสณฺณตฺตํ
 วิปาโก; ๑ เป ๑ คตฺถมํ สมฺเย ผลํได้ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑
 อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๒๗] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถมํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺขานํ ปหานาย ปจฺมาย ญมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจัม ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ชิปฺปาภินฺนํ
 อปฺปณฺนิหิตํ; ๑ เป ๑ สฺสณฺณปฏิปทํ ทนฺหาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตํ; ๑ เป ๑ สฺสณฺณปฏิปทํ
 ชิปฺปาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตํ; ๑ เป ๑ ทุตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑
 จตุตฺถํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจัม ฌานํ ๑ เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ
 สฺสณฺณปฏิปทํ ชิปฺปาภินฺนํ อปฺปณฺนิหิตฺตํ กุสฺสํ ๑ เป ๑ สฺสณฺณปฏิปทํ ชิปฺปาภินฺนํ

อปปณฺหิตนฺติ วิปาโก; ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ จิปปาภินฺณํ อปปณฺหิตนฺติ กุสฺสํ
 ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ จิปปาภินฺณํ อนิมิตฺตนฺติ วิปาโก ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ
 จิปปาภินฺณํ อปปณฺหิตนฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ สฺขปฺปฏิปทํ จิปปาภินฺณํ สฺสณฺณนฺติ
 วิปาโก; คสฺมึ สฺมเย ผสฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ธมฺมา อพฺยากตา.

อปปณฺหิตปฺปฏิปทา

วีสติมหานย

[๕๒๘] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึ สฺมเย โดกฺขุคฺครํ มคฺคํ ภาเวติ
 ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ สติปญฺจํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ สมนุสฺสํ ภาเวติ
 ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ อธิชฺชาทํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ อินฺทริยํ ภาเวติ
 ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ พถํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ โพชฌนํ ภาเวติ ๑ เป ๑
 โดกฺขุคฺครํ สจฺจํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ สมถํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ
 ธมฺมํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ ขนฺธํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ ฌายกนํ
 ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ ฐาคู ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ อาหารํ ภาเวติ
 ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ ผสฺสํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ เวทนํ ภาเวติ ๑ เป ๑
 โดกฺขุคฺครํ สณฺณํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ เจตนํ ภาเวติ ๑ เป ๑ โดกฺขุคฺครํ
 จิตฺตํ ภาเวติ นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐจิกฺคานํ ปหานาย ปจฺจมาย ภูมียา
 ปคฺคิยา, วิวิจฺจุจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฺปฏิปทํ
 ทนฺธาภินฺณํ; คสฺมึ สฺมเย ผสฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิม
 ธมฺมา กุสฺสตา. คสฺสเสว โดกฺขุคฺครสฺสํ กุสฺสสฺสํ จิตฺตสฺสํ กตฺตวา ภาวิตฺตวา วิปាកํ
 วิวิจฺจุจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฺปฏิปทํ

ทณฺหาภิณฺณํ สํวณฺตํ; ๑ เป ๑ อนิมิตฺตํ; ๑ เป ๑ อปฺปนฺนํ; คตฺถิํ สมฺเย สสฺสํ
โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

วัสตํ มหานยา

ฉนฺทาทิปเตยฺยสุทฺธิกปฏิบัติปา

[๕๒๙] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยถํ สมฺเย โสภณํ ฌานํ ภาเวติ
นียฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว
กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวํปฏิบัติทํ ทณฺหาภิณฺณํ
ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย สสฺสํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ
ชมฺมา กุสฺสตา. คตฺถิํ โสภณํ สสฺสํ ฌานํ สสฺสํ กตฺตา ภาวิตฺตา
วิปากํ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวํปฏิบัติทํ
ทณฺหาภิณฺณํ สํวณฺตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย สสฺสํ โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๐] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยถํ สมฺเย โสภณํ ฌานํ ภาเวติ
นียฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว
กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวํปฏิบัติทํ ทณฺหาภิณฺณํ
ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย สสฺสํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ
ชมฺมา กุสฺสตา. คตฺถิํ โสภณํ สสฺสํ ฌานํ สสฺสํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปากํ
วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ ทฺวํปฏิบัติทํ
ทณฺหาภิณฺณํ อนิมิตฺตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย สสฺสํ โหติ, ๑ เป ๑
อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๑] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยถํ สมฺเย โสภณํ ฌานํ ภาเวติ
นียฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺติยา, วิวิจฺเจว

เตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๗ เปฯ สุขปฏิปทํ ธิปฺปาภินฺวํ อนิมิตฺตํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ
 วิปาโก ๗ เปฯ สุขปฏิปทํ ธิปฺปาภินฺวํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๗ เปฯ สุขปฏิปทํ
 ธิปฺปาภินฺวํ อปฺปณฺหิตํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺโถ ไหติ,
 ๗ เปฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ๗ เปฯ อิมํ ขมฺมา อพฺยากตา.

นนฺทาทิปเตยฺยสุทฺธิกปฏิบัติปา

นนฺทาทิปเตยฺยสุทฺธิกสุญฺยต

[๕๓๔] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวเต
 นิยฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจํยา ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๗ เปฯ ปจฺจํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ สฺสณฺณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ
 สมฺเย ผลฺโถ ไหติ, ๗ เปฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ๗ เปฯ อิมํ ขมฺมา กุสฺลา.
 คตฺถฺว โตกฺกตฺรํ ฌานํ ฌานํ ฌานํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปํ วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๗ เปฯ ปจฺจํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ สฺสณฺณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ
 สมฺเย ผลฺโถ ไหติ, ๗ เปฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ๗ เปฯ อิมํ ขมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๕] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวเต
 นิยฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจํยา ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๗ เปฯ ปจฺจํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ สฺสณฺณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ
 สมฺเย ผลฺโถ ไหติ, ๗ เปฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ๗ เปฯ อิมํ ขมฺมา กุสฺลา.
 คตฺถฺว โตกฺกตฺรํ ฌานํ ฌานํ ฌานํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปํ วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๗ เปฯ ปจฺจํ ฌานํ อฺปฺสํปชฺช วิหริติ อนิมิตฺตํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ
 สมฺเย ผลฺโถ ไหติ, ๗ เปฯ อวิกฺเขโป ไหติ; ๗ เปฯ อิมํ ขมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๖] กตเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวเต
 นิยฺยานิกํ อปฺยาคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจํยา ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว

กาเมหิ ๑เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหฺรติ สฺถวณคํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยํ; คสฺมิมิ
 สฺมเย ผลฺลํ ไหติ, ๑เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑เป ๑ อิม ฆมฺมา กุสฺสตา.
 คสฺสฺสว โถกฺกตฺตรสฺสํ กุสฺสสฺสํ ฌานสฺสํ กตฺตคา ภาวิตฺตคา วิปํกํ วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหฺรติ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยํ; คสฺมิมิ
 สฺมเย ผลฺลํ ไหติ, ๑เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑เป ๑ อิม ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๓๗] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมิมิ สฺมเย โถกฺกตฺตรํ ฌานํ ภาวิตฺติ
 นิยุยานิกํ อปฺจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิตฺกฺก-
 วิจฺจารนํ วุสฺสมา ๑เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑เป ๑ ตฺติยํ ฌานํ ๑เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ
 ๑เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑เป ๑ ปณฺจมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหฺรติ สฺถวณคํ ฌนฺทาทิ-
 ปฺเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๑เป ๑ สฺถวณคํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยนฺติ วิปํโก ๑เป ๑ สฺถวณคํ
 ฌนฺทาทิปฺเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๑เป ๑ อนิมิตฺตํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยนฺติ วิปํโก ๑เป ๑
 สฺถวณคํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๑เป ๑ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยนฺติ วิปํโก;
 คสฺมิมิ สฺมเย ผลฺลํ ไหติ, ๑เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ; ๑เป ๑ อิม ฆมฺมา
 อพฺยากตา.

ฌนฺทาทิปฺเตยฺยสฺสทฺธิกฺสฺถวณคตา

ปจฺมมคฺคคฺวีปํก

[๕๓๘] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมิมิ สฺมเย โถกฺกตฺตรํ ฌานํ ภาวิตฺติ
 นิยุยานิกํ อปฺจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ฐมฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหฺรติ ทฺกฺกชฺชปฺปิตํ ทนฺทาทิณฺณํ
 สฺถวณคํ ฌนฺทาทิปฺเตยฺยํ; คสฺมิมิ สฺมเย ผลฺลํ ไหติ, ๑เป ๑ อวิกฺเขโป ไหติ;
 ๑เป ๑ อิม ฆมฺมา กุสฺสตา. คสฺสฺสว โถกฺกตฺตรสฺสํ กุสฺสสฺสํ ฌานสฺสํ กตฺตคา
 ภาวิตฺตคา วิปํกํ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหฺรติ

ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ สมฺเย ฆตฺโถ โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมา อพฺยาจกา.

[๕๓๘] กตเม ฆมา อพฺยาจกา? ยตฺถํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ
 สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ สมฺเย ฆตฺโถ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิมํ ฆมา กุสฺสา. คตฺถํ โตกฺกตฺรํ ฆตฺถํ ฆตฺถํ ฆานํ ฆตฺถํ กตฺตฺวา
 ภาวิตฺตฺวา วิปากํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ
 ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ อนิมิตฺตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ สมฺเย ฆตฺโถ โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมา อพฺยาจกา.

[๕๔๐] กตเม ฆมา อพฺยาจกา? ยตฺถํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ
 สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ สมฺเย ฆตฺโถ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
 ๑ เป ๑ อิมํ ฆมา กุสฺสา. คตฺถํ โตกฺกตฺรํ ฆตฺถํ ฆตฺถํ ฆานํ ฆตฺถํ กตฺตฺวา
 ภาวิตฺตฺวา วิปากํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ
 ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ สมฺเย ฆตฺโถ โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ฆมา อพฺยาจกา.

[๕๔๑] กตเม ฆมา อพฺยาจกา? ยตฺถํ สมฺเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวะติ
 นิยุยานิกํ อปจยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิตฺก-
 วจารานํ ฐปฺสฺมา ๑ เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺถํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตฺตํ
 ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญฺจมํ ฌานํ อฺปตฺมปชฺช วิหริติ
 ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ
 ทนฺหาภินฺวํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ วิปากํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏิปทํ ทนฺหาภินฺวํ

สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏฺธิปทํ ทนฺทาทินฺนํ อนินฺนิคฺคํ
 นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาทโก ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏฺธิปทํ ทนฺทาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทา-
 ทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๑ เป ๑ ทุกฺขปฏฺธิปทํ ทนฺทาทินฺนํ อปฺปณฺนิหิตํ นนฺทาทิปเตย-
 ยนฺติ วิปาทโก; คตฺถิํ สมนฺเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑
 อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๔๒] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมนฺเย โดกฺกตฺวํ ฌานํ ภาวตฺติ
 นิยฺยานิกํ อปฺยคฺคานํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ยมฺมียา ปคฺคตฺติยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อปฺปมฺปชฺช วิหริติ ทุกฺขปฏฺธิปทํ จิปปาทินฺนํ
 สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; ๑ เป ๑ สฺสณคํ ทนฺทาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ;
 ๑ เป ๑ สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยํ; ๑ เป ๑ ทุคฺคิยํ ฌานํ
 ๑ เป ๑ คตฺธิยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตฺตุคฺคํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ ๑ เป ๑
 ปณฺจมํ ฌานํ อปฺปมฺปชฺช วิหริติ สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทา-
 ทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๑ เป ๑ สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ
 วิปาทโก ๑ เป ๑ สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ
 ๑ เป ๑ สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ อนินฺนิคฺคํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาทโก ๑ เป ๑
 สฺสณคํ จิปปาทินฺนํ สฺสณคํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ๑ เป ๑ สฺสณคํ
 จิปปาทินฺนํ อปฺปณฺนิหิตํ นนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาทโก; คตฺถิํ สมนฺเย ผลฺโส โหติ,
 ๑ เป ๑ อวิกฺกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๔๓] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมนฺเย โดกฺกตฺวํ ฌานํ ภาวตฺติ
 นิยฺยานิกํ อปฺยคฺคานํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ยมฺมียา ปคฺคตฺติยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อปฺปมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺนิหิตํ นนฺทาทิปเตยฺยํ;
 คตฺถิํ สมนฺเย ผลฺโส โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมํ ชมฺมา
 กุสฺลตา. คตฺถฺลํ โดกฺกตฺตํ กุสฺลํ ฌานํ กตฺตา ภาวิตฺตา วิปาทํ
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อปฺปมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺนิหิตํ

ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๔๔] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะตึ นียฺยานิกํ อปฺจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อฺปตฺตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา. คตฺถฺว โตกฺกตฺตํ กุสฺสํ ฌานํ กตฺตวา ภาวิตฺตวา วิปํกํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อฺปตฺตมฺปชฺช วิหริติ อนิมิตฺตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๔๕] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะตึ นียฺยานิกํ อปฺจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อฺปตฺตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ธมฺมา กุสฺสตา. คตฺถฺว โตกฺกตฺตํ กุสฺสํ ฌานํ กตฺตวา ภาวิตฺตวา วิปํกํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ อฺปตฺตมฺปชฺช วิหริติ สฺสณฺณํ ฉนฺทาทิปเตยฺยํ; คตฺถิํ สมฺเย ผลฺลิตํ โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิเม ธมฺมา อพฺยากตา.

[๕๔๖] กตเม ธมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย โตกฺกตฺตํ ฌานํ ภาวะตึ นียฺยานิกํ อปฺจยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิตฺก- วิจฺจาวานํ อฺปตฺตมา ๑ เป ๑ ทฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตฺตมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺจํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญฺจมํ ฌานํ อฺปตฺตมฺปชฺช วิหริติ อปฺปณฺหิตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ อปฺปณฺหิตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปํโก ๑ เป ๑ อปฺปณฺหิตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๑ เป ๑ อนิมิตฺตํ ฉนฺทาทิปเตยฺยนฺติ

วิปาโก ๗ เป ๗ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺสํ ๗ เป ๗ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา อพฺยาคคา.

[๕๔๗] กตเม ฆมฺมา อพฺยาคคา? ยสฺมึํ สฺมเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวตฺติ นียฺยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทาทิปตฺตํ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา กุสฺสตา. คสฺสฺเสว โตกฺกตฺรํ ฌานํ ฌนฺทาทิปตฺตํ กตฺตคา ภาวตฺตคา วิปาโก วิวิจฺเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทาทิปตฺตํ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา อพฺยาคคา.

[๕๔๘] กตเม ฆมฺมา อพฺยาคคา? ยสฺมึํ สฺมเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวตฺติ นียฺยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทาทิปตฺตํ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา กุสฺสตา. คสฺสฺเสว โตกฺกตฺรํ ฌานํ ฌนฺทาทิปตฺตํ กตฺตคา ภาวตฺตคา วิปาโก วิวิจฺเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ, ทฺกฺชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทาทิปตฺตํ อนิมิตฺตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา อพฺยาคคา.

[๕๔๙] กตเม ฆมฺมา อพฺยาคคา? ยสฺมึํ สฺมเย โตกฺกตฺรํ ฌานํ ภาวตฺติ นียฺยานิกํ อปจฺยคามิํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว กามะหิ ๗ เป ๗ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺมปฺชฺช วิหริติ ทฺกฺชฺชปฺปฏิปทํ ทนฺทาทิปตฺตํ อปฺปณฺนิหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; คสฺมึํ สฺมเย ผลฺโส โหติ, ๗ เป ๗ อวิกฺเขโป โหติ; ๗ เป ๗ อิเม ฆมฺมา กุสฺสตา. คสฺสฺเสว โตกฺกตฺรํ ฌานํ ฌนฺทาทิปตฺตํ กตฺตคา

ภาวิตฺตฺตา วิปํกั วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ
 ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; ศตฺมํ สมเย ฌตฺโถ โหติ,
 ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมे ฌมฺมา อพฺยากตา.

[๕๕๐] กตเม ฌมฺมา อพฺยากตา? ยถฺมํ สมเย โดกฺขตฺร ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจฺยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิตฺกก-
 วิจารานํ ฐปฺตฺมา ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุตฺถํ
 ฌานํ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ ฯ เป ฯ ปญฺจมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ
 ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ
 ทนฺทาทิณฺณํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก ฯ เป ฯ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิ-
 ณฺณํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ
 อนิมนฺตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก ฯ เป ฯ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ อปฺปนฺนํ ฌน-
 ทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ทนฺทาทิณฺณํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตย-
 ยนฺติ วิปาโก; ศตฺมํ สมเย ฌตฺโถ โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ
 อิมे ฌมฺมา อพฺยากตา.

[๕๕๑] กตเม ฌมฺมา อพฺยากตา? ยถฺมํ สมเย โดกฺขตฺร ฌานํ ภาเวติ
 นิยุยานิกํ อปจฺยคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมาย ญฺมียา ปคฺคิยา, วิวิจฺเจว
 กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ ทฺวฺชฺชปฏิปทํ ฌิปปาทิณฺณํ
 อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; ฯ เป ฯ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิ-
 ณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; ฯ เป ฯ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิ-
 ณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ; ฯ เป ฯ ทฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ ฯ เป ฯ จตุตฺถํ ฌานํ
 ฯ เป ฯ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปชฺช วิหริติ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยํ อปฺปนฺนํ ฌน-
 ทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ อปฺปนฺนํ ฌนฺทาทิ-
 ณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก ฯ เป ฯ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ อปฺปนฺนํ ฌน-
 ทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ อนิมนฺตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ
 วิปาโก

ฯ เป ฯ สฺขปฏิปทํ ชิปฺปาภินณํ อปฺปณฺหิตํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ กุสฺลํ ฯ เป ฯ
 สฺขปฏิปทํ ชิปฺปาภินณํ สฺสณฺณํ ฌนฺทาทิปเตยฺยนฺติ วิปาโก; คสฺมึํ สมนฺเย ผลฺโส
 โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา อพฺยาคตา.

[๕๕๒] กตเม ชมฺมา อพฺยาคตา? ยสฺมึํ สมนฺเย โตกฺขุคฺครํ มคฺคํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
 โตกฺขุคฺครํ สติปญฺจจํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ สมนฺมปฺปชานํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
 โตกฺขุคฺครํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ อินฺทริยํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
 โตกฺขุคฺครํ พถํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ โพชฌนํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ
 สจฺจํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ สมนํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ ชมฺมํ
 ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ ชนฺธํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ อายคฺคํ ภาเวติ
 ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ ชาคฺคํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ อาหารํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
 โตกฺขุคฺครํ ผลฺลํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ เวทนํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ
 สณฺณํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ เจตนํ ภาเวติ ฯ เป ฯ โตกฺขุคฺครํ จิตฺตํ
 ภาเวติ นียฺยานิกํ อปฺยาคามํ ทิฏฺฐิจิตฺตานํ ปหานาย ปจฺจมา ย ภูมียา ปคฺคิยา,
 วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจมา ฌานํ อฺปฺสํมฺปชฺช วิหริติ ทฺวํชปฏิปทํ
 ทนฺทาทินณํ ฌนฺทาทิปเตยฺย; คสฺมึํ สมนฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ;
 ฯ เป ฯ อิมํ ชมฺมา กุสฺลตา. คสฺสํเสว โตกฺขุคฺครสฺสํ กุสฺลสฺสํ จิตฺตสฺสํ กตฺตวา
 ภาวิตฺตวา วิปากํ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯ เป ฯ ปจฺจมา ฌานํ อฺปฺสํมฺปชฺช วิหริติ
 ทฺวํชปฏิปทํ ทนฺทาทินณํ สฺสณฺณํ ฯ เป ฯ อนิมิตฺตํ ฯ เป ฯ อปฺปณฺหิตํ
 ฌนฺทาทิปเตยฺย ฯ เป ฯ วิริยาธิปเตยฺย ฯ เป ฯ จิตฺตาธิปเตยฺย ฯ เป ฯ วัมฺสา-
 ธิปเตยฺย; คสฺมึํ สมนฺเย ผลฺโส โหติ, ฯ เป ฯ อวิกฺเขโป โหติ; ฯ เป ฯ อิมํ
 ชมฺมา อพฺยาคตา.

ปจฺจมมคฺควิปาก

วินฺทริยํ โหติ. ๑ เป ๑ เย วา ปน คตฺถิํ สมเย อญฺเฌปี อตฺถิ
ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ชมฺมา; อิมे ชมฺมา อพฺยากตา.

ทุตฺติยาทิมคฺควิปาโก

โตกฺกตฺตวิปาโก

อกุสลวิปากอพฺยากต

อกุสลวิปากปณฺจวิญฺญาณ

[๕๕๖] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมเย อกฺุสฺสํ กมฺมํ กตฺตา
อุปจิตฺตา วิปากํ จกฺขวิญฺญาณํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาตฺถคํ รุปรารมฺมํ;
๑ เป ๑ โสตฺถวิญฺญาณํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาตฺถคํ สทฺถารมฺมํ; ๑ เป ๑
ฆานวิญฺญาณํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาตฺถคํ คนฺธารมฺมํ; ๑ เป ๑ จีวนฺหา-
วิญฺญาณํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาตฺถคํ รตฺถารมฺมํ; ๑ เป ๑ กายวิญฺญาณํ
อุปฺปนฺนํ โหติ ทฺถกฺขตฺถคํ โสจฺจุพฺพารมฺมํ; คตฺถิํ สมเย ผลํได้ โหติ, เวทนา
โหติ, สณฺหา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, ทฺถกฺขํ โหติ, จิตฺตํเล็กคฺคตา
โหติ, มนินฺทริยํ โหติ, ทฺถกฺขินฺทริยํ โหติ, จีวนฺทริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ
สมเย อญฺเฌปี อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ชมฺมา; อิมे ชมฺมา อพฺยากตา.

[๕๕๗] กตโม คตฺถิํ สมเย ผลํได้ โหติ? โย คตฺถิํ สมเย ผลํได้ มุตฺตา
สมมุตฺตา สมมุตฺติคฺคตฺ; อโย คตฺถิํ สมเย ผลํได้ โหติ.

[๕๕๘] กตมา คตฺถิํ สมเย เวทนา โหติ? ยํ คตฺถิํ สมเย ตฺถุขากายวิญ-
ญาณธาตฺถมฺมํสํสํ กายิกํ อตฺถํ กายิกํ ทฺถกฺขํ, กายสมฺมํสํสํ อตฺถํ ทฺถกฺขํ เวทียํ,
กายสมฺมํสํสํ อตฺถํ ทฺถกฺขา เวทนา; อโย คตฺถิํ สมเย เวทนา โหติ. ๑ เป ๑

[๕๕๙] กตมํ ศัสฺมึ สฺมเย ทุกฺขํ โหติ? ยํ ศัสฺมึ สฺมเย กายิกํ อสํผํ กายิกํ ทุกฺขํ, กายสมฺมลสฺสํ อสํผํ ทุกฺขํ เวทียํ, กายสมฺมลสฺสชา อสํผา ทุกฺขา เวทนา; อิทํ ศัสฺมึ สฺมเย ทุกฺขํ โหติ. ฯ เป ฯ

[๕๖๐] กตมํ ศัสฺมึ สฺมเย ทุกฺขินทริยํ โหติ? ยํ ศัสฺมึ สฺมเย กายิกํ อสํผํ กายิกํ ทุกฺขํ, กายสมฺมลสฺสํ อสํผํ ทุกฺขํ เวทียํ, กายสมฺมลสฺสชา อสํผา ทุกฺขา เวทนา; อิทํ ศัสฺมึ สฺมเย ทุกฺขินทริยํ โหติ. ฯ เป ฯ

เย วา ปน ศัสฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุสมฺบุตฺตนา อรูปีโน ชมฺมา; อิเม ชมฺมา อพฺยากตา.

ศัสฺมึ โห ปน สฺมเย จตฺตาโร ชนฺชา โหนฺติ, ทฺวายตฺตานี โหนฺติ, เทว ชาติฺโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, ตฺถินทฺริยานี โหนฺติ, เอโก ผสฺสํ โหติ, ฯ เป ฯ

เอกา กายวิญฺญาณชาติฺ โหติ, เอกํ ชมฺมายคฺฉํ โหติ, เอกา ชมฺมชาติฺ โหติ; เย วา ปน ศัสฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุสมฺบุตฺตนา อรูปีโน ชมฺมา; อิเม ชมฺมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ

[๕๖๑] กตโม ศัสฺมึ สฺมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผสฺสํ เจตนา จิตฺตสฺสํ เสกคฺคตา ชีวิตฺติทฺริยํ; เย วา ปน ศัสฺมึ สฺมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุสมฺบุตฺตนา อรูปีโน ชมฺมา จเปตฺวา เวทนาภกฺขนฺโห จเปตฺวา สฺมยภกฺขนฺโห จเปตฺวา วิญฺญาณภกฺขนฺโห; อยํ ศัสฺมึ สฺมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ

อิเม ชมฺมา อพฺยากตา.

อกุสฺสทวิปากปณฺณจวิญฺญาณานี

อกุสฺสทวิปากมโนชาตุ

[๕๖๒] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? ยสฺมึ สฺมเย อกุสฺสทสฺสํ กมฺมสฺสํ กตคฺคา อุปจิตฺตคา วิปากา มโนชาตุ อฺบุตฺตนา โหติ อฺบุตฺตนา หคฺคา รูปารมฺมณา วา

ฯ เปฯ โฉฏฐพพารมมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศตฺมํ สํเย ฌตฺโต โหติ,
 เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร
 โหติ, อูเพกฺขา โหติ, จิตฺตตฺตํเสกคฺคตา โหติ; มนินฺทริยํ โหติ, อูเพกฺขินฺทริยํ
 โหติ, ฐิตินฺทริยํ โหติ; เย วา ปน ศตฺมํ สํเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุป-
 ปนฺนา อรูปีโน ชมฺมา; อิมे ชมฺมา อพฺยาคตา. ฯ เป ฯ

ศตฺมํ โห ปน สํเย จตฺตาริ ชนฺธา โหติ, ทวายนฺยานิ โหติ, เทว
 ชาติโย โหติ, ตโย อาหารา โหติ, คณินฺทริยานิ โหติ, เขโก ฌตฺโต โหติ,
 ฯ เป ฯ เอกา มโนธาตุ โหติ, เอกํ ชมฺมายคณํ โหติ, เอกา ชมฺมธาตุ โหติ;
 เย วา ปน ศตฺมํ สํเย อญฺเฌปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปปนฺนา อรูปีโน ชมฺมา;
 อิมे ชมฺมา อพฺยาคตา. ฯ เป ฯ

[๕๖๓] กตโม ศตฺมํ สํเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ฌตฺโต เจตนา วิตกฺโก
 วิจาโร จิตฺตตฺตํเสกคฺคตา ฐิตินฺทริยํ; เย วา ปน ศตฺมํ สํเย อญฺเฌปี อคฺคิ
 ปฏิจฺจสมุปปนฺนา อรูปีโน ชมฺมา จเปตฺวา เวทนามกฺขนฺธิ จเปตฺวา สญฺญามกฺขนฺธิ
 จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธิ; อยํ ศตฺมํ สํเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิมे
 ชมฺมา อพฺยาคตา.

อภุสฺสทวิปากา มโนธาตุ

อภุสฺสทวิปากมโนวิญฺญาณธาตุ

[๕๖๔] กตเม ชมฺมา อพฺยาคตา? ยตฺมํ สํเย อภุสฺสทตฺตํ กมฺมตฺตํ กตคฺคา
 อูปจิตคฺคา วิปากา มโนวิญฺญาณธาตุ อูปปนฺนา โหติ อูเพกฺขาสทฺทคฺคา รูปา-
 รมมณา วา ฯ เป ฯ ชมฺมารมมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; ศตฺมํ สํเย
 ฌตฺโต โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก

โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกขา โหติ, จิตตเสกคคตา โหติ; มนินทริย โหติ,
อุเปกขินทริย โหติ, ขัวิตินทริย โหติ; เย วา ปน คตัม สัมเย อณฺเณปี
อตุถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ

คตัม โห ปน สัมเย จตฺตารो ฆนฺธา โหติ, ทฺวายนฺนํ โหติ, เทว
ชาตุโย โหติ, คโย อาหารา โหติ; คัณฺณทฺริยานิ โหติ, เขโก ผสฺโส โหติ,
ฯ เป ฯ เอกา มโนวณฺณชาตุ โหติ, เอกํ ฆมฺมายคณํ โหติ, เอกา ฆมฺมชาตุ
โหติ; เย วา ปน คตัม สัมเย อณฺเณปี อตุถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน
ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ

[๕๖๕] กตโม คตัม สัมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผสฺโส เจตนา วิตฺถโก
วิจาโร จิตตเสกคคตา ขัวิตินทริย; เย วา ปน คตัม สัมเย อณฺเณปี อตุถิ
ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปีโน ฆมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สณฺณกฺขนฺธํ
จเปตฺวา วิณฺณณกฺขนฺธํ; ยํ คตัม สัมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ฯ เป ฯ อิม
ฆมฺมา อพฺยากตา.

อภิสตฺตวิปากา มโนวณฺณชาตุ

วิปากา อพฺยากตา

อเหตุกกิริยาอพฺยากต

กิริยามโนชาตุ

[๕๖๖] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยตัม สัมเย มโนชาตุ อุปฺปนฺนา โหติ
กิริยา เนว กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กมฺมวิปากา อุเปกฺขาตฺตคตา รุปรามมฺณา
วา ฯ เป ฯ โสณฺฑจฺพุพฺพารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตัม สัมเย ผสฺโส

โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อูเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสเดกฺกคฺคา โหติ; มนินฺทริยํ โหติ, อูเปกฺก-
จินฺทริยํ โหติ, ชฺวีตินฺทริยํ โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปปี อตฺถิ
ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฆมฺมา; อิมะ ฆมฺมา อพฺยากตา. ๑ เป ๑

คตฺถิํ โห ปน สมฺเย จตฺตาโร ฆนฺธา โหฺนติ, ทฺวายคฺคานี โหฺนติ, เทว
ชาตฺตโย โหฺนติ, คโย อาหารา โหฺนติ, คฺคณินฺทริยานี โหฺนติ, เอโก ผสฺสได้
โหติ, ๑ เป ๑ เอกา มโนธาคฺ โหติ, เอกํ ฆมฺมายคฺนํ โหติ, เอกา ฆมฺมธาคฺ
โหติ; เย วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปปี อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน
ฆมฺมา; อิมะ ฆมฺมา อพฺยากตา. ๑ เป ๑

[๕๖๗] กตโม คตฺถิํ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผสฺสได้ เจตนา วิตกฺโก
วิจาโร จิตฺตสฺสเดกฺกคฺคา ชฺวีตินฺทริยํ; เย วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปปี อตฺถิ
ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฆมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺหิ จเปตฺวา สณฺเณากฺขนฺหิ
จเปตฺวา วิญฺเณวณฺกฺขนฺหิ; อयํ คตฺถิํ สมฺเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิมะ
ฆมฺมา อพฺยากตา.

กิริยามโนธาคฺ

กิริยามโนวิญฺเณวณฺธาคฺโสมนสฺสสทฺคต

[๕๖๘] กตเม ฆมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย มโนวิญฺเณวณฺธาคฺ อุมฺปฺปนา
โหติ กิริยา เนว กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กัมมวิปากา โสมนสฺสสทฺคตา รูปารมฺมณา
วา ๑ เป ๑ ฆมฺมารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมฺเย ผสฺสได้ โหติ,
เวทนา โหติ, สณฺเณา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตกฺโก โหติ, วิจาโร
โหติ, ปิตฺติ โหติ, สຸขํ โหติ, จิตฺตสฺสเดกฺกคฺคา โหติ; วิริยินฺทริยํ โหติ,

สมาธิทริยัม โหติ, มนินทริยัม โหติ, โสมนัสสันทริยัม โหติ, ฐีวคินทริยัม โหติ; เย
 วา ปน คตัมมึ สมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนฺนา อรูปีนํ ฆมฺมา; อิม
 ฆมฺมา อพฺยากตา.

[๕๖๙] กตโม คตัมมึ สมเย ผลฺโล โหติ? โย คตัมมึ สมเย ผลฺโล มุตฺตา
 สมฺมุตฺตา สมฺมุตฺตคฺคํ; อयํ คตัมมึ สมเย ผลฺโล โหติ. ๑ เป ๑

[๕๗๐] กตมา คตัมมึ สมเย จิตฺตตฺถกคฺคตา โหติ? ยา คตัมมึ สมเย
 จิตฺตตฺถ จิตฺติ ตณฺณจิตฺติ อวฺกุจฺจิตฺติ อวิคฺคาหาโร อวิกฺเขโป อวิคฺคาหฺมานตฺตา, สมโถ
 สมารินทริยัม สมาริพฺพํ; อยํ คตัมมึ สมเย จิตฺตตฺถกคฺคตา โหติ. ๑ เป ๑

[๕๗๑] กตมํ คตัมมึ สมเย วิริยินทริยัม โหติ? โย คตัมมึ สมเย เจตฺตโก
 วิริยารมฺโภ นิภกฺโก ปรภกฺโก, อฺยุยาโม วายาโม, อุตฺตสาโห อุตฺตโสพฺหิ, ถาโม
 จิตฺติ, อตฺถิตฺตปฺรภกฺกตา อนิกฺขิตฺตคฺคณฺทคฺคา อนิกฺขิตฺตคฺครุคฺคา รุตฺตมฺปคฺคาโห, วิริยํ
 วิริยินทริยัม วิริยพฺพํ; อิทํ คตัมมึ สมเย วิริยินทริยัม โหติ.

[๕๗๒] กตมํ คตัมมึ สมเย สมารินทริยัม โหติ? ยา คตัมมึ สมเย จิตฺตตฺถ
 จิตฺติ ตณฺณจิตฺติ อวฺกุจฺจิตฺติ อวิคฺคาหาโร อวิกฺเขโป อวิคฺคาหฺมานตฺตา, สมโถ
 สมารินทริยัม สมาริพฺพํ; อิทํ คตัมมึ สมเย สมารินทริยัม โหติ. ๑ เป ๑. เย วา ปน
 คตัมมึ สมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนฺนา อรูปีนํ ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา
 อพฺยากตา.

คตัมมึ ไซ ปน สมเย จตฺตาโร ฆนฺธา โหนฺติ, ทฺวายคฺคานี โหนฺติ, เทว
 ชาติโย โหนฺติ, คโย อาหารา โหนฺติ, ปณฺจอินทฺริยานี โหนฺติ, เอกโก ผลฺโล
 โหติ, ๑ เป ๑. เอกา มโนวิญฺญาณชาติ โหติ, เอกํ ฆมฺมายคฺคํ โหติ, เอกา
 ฆมฺมชาติ โหติ; เย วา ปน คตัมมึ สมเย อณฺเณมี อคฺคิ ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนฺนา
 อรูปีนํ ฆมฺมา; อิม ฆมฺมา อพฺยากตา. ๑ เป ๑

[๕๗๓] กตโม คตฺถิํ สมฺเย สงฺฆารกฺขณโร โหติ? ผลฺโส เจตนา วิตฺถโก
 วิจาโร ปิํติ จิตฺตสฺสเดกคฺคตา, วิริยิณฺทริยํ สมาริณฺทริยํ ชีวิตฺติณฺทริยํ; เข วา ปน
 คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฐมาฯ สเปตฺวา
 เวทนากฺขณโร สเปตฺวา สณฺเณกฺขณโร สเปตฺวา วิณฺณณกฺขณโร; อโย คตฺถิํ สมฺเย
 สงฺฆารกฺขณโร โหติ. ฯ เป ฯ อิม ฐมา อพฺยากตา.

กิริยา มโนวิณฺณณชาตุ ใสมนสฺสสฺสทคฺคา

กิริยามโนวิณฺณณชาตุอุปฺเปกฺขาสทคฺค

[๕๗๔] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยตฺถิํ สมฺเย มโนวิณฺณณชาตุ
 อุปฺปन्นา โหติ กิริยา เหน กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กมฺมวิปาภา อุปฺเปกฺขาสทคฺคา
 รูปารมฺมณา วา ฯ เป ฯ ฐมารมฺมณา วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิํ สมฺเย
 ผลฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สณฺเณา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ; วิตฺถโก
 โหติ, วิจาโร โหติ, อุปฺเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺสเดกคฺคตา โหติ; วิริยิณฺทริยํ โหติ,
 สมาริณฺทริยํ โหติ, มนินฺทริยํ โหติ, อุปฺเปกฺกิณฺทริยํ โหติ, ชีวิตฺติณฺทริยํ โหติ; เข
 วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา อรูปีโน ฐมา; อิม
 ฐมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ

คตฺถิํ โห ปน สมฺเย จตฺตาโร ฐนฺธา โหณฺติ, ทฺวายนฺนานิ โหณฺติ, เทว
 ชาติโย โหณฺติ, คโย อาหารา โหณฺติ, ปณฺจอินฺทริยานิ โหณฺติ, เอโก ผลฺโส
 โหติ, ฯ เป ฯ เอกา มโนวิณฺณณชาตุ โหติ, เอกํ ฐมายตนํ โหติ, เอกา
 ฐมฺมชาตุ โหติ; เข วา ปน คตฺถิํ สมฺเย อณฺเณปี อคฺคิ ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา
 อรูปีโน ฐมา; อิม ฐมา อพฺยากตา. ฯ เป ฯ

[๕๗๕] กคโม คตฺถิ ตมเย สงฺขารกฺขนฺโห โหติ? ผลฺลิตฺเต เจตนา วิตฺถโก วิจาโร จิตฺตตฺถกคฺคตา, วิริยีนฺทริยํ ตมาชินฺทริยํ ชฺวีคินฺทริยํ; เย วา ปน คตฺถิ ตมเย อณฺเณปปี อคฺคิ ปฏิจฺจตฺมุปฺปนฺนา อรูปีโน ขมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา ตณฺณากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิณฺณวณฺณกฺขนฺธํ; อยํ คตฺถิ ตมเย สงฺขารกฺ-
ขนฺโห โหติ. ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา อพฺยากตา.

กิริยา มโนวิณฺณวณฺณชาตฺถุ อูปฺเภกฺขาสํหคฺคา

อเหตุกา กิริยา อพฺยากตา

สเหตุกกามาวจรกิริยา

[๕๗๖] กคเม ขมฺมา อพฺยากตา? ยตฺถิ ตมเย มโนวิณฺณวณฺณชาตฺถุ อูปฺปนฺนา โหติ กิริยา เนว กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กมฺมวิปากา โสมนตฺตสํหคฺคา ฌาณ-
ตฺมปฺยคฺคา ๑ เป ๑ โสมนตฺตสํหคฺคา ฌาณตฺมปฺยคฺคา ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑ เป ๑
โสมนตฺตสํหคฺคา ฌาณวิปฺยคฺคา ๑ เป ๑ โสมนตฺตสํหคฺคา ฌาณวิปฺยคฺคา
ตตฺตฺตฺตฺต ๑ เป ๑ อูปฺเภกฺขาสํหคฺคา ฌาณตฺมปฺยคฺคา ๑ เป ๑ อูปฺเภกฺขาสํหคฺคา
ฌาณตฺมปฺยคฺคา ตตฺตฺตฺตฺต ๑ เป ๑ อูปฺเภกฺขาสํหคฺคา ฌาณวิปฺยคฺคา ๑ เป ๑
อูปฺเภกฺขาสํหคฺคา ฌาณวิปฺยคฺคา ตตฺตฺตฺตฺต รุปารมฺมณา วา ๑ เป ๑ ขมฺมารมฺมณา
วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ; คตฺถิ ตมเย ผลฺลิตฺเต โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ;
๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา อพฺยากตา. ๑ เป ๑

อโตโก อพฺยากตฺตมฺ ๑ เป ๑ อโทโต อพฺยากตฺตมฺ ๑ เป ๑ อโมโห
อพฺยากตฺตมฺ ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา อพฺยากตา.

อเหตุกา กามาวจรกิริยา

๑ ฉ.อโทโต อพฺยากตฺตมฺ ๑ เป ๑ อิเม ขมฺมา อพฺยากตา

รูปาวจรกิริยา

[๕๗๗] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยถัมมิ สมเย รูปาวจรํ ฌานํ ภาวะติ กิริยํ เหว กุสฺสํ นากุสฺสํ น จ กมฺมวิปากํ ทิฏฐสมฺมุตฺตวิหารํ วิวิจฺเจว กามะหิ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ อุปตฺมปฺชช วิหริติ ปจฺวีกตฺติณํ; คตฺมิมิ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ฐมา อพฺยากตา.

[๕๗๘] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยถัมมิ สมเย รูปาวจรํ ฌานํ ภาวะติ กิริยํ เหว กุสฺสํ นากุสฺสํ น จ กมฺมวิปากํ ทิฏฐสมฺมุตฺตวิหารํ, วิตฺถกวิจฺจารณํ รูปตฺมา ๑ เป ๑ ทุตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ คตฺติยํ ฌานํ ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปจฺมํ ฌานํ ๑ เป ๑ ปญฺจมํ ฌานํ อุปตฺมปฺชช วิหริติ ปจฺวีกตฺติณํ; คตฺมิมิ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ฐมา อพฺยากตา.

รูปาวจรกิริยา

อรูปาวจรกิริยา

[๕๗๙] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยถัมมิ สมเย อรูปาวจรํ ฌานํ ภาวะติ กิริยํ เหว กุสฺสํ นากุสฺสํ น จ กมฺมวิปากํ ทิฏฐสมฺมุตฺตวิหารํ สทฺทพฺโถ รูปตฺตณฺณานํ ตมคิกฺกมา ปฏฺธิตฺตณฺณานํ อคฺคณฺณมา นานคฺคตฺตณฺณานํ อมนตฺติการา อากาธานณฺ-
จายคณตฺตณฺณาสทฺทคํ สุตฺตํ จ ปหานา ๑ เป ๑ จตุตฺถํ ฌานํ อุปตฺมปฺชช วิหริติ; คตฺมิมิ สมเย ผลฺโล โหติ, ๑ เป ๑ อวิกฺเขโป โหติ; ๑ เป ๑ อิมะ ฐมา อพฺยากตา.

[๕๘๐] กตเม ฐมา อพฺยากตา? ยถัมมิ สมเย อรูปาวจรํ ฌานํ ภาวะติ กิริยํ เหว กุสฺสํ นากุสฺสํ น จ กมฺมวิปากํ ทิฏฐสมฺมุตฺตวิหารํ สทฺทพฺโถ

๒. รูปกณฺท

อุทฺทเทส

[๕๘๓] กตเม ชมฺมา อพฺยากตา? กุตฺตากุตฺตานํ ชมฺมานํ วิปกา กามาวจรา
รูปาวจา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา: เวทนากุชนฺโห สณฺเฑากุชนฺโห สงฺขารกุชนฺโห
วิญฺเฌานกุชนฺโห; เย จ ชมฺมา กิริยา เหนว กุตฺตา นากุตฺตา น จ กมฺมวิปกา;
สพฺพํ จ รูปํ, อสงฺขตา จ ขาตุ; อิมะ ชมฺมา อพฺยากตา.

มาติกา

เอกก

[๕๘๔] ตตฺถ กตมํ สพฺพํ รูปํ? จตุตาโร จ มหาภูตา จตุณฺหํ จ
มหาภูตานํ อุปาทาย รูปํ; อิทํ วุจฺจติ สพฺพํ รูปํ.

สพฺพํ รูปํ น เหตุ อเหตุกํ เหตุวิปฺปยุตฺตํ สปัปฺปจฺยํ สงฺขตํ รูปํ^๑ โดถิยํ
สาธวํ ตํโยชนิยํ คนฺถนิยํ โอชนิยํ โยชนิยํ นีวรณิยํ ปราณญฺจํ อุปาทานิยํ
ตํกิตฺเตตํกํ อพฺยากตํ อนารมฺมณํ อเจตตํกํ จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ เหนว วิปากวิปาก-
ชมฺมชมฺมํ อสงฺกิตฺติจฺสงฺกิตฺเตตํกํ น สวิตฺตกฺกตฺตวิจาร์ น อวิตฺตกฺกตฺตวิจารมฺมตฺตํ อวิตฺตกฺกตฺตวิจาร์
น ปิตฺติสทฺทํ น สุขสทฺทํ น อุเปกฺขาสทฺทํ เหนว ทตฺถสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพํ
เหนว ทตฺถสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกํ เหนว อาจยคามินอฺปจยคามิ เหนว เตกฺขนาเตกฺข

๑. ต. รูปิยํ

ปวิคคัม กามาวจรํ นรูปาวจรํ นอรูปาวจรํ ปริยาปนํ โน อปริยาปนํ อนิยคัม
อนิยยานิกัม อูปปนํ นหิ วิณณนาเนหิ วิณณเวยยํ อนิจจํ ชราวากุคัม.

เอวํ เอกวิเชน รูปสงคโห

เอกกัม

ทุก

ทุกิเชน รูปสงคโห:—

- อตุถิ รูปํ อูปาทา, อตุถิ รูปํ โน อูปาทา.
 อตุถิ รูปํ อูปาทินนํ,^๑ อตุถิ รูปํ อนูปาทินนํ.
 อตุถิ รูปํ อูปาทินนูปาทานิยํ, อตุถิ รูปํ อนูปาทินนูปาทานิยํ.
 อตุถิ รูปํ สนิทสฺสณํ, อตุถิ รูปํ อนิทสฺสณํ.
 อตุถิ รูปํ สปปปฏิขมํ, อตุถิ รูปํ อปปปฏิขมํ.
 อตุถิ รูปํ อินทริยํ, อตุถิ รูปํ น อินทริยํ.
 อตุถิ รูปํ มหาภูตํ, อตุถิ รูปํ น มหาภูตํ.
 อตุถิ รูปํ วิณณคฺคิ, อตุถิ รูปํ น วิณณคฺคิ.
 อตุถิ รูปํ จิตฺตสมฺมุจฺจํ, อตุถิ รูปํ น จิตฺตสมฺมุจฺจํ.
 อตุถิ รูปํ จิตฺตสฺสหนุ,^๒ อตุถิ รูปํ น จิตฺตสฺสหนุ.
 อตุถิ รูปํ จิตฺตานุปวิวคฺติ, อตุถิ รูปํ น จิตฺตานุปวิวคฺติ.
 อตุถิ รูปํ อชฺฌคฺคิกํ, อตุถิ รูปํ พาหิรํ.
 อตุถิ รูปํ โอปาริกํ, อตุถิ รูปํ สฺสขมํ.
 อตุถิ รูปํ ทูเร, อตุถิ รูปํ สฺสนฺติเก.

๑ น. อูปาทินนํ

๒ ส. จิตฺตสฺสหนุ

อตุลฺลิจํ ฐํ ญจฺจุตฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น ญจฺจุตฺตํ; อตุลฺลิจํ ฐํ โสถฺตํ ๑ เป ๑
 ฆณฺณํ ๑ เป ๑ จิตฺตํ ๑ เป ๑ กายํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น กายํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ รูปํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น รูปํ; อตุลฺลิจํ ฐํ สทฺทํ ๑ เป ๑
 ฌณฺณํ ๑ เป ๑ รัสสํ ๑ เป ๑ โฉจฺจํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น โฉจฺจํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ ญจฺจุตฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น ญจฺจุตฺตํ; อตุลฺลิจํ ฐํ โสถฺตํ
 ๑ เป ๑ ฆณฺณํ ๑ เป ๑ จิตฺตํ ๑ เป ๑ กายํ; อตุลฺลิจํ ฐํ น
 กายํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ อิตฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น อิตฺตํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ ฐิตฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น ฐิตฺตํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ จิตฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น จิตฺตํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ กายํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น กายํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ วจฺจํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น วจฺจํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ อากาสํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น อากาสํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ อายํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น อายํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ รูปํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น รูปํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ มุทฺตา, อตุลฺลิจํ ฐํ น มุทฺตา.

อตุลฺลิจํ ฐํ กมฺมณฺณํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น กมฺมณฺณํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ อปฺปจฺจํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น อปฺปจฺจํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ สนฺตํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น สนฺตํ.

อตุลฺลิจํ ฐํ ฐรฺตา, อตุลฺลิจํ ฐํ น ฐรฺตา.

อตุลฺลิจํ ฐํ อนิจฺจํ, อตุลฺลิจํ ฐํ น อนิจฺจํ.

อตุถิ รุํ กพพิกาโร อาหาโร, อตุถิ รุํ น กพพิกาโร อาหาโร.

เอวํ ทวิเรน รูปสงฺคโห.

ทุกํ

ติก

ตวิเรน รูปสงฺคโห:-

[๕๘๕] ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ อฺปาทา; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ
อฺปาทา; อตุถิ โน อฺปาทา.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ อฺปาทินฺนํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ อฺปาทินฺนํ;
อตุถิ อนฺปาทินฺนํ.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ อฺปาทินฺนุปาทานิยํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ
อฺปาทินฺนุปาทานิยํ; อตุถิ อนฺปาทินฺนุปาทานิยํ.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ อนิทฺตํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ สนิทฺตํ;
อตุถิ อนิทฺตํ.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ สบฺบญฺญํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ สบฺบญฺญํ;
อตุถิ อสบฺบญฺญํ.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ อินฺทริยํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ อินฺทริยํ;
อตุถิ น อินฺทริยํ.

ยนํ รุํ อชฺฌตฺตํ, ตํ น มหาภูตํ; ยนํ รุํ พาหิรํ, ตํ อตุถิ มหาภูตํ;
อตุถิ น มหาภูตํ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ น วิณฺณตฺติ; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ วิณฺณตฺติ;
อตฺถิ น วิณฺณตฺติ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ
จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; อตฺถิ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ
จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; อตฺถิ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ
จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ; อตฺถิ น จิตฺตตฺตมฺมจฺ्ञานํ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ โอพาริกํ; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ โอพาริกํ;
อตฺถิ สฺจฺจํ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ สฺนฺติเก; ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ ทุเร; อตฺถิ
สฺนฺติเก.

ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ; ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ
อตฺถิ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ วตฺถุ; อตฺถิ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ.

ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ อตฺถิ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ เวทนาย ๑ เป ๑ สฺนฺติเก
๑ เป ๑ เจตนาย ๑ เป ๑ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ; ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ
อตฺถิ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ วตฺถุ; อตฺถิ จกฺขตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ.

ย่นคำ รูป พาหิรํ, คํ สฺนฺติเก ๑ เป ๑ ฆานตฺตมฺมจฺ्ञานํ ๑ เป ๑
ทิวหาตฺตมฺมจฺ्ञานํ ๑ เป ๑ กายตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ. ย่นคำ รูป อชฺฌตฺติกํ, คํ
อตฺถิ กายตฺตมฺมจฺ्ञานํ วตฺถุ; อตฺถิ กายตฺตมฺมจฺ्ञานํ น วตฺถุ. ย่นคำ รูป พาหิรํ,

๑ น. 'อตฺถิ' ติ อิทํ นตฺถิ

คํ ภายตมฺมสํสํสํชาย เวทนาย ํ เป ํ ตณฺณาย ํ เป ํ เจตนาย ํ เป ํ
 ภายวิญญานสํสํ น วตฺตํ; ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ อคฺคิ ภายวิญญานสํสํ
 วตฺตํ; อคฺคิ ภายวิญญานสํสํ น วตฺตํ.

ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ จกฺขตมฺมสํสํสํสํ น ฌารมฺมณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ
 อคฺคิ จกฺขตมฺมสํสํสํสํ ฌารมฺมณํ; อคฺคิ จกฺขตมฺมสํสํสํสํ น ฌารมฺมณํ. ยนฺคํ
 รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ จกฺขตมฺมสํสํชาย เวทนาย ํ เป ํ ตณฺณาย ํ เป ํ เจตนาย
 ํ เป ํ จกฺขวิญญานสํสํ น ฌารมฺมณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ อคฺคิ จกฺขวิญญ-
 านสํสํ ฌารมฺมณํ; อคฺคิ จกฺขวิญญานสํสํ น ฌารมฺมณํ.

ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ โสตตมฺมสํสํสํ ํ เป ํ ฆานตมฺมสํสํสํ ํ เป ํ
 ฐิวดํมฺมสํสํสํ ํ เป ํ ภายตมฺมสํสํสํ น ฌารมฺมณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ
 อคฺคิ ภายตมฺมสํสํสํ ฌารมฺมณํ; อคฺคิ ภายตมฺมสํสํสํ น ฌารมฺมณํ. ยนฺคํ รูปํ
 อชฺฌมคฺคิกํ, คํ ภายตมฺมสํสํชาย เวทนาย ํ เป ํ ตณฺณาย ํ เป ํ เจตนาย
 ํ เป ํ ภายวิญญานสํสํ น ฌารมฺมณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ อคฺคิ
 ภายวิญญานสํสํ ฌารมฺมณํ; อคฺคิ ภายวิญญานสํสํ น ฌารมฺมณํ.

ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ น จกฺขายคณํ; ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ อคฺคิ
 จกฺขายคณํ; อคฺคิ น จกฺขายคณํ. ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ น โสตตมฺมสํ ํ เป ํ
 น ฆานายคณํ ํ เป ํ น ฐิวดํมฺมสํ ํ เป ํ น ภายายคณํ; ยนฺคํ รูปํ
 อชฺฌมคฺคิกํ, คํ อคฺคิ ภายายคณํ; อคฺคิ น ภายายคณํ.

ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ น รูปายคณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ, คํ อคฺคิ รูปายคณํ;
 อคฺคิ น รูปายคณํ. ยนฺคํ รูปํ อชฺฌมคฺคิกํ, คํ น ตทํทายคณํ ํ เป ํ น
 คนฺธายคณํ ํ เป ํ น รตํทายคณํ ํ เป ํ น โฉฏจพฺพายคณํ; ยนฺคํ รูปํ พหิริ,
 คํ อคฺคิ โฉฏจพฺพายคณํ; อคฺคิ น โฉฏจพฺพายคณํ.

ย่นคำ รูป พหิรี, คำ น จกฺขุชาตุ; ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ อตฺถิ จกฺขุชาตุ;
 อตฺถิ น จกฺขุชาตุ. ย่นคำ รูป พหิรี, คำ น โสถฺชาตุ ๆ เป ๆ น ฆานชาตุ
 ๆ เป ๆ น ชิวหาชาตุ ๆ เป ๆ น กายชาตุ; ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ อตฺถิ
 กายชาตุ; อตฺถิ น กายชาตุ.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น รูปชาตุ; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ รูปชาตุ;
 อตฺถิ น รูปชาตุ. ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น สทฺทชาตุ ๆ เป ๆ น กนฺธชาตุ
 ๆ เป ๆ น รสชาตุ ๆ เป ๆ น โสณฺสพฺพชาตุ; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ
 โสณฺสพฺพชาตุ; อตฺถิ น โสณฺสพฺพชาตุ.

ย่นคำ รูป พหิรี, คำ น จกฺขุทฺทริย; ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ อตฺถิ
 จกฺขุทฺทริย; อตฺถิ น จกฺขุทฺทริย. ย่นคำ รูป พหิรี, คำ น โสคติทฺทริย ๆ เป ๆ
 น ฆานิทฺทริย ๆ เป ๆ น ชิวหิทฺทริย ๆ เป ๆ น กายิทฺทริย; ย่นคำ รูป
 อชฺฌตฺตัก, คำ อตฺถิ กายิทฺทริย; อตฺถิ น กายิทฺทริย.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น อิตฺถิทฺทริย; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ
 อิตฺถิทฺทริย; อตฺถิ น อิตฺถิทฺทริย.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น ปุริสิทฺทริย; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ
 ปุริสิทฺทริย; อตฺถิ น ปุริสิทฺทริย.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น ชิวคติทฺทริย; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ
 ชิวคติทฺทริย; อตฺถิ น ชิวคติทฺทริย.

ย่นคำ รูป อชฺฌตฺตัก, คำ น กายวิณฺณตฺติ; ย่นคำ รูป พหิรี, คำ อตฺถิ
 กายวิณฺณตฺติ; อตฺถิ น กายวิณฺณตฺติ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ น วจฺจวิญฺญตฺติ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
วจฺจวิญฺญตฺติ; อตฺถิ น วจฺจวิญฺญตฺติ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ น อากาธชาตฺ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
อากาธชาตฺ; อตฺถิ น อากาธชาตฺ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ น อาโปชาตฺ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
อาโปชาตฺ; อตฺถิ น อาโปชาตฺ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น ดหฺตา; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส ดหฺตา; อตฺถิ รูปสฺส น ดหฺตา.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น มุฑฺตา; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส มุฑฺตา; อตฺถิ รูปสฺส น มุฑฺตา.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น กมฺมณฺณตฺ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส กมฺมณฺณตฺ; อตฺถิ รูปสฺส น กมฺมณฺณตฺ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น อฺปจโย; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส อฺปจโย; อตฺถิ รูปสฺส น อฺปจโย.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น สฺนตฺติ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส สฺนตฺติ; อตฺถิ รูปสฺส น สฺนตฺติ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น ชฺรตฺ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส ชฺรตฺ; อตฺถิ รูปสฺส น ชฺรตฺ.

ยฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ, ตํ รูปสฺส น อนิจฺจตฺ; ยฺหํ รูปํ พาหิรํ, ตํ อตฺถิ
รูปสฺส อนิจฺจตฺ; อตฺถิ รูปสฺส น อนิจฺจตฺ.

ย่นคำ รูป ๑๑๑๑๑๑๑, คำ น กพพิการโ อาหาโร; ย่นคำ รูป พาหิร, คำ ๑๑๑๑
กพพิการโ อาหาโร; ๑๑๑๑ น กพพิการโ อาหาโร.

เขว คิวเรน รูปสังคโ.

คิก

จตุกก

จตุพพิเรน รูปสังคโ:—

[๕๘๖] ย่นคำ รูป อุปาทา, คำ ๑๑๑๑ อุปาทินน; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป
โน ปาทา, คำ ๑๑๑๑ อุปาทินน; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

ย่นคำ รูป อุปาทา, คำ ๑๑๑๑ อุปาทินนุปาทานิ; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป
โน ปาทา, คำ ๑๑๑๑ อุปาทินนุปาทานิ; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

ย่นคำ รูป อุปาทา, คำ ๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป โน ปาทา;
คำ ๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

ย่นคำ รูป อุปาทา, คำ ๑๑๑๑ โอาพาริก; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป โน ปาทา, คำ
๑๑๑๑ โอาพาริก; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

ย่นคำ รูป อุปาทา, คำ ๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป โน ปาทา, คำ
๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

ย่นคำ รูป อุปาทินน, คำ ๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑. ย่นคำ รูป
๑๑๑๑, คำ ๑๑๑๑ ๑๑๑๑; ๑๑๑๑ ๑๑๑๑.

๑. น. โน อุปาทา.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ สํปฺปฏฺธิํ; อคฺคิ อปฺปฏฺธิํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ สํปฺปฏฺธิํ; อคฺคิ อปฺปฏฺธิํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ มหาภูตํ; อคฺคิ น มหาภูตํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ มหาภูตํ; อคฺคิ น มหาภูตํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ โยพาริกํ; อคฺคิ สํขมํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ โยพาริกํ; อคฺคิ สํขมํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ ทูเร; อคฺคิ สํหติเก. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนํ, ตํ อคฺคิ ทูเร; อคฺคิ สํหติเก.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ สนิทสฺสํ; อคฺคิ อนิทสฺสํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ สนิทสฺสํ; อคฺคิ อนิทสฺสํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ สํปฺปฏฺธิํ; อคฺคิ อปฺปฏฺธิํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ สํปฺปฏฺธิํ; อคฺคิ อปฺปฏฺธิํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ มหาภูตํ; อคฺคิ น มหาภูตํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ มหาภูตํ; อคฺคิ น มหาภูตํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ โยพาริกํ; อคฺคิ สํขมํ. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ โยพาริกํ; อคฺคิ สํขมํ.

ยฺหํ รูปํ อุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ ทูเร; อคฺคิ สํหติเก. ยฺหํ รูปํ อนฺอุปาทินฺนูปาทานียํ, ตํ อคฺคิ ทูเร; อคฺคิ สํหติเก.

ยฺหํ รูปํ สํปฺปฏฺธิํ, ตํ อคฺคิ อินฺทริยํ; อคฺคิ น อินฺทริยํ. ยฺหํ รูปํ อปฺปฏฺธิํ, ตํ อคฺคิ อินฺทริยํ; อคฺคิ น อินฺทริยํ.

ย่นคำ รูป สัมปฏิจฺจํ, คํ อตฺถิ มหาภูตํ; อตฺถิ น มหาภูตํ. ย่นคำ รูป
อัมปฏิจฺจํ, คํ อตฺถิ มหาภูตํ; อตฺถิ น มหาภูตํ.

ย่นคำ รูป อินทริยํ, คํ อตฺถิ โอฬาริกํ; อตฺถิ สຸຂຸມ. ย่นคำ รูป น อินทริยํ,
คํ อตฺถิ โอฬาริกํ; อตฺถิ สຸຂຸມ.

ย่นคำ รูป อินทริยํ, คํ อตฺถิ ทูเร; อตฺถิ สຸຂຸມ. ย่นคำ รูป น อินทริยํ,
คํ อตฺถิ ทูเร; อตฺถิ สຸຂຸມ.

ย่นคำ รูป มหาภูตํ, คํ อตฺถิ โอฬาริกํ; อตฺถิ สຸຂຸມ. ย่นคำ รูป น มหาภูตํ,
คํ อตฺถิ โอฬาริกํ; อตฺถิ สຸຂຸມ.

ย่นคำ รูป มหาภูตํ, คํ อตฺถิ ทูเร; อตฺถิ สຸຂຸມ. ย่นคำ รูป น มหาภูตํ,
คํ อตฺถิ ทูเร; อตฺถิ สຸຂຸມ.

ทิจฺຈຸ ສຸຕຸ ມຸຕຸ ວິຼຼຸຼຸຼຸ ຮຸປຸ.

ເວົ້າ ຈຸຕຸພິເສນ ຮຸປຸສຸຂຸມ.

ຈຸຕຸຕຸ

ປຸຸຸຸ

ປຸຸຸຸ ຮຸປຸສຸຂຸມ:—

[๕๗๗] ປຸຸຸຸ ອາໂປຮາຸ ເຕໂຮຮາຸ ວາໂຮຮາຸ; ຍຸຸຸ ຮຸປຸ ອຸປາທາ.

ເວົ້າ ປຸຸຸຸ ຮຸປຸສຸຂຸມ.

ປຸຸຸຸ

นกก

ณพพิเรน รูปสงฺคโห:—

[๕๘๘] จกฺขวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, โสตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, ขานวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, ชิวหา-
วิณฺณเยยฺยํ รูปํ, กายวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, มโนวิณฺณเยยฺยํ รูปํ.

เอวํ ณพพิเรน รูปสงฺคโห.

นกกํ

สตุตฺตก

สตุตฺตวิเรน รูปสงฺคโห:—

[๕๘๙] จกฺขวิณฺณเยยฺยํ รูปํ; โสตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ; ขานวิณฺณเยยฺยํ รูปํ; ชิวหา-
วิณฺณเยยฺยํ รูปํ, กายวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, มโนชาตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, มโนวิณฺณญาณชาตฺต-
วิณฺณเยยฺยํ รูปํ.

เอวํ สตุตฺตวิเรน รูปสงฺคโห.

สตุตฺตกํ

อญฺจก

อญฺจวิเรน รูปสงฺคโห:—

[๕๙๐] จกฺขวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, โสตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, ขานวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, ชิวหา-
วิณฺณเยยฺยํ รูปํ, กายวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, อตฺถิ สํสํมณฺสํ, อตฺถิ ทุคฺคสํมณฺสํ,
มโนชาตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ, มโนวิณฺณญาณชาตฺตวิณฺณเยยฺยํ รูปํ.

เอวํ อญฺจวิเรน รูปสงฺคโห.

อญฺจกํ

นวก

นวกิเรน รูปสงคโห:—

[๕๙๑] จกขุทริยํ โสคิณทริยํ ฆานินทริยํ ฐิวหินทริยํ กายินทริยํ อิตถินทริยํ
ปวิตติณทริยํ ฐีวิตติณทริยํ, ยถจ รูปํ น อินทริยํ.

เอวํ นวกิเรน รูปสงคโห.

นวกํ

ทสก

ทสกิเรน รูปสงคโห:—

[๕๙๒] จกขุทริยํ โสคิณทริยํ ฆานินทริยํ ฐิวหินทริยํ กายินทริยํ อิตถินทริยํ
ปวิตติณทริยํ ฐีวิตติณทริยํ, น อินทริยํ รูปํ อตถิ สปปปฏิฆํ, อตถิ อปปปฏิฆํ.

เอวํ ทสกิเรน รูปสงคโห.

ทสกํ

เอกาทสก

เอกาทสกิเรน รูปสงคโห:—

[๕๙๓] จกขายคณํ โสคายคณํ ฆานายคณํ ฐิวหายคณํ กายายคณํ รูปายคณํ
สตทายคณํ คณขายคณํ วตายคณํ โผฏฐัพพายคณํ, ยถจ รูปํ อนิทถสณํ อปปปฏิฆํ
ขมมายคณปริยาปนํ.

เอวํ เอกาทสกิเรน รูปสงคโห.

เอกาทสกํ

มาติกา

รูปวิภคฺติ

เอกกนิทฺเทศ

[๕๙๔] สัพฺพํ รูปํ น เหตุเมว อเหตุกเมว เหตุวิปฺปยุตฺตเมว ตปฺปจุจฺจเมว
 สงฺขตเมว รูปเมว โตกียเมว สํสวเมว ตํโยชนียเมว คนฺถนียเมว โอชนียเมว
 โยคนียเมว นํวรนียเมว ปฺรามภูจฺจเมว อุปาทานียเมว ตํกิเตตฺถิกเมว อပ္ฺยาगतเมว
 อนารมฺมณเมว อเจตตฺถิกเมว จิตฺตวิปฺปยุตฺตเมว เนว วิปាកนวิปាក ฆมฺมฆมฺมเมว
 อตํกิถิฏฺฐตํกิเตตฺถิกเมว น ตํวิตฺถกตํวิจฺจารเมว น อวิตฺถกตํวิจฺจารมคฺคเมว อวิตฺถก-
 อวิจฺจารเมว น ปิตฺถสํหคคเมว น สํสํหคคเมว น อุปฺเปกฺขาสํหคคเมว เนว ทตฺถสํเนน
 น ภาวนาย ปฬาทพฺพเมว เนว ทตฺถสํเนน น ภาวนาย ปฬาทพฺพเหตุกเมว เนว อาจย-
 คามินอปจยคามิเมว เนว เตกฺขนาเตกฺขเมว ปรีตฺตเมว กามาวจรเมว น รูปาวจรเมว
 น อรูปาวจรเมว ปรียาปนฺนเมว โน อปรียาปนฺนเมว อนียตเมว อนียยานิกเมว
 อุปฺปนํ ฌหิ วิณฺณวณฺเณหิ วิณฺณเวยฺยเมว อนิจฺจุจเมว ชฺรเวทวิภคฺตเมว.

เอวํ เอกวิเรน รูปสงฺคโห.

เอกกนิทฺเทได้

ทุกนิทฺเทศ

อุปาทาภาชนีย

[๕๙๕] กตมํคํ รูปํ อุปาทา? จกฺขายคํ ใต้คายคํ ชานายคํ ชิวฺหายคํ
 กายายคํ, รูปายคํ สทฺทายคํ คนฺธายคํ รสํายคํ, อิตฺถินทฺธิยํ ปรีตฺดินทฺธิยํ
 ชิวฺตฺดินทฺธิยํ, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจวิณฺณคฺคิ, อาภาตฺตภาตฺ, รูปตฺถ ตฺถุตา รูปตฺถ มุทุตา
 รูปตฺถ กมฺมณฺณคฺคา, รูปตฺถ อุปจโย รูปตฺถ สํคคิ, รูปตฺถ ชฺรตา รูปตฺถ
 อนิจฺจุจตา; กพฺพิกาโร อาหาโร.

[๕๙๖] กตมหนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ? ยํ จกฺขํ จคฺขุนํ มหาลูตานิ อูปาทาย
ปฐาโท อคฺคตภาวปริยาปนโน อนิทถฺสโน ตปฺปฏฺธิโส, เยน จกฺขุณา อนิทถฺสเนน
ตปฺปฏฺธิเชน รูปํ สนิทถฺสณํ ตปฺปฏฺธิมํ ปถฺสตี วา, ปถฺสตี วา, ปถฺสตีถฺสตี วา,
ปถฺสเต วา; จกฺขุเปตํ จกฺขายคณฺเปตํ จกฺขุชาตฺตเปตํ จกฺขุทวิยเปตํ โถโกเปตํ
ทวารวเปตํ สมฺมทโทเปตํ ปณฺทวฺเปตํ เขตฺตเปตํ วตฺถุเปตํ เนตฺตเปตํ นยฺนเปตํ
โอริมนฺตวฺเปตํ สฺสณฺโณ คาโมเปตํ; อิทนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ.

[๕๙๗] กตมหนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ? ยํ จกฺขํ จคฺขุนํ มหาลูตานิ อูปาทาย
ปฐาโท อคฺคตภาวปริยาปนโน อนิทถฺสโน ตปฺปฏฺธิโส, ยมฺหิ จกฺขมฺหิ อนิทถฺสณฺมฺหิ
ตปฺปฏฺธิมฺหิ รูปํ สนิทถฺสณํ ตปฺปฏฺธิมํ ปฏฺธิทฺตวฺปิ วา, ปฏฺธิทฺตวฺปิ วา, ปฏฺธิทฺตวฺปิถฺสตี
วา, ปฏฺธิทฺตวฺเป วา; จกฺขุเปตํ จกฺขายคณฺเปตํ จกฺขุชาตฺตเปตํ จกฺขุทวิยเปตํ
โถโกเปตํ ทวารวเปตํ สมฺมทโทเปตํ ปณฺทวฺเปตํ เขตฺตเปตํ วตฺถุเปตํ
เนตฺตเปตํ นยฺนเปตํ โอริมนฺตวฺเปตํ สฺสณฺโณ คาโมเปตํ; อิทนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ.

[๕๙๘] กตมหนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ? ยํ จกฺขํ จคฺขุนํ มหาลูตานิ อูปาทาย
ปฐาโท อคฺคตภาวปริยาปนโน อนิทถฺสโน ตปฺปฏฺธิโส, ยํ จกฺขํ อนิทถฺสณํ ตปฺปฏฺธิมํ
รูปมฺหิ สนิทถฺสณฺมฺหิ ตปฺปฏฺธิมฺหิ ปฏฺธิทฺตวฺปิ วา, ปฏฺธิทฺตวฺปิ วา, ปฏฺธิทฺตวฺปิถฺสตี
วา, ปฏฺธิทฺตวฺเป วา; จกฺขุเปตํ จกฺขายคณฺเปตํ จกฺขุชาตฺตเปตํ จกฺขุทวิยเปตํ
โถโกเปตํ ทวารวเปตํ สมฺมทโทเปตํ ปณฺทวฺเปตํ เขตฺตเปตํ วตฺถุเปตํ เนตฺตเปตํ
นยฺนเปตํ โอริมนฺตวฺเปตํ สฺสณฺโณ คาโมเปตํ; อิทนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ.

[๕๙๙] กตมหนฺตํ รูปํ จกฺขายคณฺ? ยํ จกฺขํ จคฺขุนํ มหาลูตานิ อูปาทาย
ปฐาโท อคฺคตภาวปริยาปนโน อนิทถฺสโน ตปฺปฏฺธิโส, ยํ จกฺขํ นิสฺสํสา ยรูปํ
อวพฺภ จกฺขุสํมณฺสโส อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติถฺสตี วา, อูปปชฺช
วา; ๑ เป ๑ ยํ จกฺขํ นิสฺสํสา ยรูปํ อวพฺภ จกฺขุสํมณฺสสฺสา เวทนา ๑ เป ๑
สณฺณนา ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ จกฺขุวิญฺญาณํ อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา,

อุปฺปชฺชิสฺสํติ วา, อุปฺปชฺชเ วา; ๑ เป ๑ ยํ จกฺขํ นิสฺสําย รูปารมฺมโน
 จกฺขุสฺสํสํสํติ อุปฺปชฺชิ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชิสฺสํติ วา, อุปฺปชฺชเ วา;
 ๑ เป ๑ ยํ จกฺขํ นิสฺสําย รูปารมฺมณา จกฺขุสฺสํสํสํชา เวทนา ๑ เป ๑ สํญญา
 ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ จกฺขุวิณฺณาณํ อุปฺปชฺชิ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชิสฺสํติ
 วา, อุปฺปชฺชเ วา; จกฺขุเปตํ จกฺขายคณฺเปตํ จกฺขุชาตฺตฺเปตํ จกฺขุทฺทริยํเปตํ
 โตโกเปตํ ทวารวเปตํ สํมุทฺโทเปตํ ปณฺทฺรเปตํ เขตฺตฺเปตํ วคฺคฺเปตํ เนตฺตฺเปตํ
 หนนฺเปตํ โอริมนฺคิรฺเปตํ สํญโย คาโมเปตํ; อิทนฺคํ รูปํ จกฺขายคณฺ.

[๖๐๐] กตมฺนํคํ รูปํ โสคฺยคณฺ? ยํ โสคํ จคฺขุนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตํโน สํปฺปฏฺิโฆ, เยเน โสคฺเน อนิทฺตํสํเน
 สํปฺปฏฺิฆเเน สทฺทํ อนิทฺตํนํ สํปฺปฏฺิฆํ สํญิ วา, สํญาติ วา, สํญิสฺสํติ วา,
 สํญเ วา; โสคํเปตํ โสคฺยคณฺเปตํ โสคฺชาตฺตฺเปตํ โสคฺทฺทริยํเปตํ โตโกเปตํ
 ทวารวเปตํ สํมุทฺโทเปตํ ปณฺทฺรเปตํ เขตฺตฺเปตํ วคฺคฺเปตํ โอริมนฺคิรฺเปตํ
 สํญโย คาโมเปตํ; อิทนฺคํ รูปํ โสคฺยคณฺ.

[๖๐๑] กตมฺนํคํ รูปํ โสคฺยคณฺ? ยํ โสคํ จคฺขุนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตํโน สํปฺปฏฺิโฆ, ยมฺหิ โสคฺมฺหิ อนิทฺตํนฺมฺหิ
 สํปฺปฏฺิฆมฺหิ สทฺโท อนิทฺตํโน สํปฺปฏฺิโฆ ปฏฺิหณฺณิ วา, ปฏฺิหณฺณติ วา,
 ปฏฺิหณฺณิสฺสํติ วา, ปฏฺิหณฺเ วา; โสคํเปตํ โสคฺยคณฺเปตํ โสคฺชาตฺตฺเปตํ
 โสคฺทฺทริยํเปตํ โตโกเปตํ ทวารวเปตํ สํมุทฺโทเปตํ ปณฺทฺรเปตํ เขตฺตฺเปตํ
 วคฺคฺเปตํ โอริมนฺคิรฺเปตํ สํญโย คาโมเปตํ; อิทนฺคํ รูปํ โสคฺยคณฺ.

[๖๐๒] กตมฺนํคํ รูปํ โสคฺยคณฺ? ยํ โสคํ จคฺขุนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตํโน สํปฺปฏฺิโฆ, ยํ โสคํ อนิทฺตํนํ สํปฺปฏฺิฆํ
 สทฺทมฺหิ อนิทฺตํนฺมฺหิ สํปฺปฏฺิฆมฺหิ ปฏฺิหณฺณิ วา, ปฏฺิหณฺณติ วา, ปฏฺิหณฺณิสฺสํติ
 วา, ปฏฺิหณฺเ วา; โสคํเปตํ โสคฺยคณฺเปตํ โสคฺชาตฺตฺเปตํ โสคฺทฺทริยํเปตํ

โตโกเปโต ทวารวเปตา สมุทโทเปโต ปณฺทรวเปโต เขตฺตเปโต วคฺคฺตฺตเปโต โอริมนฺ-
คฺตฺตเปโต สฺสญฺโฆ คาโมเปโต; อิทนฺคํ รูปํ โสคายนฺ.

[๒๐๓] กตมฺหํคํ รูปํ โสคายนฺ? ยํ โสคํ จตุณฺหํ มหาภูตานิ อุปาทาย
ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺตโน สํปฺปฏฺธิสฺส, ยํ โสคํ นิสฺสํสา ยํ
อวรพฺภ โสคตฺตมฺมตฺตํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช
วา; ๑ เป ๑ ยํ โสคํ นิสฺสํสา ยํ อวรพฺภ โสคตฺตมฺมตฺตํ เวทนา ๑ เป ๑
สฺสญฺโฆ ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ โสคตฺตมฺมตฺตํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา,
อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช เวทนา; ๑ เป ๑ ยํ โสคํ นิสฺสํสา ยํ อวรพฺภ โสค
ตฺตมฺมตฺตํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช เวทนา;
๑ เป ๑ ยํ โสคํ นิสฺสํสา ยํ อวรพฺภ โสคตฺตมฺมตฺตํ เวทนา ๑ เป ๑ สฺสญฺโฆ
๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ โสคตฺตมฺมตฺตํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ
วา, อุปฺปชฺช เวทนา; โสคตฺตเปโต โสคคายนฺเปโต โสคตฺตวเปตา โสคตฺตนิทฺธิยํเปโต
โตโกเปโต ทวารวเปตา สมุทโทเปโต ปณฺทรวเปโต เขตฺตเปโต วคฺคฺตฺตเปโต โอริมนฺ-
คฺตฺตเปโต สฺสญฺโฆ คาโมเปโต; อิทนฺคํ รูปํ โสคายนฺ.

[๒๐๔] กตมฺหํคํ รูปํ ฆานายคฺนํ? ยํ ฆานํ จตุณฺหํ มหาภูตานิ อุปาทาย
ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺตโน สํปฺปฏฺธิสฺส, เยเน ฆานเน อนิทฺตฺตเน
สํปฺปฏฺธิสฺส คณฺโห อนิทฺตฺตโน สํปฺปฏฺธิสฺส ฆายิ วา, ฆายติ วา, ฆายติสฺสํติ วา, ฆาย
วา; ฆานํเปโต ฆานายคฺนํเปโต ฆานตฺตวเปตา ฆานนิทฺธิยํเปโต โตโกเปโต ทวารว-
เปตา สมุทโทเปโต ปณฺทรวเปโต เขตฺตเปโต วคฺคฺตฺตเปโต โอริมนฺคฺตฺตเปโต สฺสญฺโฆ
คาโมเปโต; อิทนฺคํ รูปํ ฆานายคฺนํ.

[๒๐๕] กตมฺหํคํ รูปํ ฆายคฺนํ? ยํ ฆานํ จตุณฺหํ มหาภูตานิ อุปาทาย,
ปตาโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺตโน สํปฺปฏฺธิสฺส, ยมฺหิ ฆานมฺหิ อนิทฺตฺตมฺหิ
สํปฺปฏฺธิสฺส คณฺโห อนิทฺตฺตโน สํปฺปฏฺธิสฺส ปฏฺธิทฺตติ วา, ปฏฺธิทฺตติ วา,

สปปฏิมาย รตฺถ์ อนิทฺตฺสนํ สปปฏิมํ ตํยิ วา, ตํยติ วา, ตํยิตฺตฺติ วา, ตํเย
วา; ชิวหาเปตฺตา ชิวหายคนฺเปตฺตํ ชิวหาราคฺคฺเปตฺตา ชิวหินฺทริยฺเปตฺตํ โตโกเปตฺโต
ทวาราเปตฺตา ตมฺมุทโทเปตฺโต ปณฺฑรฺเปตฺตํ เขตฺตฺเปตฺตํ วคฺคฺเปตฺตํ โอริมนฺคฺรฺเปตฺตํ สฺสณฺโณ
คาโมเปตฺโต; อิทฺทํ รูปํ ชิวหายคนฺ.

[๒๐๙] กตมฺนํคํ รูปํ ชิวหายคนฺ? ยา ชิวหา จคฺคฺนํ มหฺมฺกฺตฺตํ อุปาทย
ปตฺตาโท อคฺคฺภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสนํ สปปฏิมํ, ยาย ชิวหาย อนิทฺตฺสนาย
สปปฏิมาย รตฺถ์ อนิทฺตฺสนํ สปปฏิมํ ปฏฺิหณฺณิ วา, ปฏฺิหณฺณติ วา, ปฏฺิหณ-
ณิตฺตฺติ วา, ปฏฺิหณฺณเ วา; ชิวหาเปตฺตา ชิวหายคนฺเปตฺตํ ชิวหาราคฺคฺเปตฺตา
ชิวหินฺทริยฺเปตฺตํ โตโกเปตฺโต ทวาราเปตฺตา ตมฺมุทโทเปตฺโต ปณฺฑรฺเปตฺตํ เขตฺตฺเปตฺตํ
วคฺคฺเปตฺตํ โอริมนฺคฺรฺเปตฺตํ สฺสณฺโณ คาโมเปตฺโต; อิทฺทํ รูปํ ชิวหายคนฺ.

[๒๑๐] กตมฺนํคํ รูปํ ชิวหายคนฺ? ยา ชิวหา จคฺคฺนํ มหฺมฺกฺตฺตํ อุปาทย
ปตฺตาโท อคฺคฺภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสนํ สปปฏิมํ, ยา ชิวหา อนิทฺตฺสนา
สปปฏิมาย รตฺถมฺหิ อนิทฺตฺสนมฺหิ สปปฏิมมฺหิ ปฏฺิหณฺณิ วา, ปฏฺิหณฺณติ วา,
ปฏฺิหณฺณิตฺตฺติ วา, ปฏฺิหณฺณเ วา; ชิวหาเปตฺตา ชิวหายคนฺเปตฺตํ ชิวหาราคฺคฺเปตฺตา
ชิวหินฺทริยฺเปตฺตํ โตโกเปตฺโต ทวาราเปตฺตา ตมฺมุทโทเปตฺโต ปณฺฑรฺเปตฺตํ เขตฺตฺเปตฺตํ
วคฺคฺเปตฺตํ โอริมนฺคฺรฺเปตฺตํ สฺสณฺโณ คาโมเปตฺโต; อิทฺทํ รูปํ ชิวหายคนฺ.

[๒๑๑] กตมฺนํคํ รูปํ ชิวหายคนฺ? ยา ชิวหา จคฺคฺนํ มหฺมฺกฺตฺตํ อุปาทย
ปตฺตาโท อคฺคฺภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสนํ สปปฏิมํ, ยํ ชิวหํ นิสฺสํย รตฺถํ อารพฺภ
ชิวหาตมฺมตฺสํโส อฺปปชฺชํ วา, อฺปปชฺชติ วา, อฺปปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปปชฺชเ วา;
ฯ เปฯ ยํ ชิวหํ นิสฺสํย รตฺถํ อารพฺภ ชิวหาตมฺมตฺสํสชา เวทนา, ฯ เปฯ ตณฺเณ
ฯ เปฯ เจตนา ฯ เปฯ ชิวหาวิณฺณณํ อฺปปชฺชํ วา, อฺปปชฺชติ วา, อฺปปชฺชิตฺตฺติ
วา อฺปปชฺชเ วา; ฯ เปฯ ยํ ชิวหํ นิสฺสํย รตฺถารมฺมโณ ชิวหาตมฺมตฺสํโส อฺปปชฺชํ
วา, อฺปปชฺชติ วา, อฺปปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปปชฺชเ วา; ฯ เป ฯ ยํ ชิวหํ นิสฺสํย

รตารมมณา ชิวหาสมุสฺสธฺชา เวทนา ฯ เป ฯ สฺมณฺหา ฯ เป ฯ เจตนา ฯ เป ฯ
 ชิวหาวิณฺณฺยาณํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺชเช วา;
 ชิวหาเปสํ ชิวหายคนฺเปตํ ชิวหาธาตุเปสํ ชิวหินฺทริยฺเปตํ โตโกเปโต ทวารราเปสํ
 สมฺมทฺโทเปโต ปณฺทฺรฺเปตํ เขตฺตํเปตํ วคฺคํเปตํ โอริมนฺคฺรฺเปตํ สฺมณฺโณ
 คาโมเปโต; อิทนฺตํ รูปํ ชิวหายคนฺ.

[๒๑๒] กตมฺนํตํ รูปํ กายายคนฺ? โย กาโย จคฺชนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปสํโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสโน สํปฺปฏฺธิโส, เยน กาเยน อนิทฺตฺสเนน
 สํปฺปฏฺธิเนน โสฏฺจพฺพํ อนิทฺตฺสนํ สํปฺปฏฺธิมํ ฺมุติ วา, ฺมุติ วา, ฺมุติสฺสํติ วา,
 ฺมุเต วา; กาโยเปโต กายายคนฺเปตํ กายธาตุเปสํ กายินฺทริยฺเปตํ โตโกเปโต
 ทวารราเปสํ สมฺมทฺโทเปโต ปณฺทฺรฺเปตํ เขตฺตํเปตํ วคฺคํเปตํ โอริมนฺคฺรฺเปตํ
 สฺมณฺโณ คาโมเปโต; อิทนฺตํ รูปํ กายายคนฺ.

[๒๑๓] กตมฺนํตํ รูปํ กายายคนฺ? โย กาโย จคฺชนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปสํโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสโน สํปฺปฏฺธิโส, ยมฺหิ กายมฺหิ อนิทฺตฺสนมฺหิ
 สํปฺปฏฺธิมฺหิ โสฏฺจพฺพํ อนิทฺตฺสโน สํปฺปฏฺธิโส ปฏฺธิหณฺณิ วา, ปฏฺธิหณฺณิ วา,
 ปฏฺธิหณฺณิสฺสํติ วา, ปฏฺธิหณฺณเ วา; กาโยเปโต กายายคนฺเปตํ กายธาตุเปสํ
 กายินฺทริยฺเปตํ โตโกเปโต ทวารราเปสํ สมฺมทฺโทเปโต ปณฺทฺรฺเปตํ เขตฺตํเปตํ
 วคฺคํเปตํ โอริมนฺคฺรฺเปตํ สฺมณฺโณ คาโมเปโต; อิทนฺตํ รูปํ กายายคนฺ.

[๒๑๔] กตมฺนํตํ รูปํ กายายคนฺ? โย กาโย จคฺชนํ มหาภูตानํ อุปาทาย
 ปสํโท อคฺคภาวปริยาปนฺโน อนิทฺตฺสโน สํปฺปฏฺธิโส, โย กาโย อนิทฺตฺสโน
 สํปฺปฏฺธิโส โสฏฺจพฺพมฺหิ อนิทฺตฺสนมฺหิ สํปฺปฏฺธิมฺหิ ปฏฺธิหณฺณิ วา, ปฏฺธิหณฺณิ วา,
 ปฏฺธิหณฺณิสฺสํติ วา, ปฏฺธิหณฺณเ วา; กาโยเปโต กายายคนฺเปตํ กายธาตุเปสํ
 กายินฺทริยฺเปตํ โตโกเปโต ทวารราเปสํ สมฺมทฺโทเปโต ปณฺทฺรฺเปตํ เขตฺตํเปตํ
 วคฺคํเปตํ โอริมนฺคฺรฺเปตํ สฺมณฺโณ คาโมเปโต; อิทนฺตํ รูปํ กายายคนฺ.

[๒๑๕] กตมหนฺตํ รูปํ กายายคณํ? โย กาโย จคฺขุนํ มหาภูตานิ อูปาทาย
ปฐาโท อคฺคตภาวปริยาปนโน อนิทถฺตโน ตปฺปปฏิโฆ, ยํ กายํ นิสฺสํสา ยโมจฺจพฺพํ
อวรพฺภ กายตมฺมผลฺลํ อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติตฺถติ วา, อูปปชฺชเช วา;
ฯ เป ฯ ยํ กายํ นิสฺสํสา ยโมจฺจพฺพํ อวรพฺภ กายตมฺมผลฺลํชา เวทนา, ฯ เป ฯ ตณฺหา
ฯ เป ฯ เจตนา ฯ เป ฯ กายวิญญาณํ อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติตฺถติ
วา, อูปปชฺชเช วา; ฯ เป ฯ ยํ กายํ นิสฺสํสา ยโมจฺจพฺพารมฺมโน กายตมฺมผลฺลํ
อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติตฺถติ วา, อูปปชฺชเช วา; ฯ เป ฯ ยํ กายํ
นิสฺสํสา ยโมจฺจพฺพารมฺมณา กายตมฺมผลฺลํชา เวทนา ฯ เป ฯ ตณฺหา ฯ เป ฯ เจตนา
ฯ เป ฯ กายวิญญาณํ อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติ วา, อูปปชฺชติตฺถติ วา, อูปปชฺชเช
วา; กาโยเปโส กายายคณํเปคํ กายชาคฺคเปสํ กายินทฺริยํเปคํ โลโกเปโส ทวาร-
เปสํ ตมฺมุทโทเปโส ปณฺทโรเปคํ เขตฺตํเปคํ วคฺคํเปคํ โอริมนคฺคํเปคํ สฺสณฺโณ
คาโมเปโส; อิทฺทคํ รูปํ กายายคณํ.

[๒๑๖] กตมหนฺตํ รูปํ รูปายคณํ? ยํ รูปํ จคฺขุนํ มหาภูตานิ อูปาทาย
วณฺณนิภา ตณฺทถฺตณฺ ติปฺปปฏิฆํ, นีตํ ปีตํ โลหิตํ โอธาคํ กากํ มณฺฑชฺจกํ^๑
หริ หริวณฺณํ อมพฺภกฺขวณฺณํ, ทมฺมํ วสฺสํ อณฺํ อณฺํ อณฺํ ปริมณฺทํ จคฺคุรฺตํ^๒
ณฺพํ อณฺํ อณฺํ โสฬสํ, นินฺนํ ถํ ฌายา ชาตโป ชาโตโก อณฺธกาโร อพฺภา
มฺหิกา ชฺชโม รโห จนฺทมนฺทตฺถตฺถ วณฺณนิภา สฺริยมณฺทตฺถตฺถ^๓ วณฺณนิภา
คารกฺขุปานิ วณฺณนิภา ชาทตมฺมทตฺถตฺถ วณฺณนิภา มณฺธังชฺชคฺคตาเวพฺพิยตฺถ
วณฺณนิภา ชาคฺคปรชฺชตฺถตฺถ วณฺณนิภา; ยํ วา ปณฺณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ
จคฺขุนํ มหาภูตานิ อูปาทาย วณฺณนิภา ตณฺทถฺตณฺ ติปฺปปฏิฆํ; ยํ รูปํ ตณฺทถฺตณฺ
ติปฺปปฏิฆํ จคฺขุนา อนิทถฺตณฺ ติปฺปปฏิฆณ ปสฺสํ วา, ปสฺสํติ วา, ปสฺสํตฺถติ วา,
ปสฺสํเต วา, รูปํเปคํ รูปายคณํเปคํ รูปชาคฺคเปสํ; อิทฺทคํ รูปํ รูปายคณํ.

[๒๑๗] กตมหนฺตํ รูปํ รูปายคณํ? ยํ รูปํ จคฺขุนํ มหาภูตานิ อูปาทาย
วณฺณนิภา ตณฺทถฺตณฺ ติปฺปปฏิฆํ, นีตํ ปีตํ โลหิตํ โอธาคํ กากํ มณฺฑชฺจกํ หริ

๑ น. ม. มณฺฑชฺจกํ ๒ น. ม. จคฺคุรฺตํ ๓ น. ม. สฺริยมณฺทตฺถตฺถ

หริวณฺณํ อมพงฺกุรวณฺณํ, ทังฆิ รตฺถํ อณฺํ ญฺตํ วจฺจํ ปริมณฺทตํ จตุรํ ฌพฺถํ
 อฏฺฐจํ ใสพฺถํ, นิหํ ฌตํ ฉายา อาตโป อาโตโก อนฺธกาโร อพฺภา มหิกา
 ฐโม รโฆ, จนฺทมนฺทตฺตํ วณฺณนิภา สุริยมณฺทตฺตํ วณฺณนิภา คารกฺรฺพานํ
 วณฺณนิภา อาทาสฺมณฺทตฺตํ วณฺณนิภา มณฺธิงฺขมฺคฺตาเวพุริยตฺตํ วณฺณนิภา
 ชาติรฺปรตฺตํ วณฺณนิภา; ยํ วา ปนฺณณมฺบิ อคฺคิ รฺูปํ จคฺคณํ มหาญฺตานํ
 อฺุปาทาย วณฺณนิภา สฺนิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ, ยมฺหิ รฺูปมฺหิ สฺนิตฺตํ ยมฺหิ สฺปฺปฏฺธิ
 จกฺขํ อนฺทิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ ปฏฺธิทฺธวํ วา, ปฏฺธิทฺธวํ วา, ปฏฺธิทฺธวํ วา,
 ปฏฺธิทฺธวํ วา; รฺูปเปคํ รฺูปายคณฺเปคํ รฺูปชาคฺคฺเปคํ; อิทฺทํ รฺูปํ รฺูปายคณฺ.

[๒๑๔] กตมฺหํ รฺูปํ รฺูปายคณฺ? ยํ รฺูปํ จคฺคณํ มหาญฺตานํ อฺุปาทาย
 วณฺณนิภา สฺนิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ, นิตํ ปิตกํ โตหิตกํ โอทาคํ กาทกํ มณฺธเรจฺกํ
 หริ หริวณฺณํ อมพงฺกุรวณฺณํ, ทังฆิ รตฺถํ อณฺํ ญฺตํ วจฺจํ ปริมณฺทตํ จตุรํ
 ฌพฺถํ อฏฺฐจํ ใสพฺถํ, นิหํ ฌตํ ฉายา อาตโป อาโตโก อนฺธกาโร อพฺภา
 มหิกา ฐโม รโฆ, จนฺทมนฺทตฺตํ วณฺณนิภา สุริยมณฺทตฺตํ วณฺณนิภา
 คารกฺรฺพานํ วณฺณนิภา อาทาสฺมณฺทตฺตํ วณฺณนิภา มณฺธิงฺขมฺคฺตาเวพุริยตฺตํ
 วณฺณนิภา ชาติรฺปรตฺตํ วณฺณนิภา; ยํ วา ปนฺณณมฺบิ อคฺคิ รฺูปํ จคฺคณํ
 มหาญฺตานํ อฺุปาทาย วณฺณนิภา สฺนิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ, ยํ รฺูปํ สฺนิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ
 จกฺขมฺหิ อนฺทิตฺตมฺหิ สฺปฺปฏฺธิมฺหิ ปฏฺธิทฺธวํ วา, ปฏฺธิทฺธวํ วา, ปฏฺธิทฺธวํ
 วา, ปฏฺธิทฺธวํ วา; รฺูปเปคํ รฺูปายคณฺเปคํ รฺูปชาคฺคฺเปคํ; อิทฺทํ รฺูปํ
 รฺูปายคณฺ.

[๒๑๕] กตมฺหํ รฺูปํ รฺูปายคณฺ, ยํ รฺูปํ จคฺคณํ มหาญฺตานํ อฺุปาทาย
 วณฺณนิภา สฺนิตฺตํ สฺปฺปฏฺธิ, นิตํ ปิตกํ โตหิตกํ โอทาคํ กาทกํ มณฺธเรจฺกํ
 หริ หริวณฺณํ อมพงฺกุรวณฺณํ, ทังฆิ รตฺถํ อณฺํ ญฺตํ วจฺจํ ปริมณฺทตํ จตุรํ

ฉัพพี อัญจํ ใสฬสํ, นิมนํ ถํ ฉายา ชาตโป ชาโตโก อหฺรกาโร อพฺภา
 มหิกา ฐโม รโห, จนฺทมนฺทตฺตํ วณฺณนิภา สุริยมณฺทตฺตํ วณฺณนิภา
 ตารกรูปานํ วณฺณนิภา อาทาทมนฺทตฺตํ วณฺณนิภา มณฺโณชฺชมุคฺคาเวฬุริยสฺส
 วณฺณนิภา ชาตฺตปรตฺตตฺตํ วณฺณนิภา; ยํ วา ปนฺณณมปี อคฺคิ รูปํ จคฺชนํ
 มหาภูตานิ อุปาทาย วณฺณนิภา สนิทฺสํ สํปฏฺธิมฺ, ยํ รูปํ อารพฺภ จกฺขุ
 นิสฺสํสา ยจฺจุสฺสํมสฺสํโส อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช
 วา; ๗ เป ๗ ยํ รูปํ อารพฺภ จกฺขุ นิสฺสํสา ยจฺจุสฺสํมสฺสํสา เวทนา ๗ เป ๗
 สณฺญา ๗ เป ๗ เจตนา ๗ เป ๗ จกฺขุวิญญาณํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา,
 อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช เวทนา; ๗ เป ๗ ยํรูปารมฺมโน จกฺขุ นิสฺสํสา
 ยจฺจุสฺสํมสฺสํโส อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ วา, อุปฺปชฺช เวทนา;
 ๗ เป ๗ ยํรูปารมฺมณา จกฺขุ นิสฺสํสา ยจฺจุสฺสํมสฺสํสา เวทนา, ๗ เป ๗ สณฺญา
 ๗ เป ๗ เจตนา ๗ เป ๗ จกฺขุวิญญาณํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสํติ
 วา, อุปฺปชฺช เวทนา; รูปํเปคํ รูปายคณํเปคํ รูปชาตฺตเปคํ; อิทํคํ รูปํ รูปายคณํ.

[๒๒๐] กคฺคมนคํ รูปํ สทฺททายคณํ? โย สทฺโท จคฺชนํ มหาภูตานิ อุปาทาย
 อนิทฺสํโส สํปฏฺธิมฺ, เภริสทฺโท มุทฺติงคสทฺโท สงฺขสทฺโท ปณฺวสทฺโท คีตสทฺโท
 วาทิตสทฺโท สมฺมสทฺโท ปาณิสทฺโท, สคฺคคณํ นิคฺโขสสทฺโท ชาคฺชนํ สณฺนิฆาต-
 สทฺโท วาสทฺโท อุกกสทฺโท มนุสฺสสทฺโท อมฺนุสฺสสทฺโท; โย วา ปนฺณณมปี อคฺคิ
 สทฺโท จคฺชนํ มหาภูตานิ อุปาทาย อนิทฺสํโส สํปฏฺธิมฺ, ยํ สทฺทํ อนิทฺสํ
 สํปฏฺธิมฺ โสเคน อนิทฺสํเสน สํปฏฺธิเมว สฺสณิ วา, สฺสณาคิ วา, สฺสณิสฺสํติ วา,
 สฺสเน วา; สทฺโทเปโส สทฺททายคณํเปคํ สทฺทชาตฺตเปคํ; อิทํคํ รูปํ สทฺททายคณํ.

[๒๒๑] กคฺคมนคํ รูปํ สทฺททายคณํ? โย สทฺโท จคฺชนํ มหาภูตานิ อุปาทาย
 อนิทฺสํโส สํปฏฺธิมฺ, เภริสทฺโท มุทฺติงคสทฺโท สงฺขสทฺโท ปณฺวสทฺโท คีตสทฺโท
 วาทิตสทฺโท สมฺมสทฺโท ปาณิสทฺโท สคฺคคณํ นิคฺโขสสทฺโท ชาคฺชนํ สณฺนิฆาตสทฺโท
 วาสทฺโท อุกกสทฺโท มนุสฺสสทฺโท อมฺนุสฺสสทฺโท; โย วา ปนฺณณมปี อคฺคิ

สทฺโท จคุณฺโณ มหาภูตานิ อุปาทาย อนิทฺตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, ยมฺหิ สทฺทมฺหิ
อนิทฺตฺสณฺมฺหิ สปปฏฺฐิสมฺหิ โสคํ อนิทฺตฺสณฺํ สปปฏฺฐิํ ปฏฺฐิหณฺณิ วา, ปฏฺฐิหณฺณคิ
วา, ปฏฺฐิหณฺณิสฺสคิ วา, ปฏฺฐิหณฺณเณ วา; สทฺโทเปโส สทฺททายคณฺเปคํ สทฺททราคุเปสํ;
อิทฺทํ รูปํ สทฺททายคณฺ.

[๖๒๒] กตมฺหํ รูปํ สทฺททายคณฺ? โย สทฺโท จคุณฺโณ มหาภูตานิ อุปาทาย
อนิทฺตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, เภริสทฺโท มุทฺติงคสทฺโท สงฺขสทฺโท ปณฺวสทฺโท คีคสทฺโท
วาทคสทฺโท สมฺมสทฺโท ปาณิสทฺโท สคฺคานํ นิคฺคิโสสทฺโท ฐาตุณฺํ สณฺนิฆาตสทฺโท
วาทสทฺโท อุกกสทฺโท มนุสฺสสทฺโท อมฺนุสฺสสทฺโท; โย วา ปนฺณโณปปี อคฺคิ
สทฺโท จคุณฺโณ มหาภูตานิ อุปาทาย อนิทฺตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, โย สทฺโท อนิทฺตฺสโน
สปปฏฺฐิโฆ โสคมฺหิ อนิทฺตฺสณฺมฺหิ สปปฏฺฐิสมฺหิ ปฏฺฐิหณฺณิ วา, ปฏฺฐิหณฺณคิ วา,
ปฏฺฐิหณฺณิสฺสคิ วา, ปฏฺฐิหณฺณเณ วา; สทฺโทเปโส สทฺททายคณฺเปคํ สทฺททราคุเปสํ;
อิทฺทํ รูปํ สทฺททายคณฺ.

[๖๒๓] กตมฺหํ รูปํ สทฺททายคณฺ? โย สทฺโท จคุณฺโณ มหาภูตานิ อุปาทาย
อนิทฺตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, เภริสทฺโท มุทฺติงคสทฺโท สงฺขสทฺโท ปณฺวสทฺโท คีคสทฺโท
วาทคสทฺโท สมฺมสทฺโท ปาณิสทฺโท สคฺคานํ นิคฺคิโสสทฺโท ฐาตุณฺํ สณฺนิฆาตสทฺโท
วาทสทฺโท อุกกสทฺโท มนุสฺสสทฺโท, อมฺนุสฺสสทฺโท; โย วา ปนฺณโณปปี อคฺคิ
สทฺโท จคุณฺโณ มหาภูตานิ อุปาทาย อนิทฺตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, ยํ สทฺทํ อารพฺภ
โสคํ นิสฺสํสา ยํ สทฺทํ อารพฺภ โสคํ นิสฺสํสา โสคสฺมมฺสฺสํสา เวทฺหา ๑ เป ๑
สณฺเณ ๑ เป ๑ เจตฺหา ๑ เป ๑ โสควิญฺญาณํ อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุป-
ปชฺชติสฺสคิ วา, อุปฺปชฺชเช วา, ๑ เป ๑ ยํ สทฺททรรมฺมโน โสคํ นิสฺสํสา, โสคสฺมมฺสฺสํโส
อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสคิ วา, อุปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑
ยํ สทฺททรรมฺมณา โสคํ นิสฺสํสา โสคสฺมมฺสฺสํสา เวทฺหา ๑ เป ๑ สณฺเณ ๑ เป ๑
เจตฺหา ๑ เป ๑ โสควิญฺญาณํ อุปฺปชฺชติ วา อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติสฺสคิ วา,
อุปฺปชฺชเช วา; สทฺโทเปโส สทฺททายคณฺเปคํ สทฺททราคุเปสํ; อิทฺทํ รูปํ สทฺททายคณฺ.

[๖๒๔] กตมนฺต์ รูปํ คนฺธายคณํ? โย คนฺโห จคฺขุนํ มหาวฺญานํ อุปาทาย
อนิทฺตํโน ตปฺปปฏิโฆ, มุตคนฺโห ตวฺรคนฺโห คจคนฺโห ปคฺตคนฺโห ปุพฺผคนฺโห
ผตคนฺโห อามกคนฺโห วิตฺตคนฺโห ตุคนฺโห ทุคฺคนฺโห; โย วา ปนฺณโณมี อคฺติ
คนฺโห จคฺขุนํ มหาวฺญานํ อุปาทาย อนิทฺตํโน ตปฺปปฏิโฆ, ยํ คนฺธํ อนิทฺตํ
ตปฺปปฏิฆํ ฆาเนน อนิทฺตํเนน ตปฺปปฏิฆေန ฆายิ วา, ฆายติ วา, ฆายิตฺตํติ วา,
ฆาเย วา; คนฺโหเปโส คนฺธายคณเปคํ คนฺธธาตฺเปโส; อิทฺทํ รูปํ คนฺธายคณํ.

[๖๕๕] กตมนต์ รูปิ คนฺธายคณิ? โย คนฺโธ จคฺคณํ มหาภูตานิ อฺปาทาย
อนิหฺตฺสโน สฺปฺปฏฺธิโส, มฺตคนฺโธ ตวฺรคนฺโธ คจคนฺโธ ปตฺตคนฺโธ บุปฺผคนฺโธ
ผตคนฺโธ อามกคนฺโธ วิตฺถคนฺโธ สฺถคนฺโธ ทฺถคนฺโธ; โย วา ปนฺณโณปปี อตฺถิ คนฺโธ
จคฺคณํ มหาภูตานิ อฺปาทาย อนิหฺตฺสโน สฺปฺปฏฺธิโส, ยมฺหิ คนฺธมฺหิ อนิหฺตฺสณฺมฺหิ
สฺปฺปฏฺธิมฺหิ ฆานํ อนิหฺตฺสณํ สฺปฺปฏฺธิมํ ปฏฺธิหณฺณิ วา, ปฏฺธิหณฺณติ วา, ปฏฺธิหณ-
ณิสฺสํติ วา, ปฏฺธิหณฺเน วา; คนฺโธเปโส คนฺธายคณิเปตํ คนฺธชาตฺสเปตํ; อิทฺถํ
รูปิ คนฺธายคณิ.

[๒๒๖] กตมन्दํ รูปํ คนฺธายตฺนํ? โย คนฺโห จตฺตุนํ มหาวฏฺฏานํ อฺปาทาย
อนิทตฺตโน ตปฺปปฏิโม, มุตฺตคนฺโห ตํวคนฺโห ตจฺจคนฺโห ปตฺตคนฺโห ปุပ္ผคนฺโห
ผตฺตคนฺโห อามกคนฺโห วิตฺตคนฺโห ตุฏคนฺโห ทฺถคนฺโห; โย วา ปนฺณโณเปยํ อตฺถิ
คนฺโห จตฺตุนํ มหาวฏฺฏานํ อฺปาทาย อนิทตฺตโน ตปฺปปฏิโม, โย คนฺโห อนิทตฺตโน
ตปฺปปฏิโม ฆานมฺหิ อนิทตฺตณฺมฺหิ ตปฺปปฏิฆมฺหิ ปฏิหณฺณิ วา, ปฏิหณฺณตฺติ วา,
ปฏิหณฺณตฺตติ วา, ปฏิหณฺณเ วา; คนฺโหเปโส คนฺธายคนฺเปตฺตํ คนฺธชาตฺตเปตฺตา;
อิตฺถนฺตํ รูปํ คนฺธายตฺนํ.

[๒๒๗] กตมนฺคํ รูปํ คนฺธายคณฺ? โย คนฺโธ จคฺคณฺ มหาวฺญคานํ อูปาทาย
อนิทถฺตโน ตปฺปปฏิโม, มุตคณฺโธ ตวคณฺโธ คจคณฺโธ ปคฺคคณฺโธ ปุပ္ผคณฺโธ
ผตคณฺโธ อามกคณฺโธ วิตคณฺโธ ตฺคณฺโธ ทคฺคณฺโธ; โย วา ปนฺณโยเปปี อคฺคิ

๑. ผ. ขามคนโง่

๒ น. วิตุตคนโช

คนฺโธ จคฺขุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย อนิทฺตโน ตปฺปวิโม, ยํ คนฺธิ อารพฺภ
 ฆานิ นิสฺสํสา ยานตฺมมฺลฺลํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติตฺตติ วา,
 อฺปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑ ยํ คนฺธิ อารพฺภ ฆานิ นิสฺสํสา ยานตฺมมฺลฺลํ เวทนา
 ๑ เป ๑ ตณฺหา ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ ฆานวิญฺญาณํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ
 วา, อฺปฺปชฺชติตฺตติ วา, อฺปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑ ยํคนฺธารมฺมโน ฆานิ นิสฺสํสา
 ยานตฺมมฺลฺลํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติตฺตติ วา, อฺปฺปชฺชเช วา,
 ๑ เป ๑ ยํคนฺธารมฺมณา ฆานิ นิสฺสํสา ยานตฺมมฺลฺลํ เวทนา ๑ เป ๑ ตณฺหา
 ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ ฆานวิญฺญาณํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติตฺตติ
 วา, อฺปฺปชฺชเช วา; คนฺโธเปโส คนฺธายคนฺเปตํ คนฺธธาตุเปตํ; อิทฺทํ รูปํ
 คนฺธายคนฺ.

[๖๒๘] กตมฺนํคํ รูปํ รตฺถายคนฺ? โย รโส จคฺขุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย
 อนิทฺตโน ตปฺปวิโม, มฺตรโส ขนฺธโร ตจฺรโส ปคฺตรโส ปฺปฺมโร มฺตรโส,
 อมฺพิตํ มฺรํ คิตฺตํ กฏฺกํ โดณิกํ ขาริกํ ตมฺพิตํ กตฺถาโว ตํทํ อตํทํ; โย วา
 ปนฺณโณมี อคฺคิ รโส จคฺขุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย อนิทฺตโน ตปฺปวิโม, ยํ
 รตํ อนิทฺตนํ ตปฺปวิมํ ฆิฏฺหา อนิทฺตนํ ตปฺปวิมํ ตายิ วา, ตายติ วา,
 ตายิตฺตติ วา, ตาย วา; รโสเปโส รตฺถายคนฺเปตํ รตฺถธาตุเปตํ; อิทฺทํ รูปํ
 รตฺถายคนฺ.

[๖๒๙] กตมฺนํคํ รูปํ รตฺถายคนฺ? โย รโส จคฺขุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย
 อนิทฺตโน ตปฺปวิโม, มฺตรโส ขนฺธโร ตจฺรโส ปคฺตรโส ปฺปฺมโร มฺตรโส,
 อมฺพิตํ มฺรํ คิตฺตํ กฏฺกํ โดณิกํ ขาริกํ ตมฺพิตํ กตฺถาโว ตํทํ อตํทํ; โย วา
 ปนฺณโณมี อคฺคิ รโส จคฺขุนํ มหาภูตานิ อฺปาทาย อนิทฺตโน ตปฺปวิโม, ยมฺหิ
 รตฺมฺหิ อนิทฺตนํมฺหิ ตปฺปวิมฺหิ ฆิฏฺหา อนิทฺตนา ตปฺปวิมา ปฺปฺหิณฺณติ วา,
 ปฺปฺหิณฺณติ วา, ปฺปฺหิณฺณติตฺตติ วา, ปฺปฺหิณฺณเว วา; รโสเปโส รตฺถายคนฺเปตํ
 รตฺถธาตุเปตํ; อิทฺทํ รูปํ รตฺถายคนฺ.

[๒๓๐] กตมเหตุ รูปํ รต่ายคนฺ? โย รโต จตุณฺ्हํ มหาภูตานํ อุปาทาย
อนิทตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, มุตฺวโร ฆนฺทโร ติจฺจโร ปคฺคฺคโร ปุพฺผโร ฆตฺตโร,
อมฺพิตํ มรฺรํ คิตฺตํ กฏฺฏํ โถณฺณํ ฆาริกํ ตมฺพิตํ กถาโว ตาทุ อตาทุ; โย วา
ปนฺนโยเปยฺยํ อตฺถิ รโต จตุณฺ्हํ มหาภูตานํ อุปาทาย อนิทตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, โย
รโต อนิทตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ จิหวาย อนิทตฺสนาย สปปฏฺฐิขาย ปฏิหณฺณิ วา,
ปฏิหณฺณยติ วา, ปฏิหณฺณยิตฺตํ วา, ปฏิหณฺณเว วา; รโตเปโต รต่ายคนฺเปตํ
รตฺธาคุเปตํ; อิทฺตํ รูปํ รต่ายคนฺ.

[๒๓๑] กตมเหตุ รูปํ รต่ายคนฺ? โย รโต จตุณฺ्हํ มหาภูตานํ อุปาทาย
อนิทตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ, มุตฺวโร ฆนฺทโร ติจฺจโร ปคฺคฺคโร ปุพฺผโร ฆตฺตโร,
อมฺพิตํ มรฺรํ คิตฺตํ กฏฺฏํ โถณฺณํ ฆาริกํ ตมฺพิตํ กถาโว ตาทุ อตาทุ; โย วา
ปนฺนโยเปยฺยํ อตฺถิ รโต จตุณฺ्हํ มหาภูตานํ อุปาทาย อนิทตฺสโน สปปฏฺฐิโฆ,
ยํ รตํ อารพฺภ จิหวํ นิตฺตํ จิหวาสมฺมุตฺโต อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา,
อุปฺปชฺชิตฺตํ วา, อุปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑ ยํ รตํ อารพฺภ จิหวํ นิตฺตํ
จิหวาสมฺมุตฺตํ เวทนา ๑ เป ๑ ตณฺหา ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ จิหวาวิญฺญาณํ
อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชิตฺตํ วา, อุปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑ ยํ ฐา-
วณฺณํ จิหวํ นิตฺตํ จิหวาสมฺมุตฺโต อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชิตฺตํ
วา, อุปฺปชฺชเช วา; ๑ เป ๑ ยํ ฐาวันณํ จิหวํ นิตฺตํ จิหวาสมฺมุตฺตํ เวทนา
๑ เป ๑ ตณฺหา ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ จิหวาวิญฺญาณํ อุปฺปชฺชติ วา,
อุปฺปชฺชติ วา, อุปฺปชฺชิตฺตํ วา, อุปฺปชฺชเช วา; รโตเปโต รต่ายคนฺเปตํ
รตฺธาคุเปตํ; อิทฺตํ รูปํ รต่ายคนฺ.

[๒๓๒] กตมเหตุ รูปํ อิตฺถินทฺธิยํ? ยํ อิตฺถิยา อิตฺถิตฺถํ อิตฺถินมิตฺตํ
อิตฺถิกุคฺคํ อิตฺถากุโป อิตฺถิกุคฺคํ อิตฺถิกาโว;^๒ อิทฺตํ รูปํ อิตฺถินทฺธิยํ.

๑ น. อิตฺถิกุคฺคํ

๒ น. อิตฺถิกาโว

[๒๓๓.] กตมํ รุปํ ปริตฺธิทฺธิยํ? ยํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ ปริตฺตํ; อิทํ รุปํ ปริตฺธิทฺธิยํ.

[๒๓๔.] กตมํ รุปํ ชฺวีตฺธิทฺธิยํ? โย เตจํ รุปํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ ชฺวีตํ; อิทํ รุปํ ชฺวีตฺธิทฺธิยํ.

[๒๓๕.] กตมํ รุปํ กายวิภคฺติ? ยา กุสฺสจฺจํ วา อกุสฺสจฺจํ วา อพฺยาภจฺจํ วา อภิภคฺติ วา ปฏิภคฺติ วา อาโตนคฺติ วา วิโตนคฺติ วา สมนคฺติ วา ปตฺตาเรนคฺติ วา กายคฺติ กมฺภนา สมนคฺติ สมนคฺติ วิภคฺติ วิภคฺติ วิภคฺติ วิภคฺติ; อิทํ รุปํ กายวิภคฺติ.

[๒๓๖.] กตมํ รุปํ วจฺวิภคฺติ? ยา กุสฺสจฺจํ วา อกุสฺสจฺจํ วา อพฺยาภจฺจํ วา วาจา คีรา พฺยปโป อทฺธิทฺธิยํ ไชโล ไชลคฺติ วาจา วจฺเจทฺธิ; อโย วจฺเจทฺธิ วาจา; ยา คาย วาจา วิภคฺติ วิภคฺติ วิภคฺติ; อิทํ รุปํ วจฺวิภคฺติ.

[๒๓๗.] กตมํ รุปํ อากาธคฺติ? โย อากาธํ อากาธคฺติ, อโย อโยคฺติ, วิวโร วิวโรคฺติ, อโยคฺติ อโยคฺติ; อิทํ รุปํ อากาธคฺติ.

[๒๓๘.] กตมํ รุปํ รูปคฺติ ดหฺตา? ยา รูปคฺติ ดหฺตา ดหฺตา; อิทํ รุปํ รูปคฺติ ดหฺตา.

[๒๓๙.] กตมํ รุปํ รูปคฺติ มุทฺตา? ยา รูปคฺติ มุทฺตา มุทฺตา; อิทํ รุปํ รูปคฺติ มุทฺตา.

[๒๔๐.] กตมํ รุปํ รูปคฺติ กมฺภคฺติ? ยา รูปคฺติ กมฺภคฺติ กมฺภคฺติ กมฺภคฺติ; อิทํ รุปํ รูปคฺติ กมฺภคฺติ.

[๒๔๑.] กตมํ รุปํ รูปคฺติ อปฺโย? โย อปฺโย อปฺโย, โย รูปคฺติ อปฺโย; อิทํ รุปํ รูปคฺติ อปฺโย.

[๖๔๒] กตมเหตุ รูปํ รูปสฺส ตฺนคฺติ? โย รูปสฺส อูปจโย, ได้ รูปสฺส ตฺนคฺติ; อิทํเหตุ รูปํ รูปสฺส ตฺนคฺติ.

[๖๔๓] กตมเหตุ รูปํ รูปสฺส ชรตา? ยา รูปสฺส ชรา ชีรณา ชนฺทิจํ ปาติจํ วตฺตคฺจตา, อายุโน ตํหานิ อินฺทริยานํ ปริพาโก; อิทํเหตุ รูปํ รูปสฺส ชรตา.

[๖๔๔] กตมเหตุ รูปํ รูปสฺส อนิจฺจตา? โย รูปสฺส จโย วโย เภโท ปริภโต อนิจฺจตา อนฺตรธานํ; อิทํเหตุ รูปํ รูปสฺส อนิจฺจตา.

[๖๔๕] กตมเหตุ รูปํ กพฺพิกาโร อาหาโร? โอทโน กุมฺมาโส ตฺตฺตฺ มจฺโง มํถํ ชีวํ ทริ, ตปฺปํ นวณฺทํ เคถํ มชฺ ฌาณิตํ; ยํ วา ปนฺณณมฺบี อตฺถิ รูปํ, ยมฺหิ ยมฺหิ ชนฺปะเท เคถํ เคถํ ตฺตฺตานํ มุชาตฺธิยํ ทนฺตฺวิชาทํ คตฺตฺโฆหรณฺยํ กุจฺฉิวิคฺคณฺณํ, ยาย โอชาย ตฺตฺตา ยาเปเนติ; อิทํเหตุ รูปํ กพฺพิกาโร อาหาโร.

อิทํเหตุ รูปํ อูปาทา.

อูปาทาภาชนียํ

รูปกณฺเฑ ปจฺมภาณวารํ

[๖๔๖] กตมเหตุ รูปํ โน อูปาทา? โยจฺจพฺพายคณํ อาโปธาคุ.

[๖๔๗] กตมเหตุ รูปํ โยจฺจพฺพายคณํ? ปจฺจวํธาคุ เตโธธาคุ วาโยธาคุ กกฺขทํ มุทฺทํ ตฺนทํ มรุตํ สฺสขตฺตมฺมสฺสํ ทกฺขตฺตมฺมสฺสํ ครุกํ ดหฺกํ; ยํ โยจฺจพฺพํ อนิทฺตฺตํ ตปฺปปฏิฆํ กาเยน อนิทฺตฺตฺเนน ตปฺปปฏิฆเณ ภุติ วา, มุตฺติ วา, มุตฺติตฺตฺติ วา, มุเต วา; โยจฺจพฺพโอบาโต โยจฺจพฺพายคณํเปตํ โยจฺจพฺพธาคุเปตํ; อิทํเหตุ รูปํ โยจฺจพฺพายคณํ.

[๒๔๘] กตมนฺตํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ? ปจฺวีธฺวาคฺ เตะโธธฺวาคฺ วาโยธฺวาคฺ, กกฺขฬํ มุทุกํ สณฺทํ ฌรุตํ สฺขตฺตมฺมตฺตํ ทฺกฺขตฺตมฺมตฺตํ ฌรูกํ ตฺหุกํ; ยมฺหิ โสฏฺฐพฺพมฺหิ อนิทฺตฺตณฺมฺหิ สฺบปฺปฏิขมฺหิ กาโย อนิทฺตฺตโน สฺบปฺปฏิโฆ ปฺฏิหณฺณิ วา, ปฺฏิหณฺณติ วา, ปฺฏิหณฺณิตฺตฺติ วา, ปฺฏิหณฺณเณ วา; โสฏฺฐพฺพโปกฺเปโต โสฏฺฐพฺพายคณฺเปตํ โสฏฺฐพฺพธฺวาคฺเปตํ; อิทฺทํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ.

[๒๔๙] กตมนฺตํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ? ปจฺวีธฺวาคฺ เตะโธธฺวาคฺ วาโยธฺวาคฺ, กกฺขฬํ มุทุกํ สณฺทํ ฌรุตํ สฺขตฺตมฺมตฺตํ ทฺกฺขตฺตมฺมตฺตํ ฌรูกํ ตฺหุกํ; โย โสฏฺฐพฺพโปกฺ อนิทฺตฺตโน สฺบปฺปฏิโฆ กายมฺหิ อนิทฺตฺตณฺมฺหิ สฺบปฺปฏิขมฺหิ ปฺฏิหณฺณิ วา, ปฺฏิหณฺณติ วา, ปฺฏิหณฺณิตฺตฺติ วา, ปฺฏิหณฺณเณ วา; โสฏฺฐพฺพโปกฺเปโต โสฏฺฐพฺพ- พายคณฺเปตํ โสฏฺฐพฺพธฺวาคฺเปตํ; อิทฺทํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ.

[๒๕๐] กตมนฺตํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ? ปจฺวีธฺวาคฺ เตะโธธฺวาคฺ วาโยธฺวาคฺ, กกฺขฬํ มุทุกํ สณฺทํ ฌรุตํ สฺขตฺตมฺมตฺตํ ทฺกฺขตฺตมฺมตฺตํ ฌรูกํ ตฺหุกํ; ยํ โสฏฺฐพฺพํ อารพฺก กายํ นิตฺตํ กายตฺตมฺมตฺโต อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปฺปชฺชเณ วา; ๑ เป ๑ ยํ โสฏฺฐพฺพํ อารพฺก กายํ นิตฺตํ กายตฺตมฺมตฺตํ เวทนา ๑ เป ๑ สณฺณ ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ กายวิญฺญาณํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปฺปชฺชเณ วา; ๑ เป ๑ ยํ โสฏฺฐพฺพารมฺมโน กายํ นิตฺตํ กายตฺตมฺมตฺโต อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปฺปชฺชเณ วา; ๑ เป ๑ ยํ โสฏฺฐพฺพารมฺมณา กายํ นิตฺตํ กายตฺตมฺมตฺตํ เวทนา ๑ เป ๑ สณฺณ ๑ เป ๑ เจตนา ๑ เป ๑ กายวิญฺญาณํ อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชติ วา, อฺปฺปชฺชิตฺตฺติ วา, อฺปฺปชฺชเณ วา; โสฏฺฐพฺพโปกฺเปโต โสฏฺฐพฺพายคณฺเปตํ โสฏฺฐพฺพธฺวาคฺเปตํ; อิทฺทํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายคณฺ.

[๒๕๑] กตมนฺตํ รูปํ ธาโปธฺวาคฺ? ยํ ธาโป ธาโปคตํ, ตินฺโห ตินฺหคตํ พนฺชนคตํ รูปตฺตํ; อิทฺทํ รูปํ ธาโปธฺวาคฺ.

อิทฺทํ รูปํ โนอุปาทา

[๒๕๒] กตมเหตุ รูปํ อุปาทินนํ? จกฺขายคณํ โถศายคณํ ฆณายคณํ
 ชีวฺหายคณํ กายายคณํ, อิตฺถินทฺริยํ ปฺริตฺถินทฺริยํ ชีวิตฺถินทฺริยํ; ยํ วา ปนณณมฺปิ
 อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคณํ คนฺธายคณํ รสฺสายคณํ โสณฺฑสพฺพายคณํ,
 อากาสธาคู อโปธาคู, รูปสฺสํ อฺปฺจโย รูปสฺสํ สณฺคตฺติ, กพฺพิกาโร อหาโร;
 อิทนํคํ รูปํ อุปาทินนํ.

[๒๕๓] กตมเหตุ รูปํ อนุปาทินนํ? สทฺทฺทายคณํ กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺถินคฺคิ,
 รูปสฺสํ สทฺทฺทาคู รูปสฺสํ มฺหุทฺทาคู รูปสฺสํ กมฺมณฺณคฺคิ รูปสฺสํ ชรฺตาคู รูปสฺสํ
 อนิจฺจาคู; ยํ วา ปนณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคณํ
 คนฺธายคณํ รสฺสายคณํ โสณฺฑสพฺพายคณํ, อากาสธาคู อโปธาคู, รูปสฺสํ อฺปฺจโย
 รูปสฺสํ สณฺคตฺติ, กพฺพิกาโร อหาโร; อิทนํคํ รูปํ อนุปาทินนํ.

[๒๕๔] กตมเหตุ รูปํ อุปาทินนฺปาทานิยํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ,
 อิตฺถินทฺริยํ ปฺริตฺถินทฺริยํ ชีวิตฺถินทฺริยํ; ยํ วา ปนณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺสํ กตฺตคา
 รูปายคณํ คนฺธายคณํ รสฺสายคณํ โสณฺฑสพฺพายคณํ, อากาสธาคู อโปธาคู, รูปสฺสํ
 อฺปฺจโย รูปสฺสํ สณฺคตฺติ, กพฺพิกาโร อหาโร; อิทนํคํ รูปํ อุปาทินนฺปาทานิยํ.

[๒๕๕] กตมเหตุ รูปํ อนุปาทินนฺปาทานิยํ? สทฺทฺทายคณํ; กายวิณฺณคฺคิ
 วจฺจิตฺถินคฺคิ, รูปสฺสํ สทฺทฺทาคู รูปสฺสํ มฺหุทฺทาคู รูปสฺสํ กมฺมณฺณคฺคิ รูปสฺสํ ชรฺตาคู
 รูปสฺสํ อนิจฺจาคู; ยํ วา ปนณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคณํ
 คนฺธายคณํ รสฺสายคณํ โสณฺฑสพฺพายคณํ, อากาสธาคู อโปธาคู, รูปสฺสํ อฺปฺจโย
 รูปสฺสํ สณฺคตฺติ, กพฺพิกาโร อหาโร; อิทนํคํ รูปํ อนุปาทินนฺปาทานิยํ.

[๒๕๖] กตมเหตุ รูปํ สนิทสฺสํ? รูปายคณํ; อิทนํคํ รูปํ สนิทสฺสํ.

[๒๕๗] กตมเหตุ รูปํ อนิทสฺสํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อหาโร;
 อิทนํคํ รูปํ อนิทสฺสํ.

[๒๕๘] กตมํหํ รูปํ ๑ปฺปฏฺธิมํ? จกฺขายคณํ โถศายคณํ ฆณายคณํ ชิวฺหายคณํ กายายคณํ, รูปายคณํ สทฺทายคณํ คณฺธายคณํ รสํายคณํ โสณฺฑํสพฺพายคณํ; อิทํหํ รูปํ ๑ปฺปฏฺธิมํ.

[๒๕๙] กตมํหํ รูปํ ๑ปฺปฏฺธิมํ? อิตฺถินทฺริยํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ ๑ปฺปฏฺธิมํ.

[๒๖๐] กตมํหํ รูปํ อินทฺริยํ? จกฺขณฺทฺริยํ โถศณฺทฺริยํ ฆณินทฺริยํ ชิวฺหินทฺริยํ กายินทฺริยํ, อิตฺถินทฺริยํ ปุริสินทฺริยํ ชิวฺติณทฺริยํ; อิทํหํ รูปํ อินทฺริยํ.

[๒๖๑] กตมํหํ รูปํ น อินทฺริยํ? รูปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ น อินทฺริยํ.

[๒๖๒] กตมํหํ รูปํ มหาภูตํ? โสณฺฑํสพฺพายคณํ อาโปธาคู; อิทํหํ รูปํ มหาภูตํ.

[๒๖๓] กตมํหํ รูปํ น มหาภูตํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ น มหาภูตํ.

[๒๖๔] กตมํหํ รูปํ วิณฺณคฺติ? กายวิณฺณคฺติ วจฺจวิณฺณคฺติ; อิทํหํ รูปํ วิณฺณคฺติ.

[๒๖๕] กตมํหํ รูปํ น วิณฺณคฺติ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร. อิทํหํ รูปํ น วิณฺณคฺติ.

[๒๖๖] กตมํหํ รูปํ จิตฺตสํมุจฺจํ? กายวิณฺณคฺติ วจฺจวิณฺณคฺติ; ยํ วา ปณณฺณมฺปิ อตฺถิ รูปํ จิตฺตํ จิตฺตเหตุกํ จิตฺตสํมุจฺจํ, รูปายคณํ สทฺทายคณํ คณฺธายคณํ รสํายคณํ โสณฺฑํสพฺพายคณํ, อาภาสธาคู อาโปธาคู, รูปสฺสํ สทฺทาคู รูปสฺสํ

มุกฺคา รูปสฺส กมฺมณฺเณตา รูปสฺส อุปจโย รูปสฺส ตฺนคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร;
อิทฺทํ รูปํ จิตฺตสมฺภูจฺานํ.

[๖๖๘] กตฺตมฺทํ รูปํ น จิตฺตสมฺภูจฺานํ? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กายายคณํ,
อิตฺถินทฺริยํ ปฺริตฺถินทฺริยํ ชีวิตฺถินทฺริยํ, รูปสฺส ชรตา รูปสฺส อนิจุจตา; ยํ วา
ปนฺณณมฺปิ อคฺติ รูปํ น จิตฺตํ น จิตฺตเหตุกํ น จิตฺตสมฺภูจฺานํ, รูปายคณํ
ตฺททายคณํ คณฺชายคณํ รตฺถายคณํ โผฏจฺพพายคณํ, อากาธชาคุ อาโปธชาคุ, รูปสฺส
ตฺหตา รูปสฺส มุกฺคา รูปสฺส กมฺมณฺเณตา, รูปสฺส อุปจโย รูปสฺส ตฺนคฺติ,
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺทํ รูปํ น จิตฺตสมฺภูจฺานํ.

[๖๖๙] กตฺตมฺทํ รูปํ จิตฺตสฺส, กายวิณฺณคฺติ วจฺีวิณฺณคฺติ; อิทฺทํ รูปํ
จิตฺตสฺส.

[๖๗๐] กตฺตมฺทํ รูปํ น จิตฺตสฺส? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺทํ รูปํ น จิตฺตสฺส.

[๖๗๑] กตฺตมฺทํ รูปํ จิตฺตานุปริวดฺติ? กายวิณฺณคฺติ วจฺีวิณฺณคฺติ; อิทฺทํ
รูปํ จิตฺตานุปริวดฺติ.

[๖๗๒] กตฺตมฺทํ รูปํ น จิตฺตานุปริวดฺติ? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺทํ รูปํ น จิตฺตานุปริวดฺติ.

[๖๗๓] กตฺตมฺทํ รูปํ อชฺณคฺติกํ? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กายายคณํ; อิทฺทํ
รูปํ อชฺณคฺติกํ.

[๖๗๔] กตฺตมฺทํ รูปํ พาหิรํ? รูปายคณํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺทํ
รูปํ พาหิรํ.

[๖๗๔] กตมนฺตํ รูปํ โยพาริกํ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ โยจฺจุพฺพายคณฺ;
อิทฺทคณฺ รูปํ โยพาริกํ.

[๖๗๕] กตมนฺตํ รูปํ สุตฺตํ? อิตฺถินฺทริยํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร;
อิทฺทคณฺ รูปํ สุตฺตํ.

[๖๗๖] กตมนฺตํ รูปํ ทูเร? อิตฺถินฺทริยํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺทคณฺ
รูปํ ทูเร.

[๖๗๗] กตมนฺตํ รูปํ ฌนฺตฺติเก? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ โยจฺจุพฺพายคณฺ; อิทฺทคณฺ
รูปํ ฌนฺตฺติเก.

[๖๗๘] กตมนฺตํ รูปํ จกฺขุสํมณฺตํ วตฺถุ? จกฺขายคณฺ; อิทฺทคณฺ รูปํ
จกฺขุสํมณฺตํ วตฺถุ.

[๖๗๙] กตมนฺตํ รูปํ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ? โสคฺทายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺทคณฺ รูปํ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ.

[๖๘๐] กตมนฺตํ รูปํ จกฺขุสํมณฺตํชาเย เวทนาย ๑ เป ๑ สณฺเณาย ๑ เป ๑
เจตนาย ๑ เป ๑ จกฺขุวิญฺญาณํ วตฺถุ? จกฺขายคณฺ; อิทฺทคณฺ รูปํ จกฺขุวิญ-
ญาณํ วตฺถุ.

[๖๘๑] กตมนฺตํ รูปํ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ? โสคฺทายคณฺ ๑ เป ๑
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺทคณฺ รูปํ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ.

[๖๘๒] กตมนฺตํ รูปํ โสคํมณฺตํ ๑ เป ๑ ฆานํมณฺตํ ๑ เป ๑
ชีวหาณํมณฺตํ ๑ เป ๑ กายํมณฺตํ วตฺถุ? กายายคณฺ; อิทฺทคณฺ รูปํ กาย-
มณฺตํ วตฺถุ.

[๖๘๓] กตมนฺตํ รูปํ กายํมณฺตํ น วตฺถุ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺทคณฺ รูปํ กายํมณฺตํ น วตฺถุ.

[๒๘๔] กตมเหตุ รูป กายตมมุตตตตตต เวทนาย ๑ เป ๑ ตณณาย ๑ เป ๑ เจตณาย ๑ เป ๑ กายวิญญาณตตต วตถุ? กายายคณิ; อิทนคิ รูป กายวิญญาณตตต วตถุ.

[๒๘๕] กตมเหตุ รูป กายวิญญาณตตต น วตถุ? จกขายคณิ ๑ เป ๑ กพพิการอ อาหาโร; อิทนคิ รูป กายวิญญาณตตต น วตถุ.

[๒๘๖] กตมเหตุ รูป จกขตมมุตตตตตต อารมมณิ? รูปายคณิ; อิทนคิ รูป จกขตมมุตตตตตต อารมมณิ.

[๒๘๗] กตมเหตุ รูป จกขตมมุตตตตตต น อารมมณิ? จกขายคณิ ๑ เป ๑ กพพิการอ อาหาโร; อิทนคิ รูป จกขตมมุตตตตตต น อารมมณิ.

[๒๘๘] กตมเหตุ รูป จกขตมมุตตตตตต เวทนาย ๑ เป ๑ ตณณาย ๑ เป ๑ เจตณาย ๑ เป ๑ จกขวิญญาณตตต อารมมณิ? รูปายคณิ; อิทนคิ รูป จกขวิญญาณตตต อารมมณิ.

[๒๘๙] กตมเหตุ รูป จกขวิญญาณตตต น อารมมณิ? จกขายคณิ ๑ เป ๑ กพพิการอ อาหาโร; อิทนคิ รูป จกขวิญญาณตตต น อารมมณิ.

[๒๙๐] กตมเหตุ รูป โสคตมมุตตตตตต ๑ เป ๑ ฆานตมมุตตตตตต ๑ เป ๑ ชิวหาตมมุตตตตตต ๑ เป ๑ กายตมมุตตตตตต อารมมณิ? โสฏฐพพายคณิ; อิทนคิ รูป กายตมมุตตตตตต อารมมณิ.

[๒๙๑] กตมเหตุ รูป กายตมมุตตตตตต น อารมมณิ? จกขายคณิ ๑ เป ๑ กพพิการอ อาหาโร; อิทนคิ รูป กายตมมุตตตตตต น อารมมณิ.

[๒๙๒] กตมเหตุ รูป กายตมมุตตตตตต เวทนาย ๑ เป ๑ ตณณาย ๑ เป ๑ เจตณาย ๑ เป ๑ กายวิญญาณตตต อารมมณิ? โสฏฐพพายคณิ; อิทนคิ รูป กายวิญญาณตตต อารมมณิ.

[๖๙๓] กตมฺหํ รูปํ กายวิญญานสูตรํ น อารมฺมณํ? จกฺขายตฺถํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ อหาโร; อิทฺหํ รูปํ กายวิญญานสูตรํ น อารมฺมณํ.

[๖๙๔] กตมฺหํ รูปํ จกฺขายตฺถํ? ยํ จกฺขํ จตฺถํ มหาวุทฺถํ อุปาทย ปถาโท ๑ เป ๑ สฺสฺสฺสฺส คามิเปสฺส; อิทฺหํ รูปํ จกฺขายตฺถํ.

[๖๙๕] กตมฺหํ รูปํ น จกฺขายตฺถํ? สฺสฺสฺสฺส ๑ เป ๑ กพฺพิการโ อหาโร; อิทฺหํ รูปํ น จกฺขายตฺถํ.

[๖๙๖] กตมฺหํ รูปํ สฺสฺสฺสฺส ๑ เป ๑ ฆานายตฺถํ ๑ เป ๑ ชิวฺหายตฺถํ ๑ เป ๑ กายายตฺถํ? โย กาโย จตฺถํ มหาวุทฺถํ อุปาทย ปถาโท ๑ เป ๑ สฺสฺสฺสฺส คามิเปสฺส; อิทฺหํ รูปํ กายายตฺถํ.

[๖๙๗] กตมฺหํ รูปํ น กายายตฺถํ? จกฺขายตฺถํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ อหาโร; อิทฺหํ รูปํ น กายายตฺถํ.

[๖๙๘] กตมฺหํ รูปํ รูปายตฺถํ? ยํ รูปํ จตฺถํ มหาวุทฺถํ อุปาทย วณฺณนิภา ๑ เป ๑ รูปธาตุเปสฺส; อิทฺหํ รูปํ รูปายตฺถํ.

[๖๙๙] กตมฺหํ รูปํ น รูปายตฺถํ? จกฺขายตฺถํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ อหาโร; อิทฺหํ รูปํ น รูปายตฺถํ.

[๗๐๐] กตมฺหํ รูปํ สทฺทหายตฺถํ ๑ เป ๑ คนฺธายตฺถํ ๑ เป ๑ รสฺสฺสฺส ๑ เป ๑ โสณฺฑสฺสฺสฺส? ปจฺจวฺธํ ๑ เป ๑ โสณฺฑสฺสฺสฺสธาตุเปสฺส; อิทฺหํ รูปํ โสณฺฑสฺสฺสฺส.

[๗๐๑] กตมฺหํ รูปํ น โสณฺฑสฺสฺสฺส? จกฺขายตฺถํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ อหาโร; อิทฺหํ รูปํ น โสณฺฑสฺสฺสฺส.

[๗๐๒] กตมฺหํ รูปํ จกฺขุชฺชาตุ? จกฺขายตฺถํ; อิทฺหํ รูปํ จกฺขุชฺชาตุ.

[๗๐๓] กตมมุตํ รูปํ น จกฺขุชาตุ? ได้ตายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น จกฺขุชาตุ.

[๗๐๔] กตมมุตํ รูปํ ได้ตฺชาตุ ๗ เป ๗ ฆานชาตุ ๗ เป ๗ ชิวฺหาชาตุ ๗ เป ๗ กายชาตุ? กายายคนึ; อิทมุตํ รูปํ กายชาตุ.

[๗๐๕] กตมมุตํ รูปํ น กายชาตุ? จกฺขายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น กายชาตุ.

[๗๐๖] กตมมุตํ รูปํ รูปชาตุ? รูปายคนึ; อิทมุตํ รูปํ รูปชาตุ.

[๗๐๗] กตมมุตํ รูปํ น รูปชาตุ? จกฺขายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น รูปชาตุ.

[๗๐๘] กตมมุตํ รูปํ สทฺทชาตุ ๗ เป ๗ คนฺธชาตุ ๗ เป ๗ รสชาตุ ๗ เป ๗ โฉฏฺสพฺพชาตุ? โฉฏฺสพฺพายคนึ; อิทมุตํ รูปํ โฉฏฺสพฺพชาตุ.

[๗๐๙] กตมมุตํ รูปํ น โฉฏฺสพฺพชาตุ? จกฺขายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น โฉฏฺสพฺพชาตุ.

[๗๑๐] กตมมุตํ รูปํ จกฺขุทฺทริยํ? ยํ จกฺขุ จตฺตุนํ มหาภูตानํ อุปาทาย ปฐาโท ๗ เป ๗ สฺสฺสฺสฺส คามิเปสฺส; อิทมุตํ รูปํ จกฺขุทฺทริยํ.

[๗๑๑] กตมมุตํ รูปํ น จกฺขุทฺทริยํ? ได้ตายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น จกฺขุทฺทริยํ.

[๗๑๒] กตมมุตํ รูปํ ได้ตฺทริยํ ๗ เป ๗ ฆานินฺทริยํ ๗ เป ๗ ชิวฺหินฺทริยํ ๗ เป ๗ กายินฺทริยํ? โย กาโย จตฺตุนํ มหาภูตानํ อุปาทาย ปฐาโท ๗ เป ๗ สฺสฺสฺส คามิเปสฺส; อิทมุตํ รูปํ กายินฺทริยํ.

[๗๑๓] กตมมุตํ รูปํ น กายินฺทริยํ? จกฺขายคนึ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมุตํ รูปํ น กายินฺทริยํ.

[๗๑๔] กตมํ รุปํ อิตฺถินฺทริยํ? ยํ อิตฺถิยา อิตฺถิณฺทํ^๑ อิตฺถินฺมิตฺตํ อิตฺถิณฺทํ อิตฺถากปโป อิตฺถิตฺตํ^๒ อิตฺถภาโว; อิทํ รุปํ อิตฺถินฺทริยํ.

[๗๑๕] กตมํ รุปํ น อิตฺถินฺทริยํ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ น อิตฺถินฺทริยํ.

[๗๑๖] กตมํ รุปํ ปุริสฺสินฺทริยํ? ยํ ปุริสฺสํ ปุริสฺสิงคํ ปุริสฺสินฺมิตฺตํ ปุริสฺ- กุคฺคํ ปุริสฺสากปโป ปุริสฺสคฺคํ ปุริสฺสภาโว; อิทํ รุปํ ปุริสฺสินฺทริยํ.

[๗๑๗] กตมํ รุปํ น ปุริสฺสินฺทริยํ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ น ปุริสฺสินฺทริยํ.

[๗๑๘] กตมํ รุปํ ชฺวีตฺสินฺทริยํ? โย เตลฺลํ รุปีนํ รมฺมานํ อายุํ จิตฺติ- ยปฺภา ยาบฺภา อิริยฺภา วตฺตนา ปาตนา, ชฺวีตํ ชฺวีตฺสินฺทริยํ; อิทํ รุปํ ชฺวีตฺสินฺทริยํ.

[๗๑๙] กตมํ รุปํ น ชฺวีตฺสินฺทริยํ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ น ชฺวีตฺสินฺทริยํ.

[๗๒๐] กตมํ รุปํ กายวิภคฺติ? ยา กุสฺลจิตฺตํ วา อกุสฺลจิตฺตํ วา อพฺยาภคฺติจิตฺตํ วา อภิกฺกมณฺคตฺตํ วา ปฏิกฺกมณฺคตฺตํ วา อาโดเกนฺคตฺตํ วา วิโดเกนฺคตฺตํ วา สมฺมิเบเชนฺคตฺตํ วา ปตฺตาเรนฺคตฺตํ วา กายสฺส ญมฺภนา สญมฺภนา สญมฺภนิตฺตํ วิภคฺติ วิภคฺยาปนา วิภคฺยาปิตฺตํ; อิทํ รุปํ กายวิภคฺติ.

[๗๒๑] กตมํ รุปํ น กายวิภคฺติ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ น กายวิภคฺติ.

[๗๒๒] กตมนุคัม ฐูปํ วจฺจิวิมฺเบตฺติ? ยถา กุสฺสํตฺติคฺคํ วา อกุสฺสํตฺติคฺคํ วา
อพฺยาภตฺติคฺคํ วา วาจา คิรฺรา พฺยปฺปโก อุตฺตรณํ โสโธ โสธกมฺมํ วาจา
วจฺเจโก; อมฺมํ วุจฺจติ วาจา; ยถา คาย วาจา วิมฺเบตฺติ วิมฺเบตฺตนา
วิมฺเบตฺตคฺคํ; อิทฺถํ ฐูปํ วจฺจิวิมฺเบตฺติ.

[๗๒๓] กตมนุคัม ฐูปํ น วจฺจิวิมฺเบตฺติ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺถํ ฐูปํ น วจฺจิวิมฺเบตฺติ.

[๗๒๔] กตมนุคัม ฐูปํ อาภาสชาตุ? โย อาภาโส อาภาสคฺคํ, อมฺมํ อมฺมคฺคํ,
วิโวโร วิวรคฺคํ, สลฺลมูลฺลจฺ จตุหิ มหาภูตฺตฺติ; อิทฺถํ ฐูปํ อาภาสชาตุ.

[๗๒๕] กตมนุคัม ฐูปํ น อาภาสชาตุ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺถํ ฐูปํ น อาภาสชาตุ.

[๗๒๖] กตมนุคัม ฐูปํ อาโปชาตุ? ยํ อาโป อาโปคฺคํ, ดีเนโห ดีเนหคฺคํ,
-พนฺชนคฺคํ ฐูปสฺสํ; อิทฺถํ ฐูปํ อาโปชาตุ.

[๗๒๗] กตมนุคัม ฐูปํ น อาโปชาตุ? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺถํ ฐูปํ น อาโปชาตุ.

[๗๒๘] กตมนุคัม ฐูปํ ฐูปสฺสํ ตฺหุตา? ยถา ฐูปสฺสํ ตฺหุตา ตฺหุปรีณามตา
อทฺทชนตา อวิตฺถนตา; อิทฺถํ ฐูปํ ฐูปสฺสํ ตฺหุตา.

[๗๒๙] กตมนุคัม ฐูปํ ฐูปสฺสํ น ตฺหุตา? จกฺขายคณฺ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺถํ ฐูปํ ฐูปสฺสํ น ตฺหุตา.

[๗๓๐] กตมนุคัม ฐูปํ ฐูปสฺสํ มุฑฺดา? ยถา ฐูปสฺสํ มุฑฺดา มุฑฺทวตา
อภกฺขพตา อภกฺขิตา; อิทฺถํ ฐูปํ ฐูปสฺสํ มุฑฺดา.

[๗๓๑] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส น มฺหฺตา? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส น มฺหฺตา.

[๗๓๒] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส กมฺมณฺเณตา? ยา รูปสฺส กมฺมณฺเณตา
กมฺมณฺเณตํ กมฺมณฺเณภาโว; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส กมฺมณฺเณตา.

[๗๓๓] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส น กมฺมณฺเณตา? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กพฺพิ-
กาโร อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส น กมฺมณฺเณตา.

[๗๓๔] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส อฺปจโย? โย อายคฺฉนํ อจโย, โส รูปสฺส
อฺปจโย; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส อฺปจโย.

[๗๓๕] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส น อฺปจโย? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส น อฺปจโย.

[๗๓๖] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส สฺนฺตติ? โย รูปสฺส อฺปจโย, โส รูปสฺส
สฺนฺตติ; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส สฺนฺตติ.

[๗๓๗] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส น สฺนฺตติ? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส น สฺนฺตติ.

[๗๓๘] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส ชฺรตา? ยา รูปสฺส ชฺรตา ชฺรณฺตา ชนฺทิจจํ
ปาติจจํ วตฺติคฺจตา, อายฺกโน สํหํ อิทฺทฺริยานํ ปริปาโก; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส
ชฺรตา.

[๗๓๙] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส น ชฺรตา? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส น ชฺรตา.

[๗๔๐] กตมฺหํ รูปํ รูปสฺส อนฺนิจฺจตา? โย รูปสฺส ชโย วโย เกโท
ปริเกโท อนฺนิจฺจตา อนฺตรชานํ; อิทฺหํ รูปํ รูปสฺส อนฺนิจฺจตา.

[๗๔๑] กตมมุตํ รูปํ รูปสฺส น อนิจฺจา? จกฺขายตฺถํ ๗ เป ๗ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทฺมุตํ รูปํ รูปสฺส น อนิจฺจา.

[๗๔๒] กตมมุตํ รูปํ กพฺพิการโ อาหาโร? โขทโน กุมฺมาโส สฺสตุ มจฺโห
มฺสํ ชีวํ ทริ, สเปปี นวณฺโณ เตสํ มชฺ ฌาณิกํ; ยํ วา ปณฺณมมฺปิ อตฺถิ รูปํ,
ยมฺหิ ยมฺหิ ชนเปเต เตสํ เตสํ สฺสตาณํ มุชฺสาณํ ทนฺตวิชาทณํ คตฺตโมหรณํ
กุจฺฉิวิตฺตมฺภณํ, ยาย โอชาย สฺสตา ยาเปณฺติ; อิทฺมุตํ รูปํ กพฺพิการโ อาหาโร.

[๗๔๓] กตมมุตํ รูปํ น กพฺพิการโ อาหาโร? จกฺขายตฺถํ ๗ เป ๗ รูปสฺส
อนิจฺจา; อิทฺมุตํ รูปํ น กพฺพิการโ อาหาโร.

เอวํ ทฺวเชน รูปสฺสคโห.

ทฺถกนิทฺเตโส นิฏฺฐิตโ

ติกนิทฺเตส

[๗๔๔] กตมมุตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อุปาทา? จกฺขายตฺถํ ๗ เป ๗ กายายตฺถํ;
อิทฺมุตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อุปาทา.

[๗๔๕] กตมมุตํ รูปํ พาหิรํ อุปาทา? รูปายตฺถํ ๗ เป ๗ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทฺมุตํ รูปํ พาหิรํ อุปาทา.

[๗๔๖] กตมมุตํ รูปํ พาหิรํ โนอุปาทา? โฉฏฺฐพฺพายตฺถํ อาโปธาคฺ; อิทฺมุตํ
รูปํ พาหิรํ โนอุปาทา.

[๗๔๗] กตมมุตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อุปาทินฺนํ? จกฺขายตฺถํ ๗ เป ๗ กายายตฺถํ;
อิทฺมุตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อุปาทินฺนํ.

[๗๔๘] กตมํ รุปํ พหิรํ อุปาทินฺนํ? อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺบี อตฺถิ รุปํ กมฺมตฺถํ กตฺตคา รุปายตฺนํ คนฺธายตฺนํ รตฺถายตฺนํ โสฏฺฐพฺพายตฺนํ, อากาสชาตฺตํ อาโปชาตฺตํ, รูปตฺถํ อุปฺปจฺโย รูปตฺถํ ตฺนตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ พหิรํ อุปาทินฺนํ.

[๗๔๙] กตมํ รุปํ พหิรํ อนุปาทินฺนํ? ตฺถายตฺนํ, กายวิณฺณตฺติ วจฺ-
วิณฺณตฺติ, รูปตฺถํ ตฺถายตฺนํ มฺหุตา รูปตฺถํ กมฺมณฺณตฺติ รูปตฺถํ ชรตา
รูปตฺถํ อนิจฺจตา; ยํ วา ปนฺณณมฺบี อตฺถิ รุปํ น กมฺมตฺถํ กตฺตคา รุปายตฺนํ
คนฺธายตฺนํ รตฺถายตฺนํ โสฏฺฐพฺพายตฺนํ, อากาสชาตฺตํ อาโปชาตฺตํ, รูปตฺถํ อุปฺปจฺโย
รูปตฺถํ ตฺนตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ พหิรํ อนุปาทินฺนํ.

[๗๕๐] กตมํ รุปํ อชฺฌตฺติกํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑
กายายตฺนํ; อิทํ รุปํ อชฺฌตฺติกํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ.

[๗๕๑] กตมํ รุปํ พหิรํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ? อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ
ชฺวีตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺบี อตฺถิ รุปํ กมฺมตฺถํ กตฺตคา รุปายตฺนํ คนฺธายตฺนํ
รตฺถายตฺนํ โสฏฺฐพฺพายตฺนํ, อากาสชาตฺตํ อาโปชาตฺตํ, รูปตฺถํ อุปฺปจฺโย รูปตฺถํ ตฺนตฺติ,
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ พหิรํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ.

[๗๕๒] กตมํ รุปํ พหิรํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ? ตฺถายตฺนํ, กายวิณฺณตฺติ
วจฺวิณฺณตฺติ, รูปตฺถํ ตฺถายตฺนํ มฺหุตา รูปตฺถํ กมฺมณฺณตฺติ รูปตฺถํ ชรตา
รูปตฺถํ อนิจฺจตา; ยํ วา ปนฺณณมฺบี อตฺถิ รุปํ น กมฺมตฺถํ กตฺตคา รุปายตฺนํ
คนฺธายตฺนํ รตฺถายตฺนํ โสฏฺฐพฺพายตฺนํ, อากาสชาตฺตํ อาโปชาตฺตํ, รูปตฺถํ อุปฺปจฺโย
รูปตฺถํ ตฺนตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํ รุปํ พหิรํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ.

[๗๕๓] กตมํ รุปํ อชฺฌตฺติกํ อนิทตฺถํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ กายายตฺนํ;
อิทํ รุปํ อชฺฌตฺติกํ อนิทตฺถํ.

[๗๕๔] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ สนิทสฺสณํ? รูปายตนํ; อิทนคํ รูปํ พหิริํ สนิทสฺสณํ.

[๗๕๕] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ อนิทสฺสณํ? สททายตนํ ๑ เป ๑ กพพิกาโร อาหาโร; อิทนคํ รูปํ พหิริํ อนิทสฺสณํ.

[๗๕๖] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ สปัฏฐิํ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑ กายายตนํ; อิทนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ สปัฏฐิํ.

[๗๕๗] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ สปัฏฐิํ? รูปายตนํ ๑ เป ๑ โสฏฺฐพฺพายตนํ; อิทนคํ รูปํ พหิริํ สปัฏฐิํ.

[๗๕๘] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ อปัฏฐิํ? อิตฺถินทฺธิยํ ๑ เป ๑ กพพิกาโร อาหาโร; อิทนคํ รูปํ พหิริํ อปัฏฐิํ.

[๗๕๙] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อินทฺธิยํ? จกฺขุทฺธิยํ ๑ เป ๑ กายินทฺธิยํ; อิทนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ อินทฺธิยํ.

[๗๖๐] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ อินทฺธิยํ? อิตฺถินทฺธิยํ ปุริสฺสินทฺธิยํ สํวิตฺสินทฺธิยํ; อิทนคํ รูปํ พหิริํ อินทฺธิยํ.

[๗๖๑] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ น อินทฺธิยํ? รูปายตนํ ๑ เป ๑ กพพิกาโร อาหาโร; อิทนคํ รูปํ พหิริํ น อินทฺธิยํ.

[๗๖๒] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น มหาภูตํ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑ กายายตนํ; อิทนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น มหาภูตํ.

[๗๖๓] กตมนุคํ รูปํ พหิริํ มหาภูตํ? โสฏฺฐพฺพายตนํ อาโปธาคู; อิทนคํ รูปํ พหิริํ มหาภูตํ.

[๗๖๔] กตมนฺตํ รูปํ พหิริ น มหาภูตํ? รูปายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พหิริ น มหาภูตํ.

[๗๖๕] กตมนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น วิณฺณตฺติ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑
กายายตนํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น วิณฺณตฺติ.

[๗๖๖] กตมนฺตํ รูปํ พหิริ วิณฺณตฺติ? กายวิณฺณตฺติ วจฺวิณฺณตฺติ; อิทนฺตํ
รูปํ พหิริ วิณฺณตฺติ.

[๗๖๗] กตมนฺตํ รูปํ พหิริ น วิณฺณตฺติ? รูปายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พหิริ น วิณฺณตฺติ.

[๗๖๘] กตมนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตสํมุจฺจํ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑
กายายตนํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตสํมุจฺจํ.

[๗๖๙] กตมนฺตํ รูปํ พหิริ จิตฺตสํมุจฺจํ? กายวิณฺณตฺติ วจฺวิณฺณตฺติ;
ยํ วา ปนณฺณมฺปิ อตฺถิ รูปํ จิตฺตํ จิตฺตเหตุกํ จิตฺตสํมุจฺจํ, รูปายตนํ
ตฺถททายตนํ คนฺธายตนํ รตฺถายตนํ โสณฺทสพฺพายตนํ, อากาสธาคู อาโปธาคู, รูปสฺส
ตฺหุตา รูปสฺส มฺหุตา รูปสฺส กมฺมณฺณตฺตา, รูปสฺส อุปฺจโย รูปสฺส ตฺนตฺติ,
กพฺพิการโ อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พหิริ จิตฺตสํมุจฺจํ.

[๗๗๐] กตมนฺตํ รูปํ พหิริ น จิตฺตสํมุจฺจํ? อิตฺถินทฺริยํ ปฺริตฺถินทฺริยํ
ชฺวีตฺถินทฺริยํ, รูปสฺส ชฺรตฺตา รูปสฺส อนิจฺจตา; ยํ วา ปนณฺณมฺปิ อตฺถิ รูปํ น
จิตฺตํ น จิตฺตเหตุกํ น จิตฺตสํมุจฺจํ, รูปายตนํ ตฺถททายตนํ คนฺธายตนํ รตฺถายตนํ
โสณฺทสพฺพายตนํ, อากาสธาคู อาโปธาคู, รูปสฺส ตฺหุตา รูปสฺส มฺหุตา รูปสฺส
กมฺมณฺณตฺตา, รูปสฺส อุปฺจโย รูปสฺส ตฺนตฺติ, กพฺพิการโ อาหาโร; อิทนฺตํ
รูปํ พหิริ น จิตฺตสํมุจฺจํ.

[๗๗๑] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตสฺส? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
กายายคณํ; อิทฺนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตสฺส.

[๗๗๒] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ จิตฺตสฺส? กายวิณฺณตฺตํ วจฺฉิณฺณตฺตํ, อิทฺนคํ
รูปํ พาหิรํ จิตฺตสฺส.

[๗๗๓] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ น จิตฺตสฺส? รูปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ พาหิรํ น จิตฺตสฺส.

[๗๗๔] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตานุปริวตฺตํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
กายายคณํ; อิทฺนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จิตฺตานุปริวตฺตํ.

[๗๗๕] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ จิตฺตานุปริวตฺตํ? กายวิณฺณตฺตํ วจฺฉิณฺณตฺตํ;
อิทฺนคํ รูปํ พาหิรํ จิตฺตานุปริวตฺตํ.

[๗๗๖] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ น จิตฺตานุปริวตฺตํ? รูปายคณํ ๑ เป ๑
กพฺพิการโ อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ พาหิรํ น จิตฺตานุปริวตฺตํ.

[๗๗๗] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ โยพาริกํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ;
อิทฺนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ โยพาริกํ.

[๗๗๘] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ โยพาริกํ? รูปายคณํ ๑ เป ๑ โผฏฺฐพฺพายคณํ;
อิทฺนคํ รูปํ พาหิรํ โยพาริกํ.

[๗๗๙] กตมนุคํ รูปํ พาหิรํ สฺสํ? อิตฺถินทฺธิยํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ พาหิรํ สฺสํ.

[๗๘๐] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ สณฺติเก? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ;
อิทฺนคํ รูปํ อชฺฌตฺตํ สณฺติเก.

[๗๘๑] กตมนุคํ รูปํ พหิริ ทูเร? อิตฺถินทฺริยํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺถนุคํ รูปํ พหิริ ทูเร.

[๗๘๒] กตมนุคํ รูปํ พหิริ ฌนฺติเก? รูปายคณํ ๗ เป ๗ โมฏจฺพฺพายคณํ;
อิทฺถนุคํ รูปํ พหิริ ฌนฺติเก.

[๗๘๓] กตมนุคํ รูปํ พหิริ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ? รูปายคณํ ๗ เป ๗
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถนุคํ รูปํ พหิริ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ.

[๗๘๔] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุสํมณฺตํ วตฺถุ? จกฺขายคณํ; อิทฺถนุคํ
รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุสํมณฺตํ วตฺถุ.

[๗๘๕] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ? โถคฺตายนคณํ
๗ เป ๗ กายายคณํ; อิทฺถนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุสํมณฺตํ น วตฺถุ.

[๗๘๖] กตมนุคํ รูปํ พหิริ จกฺขุสํมณฺตํชฺช เวทนาย ๗ เป ๗ ฌณฺณาย
๗ เป ๗ เจคณาย ๗ เป ๗ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ? รูปายคณํ ๗ เป ๗
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถนุคํ รูปํ พหิริ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ.

[๗๘๗] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุวิญฺญาณํ วตฺถุ? จกฺขายคณํ; อิทฺถนุคํ
รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุวิญฺญาณํ วตฺถุ.

[๗๘๘] กตมนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ? โถคฺตายนคณํ
๗ เป ๗ กายายคณํ; อิทฺถนุคํ รูปํ อชฺฌตฺติกํ จกฺขุวิญฺญาณํ น วตฺถุ.

[๗๘๙] กตมนุคํ รูปํ พหิริ โถคฺตํมณฺตํ ๗ เป ๗ ฆานํมณฺตํ
๗ เป ๗ ฐิวิหาตํมณฺตํ ๗ เป ๗ กายตํมณฺตํ น วตฺถุ? รูปายคณํ ๗ เป ๗
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถนุคํ รูปํ พหิริ กายตํมณฺตํ น วตฺถุ.

[๗๙๐] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายตมมฺลตฺตํ วตฺตํ? กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายตมมฺลตฺตํ วตฺตํ.

[๗๙๑] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายตมมฺลตฺตํ น วตฺตํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ ชิวฺหายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายตมมฺลตฺตํ น วตฺตํ.

[๗๙๒] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ กายตมมฺลตฺตํ เวทนาย ๑ เป ๑ ตณฺณาย ๑ เป ๑ เจตนาย ๑ เป ๑ กายวิญฺญาณตฺตํ น วตฺตํ? รูปายตฺนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ กายวิญฺญาณตฺตํ น วตฺตํ.

[๗๙๓] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายวิญฺญาณตฺตํ วตฺตํ? กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายวิญฺญาณตฺตํ วตฺตํ.

[๗๙๔] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายวิญฺญาณตฺตํ น วตฺตํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ ชิวฺหายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายวิญฺญาณตฺตํ น วตฺตํ.

[๗๙๕] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขตมมฺลตฺตํ น อารมฺมณํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขตมมฺลตฺตํ น อารมฺมณํ.

[๗๙๖] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ จกฺขตมมฺลตฺตํ อารมฺมณํ? รูปายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ จกฺขตมมฺลตฺตํ อารมฺมณํ.

[๗๙๗] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ จกฺขตมมฺลตฺตํ น อารมฺมณํ? ตทฺทายตฺนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ จกฺขตมมฺลตฺตํ น อารมฺมณํ.

[๗๙๘] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขตมมฺลตฺตํ เวทนาย ๑ เป ๑ ตณฺณาย ๑ เป ๑ เจตนาย ๑ เป ๑ จกฺขวิญฺญาณตฺตํ น อารมฺมณํ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขวิญฺญาณตฺตํ น อารมฺมณํ.

[๗๙๙] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ จกฺขวิญญาณสฺส อารมฺมณํ? รุปายตนํ; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ จกฺขวิญญาณสฺส อารมฺมณํ.

[๘๐๐] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ จกฺขวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ? ตทฺทายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ จกฺขวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ.

[๘๐๑] กตมฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ โสคสมฺภตฺตํ ๑ เป ๑ ฆานสมฺภตฺตํ ๑ เป ๑ ชิวหาสมฺภตฺตํ ๑ เป ๑ กายสมฺภตฺตํ น อารมฺมณํ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑ กายายตนํ; อิทฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายสมฺภตฺตํ น อารมฺมณํ.

[๘๐๒] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ กายสมฺภตฺตํ อารมฺมณํ? โฉฏฺฐพฺพายตนํ; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ กายสมฺภตฺตํ อารมฺมณํ.

[๘๐๓] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ กายสมฺภตฺตํ น อารมฺมณํ? รุปายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ กายสมฺภตฺตํ น อารมฺมณํ.

[๘๐๔] กตมฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายสมฺภตฺตํ เวทนาย ๑ เป ๑ ตณฺณาย ๑ เป ๑ เจตนาย ๑ เป ๑ กายวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ? จกฺขายตนํ ๑ เป ๑ กายายตนํ; อิทฺหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ.

[๘๐๕] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ กายวิญญาณสฺส อารมฺมณํ? โฉฏฺฐพฺพายตนํ; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ กายวิญญาณสฺส อารมฺมณํ.

[๘๐๖] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ กายวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ? รุปายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ กายวิญญาณสฺส น อารมฺมณํ.

[๘๐๗] กตมฺหํ รูปํ พหิวิ น จกฺขายตนํ? รุปายตนํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหํ รูปํ พหิวิ น จกฺขายตนํ.

[๘๐๘] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขายคฺฉํ? ยํ จกฺขํ จตฺตุนํ มหฺภูตํ
อฺปาทาย ปสาโท ๑ เป ๑ สฺสํโฆ คามเปโส; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ
จกฺขายคฺฉํ.

[๘๐๙] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขายคฺฉํ? โสคฺยคฺฉํ ๑ เป ๑
กายายคฺฉํ; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขายคฺฉํ.

[๘๑๐] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ น โสคฺยคฺฉํ ๑ เป ๑ น ฆานายคฺฉํ ๑ เป ๑
น จิวฺหายคฺฉํ ๑ เป ๑ น กายายคฺฉํ? รฺูปายคฺฉํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร;
อิทฺตํ รูปํ พาหิรํ น กายายคฺฉํ.

[๘๑๑] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายายคฺฉํ? โย กาโย จตฺตุนํ มหฺภูตํ
อฺปาทาย ปสาโท ๑ เป ๑ สฺสํโฆ คามเปโส; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายายคฺฉํ.

[๘๑๒] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กายายคฺฉํ? จกฺขายคฺฉํ ๑ เป ๑
จิวฺหายคฺฉํ; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กายายคฺฉํ.

[๘๑๓] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น รฺูปายคฺฉํ? จกฺขายคฺฉํ ๑ เป ๑
กายายคฺฉํ; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น รฺูปายคฺฉํ.

[๘๑๔] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รฺูปายคฺฉํ? ยํ รูปํ จตฺตุนํ มหฺภูตํ อฺปาทาย
จณฺณนิภา ๑ เป ๑ รฺูปธาตฺตํ; อิทฺตํ รูปํ พาหิรํ รฺูปายคฺฉํ.

[๘๑๕] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ น รฺูปายคฺฉํ? สทฺทายคฺฉํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺตํ รูปํ พาหิรํ น รฺูปายคฺฉํ.

[๘๑๖] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น สทฺทายคฺฉํ ๑ เป ๑ น คณฺชายคฺฉํ
๑ เป ๑ น รตฺถายคฺฉํ ๑ เป ๑ น โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ? จกฺขายคฺฉํ ๑ เป ๑
กายายคฺฉํ; อิทฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ.

[๘๑๗] กตมฺหํ รุปํ พหิริ โยจฺจพฺพายตฺนํ? ปจฺจวฺชาตุ ๗ เป ๗ โยจฺจพฺพ-
ชาตุเปสํ; อิทฺหํ รุปํ พหิริ โยจฺจพฺพายตฺนํ.

[๘๑๘] กตมฺหํ รุปํ พหิริ น โยจฺจพฺพายตฺนํ? รุปายตฺนํ ๗ เป ๗
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหํ รุปํ พหิริ น โยจฺจพฺพายตฺนํ.

[๘๑๙] กตมฺหํ รุปํ พหิริ น จกฺขุชาตุ? รุปายตฺนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทฺหํ รุปํ พหิริ น จกฺขุชาตุ.

[๘๒๐] กตมฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขุชาตุ? จกฺขายตฺนํ; อิทฺหํ รุปํ
อชฺฌตฺตํ จกฺขุชาตุ.

[๘๒๑] กตมฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขุชาตุ? โสตายตฺนํ ๗ เป ๗
กายายตฺนํ; อิทฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขุชาตุ.

[๘๒๒] กตมฺหํ รุปํ พหิริ น โสตฺธาตุ ๗ เป ๗ น ฆานฺธาตุ ๗ เป ๗
น ชิวฺหาธาตุ ๗ เป ๗ น กายธาตุ? รุปายตฺนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร;
อิทฺหํ รุปํ พหิริ น กายธาตุ.

[๘๒๓] กตมฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ กายธาตุ? กายายตฺนํ; อิทฺหํ รุปํ
อชฺฌตฺตํ กายธาตุ.

[๘๒๔] กตมฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น กายธาตุ? จกฺขายตฺนํ ๗ เป ๗
ชิวฺหายตฺนํ; อิทฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น กายธาตุ.

[๘๒๕] กตมฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น รุปฺธาตุ? จกฺขายตฺนํ ๗ เป ๗ กายายตฺนํ;
อิทฺหํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น รุปฺธาตุ.

[๘๒๖] กตมฺหํ รุปํ พหิริ รุปฺธาตุ? รุปายตฺนํ; อิทฺหํ รุปํ พหิริ
รูปฺธาตุ.

[๘๒๗] กตมन्दํ รูปํ พาหิรํ น รูปธาคุ? สทฺทายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พาหิรํ น รูปธาคุ.

[๘๒๘] กตมन्दํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น สทฺทธาคุ ๑ เป ๑ น คณธาคุ ๑ เป ๑ น รตฺธาคุ ๑ เป ๑ น โฉฏฺฐพฺพธาคุ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น โฉฏฺฐพฺพธาคุ.

[๘๒๙] กตมन्दํ รูปํ พาหิรํ โฉฏฺฐพฺพธาคุ? โฉฏฺฐพฺพายคณํ; อิทนฺตํ รูปํ พาหิรํ โฉฏฺฐพฺพธาคุ.

[๘๓๐] กตมन्दํ รูปํ พาหิรํ น โฉฏฺฐพฺพธาคุ? รูปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พาหิรํ น โฉฏฺฐพฺพธาคุ.

[๘๓๑] กตมन्दํ รูปํ พาหิรํ น จกฺขนฺทริยํ? รูปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พาหิรํ น จกฺขนฺทริยํ.

[๘๓๒] กตมन्दํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขนฺทริยํ? ยํ จกฺขํ จคฺขุนํ มหาภูตานิ อุปาทาย ปตฺตาโท ๑ เป ๑ สฺสณฺโณ คาโมเปโส; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ จกฺขนฺทริยํ.

[๘๓๓] กตมन्दํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขนฺทริยํ? โสตายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น จกฺขนฺทริยํ.

[๘๓๔] กตมन्दํ รูปํ พาหิรํ น โสตฺนฺทริยํ ๑ เป ๑ น ฆานินฺทริยํ ๑ เป ๑ น ชฺโวกฺกนฺทริยํ ๑ เป ๑ น กายินฺทริยํ? รูปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พาหิรํ น กายินฺทริยํ.

[๘๓๕] กตมन्दํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายินฺทริยํ? โย กาโย จคฺขุนํ มหาภูตานิ อุปาทาย ปตฺตาโท ๑ เป ๑ สฺสณฺโณ คาโมเปโส; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ กายินฺทริยํ.

[๘๓๖] กตมํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น กายินฺทริยํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
ชีวิตฺตคณํ; อิทํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น กายินฺทริยํ.

[๘๓๗] กตมํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น อิตฺถินฺทริยํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ;
อิตฺถนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น อิตฺถินฺทริยํ.

[๘๓๘] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ อิตฺถินฺทริยํ? ยํ อิตฺถิยา อิตฺถํตฺตํ อิตฺถนิมิตฺตํ
อิตฺถํกฺกํ อิตฺถาภวํ อิตฺถํ อิตฺถภาโว; อิทํนํ รุปํ พาหิรํ อิตฺถินฺทริยํ.

[๘๓๙] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ น อิตฺถินฺทริยํ? รุปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทํนํ รุปํ พาหิรํ น อิตฺถินฺทริยํ.

[๘๔๐] กตมํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น ปริตฺตินฺทริยํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
กายายคณํ; อิทํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น ปริตฺตินฺทริยํ.

[๘๔๑] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ ปริตฺตินฺทริยํ? ยํ ปริตฺตํ ปริตฺตํตฺตํ ปริตฺตนิมิตฺตํ
ปริตฺตํกฺกํ ปริตฺตาภวํ ปริตฺตํ ปริตฺตภาโว; อิทํนํ รุปํ พาหิรํ ปริตฺตินฺทริยํ.

[๘๔๒] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ น ปริตฺตินฺทริยํ? รุปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทํนํ รุปํ พาหิรํ น ปริตฺตินฺทริยํ.

[๘๔๓] กตมํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น ชีวิตินฺทริยํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
กายายคณํ; อิทํนํ รุปํ อชฺฌตฺตํ น ชีวิตินฺทริยํ.

[๘๔๔] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ ชีวิตินฺทริยํ? โย เตลํ รูปํนํ ฆมฺมานํ อายุ
จิติ ยปฺนา ยปฺนา อิริยนา วตฺตนา ปาตนา, ชีวิตํ ชีวิตินฺทริยํ; อิทํนํ รุปํ
พาหิรํ ชีวิตินฺทริยํ.

[๘๔๕] กตมํนํ รุปํ พาหิรํ น ชีวิตินฺทริยํ? รุปายคณํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทํนํ รุปํ พาหิรํ น ชีวิตินฺทริยํ.

[๔๔๖] กตมํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กายวิญญตฺติ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑ กายายตฺนํ; อิทํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กายวิญญตฺติ.

[๔๔๗] กตมํหํ รูปํ พหิริ กายวิญญตฺติ? ยา กุตฺตจิตฺตํ วา อกุตฺต-
จิตฺตํ วา อพฺยากตจิตฺตํ วา อภิกกมฺมตฺตํ วา ปฏิกกมฺมตฺตํ วา
อาโตเกนฺตํ วา วิโตเกนฺตํ วา สมนฺนิเวชนฺตํ วา ปสาเรนฺตํ วา
กายตฺตํ ฌมฺภนา ตฺนฌมฺภนา ตฺนฌมฺภิตฺตํ, วิญญตฺติ วิญญาปนา วิญญาปิตฺตํ;
อิทํหํ รูปํ พหิริ กายวิญญตฺติ.

[๔๔๘] กตมํหํ รูปํ พหิริ น กายวิญญตฺติ? รูปายตฺนํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทํหํ รูปํ พหิริ น กายวิญญตฺติ.

[๔๔๙] กตมํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น วจฺจิวิญญตฺติ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑
กายายตฺนํ; อิทํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น วจฺจิวิญญตฺติ.

[๔๕๐] กตมํหํ รูปํ พหิริ วจฺจิวิญญตฺติ? ยา กุตฺตจิตฺตํ วา อกุตฺต-
จิตฺตํ วา อพฺยากตจิตฺตํ วา วาจา คิริยา พฺยบฺบโก อุตฺตรณํ โสโส
โสโส กมฺมํ วาจา วจฺเจโก; อยํ วุจฺจติ วาจา; ยา ตาย วาจา วิญญตฺติ
วิญญาปนา วิญญาปิตฺตํ; อิทํหํ รูปํ พหิริ วจฺจิวิญญตฺติ.

[๔๕๑] กตมํหํ รูปํ พหิริ น วจฺจิวิญญตฺติ? รูปายตฺนํ ๑ เป ๑ กพฺพิการโ
อาหาโร; อิทํหํ รูปํ พหิริ น วจฺจิวิญญตฺติ.

[๔๕๒] กตมํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น อากาสชาตุ? จกฺขายตฺนํ ๑ เป ๑
กายายตฺนํ; อิทํหํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น อากาสชาตุ.

[๔๕๓] กตมํหํ รูปํ พหิริ อากาสชาตุ? โย อากาโส อากาสคํ, อหํ
อหคํ, วิวโร วิวรคํ, อตฺตมฺมจฺจุ จจุหิ มหาภูเตหิ; อิทํหํ รูปํ พหิริ
อากาสชาตุ.

[๘๕๔] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ น อากาธชาตุ? รูปายตนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ น อากาธชาตุ.

[๘๕๕] กตมนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ น อาโปชาตุ? จกฺขายตนํ ๗ เป ๗ กายายตนํ; อิทนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ น อาโปชาตุ.

[๘๕๖] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ อาโปชาตุ? ยํ อาโป อาโปคตํ, ตินฺเนหิตฺตํ, พนฺชนตฺตํ รูปตฺตํ; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ อาโปชาตุ.

[๘๕๗] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ น อาโปชาตุ? รูปายตนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ น อาโปชาตุ.

[๘๕๘] กตมนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ รูปตฺตํ น ตฺหุตา? จกฺขายตนํ ๗ เป ๗ กายายตนํ; อิทนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ รูปตฺตํ น ตฺหุตา.

[๘๕๙] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ ตฺหุตา? ยา รูปตฺตํ ตฺหุตา ตฺหุ-
ปฺริณามตา อทฺทณฺตา อวิคฺคณฺตา; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ ตฺหุตา.

[๘๖๐] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ น ตฺหุตา? รูปายตนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ น ตฺหุตา.

[๘๖๑] กตมนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ รูปตฺตํ น มฺหุตา? จกฺขายตนํ ๗ เป ๗ กายายตนํ; อิทนฺต์ รูปํ อชฺฌตฺติกํ รูปตฺตํ น มฺหุตา.

[๘๖๒] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ มฺหุตา? ยา รูปตฺตํ มฺหุตา มฺหุทฺวา
อกฺกขพฺพา อกฺกณฺตา; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ มฺหุตา.

[๘๖๓] กตมนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ น มฺหุตา? รูปายตนํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺต์ รูปํ พหิริ รูปตฺตํ น มฺหุตา.

[๘๖๔] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น กมฺมณฺณตา? จกฺขายตฺนํ
 ๗ เป ๗ กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น กมฺมณฺณตา.

[๘๖๕] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น กมฺมณฺณตา? ยา รูปํ น กมฺมณฺณตา
 กมฺมณฺณตํ กมฺมณฺณภาโว; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น กมฺมณฺณตา.

[๘๖๖] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น กมฺมณฺณตา? รูปายตฺนํ ๗ เป ๗
 กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น กมฺมณฺณตา.

[๘๖๗] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น อุปฺจโย? จกฺขายตฺนํ ๗ เป ๗
 กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น อุปฺจโย.

[๘๖๘] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น อุปฺจโย? โย อายตฺนํ อายโย, โด
 รูปํ น อุปฺจโย; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น อุปฺจโย.

[๘๖๙] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น อุปฺจโย? รูปายตฺนํ ๗ เป ๗
 กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น อุปฺจโย.

[๘๗๐] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น สฺนฺตติ? จกฺขายตฺนํ ๗ เป ๗
 กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น สฺนฺตติ.

[๘๗๑] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น สฺนฺตติ? โย รูปํ น อุปฺจโย, โด
 รูปํ น สฺนฺตติ; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น สฺนฺตติ.

[๘๗๒] กตมหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น สฺนฺตติ? รูปายตฺนํ ๗ เป ๗
 กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺหนฺตํ รูปํ พาหิรํ รูปํ น สฺนฺตติ.

[๘๗๓] กตมหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น ชรตา? จกฺขายตฺนํ ๗ เป ๗
 กายายตฺนํ; อิทฺหนฺตํ รูปํ อชฺชฌตฺตํ รูปํ น ชรตา.

[๘๗๔] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส ชรตา? ยา รูปสฺส ชรา ชีรณา
ชณฺทิจํ ปาติจํ วตฺตจฺจา, อายุโน สํหานิ อินฺทฺริยานํ ปริปาโก; อิทนฺตํ
รูปํ พหิริํ รูปสฺส ชรตา.

[๘๗๕] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส น ชรตา? รุปายคฺนํ ฯ เป ฯ
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส น ชรตา.

[๘๗๖] กตมนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ รูปสฺส น อนิจฺจตา? จกฺขายคฺนํ ฯ เป ฯ
กายายคฺนํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ รูปสฺส น อนิจฺจตา.

[๘๗๗] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส อนิจฺจตา? โย รูปสฺส ชโย วโย
เกโท ปริเกโท, อนิจฺจตา อนฺตรธานํ; อิทนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส อนิจฺจตา.

[๘๗๘] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส น อนิจฺจตา? รุปายคฺนํ ฯ เป ฯ
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ พหิริํ รูปสฺส น อนิจฺจตา.

[๘๗๙] กตมนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กพฺพิกาโร อาหาโร? จกฺขายคฺนํ
ฯ เป ฯ กายายคฺนํ; อิทนฺตํ รูปํ อชฺฌตฺตํ น กพฺพิกาโร อาหาโร.

[๘๘๐] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ กพฺพิกาโร อาหาโร? โอตโน กุมฺมาโต สฺตฺตํ
มจฺฉโน มํถํ ชีรํ ทริ, สฺปปี นวณฺทํ เตลํ มรฺุ ผาณฺติ; ยํ วา ปนฺณณมฺบิ
อตุลฺลิ รูปํ, ยมฺหิ ยมฺหิ ชนฺปะเท เตลํ เตลํ สฺตฺตํ มุชาลฺลํ ทนฺตฺวิชาทณฺ
คตฺตฺโณหฺรณฺณํ กุจฺฉิตฺตฺกมฺภณฺ, ยาย โอชาย สฺตฺตา ยาเปนฺติ; อิทนฺตํ รูปํ พหิริํ
กพฺพิกาโร อาหาโร.

[๘๘๑] กตมนฺตํ รูปํ พหิริํ น กพฺพิกาโร อาหาโร? รุปายคฺนํ ฯ เป ฯ
รูปสฺส อนิจฺจตา; อิทนฺตํ รูปํ พหิริํ น กพฺพิกาโร อาหาโร.

เอวํ ติวิเรน รูปสฺสคฺโห.

ติกนิทฺเตโส

จตุกก

[๘๘๒] กตมหนฺตํ รูปํ อุปาทา อุปาทินฺนํ? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กายายคฺฉํ, อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ ชีวิตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคฺฉํ คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ, อากาสธฺมา, รูปสฺสํ อุปจโย รูปสฺสํ ตฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รูปํ อุปาทา อุปาทินฺนํ.

[๘๘๓] กตมหนฺตํ รูปํ อุปาทา อนุปาทินฺนํ? สทฺททายคฺฉํ, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺคิ, รูปสฺสํ ตฺหุคฺคา รูปสฺสํ มฺหุคฺคา รูปสฺสํ กมฺมณฺณคฺคา รูปสฺสํ ชรคฺคา รูปสฺสํ อนิจฺจคฺคา; ยํ วา ปนฺณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคฺฉํ คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ, อากาสธฺมา, รูปสฺสํ อุปจโย รูปสฺสํ ตฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รูปํ อุปาทา อนุปาทินฺนํ.

[๘๘๔] กตมหนฺตํ รูปํ โน อุปาทา อุปาทินฺนํ? กมฺมสฺสํ กตฺตคา โผฏฺฐพฺพายคฺฉํ อาโปธฺมา; อิทฺถํ รูปํ โน อุปาทา อุปาทินฺนํ.

[๘๘๕] กตมหนฺตํ รูปํ โน อุปาทา อนุปาทินฺนํ? น กมฺมสฺสํ กตฺตคา, โผฏฺฐพฺพายคฺฉํ อาโปธฺมา; อิทฺถํ รูปํ โน อุปาทา อนุปาทินฺนํ.

[๘๘๖] กตมหนฺตํ รูปํ อุปาทา อุปาทินฺนุปาทานิยํ? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กายายคฺฉํ, อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ ชีวิตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคฺฉํ คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ, อากาสธฺมา, รูปสฺสํ อุปจโย รูปสฺสํ ตฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รูปํ อุปาทา อุปาทินฺนุปาทานิยํ.

[๘๘๗] กตมหนฺตํ รูปํ อุปาทา อนุปาทินฺนุปาทานิยํ? สทฺททายคฺฉํ, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺคิ, รูปสฺสํ ตฺหุคฺคา รูปสฺสํ มฺหุคฺคา รูปสฺสํ กมฺมณฺณคฺคา รูปสฺสํ ชรคฺคา รูปสฺสํ อนิจฺจคฺคา; ยํ วา ปนฺณณมฺปิ อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺสํ กตฺตคา รูปายคฺฉํ

คณฺชาตณํ วรรตคณํ, อากาธชาตฺ, รูปสฺส อฺปจโย รูปสฺส สณฺคคฺติ, กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทนํคํ รูปํ อฺปาทา อณฺปาทินฺนฺปาทานิยํ.

[๘๘๘] กตมณฺคํ รูปํ โน อฺปาทา อณฺปาทินฺนฺปาทานิยํ? กมฺมสฺส กตคฺตา
โณฏจพฺพายคณํ อาโปธาคฺ; อิทนํคํ รูปํ โน อฺปาทา อณฺปาทินฺนฺปาทานิยํ.

[๘๘๙] กตมณฺคํ รูปํ โน อฺปาทา อณฺปาทินฺนฺปาทานิยํ? น กมฺมสฺส กตคฺตา
โณฏจพฺพายคณํ อาโปธาคฺ; อิทนํคํ รูปํ โน อฺปาทา อณฺปาทินฺนฺปาทานิยํ.

[๘๙๐] กตมณฺคํ รูปํ อฺปาทา สปฺปฏฺธิ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ วรรตคณํ;
อิทนํคํ รูปํ อฺปาทา สปฺปฏฺธิ.

[๘๙๑] กตมณฺคํ รูปํ อฺปาทา อปฺปฏฺธิ? อิตฺถินฺทริยํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทนํคํ รูปํ อฺปาทา อปฺปฏฺธิ.

[๘๙๒] กตมณฺคํ รูปํ โน อฺปาทา สปฺปฏฺธิ? โณฏจพฺพายคณํ; อิทนํคํ รูปํ
โน อฺปาทา สปฺปฏฺธิ.

[๘๙๓] กตมณฺคํ รูปํ โน อฺปาทา อปฺปฏฺธิ? อาโปธาคฺ; อิทนํคํ รูปํ
โน อฺปาทา อปฺปฏฺธิ.

[๘๙๔] กตมณฺคํ รูปํ อฺปาทา โธวาริกํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ วรรตคณํ;
อิทนํคํ รูปํ อฺปาทา โธวาริกํ.

[๘๙๕] กตมณฺคํ รูปํ อฺปาทา สฺสํ? อิตฺถินฺทริยํ ๑ เป ๑ กพฺพิกาโร
อาหาโร; อิทนํคํ รูปํ อฺปาทา สฺสํ.

[๘๙๖] กตมณฺคํ รูปํ โน อฺปาทา โธวาริกํ? โณฏจพฺพายคณํ; อิทนํคํ รูปํ
โน อฺปาทา โธวาริกํ.

[๙๙๗] กตมมํ ํ รูปํ โน อูปาทา สฺขมํ? อาโปธาคฺ; อิทมํ ํ รูปํ โน อูปาทา สฺขมํ.

[๙๙๘] กตมมํ ํ รูปํ อูปาทา ทฺวเร? อิตฺถินทฺวริยํ ํ เป ํ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมํ ํ รูปํ อูปาทา ทฺวเร.

[๙๙๙] กตมมํ ํ รูปํ อูปาทา สฺนฺตฺติเก? จกฺขายคณํ ํ เป ํ รธายคณํ; อิทมํ ํ รูปํ อูปาทา สฺนฺตฺติเก.

[๑๐๐๐] กตมมํ ํ รูปํ โน อูปาทา ทฺวเร? อาโปธาคฺ; อิทมํ ํ รูปํ โน อูปาทา ทฺวเร.

[๑๐๐๑] กตมมํ ํ รูปํ โน อูปาทา สฺนฺตฺติเก? โยจฺจุสพฺพายคณํ; อิทมํ ํ รูปํ โน อูปาทา สฺนฺตฺติเก.

[๑๐๐๒] กตมมํ ํ รูปํ อูปาทินํ สฺนฺทิสฺสํ? กมฺมสฺสํ กคคฺคา รฺพายคณํ; อิทมํ ํ รูปํ อูปาทินํ สฺนฺทิสฺสํ.

[๑๐๐๓] กตมมํ ํ รูปํ อูปาทินํ อนิทฺทิสฺสํ? จกฺขายคณํ ํ เป ํ กายายคณํ, อิตฺถินทฺวริยํ ปฺริตฺถินทฺวริยํ ชฺวิตฺถินทฺวริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺปิ อคฺคิ ํ รูปํ กมฺมสฺสํ กคคฺคา คณฺธายคณํ รธายคณํ โยจฺจุสพฺพายคณํ, อาภาสธาคฺ อาโปธาคฺ, รฺปสฺสํ อฺปจโย รฺปสฺสํ สฺนฺตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทมํ ํ รูปํ อูปาทินํ อนิทฺทิสฺสํ.

[๑๐๐๔] กตมมํ ํ รูปํ อนูปาทินํ สฺนฺทิสฺสํ? น กมฺมสฺสํ กคคฺคา รฺพายคณํ; อิทมํ ํ รูปํ อนูปาทินํ สฺนฺทิสฺสํ.

[๑๐๐๕] กตมมํ ํ รูปํ อนูปาทินํ อนิทฺทิสฺสํ? สทฺทฺทายคณํ, กายวิณฺณคฺคิ วิจฺวิณฺณคฺคิ, รฺปสฺสํ สทฺทฺท รฺปสฺสํ มฺทฺท รฺปสฺสํ กมฺมณฺณคฺคา รฺปสฺสํ ชรฺค

รูปสัตว์ อนิจฺจตา; ยํ วา ปณฺณณมฺบี อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา คณฺชายคณฺ
รตฺถายคณฺ โณฏฺจพฺพายคณฺ, อาภาตฺตฺตา อาโปธฺตา, รูปสัตว์ อุปฺจโย, รูปสัตว์ สณฺคฺติ,
กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ อนิทฺตฺตํ.

[๙๐๖] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ? จกฺขายคณฺ ๗ เป ๗ กายายคณฺ;
ยํ วา ปณฺณณมฺบี อคฺคฺติ รูปํ กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา รูปายคณฺ คณฺชายคณฺ รตฺถายคณฺ
โณฏฺจพฺพายคณฺ; อิทนฺคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ.

[๙๐๗] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ? อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ;
ยํ วา ปณฺณณมฺบี อคฺคฺติ รูปํ กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา อาภาตฺตฺตา อาโปธฺตา, รูปสัตว์
อุปฺจโย รูปสัตว์ สณฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ.

[๙๐๘] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ? สทฺทายคณฺ; ยํ วา ปณฺณณมฺบี
อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา รูปายคณฺ คณฺชายคณฺ รตฺถายคณฺ โณฏฺจพฺพายคณฺ;
อิทนฺคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ.

[๙๐๙] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ? กายวิภคฺติ วิจฺฉิณฺณคฺติ,
รูปสัตว์ สทฺทฺตา รูปสัตว์ มุฑฺดา รูปสัตว์ กมฺมณฺณคฺตา รูปสัตว์ ชฺรตา รูปสัตว์
อนิจฺจตา; ยํ วา ปณฺณณมฺบี อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา อาภาตฺตฺตา
อาโปธฺตา, รูปสัตว์ อุปฺจโย รูปสัตว์ สณฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺคํ รูปํ
อณฺปาทินฺนํ สํปฺปฏฺธิ.

[๙๑๐] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ มหาภูตํ? กมฺมสัตว์ กตฺตฺตา โณฏฺจพฺพายคณฺ
อาโปธฺตา; อิทนฺคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ มหาภูตํ.

[๙๑๑] กตมฺนคํ รูปํ อณฺปาทินฺนํ น มหาภูตํ? จกฺขายคณฺ ๗ เป ๗ กายายคณฺ,
อิตฺถินฺทริยํ ปุริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปณฺณณมฺบี อคฺคฺติ รูปํ กมฺมสัตว์

กตคุตา รูปายคณํ คนฺธายคณํ รตฺถายคณํ, อากาสธาตุ, รูปสฺส อุปฺปจโย รูปสฺส
 สฺนหฺตติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺทํ รูปํ อุปาทินฺนํ น มหาภูตํ.

[๙๑๒] กตมนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ มหาภูตํ? น กมฺมสฺส กตคุตา โฉฏฺฐพฺพ-
 พายคณํ อาโปธาตุ; อิทนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ มหาภูตํ.

[๙๑๓] กตมนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ น มหาภูตํ? สทฺทายคณํ, กายวิญญตฺติ
 วจฺจิตฺติ, รูปสฺส ตฺหุตา รูปสฺส มฺหุตา รูปสฺส กมฺมณฺณตฺตา รูปสฺส ชรตา
 รูปสฺส อนิจฺจตา; ยํ วา ปณฺณณมฺปิ อตฺถิ รูปํ น กมฺมสฺส กตคุตา รูปายคณํ
 คนฺธายคณํ รตฺถายคณํ, อากาสธาตุ, รูปสฺส อุปฺปจโย รูปสฺส สฺนหฺตติ, กพฺพิกาโร
 อาหาโร; อิทนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ น มหาภูตํ.

[๙๑๔] กตมนฺทํ รูปํ อุปาทินฺนํ โอฬาริกํ? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กายายคณํ;
 ยํ วา ปณฺณณมฺปิ อตฺถิ รูปํ กมฺมสฺส กตคุตา รูปายคณํ คนฺธายคณํ รตฺถายคณํ
 โฉฏฺฐพฺพายคณํ; อิทนฺทํ รูปํ อุปาทินฺนํ โอฬาริกํ.

[๙๑๕] กตมนฺทํ รูปํ อุปาทินฺนํ สฺมุขมฺ? อิตฺถินฺทริยํ ปฺริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ;
 ยํ วา ปณฺณณมฺปิ อตฺถิ รูปํ กมฺมสฺส กตคุตา อากาสธาตุ อาโปธาตุ, รูปสฺส
 อุปฺปจโย รูปสฺส สฺนหฺตติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺทํ รูปํ อุปาทินฺนํ สฺมุขมฺ.

[๙๑๖] กตมนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ โอฬาริกํ? สทฺทายคณํ; ยํ วา ปณฺณณมฺปิ
 อตฺถิ รูปํ น กมฺมสฺส กตคุตา รูปายคณํ คนฺธายคณํ รตฺถายคณํ โฉฏฺฐพฺพายคณํ;
 อิทนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ โอฬาริกํ.

[๙๑๗] กตมนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ สฺมุขมฺ? กายวิญญตฺติ วจฺจิตฺติ, รูปสฺส
 ตฺหุตา รูปสฺส มฺหุตา รูปสฺส กมฺมณฺณตฺตา รูปสฺส ชรตา รูปสฺส อนิจฺจตา; ยํ
 วา ปณฺณณมฺปิ อตฺถิ รูปํ น กมฺมสฺส กตคุตา อากาสธาตุ อาโปธาตุ, รูปสฺส
 อุปฺปจโย รูปสฺส สฺนหฺตติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺทํ รูปํ อนุปาทินฺนํ สฺมุขมฺ.

[๙๑๘] กตมฺหํ รุปํ อุปาทินฺนํ ทูเร? อิตฺถินฺทริยํ ปฺริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณฺมปฺปํ อตฺถิ รุปํ กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา อากาธฺธาคู อวโปธาคู, รูปตฺถํ อุปจโย รูปตฺถํ ตฺนฺตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รุปํ อุปาทินฺนํ ทูเร.

[๙๑๙] กตมฺหํ รุปํ อุปาทินฺนํ ตฺนฺตฺติเก? จกฺขายคฺณํ ๑ เป ๑ กายายคฺณํ; ยํ วา ปนฺณณฺมปฺปํ อตฺถิ รุปํ กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา รูปายคฺณํ คณฺธายคฺณํ รตฺถายคฺณํ โฉฏฺฐพฺพายคฺณํ; อิทฺถํ รุปํ อุปาทินฺนํ ตฺนฺตฺติเก.

[๙๒๐] กตมฺหํ รุปํ อนุปาทินฺนํ ทูเร? กายวิณฺณคฺติ จจฺฉิณฺณคฺติ, รูปตฺถํ ตฺถาคู รูปตฺถํ มุทฺธาคู รูปตฺถํ กมฺมณฺณคฺตา รูปตฺถํ ชฺรตฺตา รูปตฺถํ อนิจฺจุตฺตา; ยํ วา ปนฺณณฺมปฺปํ อตฺถิ รุปํ น กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา อากาธฺธาคู อวโปธาคู, รูปตฺถํ อุปจโย รูปตฺถํ ตฺนฺตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รุปํ อนุปาทินฺนํ ทูเร.

[๙๒๑] กตมฺหํ รุปํ อนุปาทินฺนํ ตฺนฺตฺติเก? ตฺถายคฺณํ; ยํ วา ปนฺณณฺมปฺปํ อตฺถิ รุปํ น กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา รูปายคฺณํ คณฺธายคฺณํ รตฺถายคฺณํ โฉฏฺฐพฺพายคฺณํ; อิทฺถํ รุปํ อนุปาทินฺนํ ตฺนฺตฺติเก.

[๙๒๒] กตมฺหํ รุปํ อุปาทินฺนูปาทานิยํ ตฺนฺตฺติตฺถํ? กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา รูปายคฺณํ; อิทฺถํ รุปํ อุปาทินฺนูปาทานิยํ ตฺนฺตฺติตฺถํ.

[๙๒๓] กตมฺหํ รุปํ อุปาทินฺนูปาทานิยํ อนิทฺถตฺถํ? จกฺขายคฺณํ ๑ เป ๑ กายายคฺณํ, อิตฺถินฺทริยํ ปฺริตฺถินฺทริยํ ชฺวีตฺถินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณฺมปฺปํ อตฺถิ รุปํ กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา คณฺธายคฺณํ รตฺถายคฺณํ โฉฏฺฐพฺพายคฺณํ, อากาธฺธาคู อวโปธาคู, รูปตฺถํ อุปจโย รูปตฺถํ ตฺนฺตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺถํ รุปํ อุปาทินฺนูปาทานิยํ อนิทฺถตฺถํ.

[๙๒๔] กตมฺหํ รุปํ อนุปาทินฺนูปาทานิยํ ตฺนฺตฺติตฺถํ? น กมฺมตฺถํ กตฺตฺวา รูปายคฺณํ; อิทฺถํ รุปํ อนุปาทินฺนูปาทานิยํ ตฺนฺตฺติตฺถํ.

[๙๒๕] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ อนิทตฺตํ? ตทฺทายคฺฉํ, กายวิณฺณคฺคฺติ วจฺจิตฺตคฺคฺติ, รูปตฺถํ ตฺหุคฺคา รูปตฺถํ มฺหุคฺคา รูปตฺถํ กมฺมณฺณคฺคา รูปตฺถํ ชฺรคฺคา รูปตฺถํ อนิจฺจคฺคา; ยํ วา ปณณณมฺมํ อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา, คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ, อากาสชฺาตุ อโปชฺาตุ, รูปตฺถํ อฺุปจโย รูปตฺถํ ตฺนคฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ อนิทตฺตํ.

[๙๒๖] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ ตปฺปปฏิขํ? จกฺขายคฺฉํ ฯ เป ฯ กายายคฺฉํ; ยํ วา ปณณณมฺมํ อคฺคฺติ รูปํ กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา รูปายคฺฉํ คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ; อิทนฺตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ ตปฺปปฏิขํ.

[๙๒๗] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ อปฺปปฏิขํ? อิตฺถินทฺริยํ ปุริสฺสินทฺริยํ ชฺวิตฺถินทฺริยํ; ยํ วา ปณณณมฺมํ อคฺคฺติ รูปํ กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา อากาสชฺาตุ อโป-
ชฺาตุ, รูปตฺถํ อฺุปจโย รูปตฺถํ ตฺนคฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ
อรูปาทินนุปาทานียํ อปฺปปฏิขํ.

[๙๒๘] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ ตปฺปปฏิขํ? ตทฺทายคฺฉํ; ยํ วา
ปณณณมฺมํ อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา รูปายคฺฉํ คณฺชายคฺฉํ รตฺถายคฺฉํ
โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ; อิทนฺตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ ตปฺปปฏิขํ.

[๙๒๙] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ อปฺปปฏิขํ? กายวิณฺณคฺคฺติ วจฺ-
จิตฺตคฺคฺติ, รูปตฺถํ ตฺหุคฺคา รูปตฺถํ มฺหุคฺคา รูปตฺถํ กมฺมณฺณคฺคา รูปตฺถํ ชฺรคฺคา รูปตฺถํ
อนิจฺจคฺคา; ยํ วา ปณณณมฺมํ อคฺคฺติ รูปํ น กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา อากาสชฺาตุ
อโปชฺาตุ, รูปตฺถํ อฺุปจโย รูปตฺถํ ตฺนคฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทนฺตํ รูปํ
อรูปาทินนุปาทานียํ อปฺปปฏิขํ.

[๙๓๐] กตมन्ตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ มหาภูตํ? กมฺมตฺถํ กตคฺคฺคา
โฉฏฺฐพฺพายคฺฉํ อโปชฺาตุ; อิทนฺตํ รูปํ อรูปาทินนุปาทานียํ มหาภูตํ.

[๙๓๑] กตมํหํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ น มหาภูตํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑ กายายคณํ, อิตฺถินฺทริยํ ปุริสฺสินฺทริยํ ชีวิตฺตินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺมี อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺส กตฺตคา รุปายคณํ คณฺชายคณํ รตฺถายคณํ อากาสฺชาตฺ, รูปสฺส อุปจโย รูปสฺส สฺนฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ น มหาภูตํ.

[๙๓๒] กตมํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ มหาภูตํ? น กมฺมสฺส กตฺตคา โฉฏฺจพฺพายคณํ อาโปธาคฺ; อิทํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ มหาภูตํ.

[๙๓๓] กตมํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ น มหาภูตํ? สทฺททายคณํ, กาย-
วิณฺณคฺติ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺติ, รูปสฺส ตฺหุตา รูปสฺส มุทุตา รูปสฺส กมฺมณฺณคฺตา
รูปสฺส ชรตา รูปสฺส อนิจุจฺตา; ยํ วา ปนฺณณมฺมี อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺส
กตฺตคา รุปายคณํ คณฺชายคณํ รตฺถายคณํ, อากาสฺชาตฺ, รูปสฺส อุปจโย รูปสฺส
สฺนฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ น มหาภูตํ.

[๙๓๔] กตมํหํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ โอฬาริกํ? จกฺขายคณํ ๑ เป ๑
กายายคณํ; ยํ วา ปนฺณณมฺมี อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺส กตฺตคา รุปายคณํ คณฺชายคณํ
รตฺถายคณํ โฉฏฺจพฺพายคณํ; อิทํหํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ โอฬาริกํ.

[๙๓๕] กตมํหํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ สฺมุขํ? อิตฺถินฺทริยํ ปุริสฺสินฺทริยํ
ชีวิตฺตินฺทริยํ; ยํ วา ปนฺณณมฺมี อคฺคิ รูปํ กมฺมสฺส กตฺตคา อากาสฺชาตฺ
อาโปธาคฺ, รูปสฺส อุปจโย รูปสฺส สฺนฺคฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํหํ รูปํ
อุปาทินฺนุปาทานิยํ สฺมุขํ.

[๙๓๖] กตมํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ โอฬาริกํ? สทฺททายคณํ; ยํ วา
ปนฺณณมฺมี อคฺคิ รูปํ น กมฺมสฺส กตฺตคา รุปายคณํ คณฺชายคณํ รตฺถายคณํ
โฉฏฺจพฺพายคณํ; อิทํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ โอฬาริกํ.

[๙๓๗] กตมํหํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ สฺมุขํ? กายวิณฺณคฺติ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺติ,
รูปสฺส ตฺหุตา รูปสฺส มุทุตา รูปสฺส กมฺมณฺณคฺตา รูปสฺส ชรตา รูปสฺส

อนิจฺจา; ยํ วา ปณฺณมฺมี อคฺคิ รูปํ น กมฺมธฺตํ กคฺคฺคา อากาธฺชาตุ
อาโปธฺชาตุ, รูปธฺตํ อุปฺจโย รูปธฺตํ ธฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ
อนุปาทินฺนุปาทานิยํ สฺสํ.

[๙๓๘] กตฺมณฺคํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ ทฺวเร? อิตฺถินฺทฺริยํ ปฺริตฺธิทฺริยํ
ชีวิตฺติทฺริยํ; ยํ วา ปณฺณมฺมี อคฺคิ รูปํ กมฺมธฺตํ กคฺคฺคา อากาธฺชาตุ
อาโปธฺชาตุ, รูปธฺตํ อุปฺจโย รูปธฺตํ ธฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ
อุปาทินฺนุปาทานิยํ ทฺวเร.

[๙๓๙] กตฺมณฺคํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ ธฺนคฺคิเก? จกฺขายคณฺโณ ๑ เป ๑
กายายคณฺโณ; ยํ วา ปณฺณมฺมี อคฺคิ รูปํ กมฺมธฺตํ กคฺคฺคา รูปายคณฺโณ คณฺชายคณฺโณ
รตฺถายคณฺโณ โสณฺฑสฺสพฺพายคณฺโณ; อิทฺนคํ รูปํ อุปาทินฺนุปาทานิยํ ธฺนคฺคิเก.

[๙๔๐] กตฺมณฺคํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ ทฺวเร? กายวิณฺญคฺคิ วจฺจิตฺติคฺคิ,
รูปธฺตํ ดหฺตุคา รูปธฺตํ มุทฺตุคา รูปธฺตํ กมฺมณฺญคฺคา รูปธฺตํ ชรฺตคา รูปธฺตํ
อนิจฺจา; ยํ วา ปณฺณมฺมี อคฺคิ รูปํ น กมฺมธฺตํ กคฺคฺคา อากาธฺชาตุ
อาโปธฺชาตุ, รูปธฺตํ อุปฺจโย รูปธฺตํ ธฺนคฺคิ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทฺนคํ รูปํ
อนุปาทินฺนุปาทานิยํ ทฺวเร.

[๙๔๑] กตฺมณฺคํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ ธฺนคฺคิเก? สทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺ; ยํ วา ปณฺณมฺมี
อคฺคิ รูปํ น กมฺมธฺตํ กคฺคฺคา รูปายคณฺโณ คณฺชายคณฺโณ รตฺถายคณฺโณ โสณฺฑสฺสพฺพายคณฺโณ;
อิทฺนคํ รูปํ อนุปาทินฺนุปาทานิยํ ธฺนคฺคิเก.

[๙๔๒] กตฺมณฺคํ รูปํ สทฺทฺทฺทฺทฺทฺ อิทฺนทฺริยํ? จกฺขณฺทฺริยํ ๑ เป ๑ กายินฺทฺริยํ;
อิทฺนคํ รูปํ สทฺทฺทฺทฺทฺทฺ อิทฺนทฺริยํ.

[๙๔๓] กตฺมณฺคํ รูปํ สทฺทฺทฺทฺทฺทฺ น อิทฺนทฺริยํ? รูปายคณฺโณ ๑ เป ๑ โสณฺฑสฺสพฺพา-
ยคณฺโณ; อิทฺนคํ รูปํ สทฺทฺทฺทฺทฺทฺ น อิทฺนทฺริยํ.

[๙๔๔] กตมํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ อินฺทฺริยํ? อิตฺถินฺทฺริยํ ปุริสฺสินฺทฺริยํ ชฺวีตินฺทฺริยํ; อิทํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ อินฺทฺริยํ.

[๙๔๕] กตมํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ น อินฺทฺริยํ? กายวิณฺณคฺคฺติ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺคฺติ, ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ น อินฺทฺริยํ.

[๙๔๖] กตมํรูปํ รูปํ ตปฺปฏฺฐิํ มหาภูตํ? โสฬสฺสพฺพายคฺคฺนํ; อิทํรูปํ รูปํ ตปฺปฏฺฐิํ มหาภูตํ.

[๙๔๗] กตมํรูปํ รูปํ ตปฺปฏฺฐิํ น มหาภูตํ? จกฺขายคฺคฺนํ ๗ เป ๗ รตฺถายคฺคฺนํ; อิทํรูปํ รูปํ ตปฺปฏฺฐิํ น มหาภูตํ.

[๙๔๘] กตมํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ มหาภูตํ? อาโปธาคฺคฺ; อิทํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ มหาภูตํ.

[๙๔๙] กตมํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ น มหาภูตํ? อิตฺถินฺทฺริยํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํรูปํ รูปํ อปฺปฏฺฐิํ น มหาภูตํ.

[๙๕๐] กตมํรูปํ รูปํ อินฺทฺริยํ โสฬสฺสํ? จกฺขณฺทฺริยํ ๗ เป ๗ กายินฺทฺริยํ; อิทํรูปํ รูปํ อินฺทฺริยํ โสฬสฺสํ.

[๙๕๑] กตมํรูปํ รูปํ อินฺทฺริยํ สํชํมํ? อิตฺถินฺทฺริยํ ปุริสฺสินฺทฺริยํ ชฺวีตินฺทฺริยํ; อิทํรูปํ รูปํ อินฺทฺริยํ สํชํมํ.

[๙๕๒] กตมํรูปํ รูปํ น อินฺทฺริยํ โสฬสฺสํ? รูปายคฺคฺนํ ๗ เป ๗ โสฬสฺสพฺพายคฺคฺนํ; อิทํรูปํ รูปํ น อินฺทฺริยํ โสฬสฺสํ.

[๙๕๓] กตมํรูปํ รูปํ น อินฺทฺริยํ สํชํมํ? กายวิณฺณคฺคฺติ วจฺจิตฺตวิณฺณคฺคฺติ, ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิทํรูปํ รูปํ น อินฺทฺริยํ สํชํมํ.

[๘๕๔] กตมมุตํ รูปํ อินทริยํ ทูเร? อิตฺถินทริยํ ปุริตฺถินทริยํ ชฺวีตฺถินทริยํ;
อิทฺถนํ รูปํ อินทริยํ ทูเร.

[๘๕๕] กตมมุตํ รูปํ อินทริยํ สณฺติเก? จกฺขณทริยํ ฯ เป ฯ กายินทริยํ;
อิทฺถนํ รูปํ อินทริยํ สณฺติเก.

[๘๕๖] กตมมุตํ รูปํ น อินทริยํ ทูเร? กายวิณฺณคฺคิ วจฺวิณฺณคฺคิ, ฯ เป ฯ
กพฺพิการอ อหาโร; อิทฺถนํ รูปํ น อินทริยํ ทูเร.

[๘๕๗] กตมมุตํ รูปํ น อินทริยํ สณฺติเก? รูปายตน์ ฯ เป ฯ โณฏฺสพฺพายตน์;
อิทฺถนํ รูปํ น อินทริยํ สณฺติเก.

[๘๕๘] กตมมุตํ รูปํ มหาภูตํ โอปาริกํ? โณฏฺสพฺพายตน์; อิทฺถนํ รูปํ
มหาภูตํ โอปาริกํ.

[๘๕๙] กตมมุตํ รูปํ มหาภูตํ สฺมุทฺตํ? อาโปชาตฺ; อิทฺถนํ รูปํ มหาภูตํ
สฺมุทฺตํ.

[๘๖๐] กตมมุตํ รูปํ น มหาภูตํ โอปาริกํ? จกฺขายตน์ ฯ เป ฯ รตฺถายตน์;
อิทฺถนํ รูปํ น มหาภูตํ โอปาริกํ.

[๘๖๑] กตมมุตํ รูปํ น มหาภูตํ สฺมุทฺตํ? อิตฺถินทริยํ ฯ เป ฯ กพฺพิการอ
อหาโร; อิทฺถนํ รูปํ น มหาภูตํ สฺมุทฺตํ.

[๘๖๒] กตมมุตํ รูปํ มหาภูตํ ทูเร? อาโปชาตฺ; อิทฺถนํ รูปํ มหาภูตํ ทูเร.

[๘๖๓] กตมมุตํ รูปํ มหาภูตํ สณฺติเก? โณฏฺสพฺพายตน์; อิทฺถนํ รูปํ
มหาภูตํ สณฺติเก.

[๘๖๔] กตมมุตํ รูปํ น มหาภูตํ ทูเร? อิตฺถินทริยํ ฯ เป ฯ กพฺพิการอ
อหาโร; อิทฺถนํ รูปํ น มหาภูตํ ทูเร.

[๙๖๕] กตมนฺตํ รูปํ น มหาภูตํ ตฺนฺติเก? จกฺขายตฺนํ ฯ เป ฯ รตฺถายตฺนํ;
อิทฺนฺตํ รูปํ น มหาภูตํ ตฺนฺติเก.

[๙๖๖] รูปายตฺนํ ทิฏฺฐํ, ตฺททายตฺนํ ตฺตํ, คณฺธายตฺนํ รตฺถายตฺนํ โฉฏฺฐพฺพา-
ยตฺนํ มุคฺ, ตฺพฺพํ รูปํ มนฺธํ วิณฺณายตฺนํ รูปํ.

เอวํ จกฺขพฺพิเรน รูปตฺถกฺโข.

จกฺกํ

ปณฺจก

[๙๖๗] กตมนฺตํ รูปํ ปจฺจวฺชาตฺ? ยํ กกฺขพฺ ฆรคฺ, กกฺขพคฺ, กกฺขพภาโว,
อชฺฌคฺ วา พหิทฺธา วา, อุปาทินฺนํ วา อนฺุปาทินฺนํ วา; อิทฺนฺตํ รูปํ ปจฺจวฺชาตฺ.

[๙๖๘] กตมนฺตํ รูปํ อาโปชาตฺ? ยํ อาโป อาโปคฺ, ตฺเณโห ตฺเณหคฺ,
พณฺธคฺ รูปตฺตํ, อชฺฌคฺ วา พหิทฺธา วา, อุปาทินฺนํ วา อนฺุปาทินฺนํ วา;
อิทฺนฺตํ รูปํ อาโปชาตฺ.

[๙๖๙] กตมนฺตํ รูปํ เตโชชาตฺ? ยํ เตโช เตโชคฺ, อุตฺมา อุตฺมาคฺ,
อุตฺมํ อุตฺมคฺ, อชฺฌคฺ วา พหิทฺธา วา, อุปาทินฺนํ วา อนฺุปาทินฺนํ วา;
อิทฺนฺตํ รูปํ เตโชชาตฺ.

[๙๗๐] กตมนฺตํ รูปํ วาโยชาตฺ? ยํ วาโย วาโยคฺ, ฌมฺภิตคฺ รูปตฺตํ,
อชฺฌคฺ วา พหิทฺธา วา, อุปาทินฺนํ วา อนฺุปาทินฺนํ วา; อิทฺนฺตํ รูปํ วาโยชาตฺ.

[๙๗๑] กตมนฺตํ รูปํ อุปาทา? จกฺขายตฺนํ ฯ เป ฯ กพฺพิทาวโร อาหาโร;
อิทฺนฺตํ รูปํ อุปาทา.

เอวํ ปณฺจวิเรน รูปตฺถกฺโข.

ปณฺจกํ

ฉก

[๙๗๒] รูปายคน จกขุวิณญะยํ รูปํ, ตททายคน โสควิณญะยํ รูปํ, คนุชายนํ ฆานวิณญะยํ รูปํ, รธายนํ ชิวหาวิณญะยํ รูปํ, โสฏฐพพายคน กายวิณญะยํ รูปํ, สัพพํ รูปํ มโนวิณญะยํ รูปํ.

เอวํ ฉพพิเชน รูปสงคโห.

ฉก

สตตก

[๙๗๓] รูปายคน จกขุวิณญะยํ รูปํ, ตททายคน โสควิณญะยํ รูปํ, คนุชายนํ ฆานวิณญะยํ รูปํ, รธายนํ ชิวหาวิณญะยํ รูปํ, โสฏฐพพายคน กายวิณญะยํ รูปํ, รูปายคน ตททายคน คนุชายนํ รธายนํ โสฏฐพพายคน มโนชาคุวิณญะยํ รูปํ, สัพพํ รูปํ มโนวิณญานชาคุวิณญะยํ รูปํ.

เอวํ สตตวิเชน รูปสงคโห.

สตตก

อฏฐก

[๙๗๔] รูปายคน จกขุวิณญะยํ รูปํ, ตททายคน โสควิณญะยํ รูปํ, คนุชายนํ ฆานวิณญะยํ รูปํ, รธายนํ ชิวหาวิณญะยํ รูปํ, มนابیโย โสฏฐพไฟ สุตมมสโส กายวิณญะยํ รูปํ, มนابیโย โสฏฐพไฟ ทุกขมมสโส กายวิณญะยํ รูปํ, รูปายคน ตททายคน คนุชายนํ รธายนํ โสฏฐพพายคน มโนชาคุวิณญะยํ รูปํ, สัพพํ รูปํ มโนวิณญานชาคุวิณญะยํ รูปํ.

เอวํ อฏฐวิเชน รูปสงคโห.

อฏฐก

[๔๘๑] กตมมุตฺตํ รูปํ น อินฺทริยํ อปฺปปฏิฆํ? กายวิญญตฺตํ ๗ เป ๗
กพฺพิกาโร อหาโร; อิทมุตฺตํ รูปํ น อินฺทริยํ อปฺปปฏิฆํ.

เอวํ ทสฺสวเรน รูปตฺถกฺโข.

ทสฺสํ

เอกาทสก

[๔๘๒] กตมมุตฺตํ รูปํ จกฺขายตฺตํ? ยํ จกฺขํ จตฺตุนํ มหาภูตานิ อุปาทาย
ปตฺตาโท ๗ เป ๗ ตฺถวโธ คาโมเปตฺโต; อิทมุตฺตํ รูปํ จกฺขายตฺตํ.

[๔๘๓] กตมมุตฺตํ รูปํ โสตฺถายตฺตํ ๗ เป ๗ ฆณายตฺตํ ๗ เป ๗ ชิวฺหายตฺตํ
๗ เป ๗ กายายตฺตํ ๗ เป ๗ รูปายตฺตํ ๗ เป ๗ ตฺถทฺทายตฺตํ ๗ เป ๗ คนฺธายตฺตํ
๗ เป ๗ รสฺตฺถายตฺตํ ๗ เป ๗ โสฏฺฐพฺพายตฺตํ? ปจฺจวฺธตฺตํ ๗ เป ๗ โสฏฺฐพฺพธตฺตํ-
เปตฺตา; อิทมุตฺตํ รูปํ โสฏฺฐพฺพายตฺตํ.

[๔๘๔] กตมมุตฺตํ รูปํ อนิทตฺถตฺตํ อปฺปปฏิฆํ ฆมฺมายตฺตนปริยาปนํ? อิตฺถินฺทริยํ
๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อหาโร; อิทมุตฺตํ รูปํ อนิทตฺถตฺตํ อปฺปปฏิฆํ ฆมฺมายตฺตนปริยาปนํ.

เอวํ เอกาทสวเรน รูปตฺถกฺโข.

เอกาทสกํ

อญฺจโม ภาณวาโร

รูปวិภคฺติ.

รูปกณฺท์ นิฏฺฐิตํ

๓. นิกุเชปกณฺท

ติกนิกุเชป

[๙๙๕] กตเม ฐมา กุสฺสา? คณิ กุสฺสณฺณานิ: อโถโก อโถโส อโมโห;
คัมมปยุตฺโต เวทนาภฺชโน สณฺณภฺชโน สงฺขารภฺชโน วิณฺณภฺชโน;
คัมมจฺ्ञานํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิมะ ฐมา กุสฺสา.

[๙๙๖] กตเม ฐมา อกุสฺสา? คณิ อกุสฺสณฺณานิ: โถโก โถโส โมโห;
ตเทกญฺจํ จ กิเลสํ คัมมปยุตฺโต เวทนาภฺชโน สณฺณภฺชโน สงฺขารภฺชโน
วิณฺณภฺชโน; คัมมจฺ्ञานํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิมะ ฐมา อกุสฺสา.

[๙๙๗] กตเม ฐมา อพฺยากตา? กุสฺสากุสฺसानํ ฐมานํ วิปากา กามาวจฺจรา
รูปาวจฺจรา อรูปาวจฺจรา อปริยาปนฺนา: เวทนาภฺชโน สณฺณภฺชโน สงฺขารภฺชโน
วิณฺณภฺชโน; เย จ ฐมา กิริยา เนว กุสฺสา นากุสฺสา น จ กมฺมวิปากา,
สัพพณฺเจ รูปํ, อสงฺขตา จ ขาตุ; อิมะ ฐมา อพฺยากตา.

[๙๙๘] กตเม ฐมา สฺสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา? สฺสุขญฺมียํ กามาวจฺจเร
รูปาวจฺจเร อปริยาปนฺเน สฺสุขํ เวทนํ จเปตฺวา คัมมปยุตฺโต สณฺณภฺชโน
สงฺขารภฺชโน วิณฺณภฺชโน; อิมะ ฐมา สฺสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา.

[๙๙๙] กตเม ฐมา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา? ทุกฺขญฺมียํ กามาวจฺจเร
ทุกฺขํ เวทนํ จเปตฺวา คัมมปยุตฺโต สณฺณภฺชโน สงฺขารภฺชโน วิณฺณภฺชโน;
อิมะ ฐมา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา.

[๑๐๐๐] กตเม ฐมา อทุกฺขมฺสฺสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา? อทุกฺขมฺสฺสุขญฺมียํ
กามาวจฺจเร รูปาวจฺจเร อรูปาวจฺจเร อปริยาปนฺเน อทุกฺขมฺสฺสุขํ เวทนํ จเปตฺวา

คัมภยุตฺโต สณฺณากุชฺโฆ สงฺขารกุชฺโฆ วิญฺเฌานกุชฺโฆ; อีเม ขมฺมา
อทุกขมสฺสาย เวทนาย สัมปยุตฺตา.

[๙๙๑] กตเม ขมฺมา วิปากา? กุตฺตาคุตฺตานิ ขมฺมานิ วิปากา กามาวจฺจา
รูปาวจฺจา อรูปาวจฺจา อปรียาปนฺนา: เวทนากุชฺโฆ สณฺณากุชฺโฆ สงฺขารกุชฺโฆ
วิญฺเฌานกุชฺโฆ; อีเม ขมฺมา วิปากา.

[๙๙๒] กตเม ขมฺมา วิปากรมฺมขมฺมา? กุตฺตาคุตฺตา ขมฺมา กามาวจฺจา
รูปาวจฺจา อรูปาวจฺจา อปรียาปนฺนา: เวทนากุชฺโฆ ฯ เป ฯ วิญฺเฌานกุชฺโฆ;
อีเม ขมฺมา วิปากรมฺมขมฺมา.

[๙๙๓] กตเม ขมฺมา เหนววิปากนวิปากรมฺมขมฺมา? เย จ ขมฺมา กิริยา เหนว
กุตฺตา นาคุตฺตา น จ กมฺมวิปากา, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม
ขมฺมา เหนววิปากนวิปากรมฺมขมฺมา.

[๙๙๔] กตเม ขมฺมา อุปาตินฺนุปาทานิยา? ตํสฺสว กุตฺตาคุตฺตานิ ขมฺมานิ
วิปากา กามาวจฺจา รูปาวจฺจา อรูปาวจฺจา: เวทนากุชฺโฆ ฯ เป ฯ วิญฺเฌานกุ-
ชฺโฆ; ยณฺจ รูปํ กมฺมุตฺตํ กตฺตคา; อีเม ขมฺมา อุปาตินฺนุปาทานิยา.

[๙๙๕] กตเม ขมฺมา อนุปาตินฺนุปาทานิยา? ตํสฺสว กุตฺตาคุตฺตา ขมฺมา
กามาวจฺจา รูปาวจฺจา อรูปาวจฺจา: เวทนากุชฺโฆ ฯ เป ฯ วิญฺเฌานกุชฺโฆ;
เย จ ขมฺมา กิริยา เหนว กุตฺตา นาคุตฺตา น จ กมฺมวิปากา; ยณฺจ รูปํ น
กมฺมุตฺตํ กตฺตคา; อีเม ขมฺมา อนุปาตินฺนุปาทานิยา.

[๙๙๖] กตเม ขมฺมา อนุปาตินฺนานุปาทานิยา? อปรียาปนฺนา มคฺคา จ
มคฺคณฺดานิ จ อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ขมฺมา อนุปาตินฺนานุปาทานิยา.

[๙๙๗] กตเม ขมฺมา ตํกิตฺติจฺจํกิตฺติกา? ตํนิ อกุตฺตมฺมฺตานิ: โดโก
โทโส โมโห; ตเทกฺกฺจํ จ กิตฺเตสํ, คัมภยุตฺโต เวทนากุชฺโฆ ฯ เป ฯ

วิญญานกฺขนฺโห, คัมมภูจํ ภายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อีเม ธมฺมา
อํกิตฺตฺวํจํกิตฺเตตฺติกา.

[๙๙๙] กตเม ธมฺมา อํกิตฺตฺวํจํกิตฺเตตฺติกา? ตํสาธา กุสฺสตาพฺยาภคฺตา ธมฺมา
กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปกฺขนฺโห เวทนากฺขนฺโห สณฺณิกากฺขนฺโห
สงฺขารกฺขนฺโห วิญญานกฺขนฺโห; อีเม ธมฺมา อํกิตฺตฺวํจํกิตฺเตตฺติกา.

[๙๙๙] กตเม ธมฺมา อํกิตฺตฺวํจํกิตฺเตตฺติกา? อปฺปริยาปนฺนา มคฺคา จ
มคฺคคณฺทานิ จ อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ธมฺมา อํกิตฺตฺวํจํกิตฺเตตฺติกา.

[๑๐๐๐] กตเม ธมฺมา อวิตกฺกถวิจฺจาวา? อวิตกฺกถวิจฺจาวกฺกมฺมํ กามาวจฺเร
รูปาวจฺเร อปฺปริยาปนฺเน อวิตกฺกถวิจฺจาวา จเปตฺวา คัมมํปยุตฺโต เวทนากฺขนฺโห
๑ เป ๑ วิญญานกฺขนฺโห; อีเม ธมฺมา อวิตกฺกถวิจฺจาวา.

[๑๐๐๑] กตเม ธมฺมา อวิตกฺกถวิจฺจาวมคฺคา? อวิตกฺกถวิจฺจาวกฺกมฺมํ รูปาวจฺเร
อปฺปริยาปนฺเน วิจฺจาวํ จเปตฺวา คัมมํปยุตฺโต เวทนากฺขนฺโห ๑ เป ๑ วิญญานกฺ-
ขนฺโห; อีเม ธมฺมา อวิตกฺกถวิจฺจาวมคฺคา.

[๑๐๐๒] กตเม ธมฺมา อวิตกฺกาวิจฺจาวา? อวิตกฺกาวิจฺจาวกฺกมฺมํ กามาวจฺเร
รูปาวจฺเร อรูปาวจฺเร อปฺปริยาปนฺเน เวทนากฺขนฺโห ๑ เป ๑ วิญญานกฺขนฺโห,
สพฺพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ธมฺมา อวิตกฺกาวิจฺจาวา.

[๑๐๐๓] กตเม ธมฺมา ปิตฺติสํหคฺคา? ปิตฺติกฺกมฺมํ กามาวจฺเร รูปาวจฺเร อปฺปริยา-
ปนฺเน ปิตฺติ จเปตฺวา คัมมํปยุตฺโต เวทนากฺขนฺโห ๑ เป ๑ วิญญานกฺขนฺโห; อีเม
ธมฺมา ปิตฺติสํหคฺคา.

[๑๐๐๔] กตเม ธมฺมา สุตฺตสํหคฺคา? สุตฺตกฺกมฺมํ กามาวจฺเร รูปาวจฺเร อปฺปริยา-
ปนฺเน สุตฺตํ จเปตฺวา คัมมํปยุตฺโต สณฺณิกากฺขนฺโห สงฺขารกฺขนฺโห วิญญานกฺขนฺโห;
อีเม ธมฺมา สุตฺตสํหคฺคา.

[๑๐๐๕] กตเม ชมฺมา อูเปกฺขาธหคฺคา? อูเปกฺขาภุมิยํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน อูเปกฺขํ จเปตฺวา คัมมํปยุคฺโค ตณฺณากฺขนฺโห สงฺขารก-
ขนฺโห วิญฺเฒานกฺขนฺโห; อิมे ชมฺมา อูเปกฺขาธหคฺคา.

[๑๐๐๖] กตเม ชมฺมา ทสฺสเนน ปหาคพฺพา? ตัณฺนิ ตณฺโณชฌานี:
ตถกฺกายทฺธิจฺจิ วิจิจฺจนา ตัสสพฺพคปรามาโส.

[๑๐๐๗] ตตฺถ กตมา ตถกฺกายทฺธิจฺจิ? อิทฺธ อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชฺโช อริยานํ
อทฺธสํสํ, อริยชฺชมสฺสํ อโกวิทฺ, อริยชฺชมเม อวินฺนํ, สํปฺปรีตํ อทฺธสํสํ,
สํปฺปรีตชฺชมสฺสํ อโกวิทฺ, สํปฺปรีตชฺชมเม อวินฺนํ, รูปํ อคฺคโค ตมฺนุสฺสํ,
รูปวณฺทํ วา อคฺคตํ, อคฺคนิ วา รูปํ, รูปสฺมึ วา อคฺคตํ; เวทํ อคฺคโค
ตมฺนุสฺสํ, เวทวณฺทํ วา อคฺคตํ, อคฺคนิ วา เวทํ, เวทนาย วา อคฺคตํ;
สณฺณํ อคฺคโค ตมฺนุสฺสํ, สณฺณวณฺทํ วา อคฺคตํ, อคฺคนิ วา สณฺณํ, สณฺณาย
วา อคฺคตํ; สงฺขารํ อคฺคโค ตมฺนุสฺสํ, สงฺขารวณฺทํ วา อคฺคตํ, อคฺคนิ วา
สงฺขารํ, สงฺขารสฺสํ วา อคฺคตํ; วิญฺเฒานํ อคฺคโค ตมฺนุสฺสํ, วิญฺเฒานวณฺทํ
วา อคฺคตํ, อคฺคนิ วา วิญฺเฒานํ, วิญฺเฒานสฺมึ วา อคฺคตํ; ยํ เอวรูปา
ทฺธิจฺจิ ทฺธิจฺจํ ทฺธิจฺจหนํ ทฺธิจฺจกฺคาโร ทฺธิจฺจวิธุกายิกํ^๑ ทฺธิจฺจวิปฺสนทฺทํ ทฺธิจฺ-
ตณฺโณชฌนํ, คาโห ปฏิกฺคาโห, อภินิเวโส ปรรามาโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโป,
มิจฺฉคฺคํ ติตฺถายคณํ วิปริยตฺถคฺคาโห;^๒ อยํ วุจฺจติ ตถกฺกายทฺธิจฺจิ.

[๑๐๐๘] ตตฺถ กตมา วิจิจฺจนา? ตตฺถ วิจฺจติ วิจิจฺจติ, ชมฺเม กฺขติ
วิจิจฺจติ, ตมฺเ กฺขติ วิจิจฺจติ, ติกฺขาย กฺขติ วิจิจฺจติ, ปุพฺพนเต กฺขติ
วิจิจฺจติ, อปรนเต กฺขติ วิจิจฺจติ, ปุพฺพนตาปรนเต กฺขติ วิจิจฺจติ,
อิทฺทปฺปจฺยตาปฏิจฺจตมฺนุสฺสํ ชมฺเมตฺถ กฺขติ วิจิจฺจติ; ยํ เอวรูปา กฺขนา
กฺขายนา กฺขายิตคฺคํ, วมิตฺติ วิจิจฺจนา, เทวพฺพทํ เทวธาปโป, สํสโย

๑ ต. ทฺธิจฺจวิธุกายิกํ

๒ ฉ. ม. วิปริยตฺถคฺคาโห

อนกัณฺโฑคาโห, อาสํปนา, บิรฺสํปนา, อปริโยคานา, ฌมฺภิตคฺคํ จิตฺตสฺส
มโนวิเตโธ; อยํ วุจฺจติ วิจิจฺจนา.

[๓๐๐๙] คคฺค กคโม ตีรพฺพตปรามาโส? อโธ พหิทฺธา สมนพฺราหฺมณานํ
“ดีเถน สฺสทฺธิ, วเคน สฺสทฺธิ, ตีรพฺพเคน สฺสทฺธิ”ติ. ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ
ทิฏฺฐิคหํ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิธุกายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺสนทิกํ ทิฏฺฐิสถโยชนํ, คาโห
ปฏิกฺคาโห, อภินเวโส ปรามาโส, ฌมฺภคฺโค มิจฺฉาปโธ, มิจฺฉคฺคํ คิตฺถายคํ
วิปริยเสศฺคาโห; อยํ วุจฺจติ ตีรพฺพตปรามาโส.

[๓๐๑๐] อิมานิ คัณฺธิ สถโยชนานิ; คเทกฺกฐา จ กิเลสา, คัสมํปยุคฺโค
เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณวณฺณกฺขนฺโธ; คัสมุจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ;
อิม ฌมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๓๐๑๑] กคเม ฌมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพา? อวเสโส โธโก โทโส โมโห;
คเทกฺกฐา จ กิเลสา, คัสมํปยุคฺโค เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณวณฺณกฺขนฺโธ;
คัสมุจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิม ฌมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพา.

[๓๐๑๒] กคเม ฌมฺมา เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา? กุสฺสาพฺยาถา
ฌมฺมา กามาจฺจา รุปาจฺจา อรูปาจฺจา อปริยาปนฺนา: เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑
วิณฺณวณฺณกฺขนฺโธ, สพฺพณฺจ รุปํ, อสงฺขา จ ชาตุ; อิม ฌมฺมา เนว
ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา.

[๓๐๑๓] กคเม ฌมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา? คัณฺธิ สถโยชนานิ:
สทฺถกายนฺทฺธิ วิจิจฺจนา ตีรพฺพตปรามาโส.

[๓๐๑๔] คคฺค กคมา สทฺถกายนฺทฺธิ? ๑ เป ๑ อยํ วุจฺจติ สทฺถกายนฺทฺธิ.

[๓๐๑๕] คคฺค กคมา วิจิจฺจนา? ๑ เป ๑ อยํ วุจฺจติ วิจิจฺจนา.

[๓๐๑๖] ศคฺค กคโม ตีตฺตพฺพตฺตปฺรามาโธ? ๑ เป ๑ อยํ วุจฺจติ ตีตฺตพฺพต-
ปฺรามาโธ.

[๓๐๑๗] อิมานิ คีณิ สณฺโณชฺชนานิ; คตฺเทกฺกฐา จ กิเตธฺวา; คัมมฺปยุคฺโค
เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณยานกฺขนฺโธ; คัมมฺมฺจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ;
อิมํ ขมฺมา ทตฺตเนน ปหาตพฺพเหตุกา. คีณิ สณฺโณชฺชนานิ: สกฺกายทฺธิจฺฉิ วิจิจฺจนา
ตีตฺตพฺพตฺตปฺรามาโธ; อิมํ ขมฺมา ทตฺตเนน ปหาตพฺพทา. คตฺเทกฺกฐํ โดโก โทโธ
โมโห; อิมํ ขมฺมา ทตฺตเนน ปหาตพฺพเหตุ. คตฺเทกฺกฐา จ กิเตธฺวา; คัมมฺปยุคฺโค
เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณยานกฺขนฺโธ; คัมมฺมฺจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ;
อิมํ ขมฺมา ทตฺตเนน ปหาตพฺพเหตุกา.

[๓๐๑๘] กตเม ขมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา? อวเสโธ โดโก โทโธ
โมโห; อิมํ ขมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุ. คตฺเทกฺกฐา จ กิเตธฺวา; คัมมฺปยุคฺโค
เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณยานกฺขนฺโธ; คัมมฺมฺจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ
มโนกมฺมํ; อิมํ ขมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา.

[๓๐๑๙] กตเม ขมฺมา เนวทตฺตเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา? เต ขมฺเม
จฺเปตฺวา อวเสธฺวา กุตฺตาคุตฺตาคุตฺตาคุตฺตา ขมฺมา กามาวจฺจรา รูปาวจฺจรา อรูปาวจฺจรา
อปริยาปนฺนา: เวทนากฺขนฺโธ สณฺณยานกฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิณฺณยานกฺขนฺโธ,
ตฺตพฺพณฺจ รูปํ, อตฺตงฺกตา จ ธาตุ; อิมํ ขมฺมา เนวทตฺตเนน น ภาวนาย
ปหาตพฺพเหตุกา.

[๓๐๒๐] กตเม ขมฺมา อาจยคามิโน? ตาสฺวา กุตฺตาคุตฺตา ขมฺมา กามาวจฺจรา
รูปาวจฺจรา อรูปาวจฺจรา: เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิณฺณยานกฺขนฺโธ; อิมํ ขมฺมา
อาจยคามิโน.

[๓๐๒๑] กตเม ขมฺมา อปจยคามิโน? จคฺคตาโร มคฺคตา อปริยาปนฺนา; อิมํ
ขมฺมา อปจยคามิโน.

[๑๐๒๒] กตเม ชมฺมา เนวาจยคามิโน นาลยคามิโน? กุสฺสากุสฺสทานํ ชมฺมานํ
 วิปากา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา: เวทนากุชนฺโห ๗ เป ๗
 วิญฺเฒานกุชนฺโห; เข จ ชมฺมา กิริยา เนว กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กมฺมวิปากา,
 สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อีเม ชมฺมา เนวาจยคามิโน นาลยคามิโน.

[๑๐๒๓] กตเม ชมฺมา เถกฺขา? จตุคฺคาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา เหญจิมานิ
 จ คีณิ สํมณฺณผลานิ; อีเม ชมฺมา เถกฺขา.

[๑๐๒๔] กตเม ชมฺมา อเถกฺขา? อูปริฏฺฐิมํ อรหคฺคผลํ; อีเม ชมฺมา
 อเถกฺขา.

[๑๐๒๕] กตเม ชมฺมา เนว เถกฺขา นาลเถกฺขา? เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเถดฺดา
 กุสฺสากุสฺสตาพฺยาภตา ชมฺมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา: เวทนากุชนฺโห
 ๗ เป ๗ วิญฺเฒานกุชนฺโห, สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อีเม ชมฺมา เนว
 เถกฺขา นาลเถกฺขา.

[๑๐๒๖] กตเม ชมฺมา ปริตฺตา? สัพเพว กามาวจรา กุสฺสากุสฺสตาพฺยาภตา
 ชมฺมา: รูปกุชนฺโห ๗ เป ๗ วิญฺเฒานกุชนฺโห; อีเม ชมฺมา ปริตฺตา.

[๑๐๒๗] กตเม ชมฺมา มหคฺคตา? รูปาวจรา อรูปาวจรา กุสฺสตาพฺยาภตา
 ชมฺมา: เวทนากุชนฺโห ๗ เป ๗ วิญฺเฒานกุชนฺโห; อีเม ชมฺมา มหคฺคตา.

[๑๐๒๘] กตเม ชมฺมา อปฺปมาณา? อปริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคผลานิ จ
 อสงฺขตา จ ชาตุ; อีเม ชมฺมา อปฺปมาณา.

[๑๐๒๙] กตเม ชมฺมา ปริตฺตารมฺมณา? ปริตฺเต ชมฺเม อารพฺภ เข
 อปฺปชฺชนฺตี จิตฺตเจตฺติกา ชมฺมา; อีเม ชมฺมา ปริตฺตารมฺมณา.

[๑๐๓๐] กตเม ฐมา มหคคตารมมณา? มหคคเต ฐเม อารพภ เข
อุปปชชนติ จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อีเม ฐมา มหคคตารมมณา.

[๑๐๓๑] กตเม ฐมา อุปปมาณารมมณา? อุปปมาเน ฐเม อารพภ เข
อุปปชชนติ จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อีเม ฐมา อุปปมาณารมมณา.

[๑๐๓๒] กตเม ฐมา หีนา? คีณิ อกฺกตมฺมฺตานิ: โตโก โตโต โมโห,
ตเทกฺกฐา จ กิเลสา, คัมมฺปยุคฺโค เวทนาภฺชฺโช ๑ เป ๑ วิญญาณภฺชฺโช,
คัมมฺฐาณํ กายกมฺมํ วจฺกมฺมํ มโนกมฺมํ; อีเม ฐมา หีนา.

[๑๐๓๓] กตเม ฐมา มชฺฌิมา? ลาสฺวา กุสฺสตาพฺยาภคฺตา ฐมา กามาจฺจรา
รูปาจฺจรา อรูปาจฺจรา: รูปภฺชฺโช ๑ เป ๑ วิญญาณภฺชฺโช; อีเม ฐมา
มชฺฌิมา.

[๑๐๓๔] กตเม ฐมา ปณฺธิตา? อปรียาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคตฺตานิ จ
อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ฐมา ปณฺธิตา.

[๑๐๓๕] กตเม ฐมา มิจฺจุตฺตนิยฺตา? ปณฺจ กมฺมานิ อานนฺตริกานิ, ยา จ
มิจฺจาทิฏฺฐิ นียฺตา; อีเม ฐมา มิจฺจุตฺตนิยฺตา.

[๑๐๓๖] กตเม ฐมา สัมมตฺตนิยฺตา? จตฺตาโร มคฺคา อปรียาปนฺนา; อีเม
ฐมา สัมมตฺตนิยฺตา.

[๑๐๓๗] กตเม ฐมา อนิยฺตา? เต ฐเม จเปตฺวา อวเลสา กุสฺสตา-
กฺกตา ฐมา กามาจฺจรา รูปาจฺจรา อรูปาจฺจรา อปรียาปนฺนา: เวทนาภฺชฺโช
๑ เป ๑ วิญญาณภฺชฺโช, สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ฐมา อนิยฺตา.

[๑๐๓๘] กตเม ฐมา มคฺคารมมณา? อริยมคฺคํ อารพภ เข อุปปชชนติ
จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อีเม ฐมา มคฺคารมมณา.

[๓๐๓๘] กตเม ชมฺมา มคฺคเหตฺตา? อริยมคฺคตมํกิสฺส มคฺคญฺหานิ จเปตฺวา
 คัมมปยุตฺโต เวทนาภฺชโน ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชโน; อีเม ชมฺมา มคฺคเหตฺตา.
 อริยมคฺคตมํกิสฺส ตมฺมาทิฏฺฐิ มคฺโค เจว เหฏ จ, ตมฺมาทิฏฺฐิ จเปตฺวา
 คัมมปยุตฺโต เวทนาภฺชโน ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชโน; อีเม ชมฺมา มคฺคเหตฺตา.
 อริยมคฺคตมํกิสฺส อโถโก อโถโส อโมโห; อีเม ชมฺมา มคฺคเหตฺตา. คัมมปยุตฺโต
 เวทนาภฺชโน ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชโน; อีเม ชมฺมา มคฺคเหตฺตา.

[๓๐๔๐] กตเม ชมฺมา มคฺคาธิปติโน? อริยมคฺคํ อธิปตํ กริตฺวา เย
 อุปปชฺชนฺติ จิตฺตเจตฺติกา ชมฺมา; อีเม ชมฺมา มคฺคาธิปติโน. อริยมคฺคตมํกิสฺส
 วีมํสาธิปเตยฺยํ มคฺคํ ภาวยนนฺตสฺส วีมํสํ จเปตฺวา คัมมปยุตฺโต เวทนาภฺชโน
 ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชโน; อีเม ชมฺมา มคฺคาธิปติโน.

[๓๐๔๑] กตเม ชมฺมา อุปปนฺนา? เย ชมฺมา ชาตา ภูตา ตณฺชาตา,
 นิพฺพตฺตา อนินิพฺพตฺตา ปาตุภูตา, อุปปนฺนา ตมฺมปฺปนฺนา, อฏฺฐจิตฺตา ตมฺมฏฺฐจิตฺตา,
 อุปปนฺนา อุปปนฺนํเตน ตํคหิตา: รูปํ^๑ เวทนา ตณฺหา ตังขารว วิญฺญาณํ;
 อีเม ชมฺมา อุปปนฺนา.

[๓๐๔๒] กตเม ชมฺมา อนุปปนฺนา? เย ชมฺมา อชาตา อภูตา อตณฺชาตา,
 อนินิพฺพตฺตา อนินินิพฺพตฺตา อปาตุภูตา, อนุปปนฺนา อตมฺมปฺปนฺนา, อนุฏฺฐจิตฺตา
 อตมฺมฏฺฐจิตฺตา, อนุปปนฺนา อนุปปนฺนํเตน ตํคหิตา: รูปํ^๑ เวทนา ตณฺหา ตังขารว
 วิญฺญาณํ; อีเม ชมฺมา อนุปปนฺนา.

[๓๐๔๓] กตเม ชมฺมา อุปปาติโน? กุสฺสตาคุสฺसानํ ชมฺมานํ อวิปกฺกวิปากานํ^๒
 วิปากา กามาวจฺจว รูปาวจฺจว อรูปาวจฺจว อปริยาปนฺนา: เวทนาภฺชโน ๑ เป ๑
 วิญฺญาณภฺชโน; ยच्च รูปํ กมฺมตฺส กตฺตฺตา อุปปชฺชิสฺสตฺติ; อีเม ชมฺมา
 อุปปาติโน.

๑ พหุสฺ ‘รูปา’อิติ ทิสฺสตฺติ ๒ ม. อ. ‘อวิปกฺกวิปากานํ’ติ อิํ นตฺถิ

[๑๖๔๔] กตเม ฐมา อคฺคตา? เข ฐมา อคฺคตา นินฺทิตฺวา วิคฺคตา
 วิปริณฺคตา, อคฺคณฺคตา อพฺภคฺคณฺคตา, อุปฺปชฺชิตฺวา วิคฺคตา, อคฺคตา อคฺคตํเดณ
 สํกฺคหิตา: รูปํ เวทนา สณฺณเว สขารวา วิณฺณวณฺ; อิม ฐมา อคฺคตา.

[๑๖๔๕] กตเม ฐมา อนาคตา? เข ฐมา อชาตา อฏฺฐตา อสณฺชาตา,
 อนินฺพุตฺตา อนินฺนิพุตฺตา อปาตฺตฺตา, อนุปฺปนฺนา อสณฺปนฺนา, อนนฺนฺจิตฺตา
 อสณฺนฺจิตฺตา, อนาคตา อนาคตํเดณ สํกฺคหิตา: รูปํ เวทนา สณฺณเว สขารวา
 วิณฺณวณฺ; อิม ฐมา อนาคตา.

[๑๖๔๖] กตเม ฐมา ปจฺจุปปนฺนา? เข ฐมา ชาตา ภูตา สณฺชาตา,
 นินฺพุตฺตา อนินฺนิพุตฺตา ปาตฺตฺตา, อุปฺปนฺนา สณฺปนฺนา, นนฺนฺจิตฺตา สณฺนฺจิตฺตา,
 ปจฺจุปปนฺนา ปจฺจุปปนฺนํเดณ สํกฺคหิตา: รูปํ เวทนา สณฺณเว สขารวา วิณฺณวณฺ;
 อิม ฐมา ปจฺจุปปนฺนา.

[๑๖๔๗] กตเม ฐมา อคฺคตารมฺมณา? อคฺคเต ฐมเ อารพฺภ เข อุปฺ-
 ปชฺชนฺติ จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อิม ฐมา อคฺคตารมฺมณา.

[๑๖๔๘] กตเม ฐมา อนาคตารมฺมณา? อนาคเต ฐมเ อารพฺภ เข
 อุปฺปชฺชนฺติ จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อิม ฐมา อนาคตารมฺมณา.

[๑๖๔๙] กตเม ฐมา ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา? ปจฺจุปปนฺเน ฐมเ อารพฺภ
 เข อุปฺปชฺชนฺติ จิตฺตเจตฺติกา ฐมา; อิม ฐมา ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา.

[๑๖๕๐] กตเม ฐมา อชฺฌตฺตา? เข ฐมา เคตํ เคตํ สคฺคตํ อชฺฌตฺตํ
 ปจฺจุตฺตํ นียกา ปาฏิปุคฺคตฺติกา อุปาทินฺนา: รูปํ เวทนา สณฺณเว สขารวา
 วิณฺณวณฺ; อิม ฐมา อชฺฌตฺตา.

[๑๐๕๑] กตเม ชมฺมา พหิทฺธา? เย ชมฺมา เตธฺ เตธฺ ปรตฺตคานํ
ปรปฺปคคานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจุตฺตํ นียกา ปาฏิปฺปคคตฺติกา อฺปาทินฺนา: รุปํ เวทนา
สฺสณฺนา สงฺขารรา วิญฺญาณํ; อิมे ชมฺมา พหิทฺธา.

[๑๐๕๒] กตเม ชมฺมา อชฺฌตฺตพหิทฺธา? ตทฺถยํ; อิมे ชมฺมา อชฺฌตฺต-
พหิทฺธา.

[๑๐๕๓] กตเม ชมฺมา อชฺฌตฺตคารมมฺมนา? อชฺฌตฺเต ชมฺเม อารพฺภ เย
อฺปฺปชฺชชฺนติ จิตฺตเจตฺตติกา ชมฺมา; อิมे ชมฺมา อชฺฌตฺตคารมมฺมนา.

[๑๐๕๔] กตเม ชมฺมา พหิทฺธารมมฺมนา? พหิทฺธา ชมฺเม อารพฺภ เย
อฺปฺปชฺชชฺนติ จิตฺตเจตฺตติกา ชมฺมา; อิมे ชมฺมา พหิทฺธารมมฺมนา.

[๑๐๕๕] กตเม ชมฺมา อชฺฌตฺตพหิทฺธารมมฺมนา? อชฺฌตฺตพหิทฺธา ชมฺเม
อารพฺภ เย อฺปฺปชฺชชฺนติ จิตฺตเจตฺตติกา ชมฺมา; อิมे ชมฺมา อชฺฌตฺตพหิทฺธารมมฺมนา.

[๑๐๕๖] กตเม ชมฺมา สนิทฺตฺตฺนสฺสปฺปฏฺฐิชา? รฺูปายคฺนํ; อิมे ชมฺมา
สนิทฺตฺตฺนสฺสปฺปฏฺฐิชา.

[๑๐๕๗] กตเม ชมฺมา อนิทฺตฺตฺนสฺสปฺปฏฺฐิชา? จกฺขายคฺนํ โสตฺถายคฺนํ ฆานายคฺนํ
สิทฺถายคฺนํ กายายคฺนํ สทฺถายคฺนํ คณฺธายคฺนํ รสํอายคฺนํ โสณฺฑจฺพฺพายคฺนํ; อิมे
shmā อนิทฺตฺตฺนสฺสปฺปฏฺฐิชา.

[๑๐๕๘] กตเม ชมฺมา อนิทฺตฺตฺนาปฺปฏฺฐิชา? เวทฺนากฺขณฺโห สฺสณฺณากฺขณฺโห
สงฺขารากฺขณฺโห วิญฺญาณากฺขณฺโห; ยถา รฺูปํ อนิทฺตฺตฺนํ อปฺปฏฺฐิขํ ชมฺมายคฺน-
ปฺปฺริยาปฺนํ, อสงฺขคฺคา จ ฐาคฺค; อิมे ชมฺมา อนิทฺตฺตฺนาปฺปฏฺฐิชา.

ทุกนิกุเขป

เหตุโคจณก

[๑๐๕๘] กตเม ชมมา เหตุ? คโย กุสฺสเหตุ, คโย อกุสฺสเหตุ, คโย อพฺยากตเหตุ, นว กามาวจรเหตุ, ฉ รูปาวจรเหตุ, ฉ อรูปาวจรเหตุ, ฉ อปริยาปนเหตุ.

[๑๐๖๐] คตถ กตเม คโย กุสฺสเหตุ? อโตโก อโทโส อโมโห.

[๑๐๖๑] คตถ กตโม อโตโก? โย อโตโก อตุพฺภนา อตุพฺภิตตํ, อตาราคิ อตารชฺชนา อตารชฺชิตตํ อนภิชฺฌา, อโตโก กุสฺสมุตฺติ; อโย อจฺจุติ อโตโก.

[๑๐๖๒] คตถ กตโม อโทโส? โย อโทโส อทฺฐนา อทฺฐิตตํ, เมตฺติ เมตฺตายนฺนา เมตฺตายิตตํ, อนุทฺทา อนุทฺทายนฺนา อนุทฺทายิตตํ, หิเตตฺตา อนุกมฺปา, อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺไช, อโทโส กุสฺสมุตฺติ; อโย อจฺจุติ อโทโส.

[๑๐๖๓] คตถ กตโม อโมโห? ทุกฺเข ฌาณํ, ทุกฺขสมฺมุทฺเต ฌาณํ, ทุกฺขนิโรธ ฌาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา ฌาณํ, ปุพฺพนฺเต ฌาณํ, อปรนฺเต ฌาณํ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต ฌาณํ, อิทปฺปจฺยตาปฺปจฺจสมฺบุตฺตํ ฌเมตฺต ฌาณํ; ยา เขวรูปา ปณฺณา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย ชมฺมวิจโย, สตฺตถฺขณา อุตฺตถฺขณา ปจฺจุตฺตถฺขณา, ปณฺทิจฺจํ โกสฺสตฺตํ เนปฺพณฺณํ, เวทฺตยา จินฺตยา อุตฺตปริกฺขา, ฐวฺ ฌเฆา ปริณายิกา, วิปัสฺสนา สมฺปชฺฌณฺณํ ปโตโท, ปณฺณา ปณฺณินทฺริยํ ปณฺณาวตฺตํ, ปณฺณาตฺตํ ปณฺณาปาสาโท ปณฺณาอาโตโก ปณฺณา-
โสภาโต ปณฺณาปชฺไชโต ปณฺณาารคณฺ; อโมโห ชมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ; อโย อจฺจุติ อโมโห.

อิม ติโย กุสฺสเหตุ.

๓ ฉ. อนุทฺทยา อนุทฺทายนฺนา อนุทฺทายิตตํ

[๑๐๖๔] คคฺถ กคฺเม คโย อกฺขตฺเตหฺม? โดโภ โทโส โมโห.

[๑๐๖๕] คคฺถ กคฺโม โดโภ? โย ราโค ธํราโค, อุนฺนโย อุนฺนโรโห, นนฺทํ นนฺทํราโค, จิตฺตสฺส ธํราโค, อิจฺฉา มุจฺฉา อชฺโฌสํ, เคโห ปติเคโห, สํโก ปงฺโก, เอชา มายา, ชนิกา สณฺขณฺนี, สัพฺพิณฺนี^๑ ชาตฺถิ, สริตา วิสคฺติกา สุกฺคํ วิสฺฐา, อายฺหฺนี ทุคฺคิยา ปณฺธิ ภาวเนคฺคิ, วนํ วนโถ, สณฺโถ สนิโห, อเปกฺขา ปฏิพนฺธุ, อาสา อาสํสํสา อาสํสํคคฺคํ, ฐปฺสา สํทฺธาสา คณฺหาสา รสาสา โฆสฺสพฺพาสา ตาภาสา ชนาสา ปุคฺคาสา ชีวิตาสา, ชปฺปา ปชปฺปา อภิชปฺปา, ชปฺปา ชปฺปนา ชปฺปิตคฺคํ, โดคฺคํ โดคฺคปายนา โดคฺคปายิตคฺคํ, ปุณฺณจิกคํ^๒ สํชุกฺกมฺยา, อชฺมมฺราโค วิสํมโถโภ, นิกฺคหิติ นิกฺกมฺนา, ปคฺคณา ปิหฺนา สํปคฺคณา, กามคคฺคณา ภาวคคฺคณา วิภาวคคฺคณา, ฐปคคฺคณา อฐปคคฺคณา, นิโรชคคฺคณา, ฐปคคฺคณา สํทฺทคคฺคณา คณฺชคคฺคณา รสคคฺคณา โฆสฺสพคคฺคณา ชมฺมคคฺคณา, โอโสม โยโค คณโถ อุปาทานํ, อาวรณํ นีวรณํ, ฉาถนํ พนฺชณํ, อุปกฺกิลโส, อุนฺสโย ปริยฺยจํ, ตตา เววิจฺจํ, ทุคฺคมฺมํ ทุคฺคชนิทานํ ทุคฺคชปฺปโกโว, มารปาโส มารพตฺติสํ มารวิสโย, คคฺคณานํ คคฺคณาชาตํ คคฺคณาชคฺคคฺคํ คคฺคณา- สํมฺมโท อภิชฺมา, โดโภ อกฺขตฺตมฺมํ; อยํ วจฺจติ โดโภ.

[๑๐๖๖] คคฺถ กคฺโม โทโส? “อนคฺคํ เม อจฺริ”ติ อาฆาโต ชายติ, “อนคฺคํ เม จรตฺถิ”ติ อาฆาโต ชายติ, “อนคฺคํ เม จริสฺสํ”ติ อาฆาโต ชายติ, บิยฺสสํ เม มนาปสฺสํ อนคฺคํ อจฺริ, ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริติ, ฯ เป ฯ “อนคฺคํ จริสฺสํ”ติ อาฆาโต ชายติ; อปฺบิยฺสสํ เม อมนาปสฺสํ อนคฺคํ อจฺริ, ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริติ, ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริสฺสํ”ติ อาฆาโต ชายติ; อญฺจํเน วา ปน อาฆาโต ชายติ; โย เอวฺวโป จิตฺตสฺส อาฆาโต ปฏฺฐาโต ปฏฺฐิ ปฏฺฐิวิโรโห, โกโป ปโกโป สํปโกโป, โทโส ปโทโส สํปโทโส, จิตฺตสฺส พฺยาปคฺคิ

๑ ต. นนฺทํราโค

๒ ต. สัพฺพิณฺนี

๓ ฉ. ปุณฺณจิกคิ

มโนปโตโส, โกโร กุชฌนา กุชฌิตตคัม, โตโส ทูตนา ทูติตตคัม, พยาปคฺติ
 พยาปชชนา พยาปชชิตคัม, วิโรโร ปฏิวิโรโร จณฺเหกํกํ อตุโรโป อนคฺตมฺนตา
 จิตฺตคฺตํ; อยํ วุจฺจติ โตโส.

[๓๐๖๘] ตตฺถ กตโม โมโห? ทุกฺเช อณฺเณ, ทุกฺชตฺมฺทเย อณฺเณ,
 ทุกฺชนิโรเช อณฺเณ, ทุกฺชนิโรชคามินียา ปฏิปทาย อณฺเณ, ปุพฺพนเต
 อณฺเณ, อปรนเต อณฺเณ, ปุพฺพนตาปรนเต อณฺเณ, อิทปฺปจฺยตาปฺปิจฺ-
 จตฺมฺปฺนเนตฺถํ ธมฺเมตฺถํ อณฺเณ; ยํ เอวรูปํ อณฺเณ อทฺถตฺนํ, อนนฺตมโย
 อนนฺตโปโร อตฺมโปโร อปฺปฏิจฺเจะโร, อตฺถคาหนา อปริโยคาหนา, อตฺมเปกฺขนา
 อปฺปจฺยเวกฺขนา อปฺปจฺยกฺขมมํ, ทมฺเมตฺถมํ พาทยํ อตฺมปชฺฌณํ, โมโห ปโมโห
 ตมฺโมโห, อวิชฺชา อวิชฺชโร อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยฺยจฺ्ञํ
 อวิชฺชาตฺถกํ, โมโห อกฺขตมฺมตฺถ; อยํ วุจฺจติ โมโห.

อิเม ตโย อกฺขตเหตุ.

[๓๐๖๙] ตตฺถ กตเม ตโย อพฺยากตเหตุ? กุตฺตานํ วา ธมฺมานํ วิปากโต
 กิริยาพฺยากเตตฺถ วา ธมฺเมตฺถํ อโตโก อโตโส อโมโห; อิเม ตโย อพฺยากตเหตุ.

[๓๐๗๐] ตตฺถ กตเม นว กามาวจรเหตุ? ตโย กุตฺตเหตุ, ตโย อกุตฺตเหตุ,
 ตโย อพฺยากตเหตุ; อิเม นว กามาวจรเหตุ.

[๓๐๗๑] ตตฺถ กตเม ฌ รูปาวจรเหตุ? ตโย กุตฺตเหตุ, ตโย อพฺยากตเหตุ;
 อิเม ฌ รูปาวจรเหตุ.

[๓๐๗๒] ตตฺถ กตเม ฌ อรูปาวจรเหตุ? ตโย กุตฺตเหตุ, ตโย อพฺยากต-
 เหตุ; อิเม ฌ อรูปาวจรเหตุ.

[๓๐๗๓] ตตฺถ กตเม ฌ อปริยาปฺนเหตุ? ตโย กุตฺตเหตุ, ตโย อพฺยากต-
 เหตุ; อิเม ฌ อปริยาปฺนเหตุ.

[๓๐๗๓] ตตฺถ กตเม ตโย กุสฺสเหตุ? อโถโก อโหโต อโมโห.

[๓๐๗๔] ตตฺถ กตโม อโถโก? โย อโถโก อตุพฺพนา อตุพฺพิตฺตํ, อตฺตาราคิ อตฺตารชฺชนา อตฺตารชฺชิตฺตํ อนนฺทชฺชมา, อโถโก กุสฺสมุตฺตํ; อโย อจฺจุจฺติ อโถโก.

[๓๐๗๕] ตตฺถ กตโม อโหโต? โย อโหโต อหุตฺตนา อหุตฺติตฺตํ ฯ เป ฯ อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช, อโหโต กุสฺสมุตฺตํ; อโย อจฺจุจฺติ อโหโต.

[๓๐๗๖] ตตฺถ กตโม อโมโห? ทุกฺเช ฉาณํ, ทุกฺชตฺตมฺหเย ฉาณํ, ทุกฺช-
นิโรเช ฉาณํ, ทุกฺชนิโรธคามินฺยา ปฏิปทาย ฉาณํ, ปุพฺพนฺเต ฉาณํ, อปรนฺเต
ฉาณํ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต ฉาณํ, อธิปฺปจฺยตาปฺปิจฺจุตฺตมฺปฺปนฺเนตฺถ รมฺเมตฺถ ฉาณํ;
ยา เอวฺรฺฐปา ปณฺณวา ปชานนา, วิจโย ปวิจโย รมฺมวิจโย, สตฺตถฺกฺขณา
อุปถฺกฺขณา ปจฺจุปถฺกฺขณา, ปณฺทิจฺจุ โกสฺสตฺตํ เนปฺปนฺณํ, เวทพฺยา จินฺตา
อุปปริกฺขณา, ภูริ เมชา ปริณายิกา, วิปสฺสณา ตมฺปชฺชณฺณํ ปโตโท, ปณฺณวา
ปณฺณนิหฺตฺตํ ปณฺณวาตฺตํ, ปณฺณวาตฺตํ ปณฺณวาปาตาโท ปณฺณวาอาโถโก
ปณฺณวาโอภาโส ปณฺณวาปชฺโชโต ปณฺณวารตฺนํ; อโมโห รมฺมวิจโย ตมฺมาทฺธิจฺจิ
รมฺมวิจยตฺตมฺโพชฺฌนฺโต, มคฺคกฺกํ มคฺคปฺริยาปนฺนํ; อโย อจฺจุจฺติ อโมโห.

อิมे ตโย กุสฺสเหตุ.

[๓๐๗๗] ตตฺถ กตเม ตโย อพฺยากตเหตุ? กุสฺสตาณํ รมฺมาณํ วิปากโต
อโถโก อโหโต อโมโห; อิมे ตโย อพฺยากตเหตุ.

อิมे น อปฺริยาปนฺนเหตุ.

อิมे รมฺมา เหตุ.

[๓๐๗๘] กตเม รมฺมา น เหตุ? เต รมฺเม จเปตฺวา อวเสตฺตา กุสฺสตา-
กุสฺสตาพฺยากตา รมฺมา กามาจฺจรา รูปาจฺจรา อรูปาจฺจรา อปฺริยาปนฺนา: เวทนา-

ชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร, สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ธมฺมา น เหตุ.

[๑๐๗๘] กตเม ธมฺมา สเหตุกา? เตหิ ธมฺเมหิ เป ธมฺมา สเหตุกา: เวทนา กฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร; อิมํ ธมฺมา สเหตุกา.

[๑๐๗๙] กตเม ธมฺมา อเหตุกา? เตหิ ธมฺเมหิ เป ธมฺมา อเหตุกา: เวทนา กฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร, สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ธมฺมา อเหตุกา.

[๑๐๘๐] กตเม ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา? เตหิ ธมฺเมหิ เป ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา: เวทนา กฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร; อิมํ ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา.

[๑๐๘๑] กตเม ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา? เตหิ ธมฺเมหิ เป ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา: เวทนา กฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร, สัพพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา.

[๑๐๘๒] กตเม ธมฺมา เหตุ เจว สเหตุกา จ? โตโก โมเหน เหตุ เจว สเหตุโก จ, โมหิ โตเกน เหตุ เจว สเหตุโก จ, โตโส โมเหน เหตุ เจว สเหตุโก จ, โมหิ โตเสน เหตุ เจว สเหตุโก จ, อโตโก อโตโส อโมโห, เต อณฺณมณฺณ เหตุ เจว สเหตุกา จ; อิมํ ธมฺมา เหตุ เจว สเหตุกา จ.

[๑๐๘๓] กตเม ธมฺมา สเหตุกา เจว น จ เหตุ? เตหิ ธมฺเมหิ เป ธมฺมา สเหตุกา, เต ธมฺเม จเปตฺวา เวทนา กฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญญานกฺชนฺโร; อิมํ ธมฺมา สเหตุกา เจว น จ เหตุ.

[๑๐๘๔] กตเม ธมฺมา เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จ? โตโก โมเหน เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺโต จ, โมหิ โตเกน เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺโต จ, โตโส โมเหน เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺโต จ, โมหิ โตเสน เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺโต

จ, อโถโก อโถโส อโมโห, เต อณฺณมณฺณํ เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จ,
อิมํ ชมฺมา เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จ.

[๑๐๘๖] กตเม ชมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา เจว น จ เหตุ? เตหิ ชมฺเมหิ
เย ชมฺมา สมฺปยุตฺตา, เต ชมฺเม จเปตฺวา เวทนาภฺตฺตํ ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺ-
ตฺตํ; อิมํ ชมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา เจว น จ เหตุ.

[๑๐๘๗] กตเม ชมฺมา น เหตุ สเหตุกา? เตหิ ชมฺเมหิ เย ชมฺมา
น เหตุ สเหตุกา: เวทนาภฺตฺตํ ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺตฺตํ; อิมํ ชมฺมา น
เหตุ สเหตุกา.

[๑๐๘๘] กตเม ชมฺมา น เหตุ อเหตุกา? เตหิ ชมฺเมหิ เย ชมฺมา น
เหตุ อเหตุกา: เวทนาภฺตฺตํ ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺตฺตํ, สัพพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา
จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา น เหตุ อเหตุกา.

จุพนฺตรทุก

[๑๐๘๙] กตเม ชมฺมา สปปจฺจยา? ปญฺจภฺตฺตํ รูปภฺตฺตํ เวทนาภฺตฺตํ
สณฺญาภฺตฺตํ สงฺขารภฺตฺตํ วิญฺญาณภฺตฺตํ; อิมํ ชมฺมา สปปจฺจยา.

[๑๐๙๐] กตเม ชมฺมา อปปจฺจยา? อสงฺขตา ชาติ; อิมํ ชมฺมา อปปจฺจยา.

[๑๐๙๑] กตเม ชมฺมา สงฺขตา? เยว เต ชมฺมา สปปจฺจยา, เตว เต
shmā สงฺขตา.

[๑๐๙๒] กตเม ชมฺมา อสงฺขตา? โย เอว โส ชมฺโม อปปจฺจโย, โส
เอว โส ชมฺโม อสงฺขโต.

[๑๐๙๓] กตเม ชมฺมา สนิทฺตํ? รูปายตฺตํ; อิมํ ชมฺมา สนิทฺตํ.

[๓๐๘๔] กตเม ชมมา อนิทฺตฺตนา? จกฺขายคณํ ฯ เป ฯ โนฏฐัพพายคณํ;
เวทนาภฺขโธ ฯ เป ฯ วิญญานภฺขโธ; ยถจฺ รุปํ อนิทฺตฺตํ อปฺปฏฺฐิํ ชมมา-
ยคณปริยาปนํ, อตฺตชฺชา จ ชาติ; อิม ชมมา อนิทฺตฺตนา.

[៣០៩៥] កតិមេ ធម្មតា សុប្បត្តិវិទា? ឧបាសិកា ។ បេ ។ ឈោឡាសុប្បត្តិវិទា;
 ធម្មតា ធម្មតា សុប្បត្តិវិទា.

[๑๐๕๒] กตเม ชมฺมา อปฺปฏฺธิมา? เวทนากฺขฺนโห ๗ เป ๗ วิญฺเฌาณกฺขฺนโห;
 ยถา ฐปํ อนิทฺตํ อปฺปฏฺธิมํ ชมฺมา ยตนปริยาปณฺณํ, อสงฺขตา จ ธาตุ; อิม
 ชมฺมา อปฺปฏฺธิมา.

[๓๐๘๗] กตเม ชมมา รุปีโน? จตุตทาโร จ มหาภูตา จตุณฺ्हิ จ มหาภูตานํ
อปาทาย รุปี; อิมะ ชมมา รุปีโน.

[๓๐๘๘] กตเม ฐมา อรุณีโน? เวทนาทุกขโน ๗ เป ๗ วิญญาณทุกขโน,
อสังขตา จ ชาติ; อิมะ ฐมา อรุณีโน.

[๑๐๘๘] กตเม ชมฺมา โตกียา? ตํสฺสว กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชมฺมา
กามาจฺจรา รุปาจฺจรา อรุปาจฺจรา: รูปกฺขนฺโห ๆ เป ๆ วิญฺเฌานกฺขนฺโห; อิม
shmā, tokiya.

[๓๓๐๐] กตเม ฐมา โถกุตฺตรา? อปริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคผณานิ จ
อสงฺฆตา จ ชาตุ; อิมะ ฐมา โถกุตฺตรา.

[๓๓๐๓] กตเม ชมฺมา เกณจิ วิญญเญยา เกณจิ น วิญญเญยา? เข เต ชมฺมา จกฺขุวิญญเญยา, น เต ชมฺมา โสคฺวิญญเญยา; เข วา ปน เต ชมฺมา โสคฺวิญญเญยา, น เต ชมฺมา จกฺขุวิญญเญยา. เข เต ชมฺมา จกฺขุวิญญเญยา, น เต ชมฺมา ฆานวิญญเญยา; เข วา ปน เต ชมฺมา ฆานวิญญเญยา, น

[illegible]

กายวิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา จกฺขวิมฺเบเยฯ; เย วา ปน เต ชมฺมา จกฺขวิมฺเบเยฯ,
 น เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ. เย เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา
 ใสฺตวิมฺเบเยฯ; เย วา ปน เต ชมฺมา ใสฺตวิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ.
 เย เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา ฆานวิมฺเบเยฯ; เย วา ปน เต
 ชมฺมา ฆานวิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ. เย เต ชมฺมา กาย-
 วิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา ชีวฺหาวิมฺเบเยฯ; เย วา ปน เต ชมฺมา ชีวฺหา-
 วิมฺเบเยฯ, น เต ชมฺมา กายวิมฺเบเยฯ. อิมํ ชมฺมา เกณฺจํ วิมฺเบเยฯ, เกณฺจํ
 น วิมฺเบเยฯ.

อัสวโคจรณ

[๑๓๐๒] กตเม ชมฺมา ชาตฺวา? จกฺคาโร ชาตฺวา กามาตฺโว ภวาทฺโว
 ทิฏฺฐาตฺโว อวิชฺชาตฺโว.

[๑๓๐๓] ตตฺถ กตโม กามาตฺโว? โย กาเมสุ กามจฺจนฺโต กามราโค
 กามนฺทํ กามคณฺหา กามตีเนโห กามปริพาโห กามมฺจุณา กามชฺโชตฺตานํ; อयํ
 อจฺจุตํ กามาตฺโว.

[๑๓๐๔] ตตฺถ กตโม ภวาทฺโว? โย ภเวสุ ภวจฺจนฺโต ภวราโค ภวนฺทํ
 ภวคณฺหา ภวตีเนโห ภวปริพาโห ภวมฺจุณา ภวชฺโชตฺตานํ; อयํ อจฺจุตํ
 ภวาทฺโว.

[๑๓๐๕] ตตฺถ กตโม ทิฏฺฐาตฺโว? สฺสํโสโต โตโกติ วา, อสฺสํโสโต โตโกติ
 วา, อนฺตฺวา โตโกติ วา, อนนฺตฺวา โตโกติ วา, ตํ ชีวํ ตํ สฺวรัณฺตี วา, อณฺณํ
 ชีวํ อณฺณํ สฺวรัณฺตี วา, โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ วา, น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺตาติ วา, โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ วา, เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺตาติ วา; ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิํ ทิฏฺฐิคมํ ทิฏฺฐิคมํ
 ทิฏฺฐิกนฺตาโร, ทิฏฺฐิวิคฺคํ ทิฏฺฐิวิคฺคํ ทิฏฺฐิวิคฺคํ ทิฏฺฐิวิคฺคํ, คาโห ปฏิคฺคาโห,
 อภินิเวโส ปรามาโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉคฺคํ ติตฺถายคณํ วิปริยตฺตคาโห;
 อयํ อจฺจุตํ ทิฏฺฐาตฺโว. สพฺพابی มิจฺฉาทิฏฺฐิํ ทิฏฺฐาตฺโว.

[๑๓๐๖] คตฺถ กตโม อวิชชาตโว? ทุกฺเช อณฺณาณํ, ทุกฺขสฺมุตฺเต
 อณฺณาณํ, ทุกฺขนิโรธ อณฺณาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อณฺณาณํ,
 ปุพฺพนฺเต อณฺณาณํ, อปรนฺเต อณฺณาณํ; ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อณฺณาณํ,
 อิทฺตปฺปจฺยตาปฺปิจฺจสฺมปฺปนฺเต ฐมฺเมตฺถ อณฺณาณํ; ยํ เอวรูปํ อณฺณาณํ
 อทฺถสฺสํ, อนนฺตมโย อนนฺตโฬส อสฺมโฬส อปฺปฏฺเวส, อสงฺคาหนา อปริโยคาหนา
 อสฺมเปกฺขนา อปฺปจฺจเวกฺขนา, อปฺปจฺจกฺขมมํ ทุมฺเมตฺถํ พาดุຍํ อสฺมปชฺชณฺ,
 โมโห ปโมโห สมฺโมโห, อวิชชา อวิชฺชโร อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย
 อวิชฺชาปริยฺญจํ อวิชฺชาตฺถกํ, โมโห อกฺขตฺตมฺ, อยํ วุจฺจติ อวิชชาตโว.

อึเม ฐมฺมา อาตฺวา.

[๑๓๐๗] กตเม ฐมฺมา โน อาตฺวา? เต ฐมฺเม จเปตฺวา อวเดธํ
 กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ฐมฺมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา อปริยาปนฺนา:
 เวทนาถฺชนโร ๑ เป ๑ วิณฺณณาทฺชนโร, สัพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺคา ๑ ชาตุ;
 อึเม ฐมฺมา โน อาตฺวา.

[๑๓๐๘] กตเม ฐมฺมา ตาตฺวา? ตาตฺวา กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ฐมฺมา
 กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปาทฺชนโร ๑ เป ๑ วิณฺณณาทฺชนโร; อึเม
 ฐมฺมา ตาตฺวา.

[๑๓๐๙] กตเม ฐมฺมา อนาตฺวา? อปริยาปนฺนา มคฺคา ๑ มคฺคณฺณานิ ๑
 อสงฺคา ๑ ชาตุ; อึเม ฐมฺมา อนาตฺวา.

[๑๓๑๐] กตเม ฐมฺมา อาตฺวสฺมปฺปยุตฺตา? เตหิ ฐมฺเมหิ เป ฐมฺมา
 สฺมปฺปยุตฺตา: เวทนาถฺชนโร ๑ เป ๑ วิณฺณณาทฺชนโร; อึเม ฐมฺมา อาตฺว-
 สฺมปฺปยุตฺตา.

[๑๓๑๑] กตเม ฐมฺมา อาตฺววิปฺปยุตฺตา? เตหิ ฐมฺเมหิ เป ฐมฺมา
 วิปฺปยุตฺตา: เวทนาถฺชนโร ๑ เป ๑ วิณฺณณาทฺชนโร, สัพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺคา
 ๑ ชาตุ; อึเม ฐมฺมา อาตฺววิปฺปยุตฺตา.

[๑๑๑๒] กตเม ชมฺมา ชาตฺวา เจว ตํชาตฺวา จ? เตยฺเวว ชาตฺวา ชาตฺวา
เจว ตํชาตฺวา จ.

[๑๑๑๓] กตเม ชมฺมา ตํชาตฺวา เจว โน จ ชาตฺวา? เตหิ ชมฺเมหิ ยะ
shmā tām, te smā sapaṇā oḍḍhā tām gūḍḍagūḍḍapayākā
shmā gamāvajja rūpāvajja orūpāvajja: rūpakāṇi ๑ เป ๑ วิญญานāṇi;
ime shmā tām jev no j chaṭṭā.

[๑๑๑๔] กตเม ชมฺมา ชาตฺวา เจว ชาตฺวสํปยุตฺตา จ? กามาตฺโถ
อวิชฺชาตฺเวน ชาตฺโถ เจว ชาตฺวสํปยุตฺโต จ, อวิชฺชาตฺโถ กามาตฺเวน
ชาตฺโถ เจว ชาตฺวสํปยุตฺโต จ, ภวาทฺโถ อวิชฺชาตฺเวน ชาตฺโถ เจว
ชาตฺวสํปยุตฺโต จ, อวิชฺชาตฺโถ ภวาทฺเวน ชาตฺโถ เจว ชาตฺวสํปยุตฺโต จ,
ทิฏฺฐาตฺโถ อวิชฺชาตฺเวน ชาตฺโถ เจว ชาตฺวสํปยุตฺโต จ, อวิชฺชาตฺโถ
ทิฏฺฐาตฺเวน ชาตฺโถ เจว ชาตฺวสํปยุตฺโต จ; ime shmā chaṭṭā
chaṭṭasampayutta j.

[๑๑๑๕] กตเม ชมฺมา ชาตฺวสํปยุตฺตา เจว โน จ ชาตฺวา? เตหิ ชมฺเมหิ
ยะ shmā sampayutta, te smā sapaṇā vethāṇaṇi ๑ เป ๑ วิญญานāṇi;
ime shmā chaṭṭasampayutta jev no j chaṭṭā.

[๑๑๑๖] กตเม ชมฺมา ชาตฺววิปยุตฺตา ตํชาตฺวา? เตหิ ชมฺเมหิ ยะ shmā
vipayutta tām gūḍḍagūḍḍapayākā shmā gamāvajja rūpāvajja orūpāvajja:
rūpakāṇi ๑ เป ๑ วิญญานāṇi; ime shmā chaṭṭavipayutta tām.

[๑๑๑๗] กตเม ชมฺมา ชาตฺววิปยุตฺตา อนาตฺวา? อปฺริยาปนฺนา มคฺคา จ
มคฺคผลธานิ จ อตฺตชฺชา จ ชาตุ; ime shmā chaṭṭavipayutta anattā.

นิกุเชปกณฺเฑ ปจฺจภาณวาโร

สยโชนโคจฺจนก

[๑๑๑๘] กตฺเม ฐมา สยโชนา? ทสฺ สยโชนานิ กามราคสยโชนํ
ปฏิสยโชนํ มานสยโชนํ ทิฏฺฐิสยโชนํ วิจิกิณฺณสยโชนํ สัตถุพคปรา-
มาตสยโชนํ ภวราคสยโชนํ อิตฺถาสยโชนํ มจฺฉริยสยโชนํ อวิชฺชา-
สยโชนํ.

[๑๑๑๙] คคฺถ กตมํ กามราคสยโชนํ? โย กาเมสุ กามจฺฉนฺโท กามราโค
กามนฺทํ กามคณฺหา กามตีเนโห กามปริพาโห กามมูจฺฉา กามชฺโชธณํ; อิทํ
ดฺดุจฺจติ กามราคสยโชนํ.

[๑๑๒๐] คคฺถ กตมํ ปฏิสยโชนํ? “อนคฺถํ เม อจฺริ”ติ อาฆาโต
ชยติ, “อนคฺถํ เม จริ”ติ อาฆาโต ชยติ, “อนคฺถํ เม จริสฺสํ”ติ อาฆาโต
ชยติ; ปิยสฺสํ เม มนฺนาปสฺสํ อนคฺถํ อจฺริ, ฯ เป ฯ อนคฺถํ จริติ ฯ เป ฯ
“อนคฺถํ จริสฺสํ”ติ อาฆาโต ชยติ; อปฺปิยสฺสํ เม มนฺนาปสฺสํ อนคฺถํ อจฺริ,
 ฯ เป ฯ อนคฺถํ จริติ ฯ เป ฯ “อนคฺถํ จริสฺสํ”ติ อาฆาโต ชยติ, อฏฺฐาเน วา
ปนฺ อาฆาโต ชยติ; โย เอวฺรูป จิตฺตสฺสํ อาฆาโต ปฏฺฐาโต ปฏฺฐิ-
ปฏฺฐิวิโร, โกโป ปโกโป สมนฺปโกโป, โทโส ปโทโส สมนฺปโทโส, จิตฺตสฺสํ
พฺยาปคฺติ มโนปโทโส, โกโร กุชฺฌนา กุชฺฌนิคฺคํ, โทโส ทุสฺสา ทุสฺสนิคฺคํ,
พฺยาปคฺติ พฺยาปชฺชนา พฺยาปชฺชนิคฺคํ, วิโร ปฏฺฐิวิโร, จณฺทิกกํ อสฺสุโรโป
อนคฺตมนฺตา จิตฺตสฺสํ; อิทํ ดฺดุจฺจติ ปฏิสยโชนํ.

[๑๑๒๑] คคฺถ กตมํ มานสยโชนํ? “เสยฺโยหฺมสฺมํ”ติ มาโน, “สทฺธิสฺส-
หฺมสฺมํ”ติ มาโน, “ทฺธิสฺสํ”ติ มาโน; โย เอวฺรูป มาโน มณฺเฑนา
มณฺเฑนิคฺคํ, อุนฺณนิคฺคํ อุนฺณาโม, ชโร สมนฺปคฺคาโห เกตุกมฺยุคา จิตฺตสฺสํ; อิทํ
ดฺดุจฺจติ มานสยโชนํ.

๑ น. ม. อุนฺณนิคฺคํ อุนฺณาโม

[๑๑๒๒] ศคฺค กตมํ ทิฏฺฐิสังคณโฆชนํ? สตฺตโค โดโกติ วา, อตฺตโค โดโกติ วา, อนนฺตวา โดโกติ วา, อนนฺตวา โดโกติ วา, คํ ชีวํ คํ สรรนฺติ วา, อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรนฺติ วา, โหติ ตถาคโค ปรมมรณาคิ วา, น โหติ ตถาคโค ปรมมรณาคิ วา, โหติ จ น จ โหติ ตถาคโค ปรมมรณาคิ วา, เนว โหติ น น โหติ ตถาคโค ปรมมรณาคิ วา; ยะ เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคคํ ทิฏฺฐิกคหนํ ทิฏฺฐิกกนฺตารอ, ทิฏฺฐิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิสังคณโฆชนํ, คาคาโห ปฏิกคาคาโห, อภินเวโส ปรามาสโส, กุมฺมคโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉคคํ คิตฺถายคณํ วิปริยตคคาคาโห; อิทํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิสังคณโฆชนํ. สเปคฺวา สตฺตพฺพตปรามาสคณโฆชนํ, สพฺพปปี มิจฺฉาทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิสังคณโฆชนํ.

[๑๑๒๓] ศคฺค กตมํ วิจิกิณฺณคณโฆชนํ? สคฺคริ กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, ขมฺเม กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, สํฆะ กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, สิกฺขาย กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, ปุพฺพนฺเต กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, อปรนฺเต กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, ปุพฺพนฺตปรนฺเต กงฺขติ วิจิกิณฺณติ, อิทปฺปจฺจยตปฏิจฺจสมุทฺตปฺปนฺเนสุ ขมฺเมสุ กงฺขติ วิจิกิณฺณติ; ยะ เอวรูปา กงฺขา กงฺขายนา กงฺขายิตคคํ, วิมฺติ วิจิกิณฺณา, เทวพฺหํ เทวธาปโป สตฺโย อนนฺตคคาคาโห, อาสฺสปฺปนา ปริสฺสปฺปนา, อปริโยคาคานา ฅมฺภิตคคํ จิตฺตสฺส มโนวិเดโฆ; อิทํ วุจฺจติ วิจิกิณฺณคณโฆชนํ.

[๑๑๒๔] ศคฺค กตมํ สตฺตพฺพตปรามาสคณโฆชนํ? อโธ พหิทฺธา ฅมฺณ-
พฺราหฺมณานํ “ดีเณ สุตฺธิ, วเคน สุตฺธิ, สตฺตพฺพเคน สุตฺธิ”ติ. ยะ เอวรูปา ทิฏฺฐิ
ทิฏฺฐิคคํ ทิฏฺฐิกคหนํ ทิฏฺฐิกกนฺตารอ, ทิฏฺฐิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิสังคณโฆชนํ,
คาคาโห ปฏิกคาคาโห, อภินเวโส ปรามาสโส, กุมฺมคโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉคคํ คิตฺถายคณํ
วิปริยตคคาคาโห; อิทํ วุจฺจติ สตฺตพฺพตปรามาสคณโฆชนํ.

[๑๑๒๕] ศคฺค กตมํ ภาวราคคณโฆชนํ? โย ภเวสุ ภวณฺโท ภวราโค,
ภวณฺทํ ภวคณฺหา, ภวดีเนโห ภวปริพาโห, ภวมุจฺฉา ภวสุมฺมณฺณ; อิทํ วุจฺจติ
ภาวราคคณโฆชนํ.

[๑๑๓๑] กตเม ธมฺมา อสฺสโณชนินฺยา? อปฺปิยาปฺปนา มคฺคา จ มคฺคณฺดาณิ
จ อสฺสงฺกา จ ธาตุ; อีเม ธมฺมา อสฺสโณชนินฺยา.

[๑๑๓๒] กตเม ธมฺมา สฺสโณชนสํปยุตฺตา? เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา
สํปยุตฺตา: เวทนาภฺทฺทฺสํ ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺทฺทฺสํ; อีเม ธมฺมา สฺสโณชน-
สํปยุตฺตา.

[๑๑๓๓] กตเม ธมฺมา สฺสโณชนวิปฺปยุตฺตา? เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา
วิปฺปยุตฺตา: เวทนาภฺทฺทฺสํ ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺทฺทฺสํ, สฺพพณฺจ รูปํ, อสฺสงฺกา จ
ธาตุ; อีเม ธมฺมา สฺสโณชนวิปฺปยุตฺตา.

[๑๑๓๔] กตเม ธมฺมา สฺสโณชนา เจว สฺสโณชนินฺยา จ? คาเนว สฺสโณ-
ชนานิ สฺสโณชนา เจว สฺสโณชนินฺยา จ.

[๑๑๓๕] กตเม ธมฺมา สฺสโณชนินฺยา เจว โน จ สฺสโณชนา? เตหิ ธมฺเมหิ
เย ธมฺมา สฺสโณชนินฺยา, เต ธมฺเม จเปตฺวา อวธธฺตา ธาตฺวา กุสฺสตาคุสฺสตา-
พฺยากตา ธมฺมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปภฺทฺทฺสํ ๑ เป ๑ วิญฺญา-
ณภฺทฺทฺสํ; อีเม ธมฺมา สฺสโณชนินฺยา เจว โน จ สฺสโณชนา.

[๑๑๓๖] กตเม ธมฺมา สฺสโณชนา เจว สฺสโณชนสํปยุตฺตา จ? กาม-
ราคสฺสโณชนํ อวิชฺชาสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
อวิชฺชาสฺสโณชนํ กามราคสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
ปฏฺธิสฺสโณชนํ อวิชฺชาสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
อวิชฺชาสฺสโณชนํ ปฏฺธิสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
มานสฺสโณชนํ อวิชฺชาสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
อวิชฺชาสฺสโณชนํ มานสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,
ทิจฺฉิตฺสฺสโณชนํ อวิชฺชาสฺสโณชนเนน สฺสโณชนญฺเจว สฺสโณชนสํปยุตฺตญฺจ,

อวิชชาตณฺโณ ทัชฺฐจิสฺสณฺโณ ตณฺโณ ญเญว ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ,
 วิจิกิณฺณตณฺโณ อวิชชาตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ,
 อวิชชาตณฺโณ วิจิกิณฺณตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ,
 ตัตฺถพคฺคปรมาตตณฺโณ อวิชชาตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว ตณฺโณ ธรรม-
 ปยุตฺตณฺจ, อวิชชาตณฺโณ ตัตฺถพคฺคปรมาตตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, ภวราคตณฺโณ อวิชชาตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, อวิชชาตณฺโณ ภวราคตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, อิตฺถํตณฺโณ อวิชชาตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, อวิชชาตณฺโณ อิตฺถํตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, มจฺจนฺตณฺโณ อวิชชาตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ, อวิชชาตณฺโณ มจฺจนฺตณฺโณ ตณฺโณ ญเญว
 ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ; อิมํ ชมฺมา ตณฺโณ ญเญว ธรรมปยุตฺตณฺจ จ.

[๓๓๓] กตเม ชมฺมา ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ ญเญว โน จ ตณฺโณ ญเญว?
 เทหิ ชมฺเมหิ ยํ ชมฺมา ธรรมปยุตฺตณฺจ, เต ชมฺเม จเปตฺวา เวทนาภฺตฺตํ
 ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺตฺตํ; อิมํ ชมฺมา ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ ญเญว โน จ
 ตณฺโณ ญเญว.

[๓๓๔] กตเม ชมฺมา ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ ตณฺโณ ญเญว? เทหิ ชมฺเมหิ
 ยํ ชมฺมา ธรรมปยุตฺตณฺจ ตณฺโณ ญเญว, กตมํ ชมฺมา จเปตฺวา เวทนาภฺตฺตํ
 อรูปาภฺตฺตํ: รุปภฺตฺตํ ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺตฺตํ; อิมํ ชมฺมา ตณฺโณ ธรรม-
 ปยุตฺตณฺจ ตณฺโณ ญเญว.

[๓๓๕] กตเม ชมฺมา ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ อตฺตณฺโณ ญเญว? อปฺปิยาภฺตฺตํ
 มคฺคา จ มคฺคณฺตณฺจ จ อตฺตณฺจ จ ฐาตุ; อิมํ ชมฺมา ตณฺโณ ธรรมปยุตฺตณฺจ
 อตฺตณฺโณ ญเญว.

คนถโคจณก

[๓๑๔๐] กตเม ธมมา คนถา? จตุตาโร คนถา อภิธมา กายคนถโก
พฺยาปาโท กายคนถโก ตีตพฺพตปรามาโธ กายคนถโก อิทฺตจฺจาณินเวโธ กายคนถโก.

[๓๑๔๑] ตตฺถ กตโม อภิธมา กายคนถโก? โย วาโค ตาราคो อุนฺนโย
อุนฺนโรโร, นนฺที นนฺทีราโค, จิตฺตสฺส ตาราคो, อิจฺฉา มุจฺฉา อชฺโฌตํ, เคโร
ปติเคโร, สงฺโก ปงฺโก, เอชา มายา, ชนิกา ตณฺณนํ, ตีพฺพินํ ชาตินํ, ตริตา
วิตฺตคฺคิกา, สุตฺตํ วิตฺถา, อายฺหํ ทุคฺคิยา ปณฺธิ ภวเนตฺติ, วนํ วนโก สนฺถโว
ตีเนโห, อเปกฺขา ปฏิพนฺธ, อาธํ อาตฺตํ อาตฺติตฺตคฺคํ, ฐาปํ ตทฺฐาธํ
คนฺธาธํ วธํธํ โฆจฺพพธํธํ ธาธาธํ ธนาธํ ปุคฺคาธํ ชฺวีธาธํ, ชปฺปา
ปชปฺปา, อภิชปฺปา, ชปฺปา ชปฺปนา, ชปฺปิตคฺคํ โดคฺคปํ โดคฺคปายนา
โธคฺคปายิตคฺคํ, ปุณฺณจิกฺกา ตารุกมฺยตา, อธมฺมวาคो วิตฺมโธโก, นิกฺกนฺติ นิกามนา,
ปคฺคณา ปีหนา ตมฺปคฺคณา, กามคฺคณา ภวคฺคณา วิภวคฺคณา, ฐปคฺคณา
อฐปคฺคณา นิโรธคฺคณา, ฐปคฺคณา ตทฺฐคฺคณา คนฺธคฺคณา วธคฺคณา
โฆจฺพพคฺคณา ธมฺมคฺคณา, โอโฆ โยโค คนฺโถ, อฺปาทานํ อวฺวณํ นีวฺวณํ,
ฉาถํ พนฺธํ, อฺปภฺกิตฺเตโธ อนฺตโย ปริยฺยจฺฉนํ, ตตา เววิจฺฉํ, ทฺกฺขมฺมุตฺตํ
ทฺกฺขณินทานํ, ทฺกฺขชปฺปโกโว มวฺวปาโธ มวฺวพลิตฺตํ มวฺววิตฺโย, คณฺหาหนํ คณฺหาชาตํ
คณฺหาคทฺทํ คณฺหาตมฺทโท, อภิธมา โธโก อกฺขตมฺมุตฺตํ; อโย อฺจฺจติ อภิธมา
กายคนถโก.

[๓๑๔๒] ตตฺถ กตโม พฺยาปาโท กายคนถโก? “อนคฺคํ เม อจฺริ”ติ อาฆาโต
ชายติ, “อนคฺคํ เม จรตี”ติ อาฆาโต ชายติ, “อนคฺคํ เม จริตฺตํ”ติ อาฆาโต
ชายติ; มียสฺส เม มนาปสฺส อนคฺคํ อจฺริ ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริติ ฯ เป ฯ
“อนคฺคํ จริตฺตํ”ติ อาฆาโต ชายติ; อปฺมียสฺส เม อมนาปสฺส อนคฺคํ อจฺริ ฯ เป ฯ
จริติ ฯ เป ฯ “อนคฺคํ จริตฺตํ”ติ อาฆาโต ชายติ, อญฺจํเน วา ปน อาฆาโต

ชายติ; โย เอวรฺวโป จิตฺตสฺส อาสาโต ปฏิสาโต ปฏิฆํ ปฏิวิโรโห, โกโป
 ปโกโป สมฺปโกโป, โทโส ปโทโส สมฺปโทโส, จิตฺตสฺส พฺยาปคฺติ มโนปโทโส,
 โกโร กุชฺฌเณนา กุชฺฌิตคฺคํ, โทโส ทูตฺตนา ทูตฺตคฺคํ, พฺยาปคฺติ พฺยาปชฺชนา
 พฺยาปชฺชิตคฺคํ, วิโรโห ปฏิวิโรโห, จณฺทิกกํ อสฺสโรโป อนตฺตมฺนตา จิตฺตสฺส;
 อยํ วุจฺจติ พฺยาปาโท กายคฺคฺนโถ.

[๓๑๔๓] คคฺค กคโม ตีตฺตพฺพตฺตปฺรามาสฺส กายคฺคฺนโถ? อีโต พหิทฺธา
 สมนพฺราหฺมณานํ “ตฺเถเนน ตฺถุทฺธิ, วเคน ตฺถุทฺธิ ตีตฺตพฺพเคน ตฺถุทฺธิ”ติ. ยา เอวรฺวปา
 ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคคํ ทิฏฺฐิฉินฺทํ ทิฏฺฐิกฺกนฺตาโร, ทิฏฺฐิจิวิตฺถุทายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนทิตํ
 ทิฏฺฐิจิตฺตโยชนํ, คาโห ปฏิคฺคาโห อภินิเวโส ปฺรามาสฺส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโก,
 มิจฺฉคฺคํ ติตฺถายคฺคํ วิปริยตฺตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ ตีตฺตพฺพตฺตปฺรามาสฺส กายคฺคฺนโถ.

[๓๑๔๔] คคฺค กคโม อิทํตฺตจฺจาภินิเวโส กายคฺคฺนโถ? สสฺสโต โดโก
 อิทเมว ตฺจจํ โมฆมณฺเณนฺติ วา, สสฺสโต โดโก อิทเมว ตฺจจํ
 โมฆมณฺเณนฺติ วา, อนฺตวา โดโก อิทเมว ตฺจจํ โมฆมณฺเณนฺติ วา,
 อนฺตวา โดโก อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, คํ ชฺวํ คํ ตฺรวํ อิทเมว
 ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, อณฺเณ ชฺวํ อณฺเณ ตฺรวํ อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ
 วา, โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, โหติ จ น จ โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, เหน โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา อิทเมว ตฺจจํ โโมฆมณฺเณนฺติ วา, ยา เอวรฺวปา ทิฏฺฐิ
 ทิฏฺฐิคคํ ทิฏฺฐิฉินฺทํ ทิฏฺฐิกฺกนฺตาโร, ทิฏฺฐิจิวิตฺถุทายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนทิตํ ทิฏฺฐิจิตฺตโยชนํ,
 คาโห ปฏิคฺคาโห, อภินิเวโส ปฺรามาสฺส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโก มิจฺฉคฺคํ ติตฺถายคฺคํ
 วิปริยตฺตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ อิทํตฺตจฺจาภินิเวโส กายคฺคฺนโถ. จเปตฺวา ตีตฺตพฺพต-
 ตฺตปฺรามาสฺส กายคฺคํ ตฺพพาทิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ อิทํตฺตจฺจาภินิเวโส กายคฺคฺนโถ.

อิมํ ชมฺมา คณฺหา.

[๑๑๔๕] กตเม ชมมา โน คนฺธา? เต ชมเม สเปตฺวา อวเตธํ
 กุตฺตาคุตฺตาคฺคา ชมมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา อปริยาปนฺนา:
 เวทนาภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌนภฺชฺชโร, สัพฺพญจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ;
 อิมะ ชมมา โน คนฺธา.

[๑๑๔๖] กตเม ชมมา คนฺถนิยา? สํสฺวา กุตฺตาคุตฺตาคฺคา ชมมา
 กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌนภฺชฺชโร; อิมะ
 ชมมา คนฺถนิยา.

[๑๑๔๗] กตเม ชมมา อคนฺถนิยา, อปริยาปนฺนา? มคฺคา จ มคฺคตฺตานิ จ
 อสงฺขตา จ ชาติ; อิมะ ชมมา อคนฺถนิยา.

[๑๑๔๘] กตเม ชมมา คนฺถสํปยุตฺตา? เตหิ ชมเมหิ เป ชมมา สํปยุตฺตา:
 เวทนาภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌนภฺชฺชโร; อิมะ ชมมา คนฺถสํปยุตฺตา.

[๑๑๔๙] กตเม ชมมา คนฺถวิปยุตฺตา? เตหิ ชมเมหิ เป ชมมา
 วิปยุตฺตา: เวทนาภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌนภฺชฺชโร, สัพฺพญจ รูปํ, อสงฺขตา
 จ ชาติ; อิมะ ชมมา คนฺถวิปยุตฺตา.

[๑๑๕๐] กตเม ชมมา คนฺธา เจว คนฺถนิยา จ? เตว คนฺธา คนฺธา เจว
 คนฺถนิยา จ.

[๑๑๕๑] กตเม ชมมา คนฺถนิยา เจว โน จ คนฺธา? เตหิ ชมเมหิ เป
 ชมมา คนฺถนิยา, เต ชมเม สเปตฺวา อวเตธํ สํสฺวา กุตฺตาคุตฺตาคฺคา
 ชมมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา; รูปภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌนภฺชฺชโร;
 อิมะ ชมมา คนฺถนิยา เจว โน จ คนฺธา.

[๑๑๕๒] กตเม ชมมา คนฺธา เจว คนฺถสํปยุตฺตา จ? สํสฺวตฺตปฺปมาโส
 กายคนฺโถ อภิชฺฌากายคนฺเถน คนฺโถ เจว คนฺถสํปยุตฺโต จ, อภิชฺฌา กายคนฺโถ

ตั้งพุทฺธปรามาตฺถกายคณฺเณ^๑ คณฺโถ เจว คณฺถมฺปยุตฺโต จ, อิทฺถจฺจาภินิเวสํ
 กายคณฺโถ อภิชฺฌมากายคณฺเณ คณฺโถ เจว คณฺถมฺปยุตฺโต จ, อภิชฺฌมากายคณฺโถ
 อิทฺถจฺจาภินิเวสํกายคณฺเณ^๒ คณฺโถ เจว คณฺถมฺปยุตฺโต จ; อิมํ ชมฺมา คณฺธา
 เจว คณฺถมฺปยุตฺตา จ.

[๓๑๕๓] กคเม ชมฺมา คณฺถมฺปยุตฺตา เจว โน จ คณฺธา? เตหิ ชมฺเมหิ
 เย ชมฺมา ตมฺปยุตฺตา, เต ชมฺเม จเปตฺวา เวทนาภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌยณภฺช-
 ชฺชโร; อิมํ ชมฺมา คณฺถมฺปยุตฺตา เจว โน จ คณฺธา.

[๓๑๕๔] กคเม ชมฺมา คณฺถวิปฺปยุตฺตา คณฺถนียา? เตหิ ชมฺเมหิ เย ชมฺมา
 วิปฺปยุตฺตา: ตํสํว กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยาภฺชฺชโร ชมฺมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา:
 รูปภฺชฺชโร ๗ เป ๗ วิญฺเฌยณภฺชฺชโร; อิมํ ชมฺมา คณฺถวิปฺปยุตฺตา คณฺถนียา.

[๓๑๕๕] กคเม ชมฺมา คณฺถวิปฺปยุตฺตา อคณฺถนียา? อปรียาปนฺนา มคฺคา จ
 มคฺคคณฺถนียา จ อสํสฺสา จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา คณฺถวิปฺปยุตฺตา อคณฺถนียา.

โอมโคจฺจนก

[๓๑๕๖] กคเม ชมฺมา โอมสา ๗ เป ๗.

โยคโคจฺจนก

[๓๑๕๗] กคเม ชมฺมา โยคสา ๗ เป ๗.

๑ น. ม. ตั้งพุทฺธปรามาตฺถนํ กายคณฺเณ ๒ น. ม. อิทฺถจฺจาภินิเวสํนํ กายคณฺเณ

นัวรรณโคจณก

[๓๓๕๗] กตเม ฐมา นัวรรณา? ฌ นัวรรณา^๑: กามจุณน^๒นัวรรณ^๓ พยาปาท-
นัวรรณ^๔ ถันมิท^๕นัวรรณ^๖ อุกุท^๗กุก^๘กุก^๙นัวรรณ^{๑๐} วิจิ^{๑๑}ก^{๑๒}นัวรรณ^{๑๓} อวิ^{๑๔}ช^{๑๕}นัวรรณ^{๑๖}.

[๓๓๕๘] ตตถ กตม^๑ กามจุณน^๒นัวรรณ^๓? โย กามะ^๔ส^๕ กามจุณ^๖โท กามรา^๗โค
กามน^๘น^๙ที^{๑๐} กามคณ^{๑๑}หา กามตี^{๑๒}เน^{๑๓}โ^{๑๔} กามปริ^{๑๕}พา^{๑๖}โ^{๑๗} กามมุ^{๑๘}จ^{๑๙}ณา กามช^{๒๐}เ^{๒๑}ณ^{๒๒}ดา^{๒๓}น^{๒๔}; อิท^{๒๕}
ว^{๒๖}จ^{๒๗}จ^{๒๘}ติ^{๒๙} กามจุณน^{๓๐}นัวรรณ^{๓๑}.

[๓๓๖๐] ตตถ กตม^๑ พยาปาท^๒นัวรรณ^๓? “อนค^๔ถ^๕ เม อ^๖จ^๗รี”ติ อา^๘ฆา^๙โค^{๑๐} ชาย^{๑๑}ติ,
“อนค^{๑๒}ถ^{๑๓} เม จ^{๑๔}รี”ติ อา^{๑๕}ฆา^{๑๖}โค^{๑๗} ชาย^{๑๘}ติ, “อนค^{๑๙}ถ^{๒๐} เม จ^{๒๑}รี^{๒๒}ส^{๒๓}ส^{๒๔}”ติ อา^{๒๕}ฆา^{๒๖}โค^{๒๗} ชาย^{๒๘}ติ;
บิ^{๒๙}ย^{๓๐}ส^{๓๑}ส^{๓๒} เม ม^{๓๓}นา^{๓๔}ป^{๓๕}ส^{๓๖}ส^{๓๗} อนค^{๓๘}ถ^{๓๙} อ^{๔๐}จ^{๔๑}รี ๗ เป^{๔๒} ๗ อนค^{๔๓}ถ^{๔๔} จ^{๔๕}รี ๗ เป^{๔๖} ๗ “อนค^{๔๗}
จ^{๔๘}รี^{๔๙}ส^{๕๐}ส^{๕๑}”ติ อา^{๕๒}ฆา^{๕๓}โค^{๕๔} ชาย^{๕๕}ติ; อ^{๕๖}ป^{๕๗}บิ^{๕๘}ย^{๕๙}ส^{๖๐}ส^{๖๑} เม อ^{๖๒}ม^{๖๓}นา^{๖๔}ป^{๖๕}ส^{๖๖}ส^{๖๗} อ^{๖๘}ค^{๖๙}ถ^{๗๐} อ^{๗๑}จ^{๗๒}รี ๗ เป^{๗๓} ๗ อ^{๗๔}ค^{๗๕}
จ^{๗๖}รี ๗ เป^{๗๗} ๗ “อ^{๗๘}ค^{๗๙}ถ^{๘๐} จ^{๘๑}รี^{๘๒}ส^{๘๓}ส^{๘๔}”ติ อา^{๘๕}ฆา^{๘๖}โค^{๘๗} ชาย^{๘๘}ติ, อ^{๘๙}ญ^{๙๐}จา^{๙๑}เน^{๙๒} วา ป^{๙๓}น^{๙๔} อา^{๙๕}ฆา^{๙๖}โค^{๙๗}
ชาย^{๙๘}ติ; โย เ^{๙๙}ว^{๑๐๐}ร^{๑๐๑}ุ^{๑๐๒}ป^{๑๐๓} จิ^{๑๐๔}ค^{๑๐๕}ส^{๑๐๖}ส^{๑๐๗} อา^{๑๐๘}ฆา^{๑๐๙}โค^{๑๑๐} ป^{๑๑๑}ฏิ^{๑๑๒}ฆา^{๑๑๓}โค^{๑๑๔} ป^{๑๑๕}ฏิ^{๑๑๖}ฆ^{๑๑๗} ป^{๑๑๘}ฏิ^{๑๑๙}วิ^{๑๒๐}โร^{๑๒๑}โ^{๑๒๒}, โ^{๑๒๓}โก^{๑๒๔}ป^{๑๒๕}
ป^{๑๒๖}โก^{๑๒๗}ป^{๑๒๘} ส^{๑๒๙}ม^{๑๓๐}ป^{๑๓๑}โก^{๑๓๒}ป^{๑๓๓}, โ^{๑๓๔}โ^{๑๓๕}ส^{๑๓๖} ป^{๑๓๗}โ^{๑๓๘}โ^{๑๓๙}ส^{๑๔๐} ส^{๑๔๑}ม^{๑๔๒}ป^{๑๔๓}โ^{๑๔๔}โ^{๑๔๕}ส^{๑๔๖} จิ^{๑๔๗}ค^{๑๔๘}ส^{๑๔๙}ส^{๑๕๐} พ^{๑๕๑}ยา^{๑๕๒}ป^{๑๕๓}ค^{๑๕๔}ติ^{๑๕๕} ม^{๑๕๖}โน^{๑๕๗}ป^{๑๕๘}โ^{๑๕๙}โ^{๑๖๐}ส^{๑๖๑},
โ^{๑๖๒}โก^{๑๖๓}โ^{๑๖๔} ก^{๑๖๕}ุ^{๑๖๖}ช^{๑๖๗}ณ^{๑๖๘}นา^{๑๖๙} ก^{๑๗๐}ุ^{๑๗๑}ช^{๑๗๒}ณ^{๑๗๓}ค^{๑๗๔}ค^{๑๗๕}ค^{๑๗๖}, โ^{๑๗๗}โ^{๑๗๘}ส^{๑๗๙} ท^{๑๘๐}ุ^{๑๘๑}ส^{๑๘๒}นา^{๑๘๓} ท^{๑๘๔}ุ^{๑๘๕}ติ^{๑๘๖}ค^{๑๘๗}ค^{๑๘๘}ค^{๑๘๙}, พ^{๑๙๐}ยา^{๑๙๑}ป^{๑๙๒}ค^{๑๙๓}ติ^{๑๙๔} พ^{๑๙๕}ยา^{๑๙๖}ป^{๑๙๗}ช^{๑๙๘}ช^{๑๙๙}นา^{๒๐๐}
พ^{๒๐๑}ยา^{๒๐๒}ป^{๒๐๓}ช^{๒๐๔}ช^{๒๐๕}ค^{๒๐๖}ค^{๒๐๗}ค^{๒๐๘}ค^{๒๐๙}, วิ^{๒๑๐}โร^{๒๑๑}โ^{๒๑๒} ป^{๒๑๓}ฏิ^{๒๑๔}วิ^{๒๑๕}โร^{๒๑๖}โ^{๒๑๗}, จ^{๒๑๘}ณ^{๒๑๙}ท^{๒๒๐}ิ^{๒๒๑}ก^{๒๒๒}ก^{๒๒๓} อ^{๒๒๔}ส^{๒๒๕}ุ^{๒๒๖}โร^{๒๒๗}ป^{๒๒๘} อน^{๒๒๙}ค^{๒๓๐}ค^{๒๓๑}ม^{๒๓๒}น^{๒๓๓}ตา^{๒๓๔} จิ^{๒๓๕}ค^{๒๓๖}ส^{๒๓๗}ส^{๒๓๘}ส^{๒๓๙};
อิ^{๒๔๐}ท^{๒๔๑} ว^{๒๔๒}จ^{๒๔๓}จ^{๒๔๔}ติ^{๒๔๕} พ^{๒๔๖}ยา^{๒๔๗}ป^{๒๔๘}า^{๒๔๙}ท^{๒๕๐}นัวรรณ^{๒๕๑}.

[๓๓๖๑] ตตถ กตม^๑ ถันมิท^๒นัวรรณ^๓? อ^๔ค^๕ถิ^๖ ถัน^๗, อ^๘ค^๙ถิ^{๑๐} มิ^{๑๑}ท^{๑๒}ห^{๑๓}.

[๓๓๖๒] ตตถ กตม^๑ ถัน^๒? ย^๔า จิ^๕ค^๖ส^๗ส^๘ส^๙ อ^{๑๐}ก^{๑๑}ค^{๑๒}ค^{๑๓}ค^{๑๔}ค^{๑๕} อ^{๑๖}ก^{๑๗}ม^{๑๘}ม^{๑๙}ณ^{๒๐}ณ^{๒๑}ตา^{๒๒}, โอ^{๒๓}ด^{๒๔}ย^{๒๕}นา^{๒๖}
ส^{๒๗}ด^{๒๘}ด^{๒๙}ย^{๓๐}นา^{๓๑}, ด^{๓๒}ัน^{๓๓} ด^{๓๔}ย^{๓๕}นา^{๓๖} ด^{๓๗}ย^{๓๘}ิต^{๓๙}ค^{๔๐}ค^{๔๑}ค^{๔๒}ค^{๔๓}, ถัน^{๔๔} ถัน^{๔๕}นา^{๔๖} ถัน^{๔๗}ย^{๔๘}ิต^{๔๙}ค^{๕๐}ค^{๕๑}ค^{๕๒}ค^{๕๓}; อิ^{๕๔}ท^{๕๕} ว^{๕๖}จ^{๕๗}จ^{๕๘}ติ^{๕๙} ถัน^{๖๐}.

[๓๓๖๓] ตตถ กตม^๑ มิ^๒ท^๓ห^๔? ย^๖า ก^๗าย^๘ส^๙ส^{๑๐}ส^{๑๑} อ^{๑๒}ก^{๑๓}ค^{๑๔}ค^{๑๕}ค^{๑๖}ค^{๑๗}ค^{๑๘}ค^{๑๙} อ^{๒๐}ก^{๒๑}ม^{๒๒}ม^{๒๓}ณ^{๒๔}ณ^{๒๕}ตา^{๒๖}, โอ^{๒๗}นา^{๒๘}โ^{๒๙},
ป^{๓๐}ริ^{๓๑}โย^{๓๒}นา^{๓๓}โ^{๓๔}, อ^{๓๕}น^{๓๖}โ^{๓๗}ค^{๓๘}ส^{๓๙}โม^{๔๐}โร^{๔๑}โ^{๔๒} มิ^{๔๓}ท^{๔๔}ห^{๔๕} โ^{๔๖}ส^{๔๗}ป^{๔๘}ป^{๔๙} ป^{๕๐}จ^{๕๑}ดา^{๕๒}ย^{๕๓}ิกา^{๕๔}, โ^{๕๕}ส^{๕๖}ป^{๕๗}ป^{๕๘} ส^{๕๙}ุ^{๖๐}ป^{๖๑}นา^{๖๒}

๑ น. นัวรรณา

๒ น. ม. ถันมิท^๒นัวรรณ^๓

๓ ส. อกคตค

ดูปิตฺตํ; อิทํ อุกฺกตํ มิตฺทํ. อิติ อิทญฺจ ถัน, อิทญฺจ มิตฺทํ; อิทํ อุกฺกตํ ถันมิตฺทนนฺวณฺ.

[๓๑๖๔] ตตฺถ กตมํ อุตฺตจฺจกุกฺกจฺจนนฺวณฺ? อตฺถิ อุตฺตจฺจํ, อตฺถิ กุกฺกจฺจํ.

[๓๑๖๕] ตตฺถ กตมํ อุตฺตจฺจํ? ยํ จิตฺตตฺถํ อุตฺตจฺจํ อวฺฐปสฺสโม เจตโส วิกฺเขโป ฆนฺตคฺคํ จิตฺตตฺถํ; อิทํ อุกฺกตํ อุตฺตจฺจํ.

[๓๑๖๖] ตตฺถ กตมํ กุกฺกจฺจํ? อกปเปฺย กปเปฺยสฺสณฺณิตฺตา, กปเปฺย อกปเปฺย-
สฺสณฺณิตฺตา, อวชฺเช วชฺชสฺสณฺณิตฺตา, วชฺเช อวชฺชสฺสณฺณิตฺตา; ยํ เหวรฺรูปํ กุกฺกจฺจํ
กุกฺกจฺจายนา กุกฺกจฺจายิตฺตํ, เจตโส วิปฺปฏฺฐาโร มโนวិเตโช; อิทํ อุกฺกตํ
กุกฺกจฺจํ. อิติ อิทญฺจ อุตฺตจฺจํ, อิทญฺจ กุกฺกจฺจํ; อิทํ อุกฺกตํ อุตฺตจฺจกุกฺกจฺจ-
นนฺวณฺ.

[๓๑๖๗] ตตฺถ กตมํ วิจิกิञฺจนนฺวณฺ? สฺตถฺริ กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, ฆมฺเม
กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, ตฺสฺส กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, ติกฺขาย กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, ปุพฺพนฺเต
กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, อปรนฺเต กงฺขติ วิจิกิञฺจติ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต กงฺขติ วิจิกิञฺจติ,
อิตฺทปฺปจฺยตาปฺปจฺยตฺมปฺปนฺเนตฺถ ฆมฺเมตฺถ กงฺขติ วิจิกิञฺจติ; ยา เหวรฺรูปา กงฺขา
กงฺขายนา กงฺขายิตฺตํ วิมฺติ วิจิกิञฺจนา, เทวพฺหํ เทวธาปโถ, ตสฺสโย
อนกตฺตคฺคาโห, อาตฺตปฺปนา ปริตฺตปฺปนา อปริโยคาหนา, ฆมฺภิตคฺคํ จิตฺตตฺถํ
มโนวិเตโช; อิทํ อุกฺกตํ วิจิกิञฺจนนฺวณฺ.

[๓๑๖๘] ตตฺถ กตมํ อวิชฺชานนนฺวณฺ? ทุกฺเช อณฺณณฺ, ทุกฺขสฺสมุทฺเต
อณฺณณฺ, ทุกฺขนิโรธอ อณฺณณฺ; ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา อณฺณณฺ,
ปุพฺพนฺเต อณฺณณฺ, อปรนฺเต อณฺณณฺ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อณฺณณฺ, อิตฺทปฺป-
จฺยตาปฺปจฺยตฺมปฺปนฺเนตฺถ ฆมฺเมตฺถ อณฺณณฺ; ยํ เหวรฺรูปํ อณฺณณฺ อทฺถสฺสํ,
อนนฺทสฺสโย อนนฺทสฺสโย อตฺมสฺสโย อปฺปฏฺฐาโร, อตฺถคฺคาหนา อปริโยคาหนา,
อตฺมสฺสโย อปฺปจฺยตาปฺปจฺยตฺมปฺปนฺเนตฺถ ฆมฺเมตฺถ อณฺณณฺ, พาดฺยํ อตฺมสฺสโย,

โมโห ปโมโห ฌมโมโห; อวิชชา อวิชฺโชโม อวิชชาโยโค อวิชชานุตโย
อวิชชาปริยฺญุจํญํ อวิชชาตงคฺ, โมโห อภุตตมฺ; อิทํ วุจฺจติ อวิชชานํวรณํ.

๐เม ๐มา ๐วรรณ.

[๑๓๑๘] กตเม ชมมา โนนัรนา? เต ชมเม สเปตฺวา อวเสตฺตา
 กุตฺตากุตฺตาพฺยากตา ชมมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา:
 เวทนากฺขนฺโธ ๆ เป ๆ วิญเณณกฺขนฺโธ, สัพพณฺณ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิม
 ชมมา โนนัรนา.

[๑๑๗๐] กตเม ชมฺมา นัรวรณียา? ตัสสวา กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชมฺมา
 กามาจรรา รูปาจรรา อรูปาจรรา: รูปกฺขณฺโธ ๆ เป ๆ วิญญานกฺขณฺโธ; อิม
 ชมฺมา นัรวรณียา.

[๑๑๗๑] กตเม รถมมา อนีวรณียา อปริยาปนฺนา? มคฺคา จ มคฺคผลตานิ จ
อสงฺขตา จ ชาติ; อิเม รถมมา อนีวรณียา.

[๑๓๗๒] กตเม ชมฺมา นีวรณตมฺปยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
ตมฺปยุตฺตา; เวทนาภฺขนฺโห ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขนฺโห; อิม ชมฺมา นีวรณ-
ตมฺปยุตฺตา.

[๓๑๗๓] กตเม ชมฺมา นีวรณวิปฺปยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
 วิปฺปยุตฺตา: เวทนาภฺชฺโช ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺชฺโช, สํพุพฺพจ ฐูปํ, อสงฺขตา จ
 ธาตุ; อิมे ชมฺมา นีวรณวิปฺปยุตฺตา.

[๓๗๔] กตเม ชมมา นัรวรณา เจว นัรวรณียา จ? ตาเนว นัรวรณานิ
 นัรวรณา เจว นัรวรณียา จ.

[๓๗๕] กตเม ชมฺมา นัฏฺฐนียา เจว โน จ นัฏฺฐนา? เตหิ ชมฺเมหิ เย
 ชมฺมา นัฏฺฐนียา เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเสตฺตา ตาตฺถวา กุตฺตากุตฺตาทฺตพฺยาการตา ชมฺมา

กามาจจรา รูปาจจรา อรูปาจจรา: รูปกฺขฺโข ๗ เป ๗ วิญญาณกฺขฺโข; อิม
ขมมา นัฏฐนียา เจว โน จ นัฏฐนา.

[illegible]

[๑๑๗๗] กตเม ชมมา นัวรรณตัมปยุตฺตา เจว โน จ นัวรรณา? เตหิ ชมเมหิ เย ชมมา ตัมปยุตฺตา, เต ชมเม จเปตฺวา เวทนาภฺชฺโช ๑ เป ๑ วิญญาณภฺชฺโช; อิมะ ชมมา นัวรรณตัมปยุตฺตา เจว โน จ นัวรรณา.

[๑๑๗๘] กตเม ชมมา นัวรรณวิปยุตฺตา นัวรรณิยา? เตหิ ชมเมหิ เย ชมมา วิปยุตฺตา; ตัสสว กุตฺตาพฺยากฺตา ชมมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา; ฐภฺชฺโช ๑ เป ๑ วิญญาณภฺชฺโช; อิมะ ชมมา นัวรรณวิปยุตฺตา นัวรรณิยา.

[๑๑๗๙] กตเม ชมมา นัวรรณวิปยุตฺตา อนัวรรณิยา? อปรียาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคณฺดาณี จ อตฺตฺชฺชา จ ชาตุ; อิมะ ชมมา นัวรรณวิปยุตฺตา อนัวรรณิยา.

ปฺรามาสโกจฺจนก

[๑๑๘๐] กตเม ชมมา ปฺรามาสา? ทิฏฺฐิจิปรามาโส.

[๑๑๘๑] ตถฺถ กตโม ทิฏฺฐิจิปรามาโส? ตตฺถโต โตโกติ วา, อตฺถตโต โตโกติ วา, อนฺตวา โตโกติ วา, อนฺตวา โตโกติ วา, คัม ชัวั คัม ตัรฺรณฺติ วา, อณฺณํ ชัวั อณฺณํ ตัรฺรณฺติ วา, โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา; ยา เหวรฺรปา ทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิคมํ ทิฏฺฐิจิคนํ ทิฏฺฐิจิกนฺตาโร, ทิฏฺฐิจิวิธูกายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิจิธฺบเณชนํ, คาโห ปฏิกฺคาโห, อภินิเวโส ปฺรามาโส, กุมฺมกฺโค มิจฺฉาปโก, มิจฺฉคฺคํ คิตฺถายคณํ วิปริเยตคฺคาโห; อयํ อจฺจุจติ ทิฏฺฐิจิปรามาโส. สทฺทพฺปปี มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิปรามาโส.

อิมะ ชมมา ปฺรามาสา.

[๑๓๘๒] กตเม ชมฺมา โน ปรามาสฺมา, เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเตธฺมา
 กุตฺตาคุตฺตาคฺคยาชฺชา ชมฺมา กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ อปฺริยาปนฺนา:
 เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิญฺเฌยณกฺขนฺโธ, ตฺพพณฺณํ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาคฺ;
 อิมํ ชมฺมา โน ปรามาสฺมา.

[๑๓๘๓] กตเม ชมฺมา ปรามญฺจํ? ตํธวํ กุตฺตาคุตฺตาคฺคยาชฺชา ชมฺมา
 กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ: รูปกฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิญฺเฌยณกฺขนฺโธ; อิมํ
 ชมฺมา ปรามญฺจํ.

[๑๓๘๔] กตเม ชมฺมา อปฺรามญฺจํ? อปฺริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคณฺณานิ จ
 อสงฺขตา จ ชาคฺ; อิมํ ชมฺมา อปฺรามญฺจํ.

[๑๓๘๕] กตเม ชมฺมา ปรามาสฺมปฺยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
 สฺมปฺยุตฺตา: เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิญฺเฌยณกฺขนฺโธ; อิมํ ชมฺมา ปรามาสฺ-
 สฺมปฺยุตฺตา.

[๑๓๘๖] กตเม ชมฺมา ปรามาสฺมวิปฺยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
 วิปฺยุตฺตา: เวทนากฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิญฺเฌยณกฺขนฺโธ, ตฺพพณฺณํ รูปํ, อสงฺขตา
 จ ชาคฺ; อิมํ ชมฺมา ปรามาสฺมวิปฺยุตฺตา.

[๑๓๘๗] กตเม ชมฺมา ปรามาสฺมา เจว ปรามญฺจํ จ? เสวํ ปรามาสฺมา
 ปรามาสฺมา เจว ปรามญฺจํ จ.

[๑๓๘๘] กตเม ชมฺมา ปรามญฺจํ เจว โน จ ปรามาสฺมา? เตหิ ชมฺเมหิ
 เป ชมฺมา ปรามญฺจํ, เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเตธฺมา ตํธวํ กุตฺตาคุตฺตาคฺคยาชฺชา
 ชมฺมา กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ; รูปกฺขนฺโธ ๑ เป ๑ วิญฺเฌยณกฺขนฺโธ;
 อิมํ ชมฺมา ปรามญฺจํ เจว โน จ ปรามาสฺมา.

[๑๓๘๙] กตเม ชมฺมา ปรามาสฺมวิปฺยุตฺตา ปรามญฺจํ? เตหิ ชมฺเมหิ เป
 ชมฺมา วิปฺยุตฺตา: ตํธวํ กุตฺตาคุตฺตาคฺคยาชฺชา ชมฺมา กามาวจรํ รูปาวจรํ

อรุปาวจรา: รูปกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺเฌนณฺกฺขณฺโห; อีเม ธมฺมา ปรามาธวิปฺ-
ยุตฺตา ปรามฏฺฐา.

[๑๑๙๐] กตเม ธมฺมา ปรามาธวิปฺยุตฺตา อปฺรามฏฺฐา? อปริยาปนฺนา
มกฺกา ๑ มกฺกณฺณิ ๑ อสงฺขตา ๑ ชาตุ; อีเม ธมฺมา ปรามาธวิปฺยุตฺตา
อปฺรามฏฺฐา.

มหนฺตรทุก

[๑๑๙๑] กตเม ธมฺมา สํวรมณฺนา? เวทณากฺขณฺโห สณฺณากฺขณฺโห สงฺขารกฺ-
ขณฺโห วิญฺเฌนณฺกฺขณฺโห; อีเม ธมฺมา สํวรมณฺนา.

[๑๑๙๒] กตเม ธมฺมา อนวรมณฺนา? สัพฺพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา ๑ ชาตุ;
อีเม ธมฺมา อนวรมณฺนา.

[๑๑๙๓] กตเม ธมฺมา จิตฺตา? จกฺขวิญฺเฌนํ ใสฺตวิญฺเฌนํ ขานวิญฺเฌนํ
ชีวฺหาวิญฺเฌนํ กายวิญฺเฌนํ, มโนชาตุ มโนวิญฺเฌนชาตุ; อีเม ธมฺมา จิตฺตา.

[๑๑๙๔] กตเม ธมฺมา โน จิตฺตา? เวทณากฺขณฺโห สณฺณากฺขณฺโห สงฺขารกฺ-
ขณฺโห; สัพฺพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา ๑ ชาตุ; อีเม ธมฺมา โน จิตฺตา.

[๑๑๙๕] กตเม ธมฺมา เจตติกา? เวทณากฺขณฺโห สณฺณากฺขณฺโห สงฺขารกฺ-
ขณฺโห; อีเม ธมฺมา เจตติกา.

[๑๑๙๖] กตเม ธมฺมา อเจตติกา? จิตฺตญฺจ สัพฺพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา ๑
ชาตุ; อีเม ธมฺมา อเจตติกา.

[๑๑๙๗] กตเม ธมฺมา จิตฺตสํยุตฺตา? เวทณากฺขณฺโห สณฺณากฺขณฺโห
สงฺขารกฺขณฺโห; อีเม ธมฺมา จิตฺตสํยุตฺตา.

[๑๑๙๘] กตเม ชมฺมา จิตฺตวิปฺปยุตฺตา? สัพฺพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา จิตฺตวิปฺปยุตฺตา. จิตฺตํ น วตฺตพฺพํ “จิตฺเตน สมฺปยุตฺตนํ”ติปิ “จิตฺเตน วิปฺปยุตฺตนํ”ติปิ.

[๑๑๙๙] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺจ? เวทนาภฺขนฺโห สยฺมณฺหาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห; อิมํ ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺจ.

[๑๒๐๐] กตเม ชมฺมา จิตฺตวิตํสฺสจฺจ? สัพฺพญฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา จิตฺตวิตํสฺสจฺจ. จิตฺตํ น วตฺตพฺพํ “จิตฺเตน ตํสฺสจฺจนํ”ติปิ “จิตฺเตน วิตํสฺสจฺจนํ”ติปิ.

[๑๒๐๑] กตเม ชมฺมา จิตฺตตมฺมจฺจํ? เวทนาภฺขนฺโห สยฺมณฺหาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺตคฺคิ; ยํ วา ปนฺณณฺมปี อคฺคิ รูปํ จิตฺตํ จิตฺตเหตฺถํ จิตฺตตมฺมจฺจํ: รูปายคฺณํ สทฺทายคฺณํ คนฺธายคฺณํ รสํายคฺณํ โสณฺฑจฺพฺพายคฺณํ, อากาธฺชาติ อายฺโปชาติ, รูปตฺถํ ตฺหุตา รูปตฺถํ มฺหุตา รูปตฺถํ กมฺมณฺณตา, รูปตฺถํ อุปฺจโย รูปตฺถํ สันตฺติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิมํ ชมฺมา จิตฺตตมฺมจฺจํ.

[๑๒๐๒] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตตมฺมจฺจํ? จิตฺตญฺจ อวเสธฺตญฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา โน จิตฺตตมฺมจฺจํ.

[๑๒๐๓] กตเม ชมฺมา จิตฺตสทฺทโน? เวทนาภฺขนฺโห สยฺมณฺหาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺตคฺคิ; อิมํ ชมฺมา จิตฺตสทฺทโน.

[๑๒๐๔] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตสทฺทโน? จิตฺตญฺจ อวเสธฺตญฺจ รูปํ อสงฺขตา จ ชาติ; อิมํ ชมฺมา โน จิตฺตสทฺทโน.

[๑๒๐๕] กตเม ชมฺมา จิตฺตานุปฺปวคฺคิโน? เวทนาภฺขนฺโห สยฺมณฺหาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห, กายวิณฺณคฺคิ วจฺจิตฺตคฺคิ; อิมํ ชมฺมา จิตฺตานุปฺปวคฺคิโน.

[๑๒๐๖] กตเม ชมฺมา โนจิตฺตานุปริวตฺติโน? จิตฺตญฺจ อวเสตฺตญฺจ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา โนจิตฺตานุปริวตฺติโน.

[๑๒๐๗] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? เวทนาภฺตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ; อิมे ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๐๘] กตเม ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? จิตฺตญฺจ ตฺตมฺมฺจํ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๐๙] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? เวทนาภฺตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ; อิมे ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๐] กตเม ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? จิตฺตญฺจ ตฺตมฺมฺจํ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๑] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? เวทนาภฺตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ ตฺตมฺมฺจํ; อิมे ชมฺมา จิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๒] กตเม ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ? จิตฺตญฺจ ตฺตมฺมฺจํ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา โนจิตฺตตํถฺกฺกจฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๓] กตเม ชมฺมา อตฺตมฺมฺจํ? จิตฺตญฺจ ตฺตมฺมฺจํ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา อตฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๔] กตเม ชมฺมา พาหิรา? รูปายคณํ ๑ เป ๑ ชมฺมา; อิมे ชมฺมา พาหิรา.

[๑๒๑๕] กตเม ชมฺมา อุตฺตมฺมฺจํ? จิตฺตญฺจ ตฺตมฺมฺจํ รูปํ, อตฺตงฺขตา จ ชาติ; อิมे ชมฺมา อุตฺตมฺมฺจํ.

[๑๒๑๖] กตเม ชมฺมา โน อุปาทา? เวทนาภฺขุโ, สณฺณาภฺขุโ, สงฺขารภฺ-
ขุโ, วิญฺญาณภฺขุโ, จตฺตารโ จ มหาภูตา อสงฺขตา จ ธาตุ; อีเม ชมฺมา
โน อุปาทา.

[๑๒๑๗] กตเม ชมฺมา อุปาทินฺนา? สํสวํ กุสฺสตาคุสฺสตาํ ชมฺมานํ วิปากา
กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: เวทนาภฺขุโ ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขุโ,
ขณฺจ รูปํ กมฺมสํสํ กตฺตฺตา; อีเม ชมฺมา อุปาทินฺนา.

[๑๒๑๘] กตเม ชมฺมา อนฺุปาทินฺนา? สํสวํ กุสฺสตาคุสฺสตา ชมฺมา กามาวจฺรา
รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: เวทนาภฺขุโ ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขุโ, เย จ ชมฺมา
กิริยา เหนว กุสฺสตา นากุสฺสตา น จ กมฺมวิปากา; ขณฺจ รูปํ น กมฺมสํสํ กตฺตฺตา,
อปฺริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคผลาณิ จ อสงฺขตา จ ธาตุ; อีเม ชมฺมา
อนฺุปาทินฺนา.

อุปาทานโคจรณ

[๑๒๑๙] กตเม ชมฺมา อุปาทานา? จตฺตาริ อุปาทานานิ: กามุปาทานํ
ทิจฺจุอุปาทานํ สํสพฺพอุปาทานํ อตฺตวาทุอุปาทานํ.

[๑๒๒๐] ตฺตฺถ กตมํ กามุปาทานํ? โย กามะตุ กามจฺจนฺโต กามราโค
กามนฺหํที กามคณฺหา กามติเนโห กามปรีพาโห กามมุจฺจา กามชฺโณธํ; อิทํ
ดุจฺจติ กามุปาทานํ.

[๑๒๒๑] ตฺตฺถ กตมํ ทิจฺจุอุปาทานํ? นคฺธิ ทินฺนํ, นคฺธิ ยิฏฺฐํ, นคฺธิ หุคํ,
นคฺธิ สุกฺกฏทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, นคฺธิ อยํ โดโก, นคฺธิ ปโร โดโก,

๑ ส. กามุปาทานํ ทิจฺจุอุปาทานํ สํสพฺพอุปาทานํ อตฺตวาทุอุปาทานํ.

นตฺถิ มาตา, นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สุตฺตา โอบปาติกา, นตฺถิ โดเก สมน-
 พฺราหฺมณา สมนฺนคฺคตา สมนฺนาปฺปิณฺหา, เย อิมญฺจ โสกํ ปรรญฺจ โสกํ สยํ
 อภินฺเวยา สจฺจณิกฺควา ปเวเทนตฺติ ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ ทิฏฺฐิกนฺหา
 ทิฏฺฐิกนฺหาโร ทิฏฺฐิจิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิสตฺตวโณชนํ, คาโห ปฏฺติคฺคาโห,
 อภินฺเวโส ปรามาโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉคฺคํ คิตฺถายคณํ วิปริเยตฺตคฺคาโห;
 อิทํ วุจฺจติ ทิฏฺฐุปาทานํ. จเปตฺวา ตีตฺตพฺพคฺคาทานญฺจ อตฺตวาทุปาทานญฺจ สทฺธพฺพาปึ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ทิฏฺฐุปาทานํ.

[๑๒๒๒] ศคฺค กตมํ ตีตฺตพฺพคฺคาทานํ? อโธ พหิทฺธา สมนฺนพฺราหฺมณานํ
 “ตฺเถเน สุตฺติ, วเตเน สุตฺติ, ตีตฺตพฺพเตเน สุตฺติ”ติ ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ
 ทิฏฺฐิกนฺหา ทิฏฺฐิกนฺหาโร ทิฏฺฐิจิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิสตฺตวโณชนํ, คาโห
 ปฏฺติคฺคาโห, อภินฺเวโส ปรามาโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโป, มิจฺฉคฺคํ คิตฺถายคณํ
 วิปริเยตฺตคฺคาโห; อิทํ วุจฺจติ ตีตฺตพฺพคฺคาทานํ.

[๑๒๒๓] ศคฺค กตมํ อตฺตวาทุปาทานํ? อิทฺธ อตฺตวาทุ ปุณฺณชฺโช อริยานํ
 อทฺธสํวํ, อริยธมฺมสฺส อโกวิทฺ, อริยธมฺเม อวินฺโธ, สปปริสฺธานํ อทฺธสํวํ,
 สปปริสฺสธมฺมสฺส อโกวิทฺ, สปปริสฺสธมฺเม อวินฺโธ, รูปํ อตฺตโต สมนฺนปฺสฺสติ,
 รูปวณฺทํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมึ วา อตฺตทานํ; เวทน์ อตฺตโต
 สมนฺนปฺสฺสติ, เวทฺทวณฺทํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา เวทน์, เวทฺทนาย วา อตฺตทานํ;
 สตฺตวณฺทํ อตฺตโต สมนฺนปฺสฺสติ, สตฺตวณฺทวณฺทํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา สตฺตวณฺทํ, สตฺตวณฺทนาย
 วา อตฺตทานํ; สจฺจวเร อตฺตโต สมนฺนปฺสฺสติ, สจฺจวเรวณฺทํ วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ
 วา สจฺจวเร, สจฺจวเรสุ วา อตฺตทานํ; วิณฺณวณฺทํ อตฺตโต สมนฺนปฺสฺสติ, วิณฺณวณฺทวณฺทํ
 วา อตฺตทานํ, อตฺตนิ วา วิณฺณวณฺทํ, วิณฺณวณฺทสฺมึ วา อตฺตทานํ; ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ
 ทิฏฺฐิคํ ทิฏฺฐิกนฺหา ทิฏฺฐิกนฺหาโร ทิฏฺฐิจิวิสุทฺถายิกํ ทิฏฺฐิจิวิปฺสนฺทิกํ ทิฏฺฐิสตฺตวโณชนํ,

คาคโห ปฏิคฺคาโห, อภินิเวโส ปรามาโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโถ, มิจฺฉตฺตํ
 ติตฺถายคณฺ วิกฺขิเยตฺตคฺคาโห; อิทํ วุจฺจติ อคฺคตฺวาอุปาทานํ.

อิมํ ชมฺมา อุปาทานา

[๑๒๒๔] กตเม ชมฺมา โนอุปาทานา? เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเดธํ
 กุตฺตํกุตฺตํดาพฺยากตา ชมฺมา กามาวจรา รูปราวจรา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา:
 เวทนาภฺขณฺโห ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขณฺโห, สฬฺพณฺจ รูปํ, อตฺตงฺกตา จ ชาตุ; อิมํ
 ชมฺมา โนอุปาทานา.

[๑๒๒๕] กตเม ชมฺมา อุปาทานิยา? ตํสํว กุตฺตํกุตฺตํดาพฺยากตา ชมฺมา
 กามาวจรา รูปราวจรา อรูปาวจรา: รูปภฺขณฺโห ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขณฺโห; อิมํ
 ชมฺมา อุปาทานิยา.

[๑๒๒๖] กตเม ชมฺมา อนฺอุปาทานิยา? อปริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคตฺตานิ จ
 อตฺตงฺกตา จ ชาตุ; อิมํ ชมฺมา อนฺอุปาทานิยา.

[๑๒๒๗] กตเม ชมฺมา อุปาทานตฺมฺมปฺยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
 ตฺมฺมปฺยุตฺตา: เวทนาภฺขณฺโห ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขณฺโห; อิมํ ชมฺมา อุปาทาน-
 ตฺมฺมปฺยุตฺตา.

[๑๒๒๘] กตเม ชมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา? เตหิ ชมฺเมหิ เป ชมฺมา
 วิปฺปยุตฺตา: เวทนาภฺขณฺโห ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺขณฺโห, สฬฺพณฺจ รูปํ, อตฺตงฺกตา จ
 ชาตุ; อิมํ ชมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา.

[๑๒๒๙] กตเม ชมฺมา อุปาทานา เจว อุปาทานิยา จ? คาเนว อุปาทานานิ
 อุปาทานา เจว อุปาทานิยา จ.

[๑๒๓๐] กตเม ธมฺมา อุปาทานิยา เจว โน จ อุปาทานา? เตหิ ธมฺમેหิ เป ธมฺมา อุปาทานิยา, เต ธมฺเม จเปตฺวา อวเตธฺสา ธาธฺวา กุตฺตากุตฺตาพฺยากตา ธมฺมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปกฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺญาณกฺขนฺโธ; อิมे ธมฺมา อุปาทานิยา เจว โน จ อุปาทานา.

[๑๒๓๑] กตเม ธมฺมา อุปาทานา เจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตา จ? ทิฏฺฐสุปาทานํ กามุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, กามุปาทานํ ทิฏฺฐสุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, ตีตฺถพฺพสุปาทานํ กามุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, กามุปาทานํ ตีตฺถพฺพสุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, อตฺตวาทุปาทานํ กามุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, กามุปาทานํ อตฺตวาทุปาทาเนน อุปาทานญฺเจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตญฺจ, อิมे ธมฺมา อุปาทานา เจว อุปาทานธมฺมปยุตฺตา จ.

[๑๒๓๒] กตเม ธมฺมา อุปาทานธมฺมปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา? เตหิ ธมฺમેหิ เป ธมฺมา ธมฺมปยุตฺตา, เต ธมฺเม จเปตฺวา เวทนากฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺญาณกฺขนฺโธ; อิมे ธมฺมา อุปาทานธมฺมปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา.

[๑๒๓๓] กตเม ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา อุปาทานิยา? เตหิ ธมฺમેหิ เป ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา: ธาธฺวา กุตฺตากุตฺตาพฺยากตา ธมฺมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา: รูปกฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺญาณกฺขนฺโธ; อิมे ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา อุปาทานิยา.

[๑๒๓๔] กตเม ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา อนฺุปาทานิยา? อปรียาปนฺนามคฺคา จ มคฺคผลตานิ จ อสงฺขตา จ ธาตุ; อิมे ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา อนฺุปาทานิยา.

นิกุเชปกณฺฺเท ทุคฺคิยาณวโร

กิเลศโคจณก

[๑๒๓๕] กตเม ชมมา กิเลสา? ทถ กิเลสวคฺคฺชนิ: โตโก โตโส โมโห มาโน ทิฏฺฐิ วิจิกิจฺจนา ถัน อุตฺตจฺจํ อหิริกํ อนินฺตคฺคปฺปํ.

[๑๒๓๖] คตฺถ กตโม โตโก? โย ราโค ตาราค, อนฺนโย อนฺนโรโห, นนฺทํ นนฺทํราโค จิตฺตสฺส ตาราค, อิจฺจนา มุจฺจนา อชฺโฌณฺตํ, เคโห ปติเคโห, สงฺโก ปงฺโก, เอชา มายา, ชนิกา สณฺชนํ, สัพฺพิณฺนี ชาลีนํ, สฺวริตา วิสฺสคฺคิกา สฺสคฺคํ วิสฺสฺสา, อายฺยหนํ ทฺติยา ปณฺธิ ภวเนตฺติ, วณฺโณ วณฺโณ, สณฺถโว สินฺเนโห, อเปกฺขา ปฏฺิพฺพนฺ, อาสา อาลิสฺสา อาลิสฺสคฺคํ, ฐาปสา สทฺททาสา คณฺธาสา รสาสา โฆฏฺฐพฺพทาสา ตาภาสา ชนาสา ปุคฺคทาสา ชฺวีตทาสา, ชปฺปา ชปฺปปา อภิชปฺปา, ชปฺปา ชปฺปนา ชปฺปิตคฺคํ, โตคฺคปฺปํ โตคฺคปฺปายนา โตคฺคปฺปายิตคฺคํ, ปุณฺณจิกฺกา ตารุกมฺยุตา, อมฺมมฺราโค วิสฺสมโตโก, นิกฺกนฺติ นิกามนา, ปคฺคณา ปิหนฺนา สมฺปคฺคณา, กามคฺคณา ภวคฺคณา วิภวคฺคณา, ฐปคฺคณา อรูปคฺคณา, นิโรธคฺคณา, ฐปคฺคณา สทฺทคฺคณา คณฺธคฺคณา รสคฺคณา โฆฏฺฐพฺพคฺคณา ชมฺมคฺคณา, โอโสม โยโค คณฺโณ อุปาทานํ, อวฺวณฺณํ นีวฺวณฺณํ ฉาทนํ พนฺธนํ, อุปกฺกิเลโส อนฺตโย ปริยฺยฐานํ, ตตา เวจฺจณฺ, ทฺกฺกชฺชุตฺตํ ทฺกฺกชฺชนิทานํ ทฺกฺกชฺชปฺปโกโว, มารฺปาโส มารฺพตฺติ มารฺวิสฺสโย, คณฺหานํ คณฺหาชาตํ คณฺหาคทฺทตฺตํ คณฺหา- สทฺทโท, อภิชฺฌา, โตโก อกฺคตฺตมฺมุตฺตํ; อโย วุจฺจติ โตโก.

[๑๒๓๗] คตฺถ กตโม โตโส? “อนคฺคํ เม อจฺริ”ติ อาฆาโต ชายติ, “อนคฺคํ เม จรฺติ”ติ อาฆาโต ชายติ, “อนคฺคํ เม จริสฺสคฺคํ”ติ อาฆาโต ชายติ; บิยฺสสฺส เม มนาปสฺส อนคฺคํ อจฺริ ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริติ ฯ เป ฯ “อนคฺคํ จริสฺสคฺคํ”ติ อาฆาโต ชายติ; อปฺบิยฺสสฺส เม อมฺนาปสฺส อนคฺคํ อจฺริ ฯ เป ฯ อนคฺคํ จริติ ฯ เป ฯ “อนคฺคํ จริสฺสคฺคํ”ติ อาฆาโต ชายติ, อญฺจํเน วา ปน อาฆาโต ชายติ; โย เหวรฺอุป จิตฺตสฺส อาฆาโต ปฏฺิฆาโต ปฏฺิฆํ ปฏฺิวิโรโห, โกโป ปโกโป

สมฺปโกโป, โทโส ปโทโส สมฺปโทโส, จิตฺตัสส พฺยาปคฺติ มโนปโทโส, โกโช
 กุชฌนา กุชฌิตคฺคํ, โทโส ทุสฺสา ทุสฺสิตคฺคํ, พฺยาปคฺติ พฺยาปชฺชนา พฺยาปชฺชิตคฺคํ,
 วิโรโห ปฏิวิโรโห, จณฺทิกุกํ อตุโรโป อนคฺตมนคฺตา จิตฺตัสส; อยํ วุจฺจติ
 โทโส.

[๑๒๓๗] คคฺค กคโม โมโห? ทุกฺเช อณฺณณํ, ทุกฺชตฺมฺทเย อณฺณณํ,
 ทุกฺชนิโรเห อณฺณณํ, ทุกฺชนิโรคามินิยา ปฏิปทาย อณฺณณํ, ปุพฺพนฺเต
 อณฺณณํ, อปรนฺเต อณฺณณํ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อณฺณณํ, อิทปฺปจฺยุตา-
 ปฏิจฺจสมฺบุตฺตเนตฺถ ขมฺเมตฺถ อณฺณณํ; ยํ เอวรูปํ อณฺณณํ อตฺตํ, อนภิสํมโย
 อนนฺุโพโห อตฺมฺโพโห อปฺปฏิเวโห, อตฺตกาหนา อปฺริโยคาหนา อตฺมเบกฺขนา
 อปฺปจฺจเวกฺขนา อปฺปจฺจกฺขมมํ, ทุมฺเมตฺตํ พาดฺยํ อตฺมปชฺชณํ, โมโห ปโมโห
 ตฺมโมโห, อวิชฺชา อวิชฺชโฆ อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานุสโย อวิชฺชาปริยฺยูจํ
 อวิชฺชาตฺถคํ, โมโห อกฺขตฺตมฺมํ; อยํ วุจฺจติ โมโห.

[๑๒๓๘] คคฺค กคโม มาโน? เสยฺโยหฺมตฺตํ มาโน, สติโสหฺมตฺตํ มาโน,
 หิโนหฺมตฺตํ มาโน; โย เอวรูปํ มาโน มณฺณนา มณฺณิตคฺคํ, อุนฺณณติ
 อุนฺณณาโม, ชโห สมฺปคฺคาโห เกตฺตกมฺยุตา จิตฺตัสส; อยํ วุจฺจติ มาโน.

[๑๒๔๐] คคฺค กคมา ทิฏฺฐิจิ? ตฺตฺตโต โตโกติ วา, อตฺตฺตโต โตโกติ วา,
 อนฺตวา โตโกติ วา, อนนฺตวา โตโกติ วา, ตํ ชฺวํ ตํ สฺวํ วา, อณฺณํ
 ชฺวํ อณฺณํ สฺวํ วา, โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาคิ วา, น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณาคิ วา, โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาคิ วา, เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาคิ วา, ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิคํ ทิฏฺฐิจิชนํ
 ทิฏฺฐิจิณฺทาวโร ทิฏฺฐิจิวิตฺถายิกํ ทิฏฺฐิจิวิมฺบฺบํ ทิฏฺฐิจิตฺตโยชนํ, คาโห ปฏิคฺคาโห,
 อภินิเวโส ปรามาสโส, กุมฺมคฺโค มิจฺฉาปโก มิจฺฉตฺตํ ติตฺถายคณํ วิปริยตฺตคาโห;
 อยํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิจิ. สพฺพابی มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิ.

[๑๒๔๑] ตตฺถ กตฺมา วิจิทิจฺฉินา? ตตฺถ ภิ กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ, ชฺมเม กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ, ตัมเ กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ, ติกฺขาย กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ; ปุพฺพนฺเต กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ, อปรนฺเต กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ, ปุพฺพนฺตาปรนฺเต กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ; อิทฺตปฺปจฺยตาปฺปจฺจตฺมฺปนฺเนสุ ชฺมเมสุ กงฺขติ วิจิทิจฺฉินติ; ยา เอวฺรฺฐา กงฺขา กงฺขายนา กงฺขายิตฺตํ, วิมฺติ วิจิทิจฺฉินา, เทวพฺพหํ เทวธาปโ, ตัสโย อนนฺทํคฺคาโ, อาตฺตปฺปนา ปริตฺตปฺปนา อปฺริโยคาหนา, ฌมฺภิตฺตํ จิตฺตตฺตํ มโนวិเตโธ; อยํ วุจฺจติ วิจิทิจฺฉินา.

[๑๒๔๒] ตตฺถ กตมํ ถึนํ? ยา จิตฺตตฺตํ อกตฺตคา อกมฺมณฺณตา, โอตฺตยา ตตฺตฺตยา, ถึนํ ตฺตยา ตฺยิตฺตํ, ถึนํ ตฺตยา ตฺยิตฺตํ จิตฺตตฺตํ; อิทํ วุจฺจติ ถึนํ.

[๑๒๔๓] ตตฺถ กตมํ อุตฺตรจฺจํ? ยํ จิตฺตตฺตํ อุตฺตรจฺจํ อวฺฐปฺโต เจตฺโต วิทฺเชโป ฆนฺตตฺตํ จิตฺตตฺตํ; อิทํ วุจฺจติ อุตฺตรจฺจํ.

[๑๒๔๔] ตตฺถ กตมํ อหิริกํ? ยํ น หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน, น หิริยติ ปาปกาณํ อกฺขตฺตานํ ชฺมมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ วุจฺจติ อหิริกํ.

[๑๒๔๕] ตตฺถ กตมํ อโนคฺคปฺปํ? ยํ น โอคฺคปฺปติ โอคฺคปฺปิตฺตพฺเพน, น โอคฺคปฺปติ ปาปกาณํ อกฺขตฺตานํ ชฺมมานํ สฺมาปคฺคิยา, อิทํ วุจฺจติ อโนคฺคปฺปํ.

อิเม ชฺมมา กิเตสฺสา

[๑๒๔๖] กตฺเม ชฺมมา โน กิเตสฺสา? เต ชฺมเม จเปตฺวา อวเตสฺสา กุตฺตาคุตฺตาพฺยากตา ชฺมมา กามาจฺจวา รูปาจฺจวา อรูปาจฺจวา อปฺริยาปนฺนา: เวทนาภฺชนฺโ ๑ เป ๑ วิณฺณนาภฺชนฺโ, สฺพพณฺจ รูปํ, อตฺตงฺกา จ ธาตุ; อิเม ชฺมมา โน กิเตสฺสา.

[๑๒๔๗] กตเม ฐมา ตังกิตติกา? ตัสสา กุสตากุสตาพฺยากตา ฐมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา: รูปกฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ; อิม ฐมา ตังกิตติกา.

[๑๒๔๘] กตเม ฐมา อตังกิตติกา? อปริยาปนฺนา มคฺคา จ มคฺคณฺดาณี จ อตฺตฺตา จ ธาตุ; อิม ฐมา อตังกิตติกา.

[๑๒๔๙] กตเม ฐมา ตังกิตฺติสา? คณิ อกฺุสฺตมฺมฺตานิ: โถโก โทโส โมโห, ตเทกฺกุสา จ กิเตสา, คตฺมฺปยุคฺโต เวทนากฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ, คตฺมฺมฺจํ กายกมฺมํ วจฺกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิม ฐมา ตังกิตฺติสา.

[๑๒๕๐] กตเม ฐมา อตังกิตฺติสา? กุสตาพฺยากตา ฐมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปริยาปนฺนา: เวทนากฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อตฺตฺตา จ ธาตุ; อิม ฐมา อตังกิตฺติสา.

[๑๒๕๑] กตเม ฐมา กิเตสฺตมฺปยุคฺตา? เตหิ ฐเมหิ เป ฐมา ตมฺปยุคฺตา: เวทนากฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ; อิม ฐมา กิเตสฺตมฺปยุคฺตา.

[๑๒๕๒] กตเม ฐมา กิเตสฺวิปฺปยุคฺตา? เตหิ ฐเมหิ เป ฐมา วิปฺปยุคฺตา: เวทนากฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อตฺตฺตา จ ธาตุ; อิม ฐมา กิเตสฺวิปฺปยุคฺตา.

[๑๒๕๓] กตเม ฐมา กิเตสา เจว ตังกิตติกา จ? เถว กิเตสา กิเตสา เจว ตังกิตติกา จ.

[๑๒๕๔] กตเม ฐมา ตังกิตติกา เจว โน จ กิเตสา? เตหิ ฐเมหิ เป ฐมา ตังกิตติกา, เถ ฐเม จเปตฺวา อวเตสา ตัสสา กุสตากุสตาพฺยากตา ฐมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา: รูปกฺขนฺโธ ๗ เป ๗ วิญฺเฌนกฺขนฺโธ; อิม ฐมา ตังกิตติกา เจว โน จ กิเตสา.

[๑๒๕๕] กตเม ฐมา กิเตสํ เจว สํกิตฺตฺฐา จ? เคว กิเตสํ กิเตสํ เจว สํกิตฺตฺฐา จ.

[๑๒๕๖] กตเม ฐมา สํกิตฺตฺฐา เจว โน จ กิเตสํ? เตหิ ฐเมหิ เย ฐมา สํกิตฺตฺฐา, เต ฐเม สเปตฺวา เวทนาภฺชนฺโร ๗ เป ๗ วิญฺญาณภฺชนฺโร; อิม ฐมา สํกิตฺตฺฐา เจว โน จ กิเตสํ.

[๑๒๕๗] กตเม ฐมา กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตา จ? โตโก โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, โมะโห โตเกณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, โตสํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, โมะโห โตเสน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, มาโน โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, โมะโห มาเนน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, ทิฏฺฐิ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตา จ, โมะโห ทิฏฺฐิยา กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, วิจิกิฉา โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตา จ, โมะโห วิจิกิฉาย กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, ถันํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โมะโห ถันเนน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อุตฺตจฺจํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โมะโห อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อหิริกํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โมะโห อหิริเกน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อนฺตคฺคปฺปํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โมะโห อนฺตคฺคปฺเปน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, โตโก อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อุตฺตจฺจํ โตเกณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โตสํ อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อุตฺตจฺจํ โตเสน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, โมะโห อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อุตฺตจฺจํ โมะเหณ กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, มาโน อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺโต จ, อุตฺตจฺจํ มาเนน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, ทิฏฺฐิ อุตฺตจฺเจน กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตา จ, อุตฺตจฺจํ ทิฏฺฐิยา กิเตสํ เจว กิเตสํมฺปยุตฺตญจ, วิจิกิฉา

ธมฺมปยุตฺตญ, ถึนํ อโนตฺตปฺเปน กิเตโส เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ, อโนตฺตปฺเป
ถึเนน กิเตโส เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ, อุตฺตจฺจํ อโนตฺตปฺเปน กิเตโส เจว
กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ, อโนตฺตปฺเป อุตฺตจฺเจน กิเตโส เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ, อหิริกํ
อโนตฺตปฺเปน กิเตโส เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ, อโนตฺตปฺเป อหิริเกน กิเตโส
เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตญ; อึเม ธมฺมา กิเตสฺสา เจว กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา จ.

[๑๒๕๘] กคเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา เจว โน จ กิเตสฺสา? เคหิ ธมฺเมหิ
เย ธมฺมา ธมฺมปยุตฺตา, เต ธมฺเม สเปควา เวทนาภฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺ-
ชนฺโห; อึเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา เจว โน จ กิเตสฺสา.

[๑๒๕๙] กคเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา ธมฺมิกิเตสฺสา? เคหิ ธมฺเมหิ เย
ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา: สํสํว กุสฺสตาพฺยาภฺตา ธมฺมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา
อรูปาวจฺรา: รูปภฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชนฺโห; อึเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา
ธมฺมิกิเตสฺสา.

[๑๒๖๐] กคเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา อธมฺมิกิเตสฺสา? อปฺริยาปนฺนา มคฺคา
จ มคฺคผตฺตานิ จ อสงฺฆตา จ ธาตุ; อึเม ธมฺมา กิเตสฺสธมฺมปยุตฺตา อธมฺมิกิเตสฺสา.

ปฏิจฺจุทุก

[๑๒๖๑] กคเม ธมฺมา ทสฺสธเนน ปหาตพฺพา? คัณฺธิ ตณฺโณชนฺนาหิ: สกฺกายทฺธิจฺจิ
วิจิจฺจนา สัตฺตพฺพตฺตปฺปมาโส.

[๑๒๖๒] คคฺถ กคมา สกฺกายทฺธิจฺจิ? อึชฺช อสฺสํสํว ปุณฺณชนฺโน อริยานํ
อทฺธํสํว, อริยธมฺมสฺส อโกวิโท, อริยธมฺเม อวิณฺโโค, สปัปฺปวิธํ อทฺธํสํว,
สปัปฺปวิธธมฺมสฺส อโกวิโท, สปัปฺปวิธธมฺเม อวิณฺโโค, รูปํ อคฺคโค ธมฺมูปสฺสติ,

รูปวงค์ วา อคฺตาคํ, อคฺตนิ วา รูปํ, รูปสํมิ วา อคฺตาคํ; เวทนี ๑ เป ๑
 สณฺณํ ๑ เป ๑ สงฺขาร ๑ เป ๑ วิญฺญาณํ อคฺตโต สมนุสฺสํติ, วิญฺญาณวงค์
 วา อคฺตาคํ, อคฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสํมิ วา อคฺตาคํ; ยา เอวรูปา
 ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ ๑ เป ๑ วิปริเยตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ สกฺกายทิฏฺฐิ.

[๑๒๖๓] คตฺถ กตมา วิจิจฺจนา? สคฺถริ กงฺขติ วิจิจฺจนติ ๑ เป ๑
 ฅมฺภิตคฺคํ จิตฺตสฺส มโนวเตโห; อยํ วุจฺจติ วิจิจฺจนา.

[๑๒๖๔] คตฺถ กตโม สํตพฺพตปฺปามาโส? อโธ พหิทฺธา สมนฺพฺราหฺมณานํ
 “สํเตน สฺสทฺธิ, วเตน สฺสทฺธิ, สํตพฺพเตน สฺสทฺธิ”ติ. ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคํ
 ๑ เป ๑ วิปริเยตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ สํตพฺพตปฺปามาโส.

อิมานิ คณิ สณฺโณชนานิ, คเทกฺกฐา จ กิเตธํ, คํสํปยุตฺโต เวทนาภฺชนโ
 ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชนโ, คํสํมุจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิเม ชฺมมา
 ทสฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๑๒๖๕] กตเม ชฺมมา น ทสฺสเนน ปหาตพฺพา? เต ชฺมเม จเปตฺวา
 อวเตธํ กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชฺมมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา อปริยา-
 ปนฺนา: เวทนาภฺชนโ ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชนโ, สทฺพฺพญจ รูปํ, อสงฺขตา จ
 ชาติ; อิเม ชฺมมา น ทสฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๑๒๖๖] กตเม ชฺมมา ภาวนาย ปหาตพฺพา? อวเตธํ โลภ โทโส โมหิ,
 คเทกฺกฐา จ กิเตธํ, คํสํปยุตฺโต เวทนาภฺชนโ ๑ เป ๑ วิญฺญาณภฺชนโ,
 คํสํมุจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิเม ชฺมมา ภาวนาย ปหาตพฺพา.

[๑๒๖๗] กตเม ชฺมมา น ภาวนาย ปหาตพฺพา? เต ชฺมเม จเปตฺวา
 อวเตธํ กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชฺมมา กามาวจฺรา รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา

อปริยาปนฺนา: เวทนาภูษฺโห ๑ เป ๑ วิญฺเฌณฺภูษฺโห, สํพฺพณฺจ ฐปํ, อสงฺขคา
จ ฐาคฺ; อิม ฐมา นภาวนํ ปหาตพฺพา.

[๑๒๖๘] กตเม ฐมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา? คฺฉิ สยฺโยชนานิ:
สํกกายทญฺหิ วิจิจฺจนา สํสพฺพตฺตปฺปมาได.

[๑๒๖๙] ตตฺถ กตมา สํกกายทญฺหิ? อิท อสฺสํสฺสวา ปุณฺณสฺสโน อริยานํ
อทฺธํสํสํ, อริยธมฺมสฺสํ อโกวิทฺ, อริยธมฺเม อวินํโค, สํปฺปรีตํสํสํ อทฺธํสํสํ,
สํปฺปรีตธมฺมสฺสํ อโกวิทฺ, สํปฺปรีตธมฺเม อวินํโค, ฐปํ อคฺคโค สมนุสฺสํสํ,
ฐปณฺคํ วา อคฺคณํ, อคฺคนิ วา ฐปํ, ฐปํสฺมิ วา อคฺคณํ; เวทํ ๑ เป ๑
สยฺโย ๑ เป ๑ สงฺขาร ๑ เป ๑ วิญฺเฌณํ อคฺคโค สมนุสฺสํสํ, วิญฺเฌณณฺคํ
วา อคฺคณํ, อคฺคนิ วา วิญฺเฌณํ, วิญฺเฌณสฺมิ วา อคฺคณํ; ยํ เอวฺรฺปา
ทญฺหิ ทญฺหิคํ ๑ เป ๑ วิปริยตฺตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ สํกกายทญฺหิ.

[๑๒๗๐] ตตฺถ กตมา วิจิจฺจนา? สยฺโย วิจิจฺจนิ ๑ เป ๑ กมฺมกตฺตํ
จิตฺตสฺส มโนวิตฺเต; อยํ วุจฺจติ วิจิจฺจนา.

[๑๒๗๑] ตตฺถ กตโม สํสพฺพตฺตปฺปมาได? อิท พหิทฺธา สมนฺพฺราหฺมณานํ
“สํสพฺพตฺตํ, วคฺชน สํสพฺพตฺตํ, สํสพฺพคณ สํสพฺพตฺตํ”ติ. ยํ เอวฺรฺปา ทญฺหิ ทญฺหิคํ
๑ เป ๑ วิปริยตฺตคฺคาโห; อยํ วุจฺจติ สํสพฺพตฺตปฺปมาได.

อิมานิ คฺฉิ สยฺโยชนานิ, ตเตกฺกสฺส ๑ กิเลตฺตา, คํสํปฺยุตฺโต เวทนาภูษฺโห
๑ เป ๑ วิญฺเฌณฺภูษฺโห, คํสํมฺมุขํสํสํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ มโนกมฺมํ; อิม ฐมา
ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา. คฺฉิ สยฺโยชนานิ: สํกกายทญฺหิ วิจิจฺจนา สํสพฺพตฺต-
ปฺปมาได; อิม ฐมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา. ตเตกฺกสฺส โดโก โทโส โมโห,
อิม ฐมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุ. ตเตกฺกสฺส ๑ กิเลตฺตา, คํสํปฺยุตฺโต

เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห, คัมมภูจฺจํ ภายกมมํ วจฺจกมมํ
มโนกมมํ; อีเม ขมฺมา ทถฺสฺสเนน ปหาคพฺพเหตุกา.

[๑๒๗๒] กตเม ขมฺมา น ทถฺสฺสเนน ปหาคพฺพเหตุกา? เค ขมฺเม จเปตฺวา
อวเดตฺตา กุตฺตํกุตฺตํพฺยาการฺตา ขมฺมา กามาวจฺจรา รูปาวจฺจรา อรูปาวจฺจรา อปริยา-
ปนฺนา: เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ
ชาตุ; อีเม ขมฺมา น ทถฺสฺสเนน ปหาคพฺพเหตุกา.

[๑๒๗๓] กตเม ขมฺมา ภาวนาย ปหาคพฺพเหตุกา? อวเดตฺโต โตโก โตโต
โมโห; อีเม ขมฺมา ภาวนาย ปหาคพฺพเหตุ. ตเทกฏฺฐา จ กิเดตฺตา, คัมมปฺยุตฺโต
เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห, คัมมภูจฺจํ ภายกมมํ วจฺจกมมํ
มโนกมมํ; อีเม ขมฺมา ภาวนาย ปหาคพฺพเหตุกา.

[๑๒๗๔] กตเม ขมฺมา น ภาวนาย ปหาคพฺพเหตุกา? เค ขมฺเม จเปตฺวา
อวเดตฺตา กุตฺตํกุตฺตํพฺยาการฺตา ขมฺมา กามาวจฺจรา รูปาวจฺจรา อรูปาวจฺจรา
อปริยาปนฺนา: เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา
จ ชาตุ; อีเม ขมฺมา น ภาวนาย ปหาคพฺพเหตุกา.

[๑๒๗๕] กตเม ขมฺมา ตฺวิตฺตกา? ตฺวิตฺตกฏฺฐมฺมํ กามาวจฺจเร รูปาวจฺจเร
อปริยาปนฺเน วิตฺตกํ จเปตฺวา คัมมปฺยุตฺโต เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุ-
ขฺชนฺโห; อีเม ขมฺมา ตฺวิตฺตกา.

[๑๒๗๖] กตเม ขมฺมา อวิตฺตกา? อวิตฺตกฏฺฐมฺมํ กามาวจฺจเร รูปาวจฺจเร
อรูปาวจฺจเร อปริยาปนฺเน เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห, วิตฺตโก จ,
ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อีเม ขมฺมา อวิตฺตกา.

[๑๒๗๗] กตเม ขมฺมา ตฺวิจฺจรา? ตฺวิจฺจรฏฺฐมฺมํ กามาวจฺจเร รูปาวจฺจเร
อปริยาปนฺเน วิจฺจรํ จเปตฺวา คัมมปฺยุตฺโต เวทนาภุขฺชนฺโห ๑ เป ๑ วิญญาณภุขฺชนฺโห;
อีเม ขมฺมา ตฺวิจฺจรา.

[๑๒๗๘] กตเม ชมฺมา อวิจฺจรา? อวิจฺจรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ, วิจฺจโร จ, ตฺพพฺพจฺ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา อวิจฺจรา.

[๑๒๗๙] กตเม ชมฺมา ตปฺปติกา? ตปฺปติกรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน ปิตฺติํ จเปตฺวา คัมมฺบยุตฺโต เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ; อิมे ชมฺมา ตปฺปติกา.

[๑๒๘๐] กตเม ชมฺมา อปฺปติกา? อปฺปติกรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ, ปิตฺติํ จ, ตฺพพฺพจฺ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา อปฺปติกา.

[๑๒๘๑] กตเม ชมฺมา ปิตฺติสฺสคฺคา? ปิตฺติรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน ปิตฺติํ จเปตฺวา คัมมฺบยุตฺโต เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ; อิมे ชมฺมา ปิตฺติสฺสคฺคา.

[๑๒๘๒] กตเม ชมฺมา น ปิตฺติสฺสคฺคา? นปิตฺติรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ, ปิตฺติํ จ, ตฺพพฺพจฺ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา น ปิตฺติสฺสคฺคา.

[๑๒๘๓] กตเม ชมฺมา สฺสขสฺสคฺคา? สฺสขรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน สฺสขํ จเปตฺวา คัมมฺบยุตฺโต สฺสขณฺณกฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ; อิมे ชมฺมา สฺสขสฺสคฺคา.

[๑๒๘๔] กตเม ชมฺมา น สฺสขสฺสคฺคา? นสฺสขรัมฺมียํ กามาวจเร รูปาวจเร อรูปาวจเร อปฺปิยาปนฺเน เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺเฒานกฺขนฺโธ, สฺสขณฺณจ, ตฺพพฺพจฺ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา น สฺสขสฺสคฺคา.

[๑๒๘๕] กตเม ธมฺมา อูเปกฺขาธหคฺคา? อูเปกฺขาภฺมมฺมํ กามาวจเร รุปาวจเร อรูปาวจเร อปรียาปนฺเน อูเปกฺขํ จเปตฺวา คัมภพฺยุตฺโต ตณฺณากฺขนฺโธ สงฺขารกฺ-
ขนฺโธ วิญฺญานกฺขนฺโธ; อีเม ธมฺมา อูเปกฺขาธหคฺคา.

[๑๒๘๖] กตเม ธมฺมา น อูเปกฺขาธหคฺคา? นอูเปกฺขาภฺมมฺมํ กามาวจเร รุปาวจเร อปรียาปนฺเน เวทนากฺขนฺโธ ฯ เป ฯ วิญฺญานกฺขนฺโธ, อูเปกฺขา
จ, ตฺพฺพณฺจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ธมฺมา น อูเปกฺขาธหคฺคา.

[๑๒๘๗] กตเม ธมฺมา กามาวจรา? เหฏฺฐโต อวิจฺฉิรํ ปริยฺนํ กริตฺวา
อูปริโต ปรมมฺมิตฺตวตฺถํ เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ เอตฺถมฺมํ อนฺตเร เอตฺถาวจรา
เอตฺถ ปริยาปนฺนา ขนฺธธาตฺถายตนา, รูปํ เวทนา ตณฺณา สงฺขารา วิญฺญาณํ;
อีเม ธมฺมา กามาวจรา.

[๑๒๘๘] กตเม ธมฺมา น กามาวจรา? รูปาวจรา อรูปาวจรา อปรียาปนฺนา;
อีเม ธมฺมา น กามาวจรา.

[๑๒๘๙] กตเม ธมฺมา รูปาวจรา? เหฏฺฐโต พฺรหฺมโลกํ ปริยฺนํ กริตฺวา
อูปริโต อกนิฏฺเฐ เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ เอตฺถมฺมํ อนฺตเร เอตฺถาวจรา เอตฺถ
ปรียาปนฺนา, สฺมาปนฺนตฺถ วา อูปปนฺนตฺถ วา ทิฏฺฐธมฺมตฺถวiharitฺถ วา
จิตฺตเจตฺติกา ธมฺมา; อีเม ธมฺมา รูปาวจรา.

[๑๒๙๐] กตเม ธมฺมา น รูปาวจรา? กามาวจรา อรูปาวจรา อปรียาปนฺนา;
อีเม ธมฺมา น รูปาวจรา.

[๑๒๙๑] กตเม ธมฺมา อรูปาวจรา? เหฏฺฐโต อาภาสํคณฺณายคณฺนปเค เทเว
ปริยฺนํ กริตฺวา อูปริโต เหนวตฺถณฺณานาตฺถณฺณายคณฺนปเค เทเว อนฺโต กริตฺวา ยํ
เอตฺถมฺมํ อนฺตเร เอตฺถาวจรา เอตฺถ ปริยาปนฺนา, สฺมาปนฺนตฺถ วา อูปปนฺนตฺถ วา
ทิฏฺฐธมฺมตฺถวiharitฺถ วา จิตฺตเจตฺติกา ธมฺมา; อีเม ธมฺมา อรูปาวจรา.

[๑๒๙๒] กตเม ชมฺมา น อรูปาวจรา? กามาวจรา รูปาวจรา อปรียาปนฺนา; อิมे ชมฺมา น อรูปาวจรา.

[๑๒๙๓] กตเม ชมฺมา ปริยาปนฺนา? สํสฺวา กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชมฺมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา: รูปกฺขนฺโห ๑ เป ๑ วิณฺณณกฺขนฺโห; อิมे ชมฺมา ปริยาปนฺนา.

[๑๒๙๔] กตเม ชมฺมา อปรียาปนฺนา? มคฺคา จ มคฺคผณฺนิ จ อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา อปรียาปนฺนา.

[๑๒๙๕] กตเม ชมฺมา นิยุยานิกา? จตุตาโร มคฺคา อปรียาปนฺนา; อิมे ชมฺมา นิยุยานิกา.

[๑๒๙๖] กตเม ชมฺมา อนิยุยานิกา? เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเสธํ กุสฺสตา-
กุสฺสตาพฺยากตา ชมฺมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปรียาปนฺนา: เวทนากฺ-
ขนฺโห ๑ เป ๑ วิณฺณณกฺขนฺโห, สํพฺพญจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา
อนิยุยานิกา.

[๑๒๙๗] กตเม ชมฺมา นิยตา? ปณฺจ กมฺมานิ อานนฺตริกานิ, ยา จ
มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ นิยตา, จตุตาโร มคฺคา อปรียาปนฺนา; อิมे ชมฺมา นิยตา.

[๑๒๙๘] กตเม ชมฺมา อนิยตา? เต ชมฺเม จเปตฺวา อวเสธํ กุสฺสตาคุสฺสตา-
พฺยากตา ชมฺมา กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา อปรียาปนฺนา: เวทนากฺขนฺโห
๑ เป ๑ วิณฺณณกฺขนฺโห, สํพฺพญจ รูปํ, อสงฺขตา จ ชาตุ; อิมे ชมฺมา
อนิยตา.

[๑๒๙๙] กตเม ชมฺมา สํยตุตฺตา? สํสฺวา กุสฺสตาคุสฺสตาพฺยากตา ชมฺมา
กามาวจรา รูปาวจรา อรูปาวจรา: รูปกฺขนฺโห ๑ เป ๑ วิณฺณณกฺขนฺโห; อิมे
شمฺมา สํยตุตฺตา.

[๑๓๐๐] กตเม ขมฺมา อนฺนคฺตฺรา? อปฺริยาปฺนฺนา มคฺคา จ มคฺคณฺดาณิ จ
อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ขมฺมา อนฺนคฺตฺรา.

[๑๓๐๑] กตเม ขมฺมา สรรณา? คัณฺธิ อกฺุสฺสณฺดาณิ: โดโภ โทโส โมโห,
ตฺเตกฺกฺจฺจา จ กิเลสฺสา, คัสมฺปยุคฺโค เวทฺนากฺขนฺโธ ๆ เป ๆ วิญฺญาณกฺขนฺโธ,
คัสมฺมุจฺจํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ มโนกมฺมํ; อีเม ขมฺมา สรรณา.

[๑๓๐๒] กตเม ขมฺมา อรรณา? กุสฺสตาพฺยาภตา ขมฺมา กามาวจฺรา รุปราวจฺรา
อรุปราวจฺรา อปฺริยาปฺนฺนา: เวทฺนากฺขนฺโธ ๆ เป ๆ วิญฺญาณกฺขนฺโธ, สัพฺพณฺจ รุปํ,
อสงฺขตา จ ชาติ; อีเม ขมฺมา อรรณา.

อภิธรรมทกั

สุตฺตฺนตฺติกฺทกฺกนิกุเชป

[๑๓๐๓] กตเม ขมฺมา วิชฺชาภาคิโน? วิชฺชาย สมฺปยุคฺตกา ขมฺมา; อีเม
ขมฺมา วิชฺชาภาคิโน.

[๑๓๐๔] กตเม ขมฺมา อวิชฺชาภาคิโน? อวิชฺชาย สมฺปยุคฺตกา ขมฺมา; อีเม
ขมฺมา อวิชฺชาภาคิโน.

[๑๓๐๕] กตเม ขมฺมา วิชฺชูปมา? เหฏฺฐิเมตฺถ คิสุ อริยมคฺเคสุ ปณฺณา;
อีเม ขมฺมา วิชฺชูปมา.

[๑๓๐๖] กตเม ขมฺมา วชิรฺูปมา? อูปริฏฺฐิเม อรหตฺตมคฺเค ปณฺณา; อีเม
ขมฺมา วชิรฺูปมา.

[๑๓๐๗] กตเม ขมฺมา พาดา? อหิริกณฺจ อโนคฺตปฺปณฺจ; อีเม ขมฺมา
พาดา. สัพฺเพปิ อกฺุสฺสตา ขมฺมา พาดา.

[๑๓๐๘] กตเม ชมฺมา ปณฺทิตา? หิริ จ โสคุตฺตปฺปณฺจ; อิมे ชมฺมา ปณฺทิตา. สํพเพมี กุสฺสตา ชมฺมา ปณฺทิตา.

[๑๓๐๙] กตเม ชมฺมา กณฺหา? อหิริกณฺจ อโนสคุตฺตปฺปณฺจ; อิมे ชมฺมา กณฺหา. สํพเพมี อกุสฺสตา ชมฺมา กณฺหา.

[๑๓๑๐] กตเม ชมฺมา สํกกา? หิริ จ โสคุตฺตปฺปณฺจ; อิมे ชมฺมา สํกกา. สํพเพมี กุสฺสตา ชมฺมา สํกกา.

[๑๓๑๑] กตเม ชมฺมา ตปฺนียา? กายทฺถจฺจริตํ วจฺจฺจจฺจริตํ มโนทฺถจฺจริตํ; อิมे ชมฺมา ตปฺนียา. สํพเพมี อกุสฺสตา ชมฺมา ตปฺนียา.

[๑๓๑๒] กตเม ชมฺมา อตปฺนียา? กายสํจฺจริตํ วจฺจฺจจฺจริตํ มโนสํจฺจริตํ; อิมे ชมฺมา อตปฺนียา. สํพเพมี กุสฺสตา ชมฺมา อตปฺนียา.

[๑๓๑๓] กตเม ชมฺมา อริวจฺจนา? ยา เคถํ เคถํ ชมฺมานํ สงฺขา สมนฺนวา ปณฺณตฺติ โวหาโร, นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ, นิริคฺติ พฺยวฺชนํ อภิตาโป; อิมे ชมฺมา อริวจฺจนา. สํพเพว ชมฺมา อริวจฺจนปถา.

[๑๓๑๔] กตเม ชมฺมา นิริคฺติ? ยา เคถํ เคถํ ชมฺมานํ สงฺขา สมนฺนวา ปณฺณตฺติ โวหาโร, นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ, นิริคฺติ พฺยวฺชนํ อภิตาโป; อิมे ชมฺมา นิริคฺติ. สํพเพว ชมฺมา นิริคฺติปถา.

[๑๓๑๕] กตเม ชมฺมา ปณฺณตฺติ? ยา เคถํ เคถํ ชมฺมานํ สงฺขา สมนฺนวา ปณฺณตฺติ โวหาโร, นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ, นิริคฺติ พฺยวฺชนํ อภิตาโป; อิมे ชมฺมา ปณฺณตฺติ. สํพเพว ชมฺมา ปณฺณตฺติปถา.

[๑๓๑๖] คตฺถ กตมํ นามํ? เวทนาภฺชนฺโร สณฺณนาภฺชนฺโร สงฺขารภฺชนฺโร วิญฺญาณภฺชนฺโร, อสงฺขตา จ ชาติ; อิทํ วุจฺจติ นามํ.

[๑๓๑๗] ตตฺถ กตมํ รูปํ? จตุตาโร จ มหาภูตา จตฺตุนนฺจ มหาภูตานํ
อุปาทาย รูปํ; อิทํ วุจฺจติ รูปํ.

[๑๓๑๘] ตตฺถ กตมา อวิชฺชา? ยํ อณฺเณนํ อทิสฺสันนํ ๗ เป ๗ อวิชฺชาตฺตํ,
โมโห อกฺกตมฺมุตฺตํ; อยํ วุจฺจติ อวิชฺชา.

[๑๓๑๙] ตตฺถ กตมา ภวตฺตนา? โย ภเวสฺส ภวตฺตนา ๗ เป ๗ ภวตฺต-
นํ; อยํ วุจฺจติ ภวตฺตนา.

[๑๓๒๐] ตตฺถ กตมา ภวทฺธิจฺจ? ภวตฺตติ อตฺตา จ โตโก จาติ ยา
เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ ภวทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๑] ตตฺถ กตมา วิภวทฺธิจฺจ? น ภวตฺตติ อตฺตา จ โตโก จาติ ยา
เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ วิภวทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๒] ตตฺถ กตมา ตตฺตตฺตทฺธิจฺจ? ตตฺตตฺโต อตฺตา จ โตโก จาติ ยา
เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ ตตฺตตฺตทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๓] ตตฺถ กตมา อฺจุเนทฺทฺธิจฺจ? อฺจุตฺตตฺตตฺตติ อตฺตา จ โตโก จาติ
ยา เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ อฺจุเนทฺทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๔] ตตฺถ กตมา ชนฺตวาทฺธิจฺจ? ชนฺตวา อตฺตา จ โตโก จาติ ยา
เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ ชนฺตวาทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๕] ตตฺถ กตมา ชนฺนตฺวาทฺธิจฺจ? ชนฺนตฺวา อตฺตา จ โตโก จาติ
ยา เอวรูปา ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ ชนฺนตฺวาทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๖] ตตฺถ กตมา ปุพฺพนฺตนาทฺธิจฺจ? ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ยา อฺปปปฺปชฺชติ
ทฺธิจฺจ ทฺธิจฺจคํ ๗ เป ๗ วิปริเยตฺตคาโห; อยํ วุจฺจติ ปุพฺพนฺตนาทฺธิจฺจ.

[๑๓๒๗] คตฺถ กตฺมา อปรนฺตานุทฺธิจฺ? อปรนฺตํ อารพฺภ ยํ อปรปฺปชฺชติ
ทฺธิจฺ ทฺธิจฺจํ ๗ เป ๗ วิปริเยตคฺคาโห; อຍံ သုဒ္ဓတ္တိ อปรนฺตานุทฺธิจฺ.

[๑๓๒๘] คตฺถ กตฺมํ อหิริกํ? ยံ น หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน, น หิริยติ
ปาปกาณํ อกฺขตฺตานํ ฆมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ သုဒ္ဓတ္တိ อหิริกံ.

[๑๓๒๙] คตฺถ กตฺมํ อโนคฺคปฺปํ? ยံ น โอคฺคปฺปติ โอคฺคปฺปิตฺตพฺเพน,
น โอคฺคปฺปติ ปาปกาณํ อกฺขตฺตานํ ฆมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ သုဒ္ဓတ္တိ อโนคฺคปฺปံ.

[๑๓๓๐] คตฺถ กตฺมา หิริ? ยံ หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน, หิริยติ ปาปกาณํ
อกฺขตฺตานํ ฆมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อຍံ သုဒ္ဓတ္တိ หิริ.

[๑๓๓๑] คตฺถ กตฺมํ โอคฺคปฺปํ? ยံ โอคฺคปฺปติ โอคฺคปฺปิตฺตพฺเพน,
โอคฺคปฺปติ ปาปกาณํ อกฺขตฺตานํ ฆมฺมานํ สฺมาปคฺคิยา; อิทํ သုဒ္ဓတ္တိ โอคฺคปฺปံ.

[๑๓๓๒] คตฺถ กตฺมา ไทฺวจตฺตฺตา? สหฆมฺมิเก သုဒ္ဓတ္တมาเน ไทฺวจตฺตฺตํ
ไทฺวจตฺตိယံ ไทฺวจตฺตฺตา, วิปฺပက္ခိက္ခဏာหิตา วิปฺပက္ခိက္ခဏာ, ဝနာဘိယံ ဝနာဘိယာ,
ဓကာရတော ဝပပက္ခိက္ခဏာ; အຍံ သုဒ္ဓတ္တိ ไทฺวจတူတော.

[๑๓๓๓] คตฺถ กตฺมา ปาปมิตฺတတော? ယေ တေ ပုပ္ဖတော ဝတ္တိတော တုတ္တိတော
ဝပပတ္တိတော မဂ္ဂဏိယံ တပပဏ္ဍာ; ယေ တေ တေဝနာ နိတေဝနာ တေဝနာ, ဝနာ
တမ္ပနာ, ဝပတိ တမ္ပနာ, တမ္ပပဝဂ္ဂတော; အຍံ သုဒ္ဓတ္တိ ပာပမိတ္တတော.

[๑๓๓๔] คตฺถ กตฺมา โสဝจตฺตฺตา? สหฆมฺมิเก သုဒ္ဓတ္တมาเน โสဝจตฺတံ
โสဝจတူတိယံ โสဝจတူတော, ဝပပက္ခိက္ခဏာဟိတော ဝပပက္ခိက္ခဏာ, တာဘိယံ တာဘိယာ,
တကာရတော တပပက္ခိက္ခဏာ; အຍံ သုဒ္ဓတ္တိ တေဝတူတော.

[๑๓๓๕] ตตฺถ กตมา กตฺยาณมิตฺตตา? เย เต ปุคฺคตา ตฺทฺธา ตีถวนฺโต พหุสฺสฺสา จาควนฺโต ปณฺณวณฺโต; ยา เตสํ เสวนา นิเสวนา ตํเสวนา, ภขนา ตมฺภขนา, ภคฺติ ตมฺภคฺติ, ตํตมฺปวงฺกตา; อยํ วุจฺจติ กตฺยาณมิตฺตตา.

[๑๓๓๖] ตตฺถ กตมา อาปคฺติกุตฺตตา? ปณฺจปี อาปคฺติกฺขนฺธา อาปคฺติโย, ตคฺคปี อาปคฺติกฺขนฺธา อาปคฺติโย; ยา ตาถํ อาปคฺตํ อาปคฺติกุตฺตตา ปณฺณา ปชานนา, ๗เป ๗ อโมโห ธมฺมวិज्ञโย ตมฺมาทิจฺฉิ; อยํ วุจฺจติ อาปคฺติกุตฺตตา.

[๑๓๓๗] ตตฺถ กตมา อาปคฺติวฺจุจฺจํกุตฺตตา? ยา ตาหิ อาปคฺตํหิ วฺจุจฺจํกุตฺตตา ปณฺณา ปชานนา, ๗เป ๗ อโมโห ธมฺมวิज्ञโย ตมฺมาทิจฺฉิ; อยํ วุจฺจติ อาปคฺติวฺจุจฺจํกุตฺตตา.

[๑๓๓๘] ตตฺถ กตมา ตมาปคฺติกุตฺตตา? อคฺคิ อวิคฺคกตฺตวิจฺจาวา ตมาปคฺติ, อคฺคิ อวิคฺคกตฺตวิจฺจาวมฺคฺตา ตมาปคฺติ, อคฺคิ อวิคฺคกตฺตวิจฺจาวา ตมาปคฺติ; ยา ตาถํ ตมาปคฺตํ ตมาปคฺติกุตฺตตา ปณฺณา ปชานนา ๗เป ๗ อโมโห ธมฺมวิज्ञโย ตมฺมาทิจฺฉิ; อยํ วุจฺจติ ตมาปคฺติกุตฺตตา.

[๑๓๓๙] ตตฺถ กตมา ตมาปคฺติวฺจุจฺจํกุตฺตตา? ยา ตาหิ ตมาปคฺตํหิ วฺจุจฺจํกุตฺตตา ปณฺณา ปชานนา, ๗เป ๗ อโมโห ธมฺมวิज्ञโย ตมฺมาทิจฺฉิ; อยํ วุจฺจติ ตมาปคฺติวฺจุจฺจํกุตฺตตา.

[๑๓๔๐] ตตฺถ กตมา ชาติกุตฺตตา? อญฺจํวํสชาติโย; จกฺขุชาติ, รูปชาติ, จกฺขุวิญฺญาณชาติ, โสคชาติ, ตฺทฺทชาติ, โสควิญฺญาณชาติ, ฆานชาติ, กณฺฐชาติ, ฆานวิญฺญาณชาติ, ฐิฏฺฐาชาติ, วตฺตชาติ, ฐิฏฺฐาวิญฺญาณชาติ, กายชาติ, โผฏฺฐพฺพชาติ, กายวิญฺญาณชาติ, มโนชาติ, ธมฺมชาติ, มโนวิญฺญาณชาติ; ยา ตาถํ ชาติญํ ชาติกุตฺตตา ปณฺณา ปชานนา, ๗เป ๗ อโมโห ธมฺมวิज्ञโย ตมฺมาทิจฺฉิ; อยํ วุจฺจติ ชาติกุตฺตตา.

[๑๓๔๑] ศุตฺถ กตฺมา มนฺตีการกุตฺตคา? ยะ ตาถํ ชาตุนํ มนฺตีการกุตฺตคา
ปณฺณา ปชานฺนา, ฯ เป ฯ อโมโห ฐมฺมวึจโย สฺมมาทิฏฺฐิ; อयํ อจฺจุติ
มนฺตีการกุตฺตคา.

[๑๓๔๒] ศุตฺถ กตฺมา อายคฺนกุตฺตคา? ทฺวาทธายคฺนานิ: จกฺขายคฺนํ รูปายคฺนํ,
โธตฺตายคฺนํ สทฺทายคฺนํ, ฆานายคฺนํ คณฺธายคฺนํ, ชิวฺหายคฺนํ รสธายคฺนํ, กายายคฺนํ
โฆฏฺฐพฺพายคฺนํ, มนฺธายคฺนํ ฐมฺมายคฺนํ; ยะ เคถํ อายคฺนานิ อายคฺนกุตฺตคา ปณฺณา
ปชานฺนา, ฯ เป ฯ อโมโห ฐมฺมวึจโย สฺมมาทิฏฺฐิ; อยํ อจฺจุติ อายคฺนกุตฺตคา.

[๑๓๔๓] ศุตฺถ กตฺมา ปฏิจฺจสฺมุปฺปาตกุตฺตคา? อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราย,
สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สทฺทายคฺนํ,
สทฺทายคฺนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทฺธนา, เวทฺธนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
โธกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาธา สมฺภวณฺติ; เอวเมคฺคสฺส เกวลสฺสํ ทุกฺขกฺขณสฺสํ
สํมุตฺตโย โหติ ยะ ศุตฺถ ปณฺณา ปชานฺนา, ฯ เป ฯ อโมโห ฐมฺมวึจโย
สฺมมาทิฏฺฐิ; อยํ อจฺจุติ ปฏิจฺจสฺมุปฺปาตกุตฺตคา.

[๑๓๔๔] ศุตฺถ กตฺมา จ्ञานกุตฺตคา? เย เย ฐมฺมา เยถํ เยถํ ฐมฺมานิ
เหตฺว ปจฺจยา อุปฺปาทาย,ํ,ํ จ्ञานนฺติ ยะ ศุตฺถ ปณฺณา ปชานฺนา, ฯ เป ฯ
อโมโห ฐมฺมวึจโย สฺมมาทิฏฺฐิ; อยํ อจฺจุติ จ्ञานกุตฺตคา.

[๑๓๔๕] ศุตฺถ กตฺมา อฏฺฐจ्ञานกุตฺตคา? เย เย ฐมฺมา เยถํ เยถํ ฐมฺมานิ
น เหตฺว น ปจฺจยา อุปฺปาทาย,ํ,ํ อฏฺฐจ्ञานนฺติ ยะ ศุตฺถ ปณฺณา ปชานฺนา,
ฯ เป ฯ อโมโห ฐมฺมวึจโย สฺมมาทิฏฺฐิ; อยํ อจฺจุติ อฏฺฐจ्ञานกุตฺตคา.

[๓๓๔๖] ศคฺถ กตโม อาชฺชโว? ยะ อาชฺชวคา^๒ อชิมุหตา อวฺงกตา
อภฺยิตฺตา; อยํ วุจฺจติ อาชฺชโว.

[๓๓๔๗] ศคฺถ กตโม มทฺทโว? ยะ มุทฺตา มทฺทวตา, อภฺกทฺทวตา อภฺกทินตา
นิจฺจิตฺตา; อยํ วุจฺจติ มทฺทโว.

[๓๓๔๘] ศคฺถ กตมา ชนฺติ? ยะ ชนฺติ ชมนตา อธิวาสนตา, อจฺณทฺทิกํ
อนฺธโรโป อคฺคมนตา จิตฺตสฺส; อยํ วุจฺจติ ชนฺติ.

[๓๓๔๙] ศคฺถ กตมํ โสฺรจํ? โย กายิกิ อวฺตฺติกโม วาจตีโก อวฺตฺติกโม
กายิกวาจตีโก อวฺตฺติกโม; อิทํ วุจฺจติ โสฺรจํ. สฺฟปิเป สฺตสฺสวโร โสฺรจํ.

[๓๓๕๐] ศคฺถ กตมํ สํชาตฺยํ? ยะ สํชา วาจา อนฺตทกา กกฺกสํชา ปรกกฺกา
ปราวฺถิสนฺทํ โกธสํชา อสฺมาธิสํชาตฺตนิกา, คถารูปิ วาจํ ปหาย ยะ สํชา วาจา
เนพา กณฺณสฺสา เปมฺนียา หทยํคมา โปรี พุทฺชนกฺกตา พุทฺชนมนนาปา, คถารูปิ
วาจํ ภาสิตา โหติ; ยะ ศคฺถ สณฺหวาจตา สฺชิตฺตวาจตา อมฺรุตฺตวาจตา; อิทํ
วุจฺจติ สํชาตฺยํ.

[๓๓๕๑] ศคฺถ กตโม ปฏฺิสนฺถาโร? เทว ปฏฺิสนฺถาราวะ อามิสฺปฏฺิสนฺถาโร จ
ธมฺมปฏฺิสนฺถาโร จ. อีเรกฺโข ปฏฺิสนฺถารโก โหติ อามิสฺปฏฺิสนฺถาเรน วา
ธมฺมปฏฺิสนฺถาเรน วา; อยํ วุจฺจติ ปฏฺิสนฺถาโร.

[๓๓๕๒] ศคฺถ กตมา อินฺทริเยสฺส อคฺคตทวารตา? อีเรกฺโข จกฺขุณา รูปํ
ทิสฺวา นิमितฺตคฺคาคํ โหติ อนฺนพฺยณฺชนคฺคาคํ, ยคฺวาริกรณเมณํ จกฺขุณฺทริยํ อสฺสวตฺตํ
วิหรณํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ปาปกา อกฺกสฺสา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, คสฺสํ สํวราย
น ปฏิปชฺชติ น วชฺชติ จกฺขุณฺทริยํ จกฺขุณฺทริเย น สํวรํ อาปชฺชติ; ได้เคน
สทฺทํ สฺสววา ๑ เป ๑ ฆาเนน คนฺธิ์ ฆายิตฺวา ๑ เป ๑ ฐิตฺวาหยา รตฺถํ สํยิตฺวา
๑ เป ๑ กาเยน โยจฺจสฺสพฺพํ สฺสววา ๑ เป ๑ มนฺสา ธมฺมํ วิญฺญาเย นิमितฺตคฺคาคํ

๑ น. อ. อชฺชโว

๒ น. อ. อชฺชวตา

โหติ อนุพยณชนคฺคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺทริยํ อตฺตํวํ วิหรณฺตํ อภิขณฺหา-
โทมนสฺสา ปาปกา อกฺขตฺตา ฐมา อนุวตฺตเวยฺยํ, ศตฺตํ ตํวราย น ปฏิปชฺชติ
น รกฺขติ มนินฺทริยํ มนินฺทริเย น ตํวํ อาปชฺชติ; ยา อิมตฺตํ ฌณฺโณ อินฺทริยานํ
ชคฺคตฺติ อโคปนา, อนารกฺโข อตฺตํวโร; ยํ อจฺจุตฺติ อินฺทริเยสุ ชคฺคตฺตวาราตา.

[๓๕๓] ศคฺค กตมา โภชเน อมตฺตคณฺณตา? อิเธกจฺโจ อปฺปปฏิตฺตงฺขา
อโยนิโต อหารํ อหาเรติ ทวาย มทาย มณฺฑนาย วิภูตฺตํ; ยา ศคฺค
อตฺตํคณฺณจฺจา อมตฺตคณฺณตา อปฺปปฏิตฺตงฺขา โภชเน; ยํ อจฺจุตฺติ โภชเน
อมตฺตคณฺณตา.

[๓๕๔] ศคฺค กตมา อินฺทริเยสุ ชคฺคตฺตวาราตา? อิเธกจฺโจ จกฺขณา รูปํ
ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ อนุพยณชนคฺคาหิ,^๑ ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขณฺทริยํ
อตฺตํวํ วิหรณฺตํ อภิขณฺหาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺขตฺตา ฐมา อนุวตฺตเวยฺยํ, ศตฺตํ
ตํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขณฺทริยํ จกฺขณฺทริเย ตํวํ อาปชฺชติ; โดเคน สทฺทํ
สุตฺวา ๑ เป ๑ ฆาเนน คณฺฐิ ฆายิตฺวา ๑ เป ๑ ชิวหาย วตฺตํ ตํวราย ๑ เป ๑
กาเยน โยจฺจุทฺตํ สุตฺติวา ๑ เป ๑ มนฺตา ฐมํ วิชฺฌาย น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ
อนุพยณชนคฺคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺทริยํ อตฺตํวํ วิหรณฺตํ อภิขณฺหาโทมนสฺสา
ปาปกา อกฺขตฺตา ฐมา อนุวตฺตเวยฺยํ, ศตฺตํ ตํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทริยํ
มนินฺทริเย ตํวํ อาปชฺชติ; ยา อิมตฺตํ ฌณฺโณ อินฺทริยานํ ชคฺคตฺติ โคปนา, อารกฺโข
ตํวโร; ยํ อจฺจุตฺติ อินฺทริเยสุ ชคฺคตฺตวาราตา.

[๓๕๕] ศคฺค กตมา โภชเน มตฺตคณฺณตา? อิเธกจฺโจ ปฏิตฺตงฺขา โยนิโต
อหารํ อหาเรติ เณว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูตฺตํ, ยาวเทว
อิมตฺตํ กายตฺตํ จิตฺตํ ยาปนํ วิหิตฺตํ ปุริสํ ปุริสํ พุทฺธมฺหาจฺจุทฺตํ, อิติ ปุริสํ
เวทนี ปฏิทฺตํ, นวณฺจ เวทนี น อปฺปาทตฺตํ, ยาคฺรา จ เม ภวิสฺสติ,

๑. น. ม. อตฺตํคณฺณจฺจา

๒. น. น อนุพยณชนคฺคาหิ.

อนวชชตา จ ฆาตุวิหาโร -จาติ ยา คคฺค สันตุจฺจตา มคฺคณฺณตา ปฏิสงฺขา
โภชเน; อยํ วุจฺจติ โภชเน มคฺคณฺณตา.

[๑๓๕๖] คคฺค กตมํ มุจฺจตฺตจฺจํ? ยา อตฺติ อนนฺตตฺติ อปฺปฏิตฺตติ, อตฺติ
อสรณตา, อชารณตา ปีตาปนตา สมนฺตนา; อิทํ วุจฺจติ มุจฺจตฺตจฺจํ.

[๑๓๕๗] คคฺค กตมํ อตฺมปฺชณฺณํ? ยํ อณฺณณํ อทตฺตํ, ฯ เป ฯ
อวิชชาตฺตํ, โมโห อฏฺฐตฺตํ; อิทํ วุจฺจติ อตฺมปฺชณฺณํ.

[๑๓๕๘] คคฺค กตมา ตฺติ? ยา ตฺติ อนนฺตตฺติ ปฏิตฺตติ, ตฺติ สรณตา,
ชารณตา อปีตาปนตา สมนฺตนา; ตฺติ ตฺตินฺทริยํ ตฺติพตฺตํ สมนฺตนา; อยํ
วุจฺจติ ตฺติ.

[๑๓๕๙] คคฺค กตมํ สมนฺปฺชณฺณํ? ยา ปณฺณา ปชานนา, ฯ เป ฯ
อโมโห ขมฺมวึจโย สมนฺตนา; อิทํ วุจฺจติ สมนฺปฺชณฺณํ.

[๑๓๖๐] คคฺค กตมํ ปฏิสงฺขานพตฺตํ? ยา ปณฺณา ปชานนา, ฯ เป ฯ
อโมโห ขมฺมวึจโย สมนฺตนา; อิทํ วุจฺจติ ปฏิสงฺขานพตฺตํ.

[๑๓๖๑] คคฺค กตมํ ภาวนาพตฺตํ? ยา กุสฺสณํ ขมฺมานํ อาเสวนา ภาวนา
พหุตฺตมํ; อิทํ วุจฺจติ ภาวนาพตฺตํ. ตคฺคปิ โพชฌณฺตา ภาวนาพตฺตํ.

[๑๓๖๒] คคฺค กตโม ตมโถ? ยา จิตฺตตฺต จิตฺติ ฯ เป ฯ สมนฺตนา;
อยํ วุจฺจติ ตมโถ.

[๑๓๖๓] คคฺค กตมา วิปตฺตนา? ยา ปณฺณา ปชานนา, ฯ เป ฯ อโมโห
ขมฺมวึจโย สมนฺตนา; อยํ วุจฺจติ วิปตฺตนา.

[๑๓๖๔] คคฺค กตมํ สมนฺนิมิตฺตํ? ยา จิตฺตตฺต จิตฺติ ฯ เป ฯ สมนฺตนา;
อยํ วุจฺจติ สมนฺนิมิตฺตํ.

[๑๓๖๕] คคฺค กคฺมํ ปคฺคาหนิมิตฺตํ? โย เจตฺตโก วิริยารมฺโม ๑ เป ๑
 สมนฺวาวาโย; อิทํ วุจฺจติ ปคฺคาหนิมิตฺตํ.

[๑๓๖๖] คคฺค กคฺโม ปคฺคาโห? โย เจตฺตโก วิริยารมฺโม ๑ เป ๑
 สมนฺวาวาโย; อयํ วุจฺจติ ปคฺคาโห.

[๑๓๖๗] คคฺค กคฺโม อวิกฺเขโป? ยา จิตฺตสฺส จิตฺติ ๑ เป ๑ สมนฺวามาจิ;
 อยํ วุจฺจติ อวิกฺเขโป.

[๑๓๖๘] คคฺค กคฺมา สัตฺตวิปคฺคิ? โย กายิกโก วัตฺติกโก วาจสฺสโก วัตฺติกโก
 กายิกวาจสฺสโก วัตฺติกโก; อยํ วุจฺจติ สัตฺตวิปคฺคิ. สพฺพมฺมี ทุสฺสํสํ สัตฺตวิปคฺคิ.

[๑๓๖๙] คคฺค กคฺมา ทิฏฺฐิจิวิปคฺคิ? นคฺคิ ทินฺนํ, นคฺคิ ยมฺมจํ, นคฺคิ หุคฺคํ,
 นคฺคิ สุกฺคตทกฺกฏฺฐานํ กมฺมานํ ผตฺตํ วิปาโก, นคฺคิ อยํ โถโก, นคฺคิ ปโร โถโก,
 นคฺคิ มาตา, นคฺคิ ปิตา, นคฺคิ สคฺคา โอบปาติกา, นคฺคิ โถเก สมนฺพราหฺมณา
 สมนฺคคฺคา สมนฺวาปฺปิณฺหา, เย อิมญฺจ โถกํ ปรมฺญจ โถกํ สยํ อภิญฺญา
 สจฺจนิคฺคฺวา ปเวเทนคฺคิ ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิคํ ๑ เป ๑ วิปริเยสคฺคาโห;
 อยํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิจิวิปคฺคิ. สพฺพมฺมี มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ทิฏฺฐิจิวิปคฺคิ.

[๑๓๗๐] คคฺค กคฺมา สัตฺตสมฺปทา? โย กายิกโก อวัตฺติกโก, วาจสฺสโก
 อวัตฺติกโก, กายิกวาจสฺสโก อวัตฺติกโก; อยํ วุจฺจติ สัตฺตสมฺปทา. สพฺพมฺมี สัตฺตสํวโร
 ทกฺกนิกฺเขปสัตฺตสมฺปทา.

[๑๓๗๑] คคฺค กคฺมา ทิฏฺฐิจิสมฺปทา? อคฺคิ ทินฺนํ, อคฺคิ ยมฺมจํ, อคฺคิ หุคฺคํ,
 อคฺคิ สุกฺคตทกฺกฏฺฐานํ กมฺมานํ ผตฺตํ วิปาโก, อคฺคิ อยํ โถโก, อคฺคิ ปโร โถโก,
 อคฺคิ มาตา, อคฺคิ ปิตา, อคฺคิ สคฺคา โอบปาติกา, อคฺคิ โถเก สมนฺพราหฺมณา
 สมนฺคคฺคา สมนฺวาปฺปิณฺหา, ये อิมญฺจ โถกํ ปรมฺญจ โถกํ สยํ อภิญฺญา
 สจฺจนิคฺคฺวา ปเวเทนคฺคิ ยา เอวรูปา ปณฺญา ปชานนา, ๑ เป ๑ อโมโห

ขมมวิจโย ตมมาทัญจิ; อโย วุจฺจติ ทัญจิตมฺปทา; ตพฺพาบี ตมมาทัญจิ
ทัญจิตมฺปทา.

[๑๓๗๒] ศคฺถ กตมา ตตฺตวิสุตฺติ? โย กายิกอ อวตฺติกโกโม, วาจตฺติโก อวตฺติกโกโม,
กายิกวาจตฺติโก อวตฺติกโกโม; อโย วุจฺจติ ตตฺตวิสุตฺติ. ตพฺโพบี ตตฺตวโร ตตฺตวิสุตฺติ.

[๑๓๗๓] ศคฺถ กตมา ทัญจิตฺตวิสุตฺติ? กมฺมตตฺตกตณฺณํ ตจฺจานุโตมิกกณฺณํ
มกฺกตมฺมกิตฺตํ ฅณฺณํ ผลตมฺมกิตฺตํ ฅณฺณํ.

[๑๓๗๔] ทัญจิตฺตวิสุตฺติ โส ปณฺาติ: ยา ปณฺณวา ปชานนา, ฯ เป ฯ อโมโห
ขมมวิจโย ตมมาทัญจิ.

[๑๓๗๕] ยถาทัญจิตฺตํ จ ปชานนฺติ: โย เจตตฺติโก วิริยารมฺโม ฯ เป ฯ
ตมมาวาชาโม.

[๑๓๗๖] ตมฺเวโคติ: ชาตฺติกํ ชราภํ พฺยาธิภํ มรณภํ, ตมฺเวชนิยํ^๑ จานนฺติ:
ชาติ ชรา พฺยาธิ มรณํ.

[๑๓๗๗] ตตฺตวิคฺคตฺตํ จ โยนิโต ปชานนฺติ: อิท ภิกฺขุ อหุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ
อกุตฺตกาณํ ขมฺมานํ อหุปฺปาทาย ฅนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อหุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุตฺตกาณํ ขมฺมานํ ปหานาย ฅนฺทํ
ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อหุปฺปนฺนํ กุตฺตกาณํ
ขมฺมานํ อหุปฺปาทาย ฅนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
ปทหติ, อหุปฺปนฺนํ กุตฺตกาณํ ขมฺมานํ จิตฺติยา อตฺมโมธาย ภฺยโยภาวาย เวปฺตุธาย
ภาวณาย ปาริปฺปายา ฅนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
ปทหติ.

[๑๓๗๘] อตฺตํคฺคฺกุสฺสตา จ กุสฺสเดสฺสํ ฆมฺเมสฺสํติ: ยา กุสฺสตาณํ ฆมฺมานํ ภาวนา
อตฺตํคฺคฺกุสฺสํ ภิโยกมฺยตา.

[๑๓๗๙] อปฺปฏฺวิภาณิตา จ ปธานสฺสํมิตฺติ: ยา กุสฺสตาณํ ฆมฺมานํ ภาวนา
ตฺถกฺกจฺจกิริยา ตาตฺถจฺจกิริยา อญฺญจิตฺตกิริยา อโนตฺตํวคฺคฺคิตฺตา อนิกฺขิตฺตจฺจนฺทตา
อนิกฺขิตฺตคฺคฺชวตา อาเตวหา ภาวนา พหุตฺถกมฺม.

[๑๓๘๐] วิชฺชาติ: คิธฺโส วิชฺชา: ปุพฺเพวาทานุสฺสํตฺติภาณํ วิชฺชา, ตฺตฺตฺตํ
จฺจุปปาเต ภาณํ วิชฺชา, อาตฺตวณํ ฆเย ภาณํ วิชฺชา.

[๑๓๘๑] วิมุตฺตํคฺคฺติ: เทว วิมุตฺตํคฺคฺติโย: จิตฺตํคฺคฺคํ จํ อธิมุตฺตํคฺคฺติ นิพฺพานญฺจ.

[๑๓๘๒] ฆเย ภาณนฺติ: มคฺคตฺถมํคฺคฺคํคฺคฺคํ ภาณํ.

[๑๓๘๓] อนฺนํปฺปาเต ภาณนฺติ: ผลตฺถมํคฺคฺคํคฺคฺคํ ภาณํ.

นิกฺเขปกณฺโท นิฏฺฐิต

๔. อภิปรายกถา

ติกอรรถกถา

[๑๓๘๔] กตเม ชมมา กุสลา? จตุสสุ ฐมัสสุ กุสละ; อิมะ ชมมา กุสลา.

[๑๓๘๕] กตเม ชมมา อกุสลา? ทวาทส อกุสละจิตฺตูปปาตา; อิมะ ชมมา อกุสลา.

[๑๓๘๖] กตเม ชมมา อพฺยาการ? จตุสสุ ฐมัสสุ วิปาค, คัสสุ ฐมัสสุ กิริยาพฺยาการ, รูปญจ นีพฺพานญจ; อิมะ ชมมา อพฺยาการ

[๑๓๘๗] กตเม ชมมา สฺชขาย เวทนาย สมนฺยคฺคา? กามาจฺจกุสละโต จตุคาโร โสมนสฺสสํหคฺคา จิตฺตูปปาตา, อกุสละโต จตุคาโร, กามาจฺจกุสละสฺส วิปาคโต จ กิริยโต จ ปญจ, รูปาจฺจจติกจตุกฺกขณานา กุสละโต จ วิปาคโต จ กิริยโต จ, โยจตุกฺกขณานา กุสละโต จ วิปาคโต จ, เขตฺตูปฺปนํ สฺชํ เวทนํ จเปตฺวา; อิมะ ชมมา สฺชขาย เวทนาย สมนฺยคฺคา.

[๑๓๘๘] กตเม ชมมา ทฺชขาย เวทนาย สมนฺยคฺคา? เทว โทมนสฺสสํหคฺคา จิตฺตูปปาตา, ทฺชสสํหคํ กายวิณฺณานํ, เขตฺตูปฺปนํ ทฺชํ เวทนํ จเปตฺวา; อิมะ ชมมา ทฺชขาย เวทนาย สมนฺยคฺคา.

[๑๓๘๙] กตเม ชมมา อทุกฺขมสฺชขาย เวทนาย สมนฺยคฺคา? กามาจฺจกุสละโต จตุคาโร อูปฺเปกฺขาสํหคฺคา จิตฺตูปปาตา, อกุสละโต ฉ, กามาจฺจกุสละสฺส วิปาคโต ทส, อกุสละสฺส วิปาคโต ฉ, กิริยโต ฉ, รูปาจฺจ จตุกฺก ฌานํ กุสละโต จ

วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารุปฺปา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต
จ, โดกฺกตฺร จตฺตํ ฌานํ กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกุสฺสํ อตฺถกฺกมฺมํ
เวทนี ฐเปตฺวา; อิมํ ชมฺมา อตฺถกฺกมฺมํ เวทนาย สํปยุตฺตา. คีตฺโต จ เวทนา
รูปญฺจ นิตฺพพณญฺจ; อิมํ ชมฺมา น วตฺตพฺพา สุตฺตํ เวทนาย สํปยุตฺตาติปปี,
ตฺถกฺกมฺมํ เวทนาย สํปยุตฺตาติปปี, อตฺถกฺกมฺมํ เวทนาย สํปยุตฺตาติปปี.

[๑๓๘๐] กตเม ชมฺมา วิปากา? จตฺตํ ฐมฺมํ วิปากโก; อิมํ ชมฺมา
วิปากา.

[๑๓๘๑] กตเม ชมฺมา วิปากชมฺมชมฺมา? จตฺตํ ฐมฺมํ กุสฺสํ อกุสฺสํ; อิมํ
shm ฌมฺมา วิปากชมฺมชมฺมา.

[๑๓๘๒] กตเม ชมฺมา เฌว วิปาก น วิปากชมฺมชมฺมา? คีตฺตํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการิ,
รูปญฺจ นิตฺพพณญฺจ; อิมํ ชมฺมา เฌว วิปาก น วิปากชมฺมชมฺมา.

[๑๓๘๓] กตเม ชมฺมา อูปาทินุปาทานิยา? คีตฺตํ ฐมฺมํ วิปากโก; ยญฺจ รูปํ
กมฺมํ กตคฺตา; อิมํ ชมฺมา อูปาทินุปาทานิยา.

[๑๓๘๔] กตเม ชมฺมา อูปาทินุปาทานิยา? คีตฺตํ ฐมฺมํ กุสฺสํ, อกุสฺสํ, คีตฺตํ
ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการิ; ยญฺจ รูปํ น กมฺมํ กตคฺตา; อิมํ ชมฺมา อูปาทินุปา-
ทานิยา.

[๑๓๘๕] กตเม ชมฺมา อูปาทินุปาทานิยา? จตฺตาโร มคฺคา อปฺริยา-
ปนฺนา, จตฺตาริ จ สํมณฺณสํนิ นิตฺพพณญฺจ; อิมํ ชมฺมา อูปาทินุปาทานิยา.

[๑๓๘๖] กตเม ชมฺมา สํกิตฺติจฺจํ สํกิตฺติกา? ทฺวาทฺสํ อกุสฺสจฺจํ อูปาทา;
อิมํ ชมฺมา สํกิตฺติจฺจํ สํกิตฺติกา.

[๑๓๘๗] กตเม ฆมมา อตฺถิถิฏฐตฺถิถิฏฐิกา? คํสํ ฐมํสํ กุสํสํ, คํสํ ฐมํสํ
 วิปาทโก, คํสํ ฐมํสํ กิริยาพฺยาการํ, สทฺทพฺพญจ รุขํ; อิมะ ฆมมา อตฺถิถิฏฐ-
 ตฺถิถิฏฐิกา.

[๑๓๘๘] กตเม ชมฺมา อตฺถักิณฺณจํตฺถิกิณฺณิกา? จตุตาโร มคฺคา อปริยา-
ปนฺนา, จตุตาริ จ ตํมญฺเณตานิ นิพฺพานญฺ; อิม ชมฺมา อตฺถักิณฺณจํตฺถิกิณฺณิกา.

[๑๓๘๘] กตเม ชมฺมา ตวีตักกตวิจจารา? กามาวจรกุตฺตํ, อกุตฺตํ, กามาวจร-
กุตฺตตฺตํ วิปากโค เอกาทส จิตฺตูปปาทา, อกุตฺตตฺตํ วิปากโค เทว, กิริยโค
เอกาทส, ฐปาวจรํ ปจฺมํ ฌานํ กุตฺตโค จ วิปากโค จ กิริยโค จ, โตกฺขคฺร
ปจฺมํ ฌานํ กุตฺตโค จ วิปากโค จ เอกุฏฺฏปฺปนฺเน วิตักกตวิจจเร สเปตฺตวา; อิม
ชมฺมา ตวีตักกตวิจจารา.

[๑๔๔๐] กตเม ชมฺมา อวิตกกวจิฉารมคฺตา? ฐาปาวจรปณฺณกนฺนเย ทุคฺคิยํ ฌานํ กุสฺสโต ๑ วิปាកโต ๑ กิริยโต ๑, โดกฺขคฺคฺรปณฺณกนฺนเย ทุคฺคิยํ ฌานํ กุสฺสโต ๑ วิปាកโต ๑, เขตฺถกฺขปฺพนํ วิจาร์ํ สเปตฺวา วิตถโก ๑; อิมเ ชมฺมา อวิตกก-
วจิฉารมคฺตา.

[๑๕๐๑] กตเม ชมฺมา อวิตกกาวิจจรา? เทว ปณฺจวิณฺณยานานิ, รูปาจร-
ตฺติกคิกฺขณานา กุสฺสโต ๑ วิปากโต ๑ กิริยโต ๑, จตฺตาริ อารุပ္ปา กุสฺสโต
๑ วิปากโต ๑ กิริยโต ๑, โสกุตฺตรตฺติกคิกฺขณานา กุสฺสโต ๑ วิปากโต ๑,
ปณฺจกนฺเย ทฺติเย ฉานเณ อูပ္ปนฺโน ๑ วิจจโร, รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อิเม ชมฺมา
อวิตกกาวิจจรา. วิตกฺกถฺหาโต วิจจโร น วตฺตพฺโป สฺสวิตกฺกถฺวิจจโรติปิ,
อวิตกฺกวิจจรมคฺโคติปิ, อวิตกฺกวิจจโรติปิ.

[๑๕๐๒] กตเม ฐมา ปัตติหคคา? กามาวจรกุตโต จตุตาโร โธมนตฺส-
ตฺหคคา จิตฺตูปปาทา, อกุตโต จตุตาโร, กามาวจรกุตตสฺส วิปากโต ปณฺจ,

กิริยโต ปณฺจ, รูปาวจรทุกติกษณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตรทุกติกษณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกุฏฺปนฺนํ ปิํ สเปตฺวา; อิมํ รมฺมา ปิํ สหคฺคา.

[๑๔๐๓] กถเม รมฺมา สหคฺคา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตาโร โดมนสฺส-
สหคฺคา จิตฺตฺตปฺปาทา, อกุสฺสโต จตุตาโร, กามาวจรกุสฺสตฺส วิปากโต น, กิริยโต
ปณฺจ, รูปาวจรตฺกจตุฏฺษณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตร-
ตฺกจตุฏฺษณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกุฏฺปนฺนํ สฺสํ สเปตฺวา; อิมํ รมฺมา
สหคฺคา.

[๑๔๐๔] กถเม รมฺมา อฺเปกฺขาสหคฺคา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตาโร
อฺเปกฺขาสหคฺคา จิตฺตฺตปฺปาทา, อกุสฺสโต น, กามาวจรกุสฺสตฺส วิปากโต ทสฺ,
อกุสฺสตฺส วิปากโต น, กิริยโต น, รูปาวจรํ จตุฏฺถํ ฌานํ กุสฺสโต จ วิปากโต
จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารูปฺปา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตรํ
จตุฏฺถํ ฌานํ กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกุฏฺปนฺนํ อฺเปกฺขํ สเปตฺวา; อิมํ
รมฺมา อฺเปกฺขาสหคฺคา.

ปิํ น ปิํ สหคฺคา สหคฺคา น อฺเปกฺขาสหคฺคา, สฺสํ น สหคฺคํ, ตฺยิยา
ปิํ สหคํ น อฺเปกฺขาสหคํ, ตฺยิยา น วตฺตพฺพํ ปิํ สหคฺคณฺติ. เทวํ โทมนสฺสสหคฺคา
จิตฺตฺตปฺปาทา, ทฺวสฺสสหคํ กายวิญญานํ; ยา จ เวทนา อฺเปกฺขา, รูปณฺจ
นิพฺพานณฺจ; อิมํ รมฺมา น วตฺตพฺพวา ปิํ สหคฺคาตฺปิ, สหคฺคาตฺปิ, อฺเปกฺขา-
สหคฺคาตฺปิ.

[๑๔๐๕] กถเม รมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา? จตุตาโร ทฺยิยจิคคตฺมปฺยจตุตา
จิตฺตฺตปฺปาทา, วิจิจฺจนาตฺสโต จิตฺตฺตปฺปาทอ; อิมํ รมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๑๔๑๒] กตเม ชมฺมา อปจยคามิโน? จตุตาโร มคฺคา อปฺริยาปนฺนา; อีเม ชมฺมา อปจยคามิโน.

[๑๔๑๓] กตเม ชมฺมา เหวจยคามิโน นاپจยคามิโน? จตุสฺส ฐมฺมัสฺส วิปาโก, คฺคัสฺส ฐมฺมัสฺส กิริยาพฺยาकर्ต, รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา เหวจยคามิโน นاپจยคามิโน.

[๑๔๑๔] กตเม ชมฺมา เสฎฺฐา? จตุตาโร มคฺคา อปฺริยาปนฺนา, เหฏฺฐิมานิ จ คฺคณิ ตํมณฺณตฺตานิ; อีเม ชมฺมา เสฎฺฐา.

[๑๔๑๕] กตเม ชมฺมา อเสฎฺฐา? อฺปฺริมํ อรหตฺตมํ; อีเม ชมฺมา อเสฎฺฐา.

[๑๔๑๖] กตเม ชมฺมา เหวเสฎฺฐานาเสฎฺฐา? คฺคัสฺส ฐมฺมัสฺส กุสฺสํ, อกุสฺสํ, คฺคัสฺส ฐมฺมัสฺส วิปาโก, คฺคัสฺส ฐมฺมัสฺส กิริยาพฺยาकर्ต, รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา เหวเสฎฺฐานาเสฎฺฐา.

[๑๔๑๗] กตเม ชมฺมา ปรีตฺตา? กามาวจรกุสฺสํ, อกุสฺสํ, ตฺพฺโพ กามาวจรสฺส วิปาโก, กามาวจรกิริยาพฺยาकर्ต, ตฺพฺพญฺจ รูปํ; อีเม ชมฺมา ปรีตฺตา.

[๑๔๑๘] กตเม ชมฺมา มหคฺคตา? รูปาวจฺรา อรูปาวจฺรา กุสฺสตาพฺยาकर्ตา; อีเม ชมฺมา มหคฺคตา.

[๑๔๑๙] กตเม ชมฺมา อปฺปมาณา? จตุตาโร มคฺคา อปฺริยาปนฺนา, จตุตาริ จ ตํมณฺณตฺตานิ นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา อปฺปมาณา.

[๑๔๒๐] กตเม ชมฺมา ปรีตฺตารมฺมณา? ตฺพฺโพ กามาวจรสฺส วิปาโก, กิริยา มโนธาคฺ, กิริยาเหตุกา มโนวิญฺญาณธาคฺ, โสมนสฺสสฺสทฺทาคฺ; อีเม ชมฺมา ปรีตฺตารมฺมณา.

[๑๔๒๑] กตเม ชมฺมา มหคฺคตารมฺมณา? วิญฺเฒาณญายตนํ เหวตฺตญานา-
นาตฺตญายตนํ; อิมे ชมฺมา มหคฺคตารมฺมณา.

[๑๔๒๒] กตเม ชมฺมา อปฺปมาณารมฺมณา? จตฺตาริ มคฺคา อปริยาปฺนนา, จตฺตาริ จ ตํมญฺเฒตานิ; อิมे ชมฺมา อปฺปมาณารมฺมณา.

กามาจรกุตฺตโต จตฺตาริ ฌาณวิปฺปยุตฺตา จิตฺตฺตปฺปาทา, กิริยโต จตฺตาริ ฌาณวิปฺปยุตฺตา จิตฺตฺตปฺปาทา, ตฺทพฺพํ อกุตฺตํ; อิมे ชมฺมา ตียา ปริตฺตารมฺมณา, ตียา มหคฺคตารมฺมณา, น อปฺปมาณารมฺมณา, ตียา น วคฺตพฺพา ปริตฺตารมฺมณาติปิ, มหคฺคตารมฺมณาติปิ. กามาจรกุตฺตโต จตฺตาริ ฌาณตฺมฺมยุตฺตา จิตฺตฺตปฺปาทา, กิริยโต จตฺตาริ ฌาณตฺมฺมยุตฺตา จิตฺตฺตปฺปาทา, รูปาวจรํ จตฺตํ ฌานํ กุตฺตโต จ กิริยโต จ, กิริยาเหตุกา มโนวิญฺเฒาณชาตุ อฺเปกฺขาตฺตคฺคา; อิมे ชมฺมา ตียา ปริตฺตารมฺมณา, ตียา มหคฺคตารมฺมณา, ตียา อปฺปมาณารมฺมณา, ตียา น วคฺตพฺพา ปริตฺตารมฺมณาติปิ, มหคฺคตารมฺมณาติปิ, อปฺปมาณารมฺมณาติปิ. รูปาวจรตฺกจตฺตกฺกชฺฌานา กุตฺตโต จ วิปาโกโต จ กิริยโต จ, จตฺตกุตฺตํ ฌานตฺตํ วิปาโก, อากาธานญายตนํ, อากิณฺณญายตนํ; อิมे ชมฺมา น วคฺตพฺพา ปริตฺตารมฺมณาติปิ, มหคฺคตารมฺมณาติปิ, อปฺปมาณารมฺมณาติปิ. รูปญจ นิตฺตพฺพานญจ อนารมฺมณา.

[๑๔๒๓] กตเม ชมฺมา หีนา? ทฺวาทตฺตํ อกุตฺตจิตฺตฺตปฺปาทา; อิมे ชมฺมา หีนา.

[๑๔๒๔] กตเม ชมฺมา มชฺฌิมา? ตํสํ ภูมํสํ กุตฺตํ, ตํสํ ภูมํสํ วิปาโก, ตํสํ ภูมํสํ กิริยาพฺยาทํ, ตฺทพฺพญจ รูปํ; อิมे ชมฺมา มชฺฌิมา.

[๑๔๒๕] กตเม ชมฺมา ปณฺตฺตา? จตฺตาริ มคฺคา อปริยาปฺนนา, จตฺตาริ จ ตํมญฺเฒตานิ นิตฺตพฺพานญจ; อิมे ชมฺมา ปณฺตฺตา.

[๑๔๒๖] กถเม ชมฺมา มิจฺจนฺตคฺคินฺยา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตสํปยุตฺตา จิตฺตูป-
ปาทา, เทว โทมนสฺสสํหคฺคา จิตฺตูปปาทา; อิมे ชมฺมา ตียา มิจฺจนฺตคฺคินฺยา, ตียา
อนฺนิกา.

[๑๔๒๗] กถเม ชมฺมา สํมมคฺคินฺยา? จตุตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา; อิมे
ชมฺมา สํมมคฺคินฺยา.

[๑๔๒๘] กถเม ชมฺมา อนฺนิกา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตโตภสํหคฺคา
จิตฺตูปปาทา, วิจิจฺจิสํหคฺโค จิตฺตูปปาโท, อุตฺตจฺจิสํหคฺโค จิตฺตูปปาโท, คีตฺ-
ฐมฺมิตฺตํ กุสฺสํ, จตุตฺตํ ฐมฺมิตฺตํ วิปาโก, คีตฺตํ ฐมฺมิตฺตํ กิริยาพฺยาการํ, รูปญฺจ นีพฺพานญฺจ;
อิมे ชมฺมา อนฺนิกา.

[๑๔๒๙] กถเม ชมฺมา มคฺคการมฺมณา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตาโร ฌาณ-
สํปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา, กิริยโต จตุตาโร ฌาณสํปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา; อิมे
ชมฺมา ตียา มคฺคการมฺมณา, น มคฺคเหตฺกา, ตียา มคฺคาธิปฺติโน, ตียา น
วตฺตพฺพา มคฺคการมฺมณาติปฺปี, มคฺคาธิปฺติโนติปฺปี. จตุตาโร อริยมคฺคา น มคฺคการมฺมณา,
มคฺคเหตฺกา, ตียา มคฺคาธิปฺติโน, ตียา น วตฺตพฺพา มคฺคาธิปฺติโนติ. รูปาวจรํ
จตุตฺตํ ฌานํ กุสฺสโต จ กิริยโต จ, กิริยาเหตฺกา มโนวิญญานชาตํ อูเปกฺขา-
สํหคฺคา; อิมे ชมฺมา ตียา มคฺคการมฺมณา, น มคฺคเหตฺกา น มคฺคาธิปฺติโน, ตียา
น วตฺตพฺพา มคฺคการมฺมณาติ. กามาวจรกุสฺสโต จตุตาโร ฌาณวิปยุตฺตา จิตฺตูป-
ปาทา, ตพฺพํ อกุสฺสํ, ตพฺโพ กามาวจรสฺสํ วิปาโก, กิริยโต จ จิตฺตูปปาทา,
รูปาวจรตฺถิกจตุกกฺขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตฺตสฺสํ ฌานสฺสํ
วิปาโก, จตุตาโร อารูปปา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตฺตาริ จ
สํมณฺณผลาณิ; อิมे ชมฺมา น วตฺตพฺพา มคฺคการมฺมณาติปฺปี, มคฺคเหตฺกาติปฺปี,
มคฺคาธิปฺติโนติปฺปี; รูปญฺจ นีพฺพานญฺจ อนารมฺมณา.

[๑๔๓๐] กตเม ธมฺมา อุปฺปन्นา? จตุสฺส ฐมฺมํ วิปาโก; ยच्च รูปํ
 กम्मํสํ กตฺตา; อิมํ ธมฺมา ดียา อุปฺปन्นา, ดียา อุปฺปาติโน, น วตฺตพฺพา
 อนฺอุปฺปนาติ. จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, อกุสฺสํ, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ; ยच्च รูปํ น
 กम्मํสํ กตฺตา; อิมํ ธมฺมา ดียา อุปฺปन्นา, ดียา อนฺอุปฺปนา, น วตฺตพฺพา
 อุปฺปาติโนติ. นิพฺพานํ น วตฺตพฺพํ อุปฺปन्नนฺติปิ, อนฺอุปฺปन्नนฺติปิ, อุปฺปาตฺติปิ.

[๑๔๓๑] นิพฺพานํ จเปตฺวา สํพเพ ธมฺมา ดียา อคฺคตา, ดียา อนาคตา, ดียา
 ปจฺจุปปนฺนา; นิพฺพานํ น วตฺตพฺพํ อคฺคตฺตฺติปิ, อนาคตฺตฺติปิ, ปจฺจุปปนฺนตฺติปิ.

[๑๔๓๒] กตเม ธมฺมา อคฺคตารมฺมณา? วิญฺญาณญายคณํ เหนวฺสญฺญา-
 นาสญฺญาตคณํ; อิมํ ธมฺมา อคฺคตารมฺมณา.

[๑๔๓๓] นีโยคา อนาคตารมฺมณา นตฺถิ.

[๑๔๓๔] กตเม ธมฺมา ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา? เทว ปณฺจวิญฺญาณานิ คิธฺโส
 จ มโนธาคฺโข; อิมํ ธมฺมา ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา.

กามาจฺรกุสฺสํ วิปากโต ทสฺส จิตฺตฺตฺตฺตา, อกุสฺสํ วิปากโต มโน-
 วิญฺญาณธาคฺโข อุปฺเปกฺขาสํหตฺตา, กิริยาเหตุกา มโนวิญฺญาณธาคฺโข สํมณฺสํสํหตฺตา;
 อิมํ ธมฺมา ดียา อคฺคตารมฺมณา, ดียา อนาคตารมฺมณา, ดียา ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา.
 กามาจฺรกุสฺสํ, อกุสฺสํ, กิริยาโต นว จิตฺตฺตฺตฺตา, รูปาจฺรํ จตุสฺสํ ฌานํ กุสฺสโต
 จ กิริยาโต จ; อิมํ ธมฺมา ดียา อคฺคตารมฺมณา, ดียา อนาคตารมฺมณา, ดียา
 ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา, ดียา น วตฺตพฺพา อคฺคตารมฺมณาตฺติปิ, อนาคตารมฺมณาตฺติปิ,
 ปจฺจุปปนฺนารมฺมณาตฺติปิ. รูปาจฺรคฺคิณฺณกฺกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยาโต
 จ, จตุสฺสํ ฌานํ วิปาโก, อาภาสํญายคณํ อากิณฺณญายคณํ, จตฺตาริ
 มคฺคา อปฺปียาปฺปนา, จตฺตาริ จ สํมณฺสํสํหตฺตา; อิมํ ธมฺมา น วตฺตพฺพา
 อคฺคตารมฺมณาตฺติปิ, อนาคตารมฺมณาตฺติปิ, ปจฺจุปปนฺนารมฺมณาตฺติปิ. รูปญจ นิพฺพานญจ
 อนารมฺมณา.

[๑๔๓๕] อนินทริยพทฺฐรูปญจ นีพฺพานญจ จเปตฺวา ตฺพเพ ฐมา ตียา
อชฺฌตฺตา, ตียา พหิทฺธา ตียา, อชฺฌตฺตพหิทฺธา. อนินทริยพทฺฐรูปญจ นีพฺพานญจ
พหิทฺธา.

[๑๔๓๖] กตเม ฐมา อชฺฌตฺตารมฺมณา? วิญฺญาณญายคฺฉํ เหนวตฺตญาย-
นาตฺตญายคฺฉํ; อิม ฐมา อชฺฌตฺตารมฺมณา.

[๑๔๓๗] กตเม ฐมา พหิทฺธารมฺมณา? รูปาวจรตฺถิกจตุกฺกชฺฌานา กุตฺตโต
จ วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุกฺกตฺตํ ฌานตฺตํ วิปากโก, อากาธานญายคฺฉํ,
จตุคฺคาโร มคฺคา อปฺปิยาปนฺนา, จตุคฺคาริ จ ตํมณฺณตฺตานิ; อิม ฐมา
พหิทฺธารมฺมณา.

รูปํ จเปตฺวา ตฺพเพว กามาวจรา กุตฺตากุตฺตาทฺตยา ฐมา, รูปาวจโร
จตุกฺกํ ฌานํ กุตฺตโต จ กิริยโต จ; อิม ฐมา ตียา อชฺฌตฺตารมฺมณา, ตียา
พหิทฺธารมฺมณา, ตียา อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมณา. อากิณฺณญายคฺฉํ น วตฺตพฺพํ
อชฺฌตฺตารมฺมณนฺตฺตํ, พหิทฺธารมฺมณนฺตฺตํ, อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมณนฺตฺตํ. รูปญจ
นีพฺพานญจ อนารมฺมณา.

[๑๔๓๘] กตเม ฐมา ตฺนิตฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา? รูปายคฺฉํ; อิม ฐมา
ตฺนิตฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา.

[๑๔๓๙] กตเม ฐมา อนิทฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา? จกฺขายคฺฉํ ๖ เป ๖ โผฏฺฐพฺพา-
ยคฺฉํ; อิม ฐมา อนิทฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา.

[๑๔๔๐] กตเม ฐมา อนิทฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา? จกฺขุสฺสํ ฐมฺมํสฺสํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ,
จกฺขุสฺสํ ฐมฺมํสฺสํ วิปากโก, ตฺตํ ฐมฺมํสฺสํ กิริยาพฺยาการํ; ยญจ รูปํ อนิทฺตตฺตํ อปฺปฏฺฐิ
ฐมา ยคฺฉํปฺปิยาปนฺนํ, นีพฺพานญจ; อิม ฐมา อนิทฺตตฺตํตฺตํปฏฺฐา.

ติคํ.

ทุกอตุตฺถธาร

เหตุโคจณก

[๑๔๔๑] กตเม ขมมา เหตุ? คโย กุสฺสเหตุ, คโย อกุสฺสเหตุ, คโย อพฺยาคเหตุ; อโดโก กุสฺสเหตุ, อโทโส กุสฺสเหตุ, จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสเหตุ, อโมโห กุสฺสเหตุ, กามาวจรกุสฺสโค จตุคาวโร ฌาณวิปฺปยุคเต จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสเหตุ, อปฺปชฺชติ.

โดโก อฏฺฐสฺส โดภตฺตเหตุ, จิตฺตูปปาเท, อปฺปชฺชติ, โทโส ทฺวีสฺส โทมนตฺตตฺตเหตุ, จิตฺตูปปาเท, อปฺปชฺชติ, โมโห สทฺทพฺพกุสฺสเหตุ, อปฺปชฺชติ.

อโดโก วิปากเหตุ, อโทโส วิปากเหตุ, กามาวจรสฺส วิปากโค อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ วิปากเหตุ, อปฺปชฺชติ; อโมโห วิปากเหตุ, กามาวจรสฺส วิปากโค อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุคาวโร ฌาณวิปฺปยุคเต จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ วิปากเหตุ, อปฺปชฺชติ.

อโดโก กิริยเหตุ, อโทโส กิริยเหตุ, กามาวจรกิริยโค อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา ตัสส ฐมฺมํ กิริยเหตุ, อปฺปชฺชติ; อโมโห กิริยเหตุ, กามาวจรกิริยโค อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุคาวโร ฌาณวิปฺปยุคเต จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา ตัสส ฐมฺมํ กิริยเหตุ, อปฺปชฺชติ; อิมะ ขมมา เหตุ.

[๑๔๔๒] กตเม ขมมา น เหตุ? จเปตฺวา เหตุ, จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, อกุสฺสํ, จตุสฺส ฐมฺมํ วิปากโก, ตัสส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาคํ, ฐปฺปญฺจ, นิพฺพานญฺจ; อิมะ ขมมา น เหตุ.

[๑๔๔๓] กตเม ขมมา สเหตุกา? วิจิจฺจนาฬหคํ อุตฺตจฺจฬหคํ โหม จเปตฺวา อวตฺตํ อกุสฺสํ, จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, กามาวจรสฺส วิปากโค อเหตุเก

จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, กามาวจรกิริยโต อเหตุเก จิตฺตูป-
ปาเท จเปตฺวา ตัสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ; อิมํ ชมฺมา ตฺสเหตุกา.

[๑๔๔๔] กตเม ชมฺมา อเหตุกา? วิจิจฺจฉนฺตฺตคฺโค โมโห, อุตฺตรจฺจฉนฺตคฺโค
โมโห, เทว ปณฺจวิณฺณานนิ, ติสฺสํ จ มโนธาคฺโข, ปณฺจ จ อเหตุกา มโน-
วิณฺณานธาคฺโข, รูปณฺจ, นิตฺถพณฺณจ; อิมํ ชมฺมา อเหตุกา.

[๑๔๔๕] กตเม ชมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา? วิจิจฺจฉนฺตคฺคํ อุตฺตรจฺจฉนคฺคํ โมหํ
จเปตฺวา อวเสถํ อกฺกตํ, จตุสฺส ฐมฺมํ กฺกตํ, กามาวจรสฺส วิปากโต อเหตุเก
จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, กามาวจรกิริยโต อเหตุเก จิตฺตูป-
ปาเท จเปตฺวา ตัสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ; อิมํ ชมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตา.

[๑๔๔๖] กตเม ชมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา? วิจิจฺจฉนฺตคฺโค โมโห, อุตฺตรจฺจฉนคฺโค
โมโห, เทว ปณฺจวิณฺณานนิ, ติสฺสํ จ มโนธาคฺโข, ปณฺจ จ อเหตุกา
มโนวิณฺณานธาคฺโข, รูปณฺจ, นิตฺถพณฺณจ; อิมํ ชมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา.

[๑๔๔๗] กตเม ชมฺมา เหตุ เจว ตฺสเหตุกา จ? ยตฺถ เทว ตโย เหตุ
เอกโต อุปฺปชฺชนติ; อิมํ ชมฺมา เหตุ เจว ตฺสเหตุกา จ.

[๑๔๔๘] กตเม ชมฺมา ตฺสเหตุกา เจว น จ เหตุ? จตุสฺส ฐมฺมํ กฺกตํ,
อกฺกตํ, กามาวจรสฺส วิปากโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุสฺส ฐมฺมํ
วิปาโก, กามาวจรกิริยโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา ตัสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ,
เอตฺตูปฺปนฺเน เหตุ จเปตฺวา; อิมํ ชมฺมา ตฺสเหตุกา เจว น จ เหตุ. อเหตุกา
shmā น วตฺตพฺพา เหตุ เจว ตฺสเหตุกา จาคิเป, ตฺสเหตุกา เจว น จ
เหตุคิเป.

[๑๔๔๙] กตเม ชมฺมา เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จ? ยตฺถ เทว ตโย เหตุ
เอกโต อุปฺปชฺชนติ; อิมํ ชมฺมา เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จ.

[๑๔๕๐] กตเม ฐมา เหตุสมฺปยุตฺตา เจว น จ เหตุ? จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ, กามาวจรตฺตํ วิปាកโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ วิปាកโต, กามาวจรกิริยาโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา ตํตฺถํ ฐมํตฺถํ กิริยาพฺยาการํ อเหตุอุปฺปนฺเน เหตุ จเปตฺวา; อิม ฐมา เหตุสมฺปยุตฺตา เจว น จ เหตุ. เหตุวิปยุตฺตา ฐมา นวคฺคพฺพา เหตุ เจว เหตุสมฺปยุตฺตา จาคี, เหตุสมฺปยุตฺตา เจว น จ เหตุคิปี.

[๑๔๕๑] กตเม ฐมา น เหตุ ตเหตุกา? จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ, กามาวจรตฺตํ วิปាកโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ วิปាកโต, กามาวจรกิริยาโต อเหตุเก จิตฺตูปปาเท จเปตฺวา ตํตฺถํ ฐมํตฺถํ กิริยาพฺยาการํ อเหตุอุปฺปนฺเน เหตุ จเปตฺวา; อิม ฐมา น เหตุ ตเหตุกา.

[๑๔๕๒] กตเม ฐมา น เหตุ อเหตุกา? เทว ปณฺจวิณฺณานานิ, คิตฺติโถ จ มโนธาตุโย, ปณฺจ จ อเหตุกา มโนวิณฺณานธาตุโย, รูปณฺจ, นิพฺพานณฺจ; อิม ฐมา น เหตุ อเหตุกา. เหตุ ฐมา น วคฺคพฺพา น เหตุ ตเหตุกาคิปี, น เหตุ อเหตุกาคิปี.

ฐพนฺตรทุก

[๑๔๕๓] กตเม ฐมา ตปฺปจฺจยา? จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ, จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ วิปាកโต, ตํตฺถํ ฐมํตฺถํ กิริยาพฺยาการํ, ตปฺปจฺจยา รูปํ; อิม ฐมา ตปฺปจฺจยา.

[๑๔๕๔] กตเม ฐมา อปฺปจฺจยา? นิพฺพานํ; อิม ฐมา อปฺปจฺจยา.

[๑๔๕๕] กตเม ฐมา ตงฺขตา? จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ, จตุตฺถํ ฐมํตฺถํ วิปាកโต, ตํตฺถํ ฐมํตฺถํ กิริยาพฺยาการํ, ตปฺปจฺจยา รูปํ; อิม ฐมา ตงฺขตา.

[๑๔๕๖] กตเม ฐมา อตงฺขตา? นิพฺพานํ; อิม ฐมา อตงฺขตา.

[๑๔๕๗] กตเม ชมฺมา ตฺนิตถฺตฺนา? ฐปายคณฺ; อิเม ชมฺมา ตฺนิตถฺตฺนา.

[๑๔๕๘] กตเม ชมฺมา อนิตถฺตฺนา? จกฺขายคณฺ ๗ เป ๗ โสฏฺฐพฺพายคณฺ, จคฺคฺ ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกฺคฺตํ, จคฺคฺ ฐมฺมํ วิปาโก, คฺคฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ; ยณฺจ ฐปํ อนิตถฺตฺนํ อปฺปฏิกฺขํ ชมฺมา ยคณฺปริยาปนฺนํ, นิพฺพานณฺจ; อิเม ชมฺมา อนิตถฺตฺนา.

[๑๔๕๙] กตเม ชมฺมา สํปฏิกฺขา? จกฺขายคณฺ ๗ เป ๗ โสฏฺฐพฺพายคณฺ; อิเม ชมฺมา สํปฏิกฺขา.

[๑๔๖๐] กตเม ชมฺมา อปฺปฏิกฺขา? จคฺคฺ ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกฺคฺตํ, จคฺคฺ ฐมฺมํ วิปาโก, คฺคฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ; ยณฺจ ฐปํ อนิตถฺตฺนํ อปฺปฏิกฺขํ ชมฺมา ยคณฺปริยาปนฺนํ, นิพฺพานณฺจ; อิเม ชมฺมา อปฺปฏิกฺขา.

[๑๔๖๑] กตเม ชมฺมา ฐปฺโน? จคฺคฺตาโร จ มหาภูตา จคฺคฺนณฺจ มหาภูตานํ อฺปาทาย ฐปํ; อิเม ชมฺมา ฐปฺโน.

[๑๔๖๒] กตเม ชมฺมา อฐปฺโน? จคฺคฺ ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกฺคฺตํ, จคฺคฺ ฐมฺมํ วิปาโก, คฺคฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, นิพฺพานณฺจ; อิเม ชมฺมา อฐปฺโน.

[๑๔๖๓] กตเม ชมฺมา โดกฺกิยา? คฺคฺ ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกฺคฺตํ, คฺคฺ ฐมฺมํ วิปาโก, คฺคฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิเม ชมฺมา โดกฺกิยา.

[๑๔๖๔] กตเม ชมฺมา โดกฺกุตฺตรา? จคฺคฺตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จคฺคฺตาริ จ สํมณฺณสสานิ นิพฺพานณฺจ; อิเม ชมฺมา โดกฺกุตฺตรา.

สํพฺพเว ชมฺมา เกณจิ วิณฺณเยยฺยา เกณจิ น วิณฺณเยยฺยา.

อาสวโคจรณก

[๑๔๖๕] กตเม ฐมา อาสวา? จตุตฺวาโร อาสวา: กามาตฺโถ ภวาทฺโถ ภิฆฺจาทฺโถ อวิชฺชาตฺโถ. กามาตฺโถ อฏฺฐสฺส โถภตฺตหคฺคตฺส จิตฺตฺตฺปฺปาเทสฺส อฏฺฐปฺปชฺชติ, ภวาทฺโถ จตฺตฺส ภิฆฺจจิตฺตฺตฺวิปฺปยุตฺตฺโถภตฺตหคฺคตฺส จิตฺตฺตฺปฺปาเทสฺส อฏฺฐปฺปชฺชติ, ภิฆฺจาทฺโถ จตฺตฺส ภิฆฺจจิตฺตฺตฺมฺปยุตฺตฺตฺส จิตฺตฺตฺปฺปาเทสฺส อฏฺฐปฺปชฺชติ, อวิชฺชาตฺโถ สํพฺพาทุตฺตฺตฺส อฏฺฐปฺปชฺชติ; อิมํ ฐมา อาสวา.

[๑๔๖๖] กตเม ฐมา โน อาสวา? สเปตฺวา อาสเว อวเดตฺตํ อกฺกตํ, จตฺตฺส ฐมฺมํ กุตฺตํ, จตฺตฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, ฐมฺมญฺ, นิพฺพานญฺ; อิมํ ฐมา โน อาสวา.

[๑๔๖๗] กตเม ฐมา สาสฺวา? ตํสฺส ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกฺกตํ, ตํสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, สํพฺพญฺ ฐมฺ; อิมํ ฐมา สาสฺวา.

[๑๔๖๘] กตเม ฐมา อนาสฺวา? จตุตฺวาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จตฺตฺวาริ จ สํมณฺณคณฺธา นิพฺพานญฺ; อิมํ ฐมา อนาสฺวา.

[๑๔๖๙] กตเม ฐมา อาสวตฺมฺปยุตฺตา? เทว โทมนสฺสตฺสหคฺคา จิตฺตฺตฺปฺปาทา, เขตฺตฺตฺปนฺนํ โมหํ สเปตฺวา, วิจิจฺจาสฺสทคฺคํ โมหํ อฏฺฐจฺจสฺสทคฺคํ โมหํ สเปตฺวา อวเดตฺตํ อกฺกตํ; อิมํ ฐมา อาสวตฺมฺปยุตฺตา.

[๑๔๗๐] กตเม ฐมา อาสววิปฺปยุตฺตา? ทฺวิสฺส โทมนสฺสตฺสหคฺคตฺส จิตฺตฺตฺปฺปาเทสฺส อฏฺฐปฺปชฺชติ โมหํ, วิจิจฺจาสฺสทคฺคตฺส โมหํ, อฏฺฐจฺจสฺสทคฺคตฺส โมหํ, จตฺตฺส ฐมฺมํ กุตฺตํ, จตฺตฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, ฐมฺมญฺ, นิพฺพานญฺ; อิมํ ฐมา อาสววิปฺปยุตฺตา.

[๑๔๗๑] กตเม ฐมา อาสวา เจว สาสฺวา จ? เทว อาสวา อาสวา เจว สาสฺวา จ.

[๑๔๗๒] กตเม ชมฺมา ตํสฺวา เจว โน จ อสฺวา? สเปควา อสฺวเ อวเลตฺตํ อกฺขตฺตํ, ตํสฺ ฐมฺมํ กฺขตฺตํ, ตํสฺ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, ตํพฺพณฺจ รูปํ; อิมे ชมฺมา ตํสฺวา เจว โน จ อสฺวา. อนาสฺวา ชมฺมา น วคฺคพฺพา อสฺวา เจว ตํสฺวา จาคิเป, ตํสฺวา เจว โน จ อสฺวาติเป.

[๑๔๗๓] กตเม ชมฺมา อสฺวา เจว อสฺวธมฺมปฺยคฺคา จ? ยคฺค เทว คโย อสฺวา เอกโค อฺปฺปชฺชนฺติ; อิมे ชมฺมา อสฺวา เจว อสฺวธมฺมปฺยคฺคา จ.

[๑๔๗๔] กตเม ชมฺมา อสฺวธมฺมปฺยคฺคา เจว โน จ อสฺวา? สเปควา อสฺวเ อวเลตฺตํ อกฺขตฺตํ; อิมे ชมฺมา อสฺวธมฺมปฺยคฺคา เจว โน จ อสฺวา. อสฺววิปฺยคฺคา ชมฺมา น วคฺคพฺพา อสฺวา เจว อสฺวธมฺมปฺยคฺคา จาคิเป, อสฺวธมฺมปฺยคฺคา เจว โน จ อสฺวาติเป.

[๑๔๗๕] กตเม ชมฺมา อสฺววิปฺยคฺคา ตํสฺวา? ทฺวิตฺถํ โทมนตฺตสฺสทคฺเคตฺถํ จิตฺตฺตฺตฺตฺตํ อฺปฺปนฺโน โมโห, วิจิจฺจฉาสฺสทคฺโค โมโห, อฺทฺทฺทจฺจสฺสทคฺโค โมโห, ตํสฺ ฐมฺมํ กฺขตฺตํ, ตํสฺ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, ตํพฺพณฺจ รูปํ; อิมे ชมฺมา อสฺววิปฺยคฺคา ตํสฺวา.

[๑๔๗๖] กตเม ชมฺมา อสฺววิปฺยคฺคา อนาสฺวา? จคฺคาโร มคฺคา อปฺริยา-
ปณฺนา, จคฺคาโร จ สํมณฺณสฺสทคฺโค นิพฺพานณฺจ; อิมे ชมฺมา อสฺววิปฺยคฺคา
อนาสฺวา. อสฺวธมฺมปฺยคฺคา ชมฺมา น วคฺคพฺพา อสฺววิปฺยคฺคา ตํสฺวาติเป,
อสฺววิปฺยคฺคา อนาสฺวาติเป.

สยฺโยชนโคจณฺก

[๑๔๗๗] กตเม ชมฺมา สยฺโยชนา? ทสฺ สยฺโยชนานิ: กามราคสยฺโยชนํ
ปฏฺธิสยฺโยชนํ มานสยฺโยชนํ ทิฏฺฐิสยฺโยชนํ วิจิจฺจฉาสยฺโยชนํ ตํสฺพคฺคปฺรา-

มาตตณฺโณ ภาวราตตณฺโณ อิตฺถาตตณฺโณ มจฺจนฺตณฺโณ อวิชฺชา-
ตตณฺโณ. กามราตตณฺโณ อญฺจุ โธภสฺสทฺทคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ,
ภเวตตณฺโณ ทฺวํสํ โทมนสฺสทฺทคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, มานตตณฺโณ
จฺจุสํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโธภสฺสทฺทคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, ทิฏฺฐิตตณฺโณ
จฺจุสํ ทิฏฺฐิจิตฺตตมฺปยุตฺตคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, วิจิจฺจนาตตณฺโณ วิจิจฺจนา-
ตตคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, สัตตพฺพคฺคปฺปมาตตณฺโณ จฺจุสํ ทิฏฺฐิจิตฺตตม-
ปยุตฺตคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, ภาวราตตณฺโณ จฺจุสํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโธภ-
สฺสทฺทคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, อิตฺถาตตณฺโณ มจฺจนฺตณฺโณ
ทฺวํสํ โทมนสฺสทฺทคฺคํ จิตฺตูปปาตํ อปฺปชฺชติ, อวิชฺชาตตณฺโณ สทฺทพฺพกตฺเตตฺตํ
อปฺปชฺชติ; อิมํ ธมฺมา ตตตณฺโณ.

[๑๔๗๘] กตเม ธมฺมา โน ตตตณฺโณ? จเปตฺวา ตตตณฺโณ อวเสตฺ
อกุตฺตํ, จฺจุสํ ฐมฺมํ กุตฺตํ, จฺจุสํ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ,
รูปญฺ, นิตฺพหานญฺ; อิมํ ธมฺมา โน ตตตณฺโณ.

[๑๔๗๙] กตเม ธมฺมา ตตตณฺโณนิยา? ตํสํ ฐมฺมํ กุตฺตํ, อกุตฺตํ, ตํสํ ฐมฺมํ
วิปาโก, ตํสํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, สทฺทพฺพญฺ รูปํ; อิมํ ธมฺมา ตตตณฺโณนิยา.

[๑๔๘๐] กตเม ธมฺมา อตตตณฺโณนิยา? จตฺตาริ มคฺคา อปฺปริยาปนฺนา,
จตฺตาริ จ ตมฺมณฺณณฺนิ นิตฺพหานญฺ; อิมํ ธมฺมา อตตตณฺโณนิยา.

[๑๔๘๑] กตเม ธมฺมา ตตตณฺโณตมฺปยุตฺตา? อุตฺตจฺจุสฺสทฺทคํ โมหํ จเปตฺวา
อวเสตฺ อกุตฺตํ; อิมํ ธมฺมา ตตตณฺโณตมฺปยุตฺตา.

[๑๔๘๒] กตเม ธมฺมา ตตตณฺโณวิปฺปยุตฺตา? อุตฺตจฺจุสฺสทฺทคํ โมหํ, จฺจุสํ
ฐมฺมํ กุตฺตํ, จฺจุสํ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, รูปญฺ, นิตฺพหานญฺ;
อิมํ ธมฺมา ตตตณฺโณวิปฺปยุตฺตา.

[๑๔๘๓] กตเม ฐมา สยโชนา เจว สยโชนินา จ? คาเนว สยโชนานิ สยโชนา เจว สยโชนินา จ.

[๑๔๘๔] กตเม ฐมา สยโชนินา เจว โน จ สยโชนา? จเปตฺวา สยโชนเน อวเตตฺตํ อกฺุตฺตํ, ตํสุ ฐมํสุ กุตฺตํ, ตํสุ ฐมํสุ วิปาโก, ตํสุ ฐมํสุ กิริยาพฺยาการํ, สยพฺพจ รุปํ; อิมะ ฐมา สยโชนินา เจว โน จ สยโชนา. อสยโชนินา ฐมา น วคฺคพฺพา สยโชนา เจว สยโชนินา จาคิมี, สยโชนินา เจว โน จ สยโชนาคิมี.

[๑๔๘๕] กตเม ฐมา สยโชนา เจว สยโชนสมฺปยุตฺตา จ? ยตฺถ เทว ตํนิ สยโชนานิ เอกโค อุมฺปชฺชนติ; อิมะ ฐมา สยโชนา เจว สยโชนสมฺปยุตฺตา จ.

[๑๔๘๖] กตเม ฐมา สยโชนสมฺปยุตฺตา เจว โน จ สยโชนา? จเปตฺวา สยโชนเน อวเตตฺตํ อกฺุตฺตํ; อิมะ ฐมา สยโชนสมฺปยุตฺตา เจว โน จ สยโชนา. สยโชนวิปยุตฺตา ฐมา น วคฺคพฺพา สยโชนา เจว สยโชนสมฺปยุตฺตา จาคิมี, สยโชนสมฺปยุตฺตา เจว โน จ สยโชนาคิมี.

[๑๔๘๗] กตเม ฐมา สยโชนวิปยุตฺตา สยโชนินา? อุตฺตจฺจสฺสคโค โมโห, ตํสุ ฐมํสุ กุตฺตํ, ตํสุ ฐมํสุ วิปาโก, ตํสุ ฐมํสุ กิริยาพฺยาการํ, สยพฺพจ รุปํ; อิมะ ฐมา สยโชนวิปยุตฺตา สยโชนินา.

[๑๔๘๘] กตเม ฐมา สยโชนวิปยุตฺตา อสยโชนินา? จตุตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จตุตาริ จ สํมณฺณณฺณานิ นิพฺพานณฺณ; อิมะ ฐมา สยโชนวิปยุตฺตา อสยโชนินา. สยโชนสมฺปยุตฺตา ฐมา น วคฺคพฺพา สยโชนวิปยุตฺตา สยโชนินาคิมี, สยโชนวิปยุตฺตา อสยโชนินาคิมี.

คนถโคจฺจนก

[๑๔๘๘] กตเม ธมฺมา คนถา? จตุตาโร คนถา: อภิชฺฌมา กายคนฺโถ พฺยาปาโท กายคนฺโถ ตีตพฺพตปรามาได้ กายคนฺโถ อิทํจฺจาภินิเวได้ กายคนฺโถ. อภิชฺฌมา กายคนฺโถ อฏฺฐสฺส โดภตฺตหคฺเคสฺส จิตฺตูปปาเทสฺส อฺปฺปชฺชติ, พฺยาปาโท กายคนฺโถ ทฺวิสฺส โทมนตฺตสฺสหคฺเคสฺส จิตฺตูปปาเทสฺส อฺปฺปชฺชติ, ตีตพฺพตปรามาได้ กายคนฺโถ จ อิทํจฺจาภินิเวได้ กายคนฺโถ จ จตุสฺส ทิฏฺฐิจิตฺตมฺปยุตฺเตสฺส จิตฺตูปปาเทสฺส อฺปฺปชฺชติ; อิมे ธมฺมา คนถา.

[๑๔๘๙] กตเม ธมฺมา โน คนถา? สเปตฺวา คนถे อวเตถํ อกฺกตํ, จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, จตุสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตัสส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, รูปญจ, นิพฺพานญจ; อิมे ธมฺมา โน คนถา.

[๑๔๙๐] กตเม ธมฺมา คนถนียา? ตัสส ฐมฺมํ กุสฺสํ, อกฺกตํ, ตัสส ฐมฺมํ วิปาโก, ตัสส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, สัพฺพญจ รูปํ; อิมे ธมฺมา คนถนียา.

[๑๔๙๑] กตเม ธมฺมา อคนถนียา? จตุตาโร มคฺคา อปรียาปนฺนา, จตุตาริ จ ตํมณฺณณณานิ นิพฺพานญจ; อิมे ธมฺมา อคนถนียา.

[๑๔๙๒] กตเม ธมฺมา คนถตฺมมฺปยุตฺตา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตตฺมมฺปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา, จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโตภตฺตหคฺคา จิตฺตูปปาทา เอกฺกูปฺปนํ โดภํ สเปตฺวา; เทว โทมนตฺตสฺสหคฺคจิตฺตูปปาทา เอกฺกูปฺปนํ ปฏฺธิํ สเปตฺวา; อิมे ธมฺมา คนถตฺมมฺปยุตฺตา.

[๑๔๙๓] กตเม ธมฺมา คนถวิปฺปยุตฺตา? จตุสฺส ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโตภตฺตหคฺเคสฺส จิตฺตูปปาเทสฺส อฺปฺปนฺโน โตโก, ทฺวิสฺส โทมนตฺตสฺสหคฺเคสฺส จิตฺตูปปาเทสฺส อฺปฺปนฺนํ ปฏฺธิํ, วิจิจฺจณตฺสหคฺโค จิตฺตูปปาโท, อุตฺตรจฺจตฺสหคฺโค จิตฺตูปปาโท, จตุสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, จตุสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตัสส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, รูปญจ, นิพฺพานญจ; อิมे ธมฺมา คนถวิปฺปยุตฺตา.

[๑๔๙๕] กตเม ชมฺมา คนฺถา เจว คนฺถนียา จ? เตว คนฺถา คนฺถา เจว คนฺถนียา จ.

[๑๔๙๖] กตเม ชมฺมา คนฺถนียา เจว โน จ คนฺถา? จเปควา คนฺถอเวธํ อกฺขตํ, ตํสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, ตํสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, สัพพณฺจ รูปํ; อิมे ชมฺมา คนฺถนียา เจว โน จ คนฺถา. อคนฺถนียา ชมฺมา น วตฺตพฺพา คนฺถา เจว คนฺถนียา จาติมี, คนฺถนียา เจว โน จ คนฺถาติมี.

[๑๔๙๗] กตเม ชมฺมา คนฺถา เจว คนฺถมฺปยุตฺตา จ? ยตฺถ ทิฏฺฐิ จ โถโก จ เอกโค อูปฺปชฺชนติ; อิมे ชมฺมา คนฺถา เจว คนฺถมฺปยุตฺตา จ.

[๑๔๙๘] กตเม ชมฺมา คนฺถมฺปยุตฺตา เจว โน จ คนฺถา? อฏฺฐ โธภคฺคา จิตฺตูปฺปาทา, เทว โทมนสฺสคฺคา จิตฺตูปฺปาทา เอกอุปฺปนฺเน คนฺถจเปควา; อิมे ชมฺมา คนฺถมฺปยุตฺตา เจว โน จ คนฺถา. คนฺถวิปฺปยุตฺตา ชมฺมา น วตฺตพฺพา คนฺถา เจว คนฺถมฺปยุตฺตา จาติมี, คนฺถมฺปยุตฺตา เจว โน จ คนฺถาติมี.

[๑๔๙๙] กตเม ชมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตา คนฺถนียา? จตุสฺส ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺโตภคฺคเตสฺส จิตฺตูปฺปาเทสฺส อูปฺปนฺโน โถโก, ทฺวีสฺส โทมนสฺสคฺคเตสฺส จิตฺตูปฺปาเทสฺส อูปฺปนฺนํ ปฏฺฐิ, วิจิกิจฺจาสคฺโค จิตฺตูปฺปาโท, อุตฺตจฺจคฺโค จิตฺตูปฺปาโท, ตํสฺส ฐมฺมํ กุสฺสํ, ตํสฺส ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาการํ, สัพพณฺจ รูปํ; อิมे ชมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตา คนฺถนียา.

[๑๕๐๐] กตเม ชมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตา อคนฺถนียา? จตุตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จตุตฺวา จ ตามณฺณณณานิ นิพฺพานณฺจ; อิมे ชมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตา อคนฺถนียา. คนฺถมฺปยุตฺตา ชมฺมา น วตฺตพฺพา คนฺถวิปฺปยุตฺตา คนฺถนียาติมี, คนฺถวิปฺปยุตฺตา อคนฺถนียาติมี.

โชนโคจณก

[๑๕๐๑] กตเม ขมมา โชมา ฯ เป ฯ

โยคโคจณก

[๑๕๐๒] กตเม ขมมา โยคา ฯ เป ฯ

นัวรรณโคจณก

[๑๕๐๓] กตเม ขมมา นัวรรณา? น นัวรรณานิ^๑ ภามจณนุท^๒นัวรรณ^๓ พยาปาท^๔นัวรรณ^๕ ถันมิท^๖นัวรรณ^๗ อุตฺตจจกุกุก^๘นัวรรณ^๙ วิจิกิ^{๑๐}จณ^{๑๑}นัวรรณ^{๑๒} อวิ^{๑๓}ช^{๑๔}า^{๑๕}นัวรรณ^{๑๖}. ภามจณนุท^{๑๗}นัวรรณ^{๑๘} อฏฺฐ^{๑๙}สุ^{๒๐} โดภ^{๒๑}ส^{๒๒}ห^{๒๓}ค^{๒๔}เค^{๒๕}สุ^{๒๖} จิต^{๒๗}คุ^{๒๘}ปะ^{๒๙}ปา^{๓๐}เท^{๓๑}สุ^{๓๒} อ^{๓๓}ปะ^{๓๔}ช^{๓๕}ช^{๓๖}ติ^{๓๗}, พยาปาท^{๓๘}นัวรรณ^{๓๙} ท^{๔๐}วั^{๔๑}สุ^{๔๒} โท^{๔๓}ม^{๔๔}น^{๔๕}ส^{๔๖}ส^{๔๗}ห^{๔๘}ค^{๔๙}เค^{๕๐}สุ^{๕๑} จิต^{๕๒}คุ^{๕๓}ปะ^{๕๔}ปา^{๕๕}เท^{๕๖}สุ^{๕๗} อ^{๕๘}ปะ^{๕๙}ช^{๖๐}ช^{๖๑}ติ^{๖๒}, ถันมิท^{๖๓}นัวรรณ^{๖๔} ส^{๖๕}ส^{๖๖}ช^{๖๗}า^{๖๘}ริ^{๖๙}เก^{๗๐}สุ^{๗๑} อ^{๗๒}ก^{๗๓}ุ^{๗๔}ส^{๗๕}เต^{๗๖}สุ^{๗๗} อ^{๗๘}ปะ^{๗๙}ช^{๘๐}ช^{๘๑}ติ^{๘๒}, อ^{๘๓}ุต^{๘๔}ต^{๘๕}จ^{๘๖}จ^{๘๗}นัวรรณ^{๘๘} อ^{๘๙}ุต^{๙๐}ต^{๙๑}จ^{๙๒}ส^{๙๓}ห^{๙๔}ค^{๙๕}เค^{๙๖}สุ^{๙๗} จิต^{๙๘}คุ^{๙๙}ปะ^{๑๐๐}ปา^{๑๐๑}เท^{๑๐๒}สุ^{๑๐๓} อ^{๑๐๔}ปะ^{๑๐๕}ช^{๑๐๖}ช^{๑๐๗}ติ^{๑๐๘}, ก^{๑๐๙}ุก^{๑๑๐}ก^{๑๑๑}จ^{๑๑๒}นัวรรณ^{๑๑๓} ท^{๑๑๔}วั^{๑๑๕}สุ^{๑๑๖} โท^{๑๑๗}ม^{๑๑๘}น^{๑๑๙}ส^{๑๒๐}ส^{๑๒๑}ห^{๑๒๒}ค^{๑๒๓}เค^{๑๒๔}สุ^{๑๒๕} จิต^{๑๒๖}คุ^{๑๒๗}ปะ^{๑๒๘}ปา^{๑๒๙}เท^{๑๓๐}สุ^{๑๓๑} อ^{๑๓๒}ปะ^{๑๓๓}ช^{๑๓๔}ช^{๑๓๕}ติ^{๑๓๖}, วิ^{๑๓๗}จิกิ^{๑๓๘}จ^{๑๓๙}ณ^{๑๔๐}นัวรรณ^{๑๔๑} วิ^{๑๔๒}จิกิ^{๑๔๓}จ^{๑๔๔}ณ^{๑๔๕}ส^{๑๔๖}ห^{๑๔๗}ค^{๑๔๘}เค^{๑๔๙}สุ^{๑๕๐} จิต^{๑๕๑}คุ^{๑๕๒}ปะ^{๑๕๓}ปา^{๑๕๔}เท^{๑๕๕}สุ^{๑๕๖} อ^{๑๕๗}ปะ^{๑๕๘}ช^{๑๕๙}ช^{๑๖๐}ติ^{๑๖๑}, อ^{๑๖๒}วิ^{๑๖๓}ช^{๑๖๔}า^{๑๖๕}นัวรรณ^{๑๖๖} ส^{๑๖๗}พ^{๑๖๘}พ^{๑๖๙}ก^{๑๗๐}ุ^{๑๗๑}ส^{๑๗๒}เต^{๑๗๓}สุ^{๑๗๔} อ^{๑๗๕}ปะ^{๑๗๖}ช^{๑๗๗}ช^{๑๗๘}ติ^{๑๗๙}; อ^{๑๘๐}ิเม^{๑๘๑} ข^{๑๘๒}ม^{๑๘๓}มา^{๑๘๔} นั^{๑๘๕}ว^{๑๘๖}ร^{๑๘๗}ณ^{๑๘๘}า^{๑๘๙}.

[๑๕๐๔] กตเม ขมมา โน นัวรรณา? ส^๑เป^๒ต^๓วา^๔ นั^๕ว^๖ร^๗ณ^๘เ^๙น^{๑๐} อ^{๑๑}ว^{๑๒}เ^{๑๓}ส^{๑๔}ส^{๑๕} อ^{๑๖}ก^{๑๗}ุ^{๑๘}ส^{๑๙}ต^{๒๐}, จ^{๒๑}ค^{๒๒}ุ^{๒๓}ส^{๒๔} ฐ^{๒๕}ม^{๒๖}ี^{๒๗}ต^{๒๘}, จ^{๒๙}ค^{๓๐}ุ^{๓๑}ส^{๓๒} ฐ^{๓๓}ม^{๓๔}ี^{๓๕}ต^{๓๖} วิ^{๓๗}ปา^{๓๘}โก^{๓๙}, ต^{๔๐}ี^{๔๑}ต^{๔๒} ฐ^{๔๓}ม^{๔๔}ี^{๔๕}ต^{๔๖} กิ^{๔๗}ริ^{๔๘}ยา^{๔๙}พ^{๕๐}ยา^{๕๑}ก^{๕๒}ต^{๕๓}, ร^{๕๔}ู^{๕๕}ป^{๕๖}ณ^{๕๗}จ^{๕๘} น^{๕๙}ิ^{๖๐}พ^{๖๑}า^{๖๒}น^{๖๓}ณ^{๖๔}จ^{๖๕}; อ^{๖๖}ิเม^{๖๗} ข^{๖๘}ม^{๖๙}มา^{๗๐} โน^{๗๑} นั^{๗๒}ว^{๗๓}ร^{๗๔}ณ^{๗๕}า^{๗๖}.

[๑๕๐๕] กตเม ขมมา นั^๑ว^๒ร^๓ณ^๔นิ^๕ยา^๖? ต^๗ี^๘ต^๙ ฐ^{๑๐}ม^{๑๑}ี^{๑๒}ต^{๑๓} ก^{๑๔}ุ^{๑๕}ส^{๑๖}ต^{๑๗}, อ^{๑๘}ก^{๑๙}ุ^{๒๐}ส^{๒๑}ต^{๒๒}, ต^{๒๓}ี^{๒๔} ฐ^{๒๕}ม^{๒๖}ี^{๒๗}ต^{๒๘} วิ^{๒๙}ปา^{๓๐}โก^{๓๑}, ต^{๓๒}ี^{๓๓}ต^{๓๔} ฐ^{๓๕}ม^{๓๖}ี^{๓๗}ต^{๓๘} กิ^{๓๙}ริ^{๔๐}ยา^{๔๑}พ^{๔๒}ยา^{๔๓}ก^{๔๔}ต^{๔๕}, ส^{๔๖}พ^{๔๗}พ^{๔๘}ณ^{๔๙}จ^{๕๐} ร^{๕๑}ู^{๕๒}ป^{๕๓}; อ^{๕๔}ิเม^{๕๕} ข^{๕๖}ม^{๕๗}มา^{๕๘} นั^{๕๙}ว^{๖๐}ร^{๖๑}ณ^{๖๒}นิ^{๖๓}ยา^{๖๔}.

[๑๕๐๖] กตเม ชมฺมา อนัรรณียา? จตุตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จตุตฺตริ จ ตํมณฺณณฺณนิ นีพฺพานณฺจ; อิมํ ชมฺมา อนัรรณียา.

[๑๕๐๗] กตเม ชมฺมา นัรรณฺธมฺปยุตฺตา? ทฺวาทส อกฺุตฺตจิตฺตฺตปฺปาทา; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺธมฺปยุตฺตา.

[๑๕๐๘] กตเม ชมฺมา นัรรณฺวิปฺปยุตฺตา? จตุสฺส ฐมฺมํสฺส กุสฺสํ, จตุสฺส ฐมฺมํสฺส วิปาโก, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส กิริยาพฺยาการํ, รุปฺณจ, นีพฺพานณฺจ; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺวิปฺปยุตฺตา.

[๑๕๐๙] กตเม ชมฺมา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺนิยา จ? ตาเนว นัรรณฺนา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺนิยา จ.

[๑๕๑๐] กตเม ชมฺมา นัรรณฺนิยา เจว โน จ นัรรณฺนา? จเปตฺวา นัรรณฺเน อวเสถํ อกฺุตฺตํ, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส กุสฺสํ, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส วิปาโก, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส กิริยาพฺยาการํ, ตพฺพณฺจ รุปํ; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺนิยา เจว โน จ นัรรณฺนา. อนัรรณฺนิยา ชมฺมา น วตฺตพฺพา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺนิยา จาติปี, นัรรณฺนิยา เจว โน จ นัรรณฺนาติปี.

[๑๕๑๑] กตเม ชมฺมา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺธมฺปยุตฺตา จ? ยตฺถ เทว ตณฺนิ นัรรณฺนา นี เอกโต อฺุปฺปชฺชนฺติ; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺธมฺปยุตฺตา จ.

[๑๕๑๒] กตเม ชมฺมา นัรรณฺธมฺปยุตฺตา เจว โน จ นัรรณฺนา? จเปตฺวา นัรรณฺเน อวเสถํ อกฺุตฺตํ; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺธมฺปยุตฺตา เจว โน จ นัรรณฺนา. นัรรณฺวิปฺปยุตฺตา ชมฺมา น วตฺตพฺพา นัรรณฺนา เจว นัรรณฺธมฺปยุตฺตา จาติปี, นัรรณฺธมฺปยุตฺตา เจว โน จ นัรรณฺนาติปี.

[๑๕๑๓] กตเม ชมฺมา นัรรณฺวิปฺปยุตฺตา นัรรณฺนิยา? ตัสฺส ฐมฺมํสฺส กุสฺสํ, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส วิปาโก, ตัสฺส ฐมฺมํสฺส กิริยาพฺยาการํ, ตพฺพณฺจ รุปํ; อิมํ ชมฺมา นัรรณฺวิปฺปยุตฺตา นัรรณฺนิยา.

[๑๕๒๑] กตเม ฐมา ปรามาด้า เจว ปรามฐา จ? โถเอว ปรามาด้า
ปรามาด้า เจว ปรามฐา จ.

[๑๕๒๒] กตเม ฐมา ปรามฐา เจว โน จ ปรามาด้า? จเปตฺวา
ปรามาดัม อวเตตัม อกฺขตัม, ตัม ฐมัม กฺขตัม, ตัม ฐมัม วิปาโก, ตัม ฐมัม
กิริยาพฺยาการํ, สัพพณฺจ รูปํ; อิม ฐมา ปรามฐา เจว โน จ ปรามาด้า.
อปรามฐา ฐมา น วตฺตพฺพา ปรามาด้า เจว ปรามฐา จาติปิ, ปรามฐา
เจว โน จ ปรามาด้าติปิ.

[๑๕๒๓] กตเม ฐมา ปรามาดวิปฺยคฺคา ปรามฐา? จตฺตาริ ทิฏฺฐิจิต-
วิปฺยคฺคโธภตฺตคฺคา จิตฺตูปาธา, เทว โทมนสฺสตฺตคฺคา จิตฺตูปาธา,
วิจิจฺจนาถคฺโค จิตฺตูปาโท, อุตฺตจฺจนาถคฺโค จิตฺตูปาโท, ตัม ฐมัม กฺขตัม,
ตัม ฐมัม วิปาโก, ตัม ฐมัม กิริยาพฺยาการํ, สัพพณฺจ รูปํ; อิม ฐมา
ปรามาดวิปฺยคฺคา ปรามฐา.

[๑๕๒๔] กตเม ฐมา ปรามาดวิปฺยคฺคา อปรามฐา? จตฺตาริ มคฺคา
อปฺริยาปนฺนา, จตฺตาริ จ ตํมณฺณณฺณนิ นีพฺพานณฺจ; อิม ฐมา ปรามาด-
วิปฺยคฺคา อปรามฐา. ปรามาด้า จ ปรามาดตมฺปคฺคา จ ฐมา น วตฺตพฺพา
ปรามาดวิปฺยคฺคา ปรามฐาติปิ, ปรามาดวิปฺยคฺคา อปรามฐาติปิ.

มหนฺตรทุก

[๑๕๒๕] กตเม ฐมา ตํรรมณฺนา? จตฺตัม ฐมัม กฺขตัม, อกฺขตัม, จตฺตัม ฐมัม
วิปาโก, ตัม ฐมัม กิริยาพฺยาการํ; อิม ฐมา ตํรรมณฺนา.

[๑๕๒๖] กตเม ฐมา อนารมณฺนา? รูปณฺจ นีพฺพานณฺจ; อิม ฐมา
อนารมณฺนา.

[๑๕๒๗] กตเม ธมฺมา จิตฺตา? จกฺขวิญฺญาณํ โสตฺตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ
ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ, มโนธาตุ มโนวิญฺญาณธาตุ; อิมे ธมฺมา จิตฺตา.

[๑๕๒๘] กตเม ธมฺมา โน จิตฺตา? เวทนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร;
รูปญฺจ นิตฺตนาญฺจ; อิมे ธมฺมา โน จิตฺตา.

[๑๕๒๙] กตเม ธมฺมา เจตฺติกา? เวทนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร;
อิมे ธมฺมา เจตฺติกา.

[๑๕๓๐] กตเม ธมฺมา อเจตฺติกา? จิตฺตญฺจ รูปญฺจ นิตฺตนาญฺจ; อิมे ธมฺมา
อเจตฺติกา.

[๑๕๓๑] กตเม ธมฺมา จิตฺตสํปยุตฺตา? เวทนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร
ตฺตฺตนาภฺตฺตโร; อิมे ธมฺมา จิตฺตสํปยุตฺตา.

[๑๕๓๒] กตเม ธมฺมา จิตฺตวิปยุตฺตา? รูปญฺจ นิตฺตนาญฺจ; อิมे ธมฺมา
จิตฺตวิปยุตฺตา จิตฺตํ น วตฺตพฺพํ จิตฺเตน สํปยุตฺตํ, จิตฺเตน วิปยุตฺตํ.

[๑๕๓๓] กตเม ธมฺมา จิตฺตธัมฺมจํ? เวทนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร;
อิมे ธมฺมา จิตฺตธัมฺมจํ.

[๑๕๓๔] กตเม ธมฺมา จิตฺตวิธัมฺมจํ? รูปญฺจ นิตฺตนาญฺจ; อิมे ธมฺมา
จิตฺตวิธัมฺมจํ. จิตฺตํ น วตฺตพฺพํ จิตฺเตน วิธัมฺมจํ, จิตฺเตน วิธัมฺมจํ.

[๑๕๓๕] กตเม ธมฺมา จิตฺตสํมุจฺจนา? เวทนาภฺตฺตโร ตฺตฺตนาภฺตฺตโร
ตฺตฺตนาภฺตฺตโร, กายวิญฺญตฺติ วจฺจวิญฺญตฺติ, ยํ วา ปนฺตมฺปิ อตฺถิ รูปํ
จิตฺตํ จิตฺตเหตุํ จิตฺตสํมุจฺจนา: รูปายตฺตํ ตฺตฺตายตฺตํ คนฺธายตฺตํ รสํ
โณสฺสพฺพายตฺตํ, อาภาตฺตํ อาโปตฺตํ, รูปสํสํ ตฺตฺตํ รูปสํสํ มุทฺตํ รูปสํสํ
กมฺมณฺตํ, รูปสํสํ อปฺปโย รูปสํสํ สนฺตติ, กพฺพิกาโร อาหาโร; อิมे ธมฺมา
จิตฺตสํมุจฺจนา.

[๑๕๓๖] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตสมฺภูจํานา? จิตฺตญฺจ ขวเสตฺตญฺจ รูปํ
นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตสมฺภูจํานา.

[๑๕๓๗] กตเม ชมฺมา จิตฺตสํหฺกโน? เวทนาภฺขนฺโห สํญฺญาภฺขนฺโห สงฺขารภฺ-
ขนฺโห, กายวิญฺเจตฺติ วจฺจิตฺตวิญฺเจตฺติ; อีเม ชมฺมา จิตฺตสํหฺกโน.

[๑๕๓๘] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตสํหฺกโน? จิตฺตญฺจ ขวเสตฺตญฺจ รูปํ
นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตสํหฺกโน.

[๑๕๓๙] กตเม ชมฺมา จิตฺตานุปฺริวตฺติโน? เวทนาภฺขนฺโห สํญฺญาภฺขนฺโห
สงฺขารภฺขนฺโห, กายวิญฺเจตฺติ วจฺจิตฺตวิญฺเจตฺติ; อีเม ชมฺมา จิตฺตานุปฺริวตฺติโน.

[๑๕๔๐] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตานุปฺริวตฺติโน? จิตฺตญฺจ ขวเสตฺตญฺจ รูปํ
นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตานุปฺริวตฺติโน.

[๑๕๔๑] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานา? เวทนาภฺขนฺโห สํญฺญาภฺขนฺโห
สงฺขารภฺขนฺโห; อีเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานา.

[๑๕๔๒] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานา? จิตฺตญฺจ รูปญฺจ
นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานา.

[๑๕๔๓] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานสํหฺกโน? เวทนาภฺขนฺโห สํญฺญาภฺ-
ขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห; อีเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานสํหฺกโน.

[๑๕๔๔] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานสํหฺกโน? จิตฺตญฺจ รูปญฺจ
นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานสํหฺกโน.

[๑๕๔๕] กตเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานานุปฺริวตฺติโน? เวทนาภฺขนฺโห
สํญฺญาภฺขนฺโห สงฺขารภฺขนฺโห; อีเม ชมฺมา จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานานุปฺริวตฺติโน.

[๑๕๔๖] กตเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานานุปฺริวตฺติโน? จิตฺตญฺจ
รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อีเม ชมฺมา โน จิตฺตตํสฺสจฺตมฺภูจํานานุปฺริวตฺติโน.

[๑๕๔๗] กตเม ชมฺมา อชฺฌตฺติกา? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ มนายคณํ; อิมे ชมฺมา อชฺฌตฺติกา.

[๑๕๔๘] กตเม ชมฺมา พาหิรา? รุปรายคณํ ๗ เป ๗ ชมฺมายคณํ; อิมे ชมฺมา พาหิรา.

[๑๕๔๙] กตเม ชมฺมา อุปาทา? จกฺขายคณํ ๗ เป ๗ กพฺพิกาโร อาหาโร; อิมे ชมฺมา อุปาทา.

[๑๕๕๐] กตเม ชมฺมา โน อุปาทา? จตฺตํ ฐมฺมํ กุสฺลํ, อกุสฺลํ, จตฺตํ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, จตฺตาวโร จ มหาภูตา นิพฺพานญฺจ; อิมे ชมฺมา โน อุปาทา.

[๑๕๕๑] กตเม ชมฺมา อุปาทินฺนา? ตํสฺส ฐมฺมํ วิปาโก; ยच्च รุปํ กมฺมสฺสํ กตฺตฺวา; อิมे ชมฺมา อุปาทินฺนา.

[๑๕๕๒] กตเม ชมฺมา อนฺุปาทินฺนา? ตํสฺส ฐมฺมํ กุสฺลํ, อกุสฺลํ, ตํสฺส ฐมฺมํ กิริยาพฺยาकर्ตํ; ยच्च รุปํ น กมฺมสฺสํ กตฺตฺวา, จตฺตาวโร มคฺคา อปริยาปนฺนา จตฺตาวโร จ ตมฺวณฺณผลานิ นิพฺพานญฺจ; อิมे ชมฺมา อนฺุปาทินฺนา.

อุปาทานโคจรก

[๑๕๕๓] กตเม ชมฺมา อุปาทานา? จตฺตาวโร อุปาทานานิ: กามุปาทานํ ทิฏฐุปาทานํ ตีถพฺพคฺcupาทานํ อคฺคฺวาทฺcupาทานํ. กามุปาทานํ อฏฺฐสฺส โดภตฺตคฺเคตฺตํ จิตฺตคฺcupาทนํ, อุปฺปชฺชติ, ทิฏฐุปาทานญฺจ ตีถพฺพคฺcupาทานญฺจ อคฺคฺวาทฺcupาทานญฺจ จตฺตํ ทิฏฐิจิตฺตคฺคตฺตมฺบยุตฺตคฺเคตฺตํ จิตฺตคฺcupาทนํ, อุปฺปชฺชติ; อิมे ชมฺมา อุปาทานา.

[๑๕๕๔] กตเม ชมฺมา โน อฺปาทานา? จเปตฺวา อฺปาทาเน อวเสตฺถิ อกฺกตฺถิ, จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, ฐปณฺจ นิพฺพานณฺจ; อิมे ชมฺมา โน อฺปาทานา.

[๑๕๕๕] กตเม ชมฺมา อฺปาทานิยา? ตํสฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, อกฺกตฺถิ, ตํสฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิมे ชมฺมา อฺปาทานิยา.

[๑๕๕๖] กตเม ชมฺมา อนฺปาทานิยา? จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, อกฺกตฺถิ, ตํสฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิมे ชมฺมา อนฺปาทานิยา.

[๑๕๕๗] กตเม ชมฺมา อฺปาทานธมฺมปฺยคฺคา? จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, อกฺกตฺถิ, ตํสฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิมे ชมฺมา อฺปาทานธมฺมปฺยคฺคา.

[๑๕๕๘] กตเม ชมฺมา อฺปาทานวิปฺยคฺคา? จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, อกฺกตฺถิ, ตํสฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิมे ชมฺมา อฺปาทานวิปฺยคฺคา.

[๑๕๕๙] กตเม ชมฺมา อฺปาทานา เจว อฺปาทานิยา จ? ตาเนว อฺปาทานานิ อฺปาทานา เจว อฺปาทานิยา จ.

[๑๕๖๐] กตเม ชมฺมา อฺปาทานิยา เจว โน จ อฺปาทานา? จเปตฺวา อฺปาทาเน อวเสตฺถิ อกฺกตฺถิ, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กุสฺสํ, จคฺคฺชฺส ญมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ญมฺมํสฺส กิริยาพฺยาकर्ตํ, สํพฺพณฺจ ฐปํ; อิมे ชมฺมา อฺปาทานิยา เจว โน จ อฺปาทานา. อนฺปาทานิยา ชมฺมา น วคฺตพฺพา อฺปาทานา เจว อฺปาทานิยา จาติปิ, อฺปาทานิยา เจว โน จ อฺปาทานาติปิ.

[๑๕๖๑] กตเม ฐมา อูปาทานา เจว อูปาทานธัมมปยุตฺตา จ? ยตถ ทิฏฺฐิ
จ โดโก จ เอกโต อูปปชฺชติ; อิม ฐมา อูปาทานา เจว อูปาทานธัมมปยุตฺตา จ.

[๑๕๖๒] กตเม ฐมา อูปาทานธัมมปยุตฺตา เจว โน จ อูปาทานา? อฏฺฐ
โธกธกฺคา จิตฺตูปาทา เอกอุปฺปนฺเน อูปาทาเน จเปตฺวา; อิม ฐมา
อูปาทานธัมมปยุตฺตา เจว โน จ อูปาทานา. อูปาทานวิปฺปยุตฺตา ฐมา น วตฺตพฺพา
อูปาทานา เจว อูปาทานธัมมปยุตฺตา จาติปี, อูปาทานธัมมปยุตฺตา เจว โน จ
อูปาทานาติปี.

[๑๕๖๓] กตเม ฐมา อูปาทานวิปฺปยุตฺตา อูปาทานียา? จตุสฺส ทิฏฺฐิ-
วิปฺปยุตฺตโธกธกฺเคตฺส จิตฺตูปาทาเทสฺส อูปฺปนฺโน โดโก, เทว โทมนธฺตฺธกฺคา
จิตฺตูปาทา, วิจิจฺจนาธกฺโค จิตฺตูปาทา, อุตฺตจฺจธกฺโค จิตฺตูปาทา, ตัสฺ
ภูมฺสฺส กุสฺสํ, ตัสฺ ภูมฺสฺส วิปาโก, ตัสฺ ภูมฺสฺส กิริยาพฺยาการํ, สํพฺพญจ รูป; อิม
ฐมา อูปาทานวิปฺปยุตฺตา อูปาทานียา.

[๑๕๖๔] กตเม ฐมา อูปาทานวิปฺปยุตฺตา อนูปาทานียา? จตุตาโร มคฺคา
อปริยาปนฺนา, จตุตาริ จ สํมณฺณณฺณานิ นิพฺพานญฺจ; อิม ฐมา อูปาทาน-
วิปฺปยุตฺตา อนูปาทานียา. อูปาทานธัมมปยุตฺตา ฐมา น วตฺตพฺพา อูปาทานวิปฺปยุตฺตา
อูปาทานียาติปี; อูปาทานวิปฺปยุตฺตา อนูปาทานียาติปี.

กิลเลสโถจฺจนก

[๑๕๖๕] กตเม ฐมา กิลเลสา? ทสฺส กิลเลสวตฺถุณี: โดโก โทโส โมโห
มาโน ทิฏฺฐิ วิจิจฺจนา ถัน อุตฺตจฺจํ อหิริกํ อนินฺตฺตฺตฺตํ. โดโก อฏฺฐสฺส
โธกธกฺเคตฺส จิตฺตูปาทาเทสฺส อูปฺปชฺชติ, โทโส ทวฺสฺส โทมนธฺตฺธกฺเคตฺส จิตฺตูปาทาเทสฺส
อูปฺปชฺชติ, โมโห สํพฺพากุสฺสเดสฺส อูปฺปชฺชติ, มาโน จตุสฺส ทิฏฺฐิวิปฺปยุตฺตโธก-

สหคเตสุ จิตฺตูปปาเทสุ อูปปชฺชติ, ทิฏฺฐิจิ จฺจุตฺตํ ทิฏฺฐิจิคคตมฺปยุตฺเตสุ จิตฺตูปปาเทสุ
อูปปชฺชติ, วิจิกิฉณา วิจิกิฉณาสหคเตสุ จิตฺตูปปาเทสุ อูปปชฺชติ, ถีนํ ตตฺถวารีเกตุ
อภุตฺเตสุ อูปปชฺชติ, อุตฺตรจฺจุตฺตํ อหิริกณฺจ อโนคฺตคฺคปณฺจ ตพฺพาทุตฺเตสุ
อูปปชฺชติ; อิมํ ชมฺมา กิเตตฺวา.

[๑๕๖๖] กตเม ชมฺมา โน กิเตตฺวา? จเปตฺวา กิเตเต อวเตตฺตํ อภุตฺตํ, จฺจุตฺตํ
ภุมฺมํ ภูตฺตํ, จฺจุตฺตํ ภุมฺมํ วิปฺวาโก, ตํ ภูมํ ภูมํ กิริยาพฺยาภํ, ฐปนฺจ นิพฺพานณฺจ;
อิมํ ชมฺมา โน กิเตตฺวา.

[๑๕๖๗] กตเม ชมฺมา ตํกิเตตฺวา? ตํ ภูมํ ภูมํ ภูตฺตํ, อภุตฺตํ, ตํ ภูมํ
วิปฺวาโก, ตํ ภูมํ ภูมํ กิริยาพฺยาภํ, ตพฺพณฺจ ฐปนํ; อิมํ ชมฺมา ตํกิเตตฺวา.

[๑๕๖๘] กตเม ชมฺมา อตํกิเตตฺวา? จตฺตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา, จตฺตาริ
จ ตามณฺณณฺตานิ นิพฺพานณฺจ; อิมํ ชมฺมา อตํกิเตตฺวา.

[๑๕๖๙] กตเม ชมฺมา ตํกิตฺติจฺจา? ทฺวาทฺส อภุตฺตจิตฺตูปปาทา; อิมํ ชมฺมา
ตํกิตฺติจฺจา.

[๑๕๗๐] กตเม ชมฺมา อตํกิตฺติจฺจา? จฺจุตฺตํ ภูมํ ภูมํ ภูตฺตํ, จฺจุตฺตํ ภูมํ ภูมํ
วิปฺวาโก, ตํ ภูมํ ภูมํ กิริยาพฺยาภํ, ฐปนฺจ นิพฺพานณฺจ; อิมํ ชมฺมา อตํกิตฺติจฺจา.

[๑๕๗๑] กตเม ชมฺมา กิเตตฺตมฺปยุตฺตา? ทฺวาทฺส อภุตฺตจิตฺตูปปาทา; อิมํ
shm ฌมา กิเตตฺตมฺปยุตฺตา.

[๑๕๗๒] กตเม ชมฺมา กิเตตฺวิปฺยุตฺตา? จฺจุตฺตํ ภูมํ ภูมํ ภูตฺตํ, จฺจุตฺตํ ภูมํ ภูมํ
วิปฺวาโก, ตํ ภูมํ ภูมํ กิริยาพฺยาภํ, ฐปนฺจ นิพฺพานณฺจ; อิมํ ชมฺมา กิเตตฺ-
วิปฺยุตฺตา.

[๑๕๗๓] กตเม ชมฺมา กิเตตฺวา เจว ตํกิเตตฺวา จ? เถว กิเตตฺวา กิเตตฺวา
เจว ตํกิเตตฺวา จ.

[๑๕๗๔] กตเม ขมมา ตังกิเลตติกา เจว โน จ กิเลตฺตา? จเปตฺวา กิเลเต อวเลตฺตํ อกฺขตํ, ตํสฺส ฐมฺมํสฺส กุตฺตํ, ตํสฺส ฐมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํสฺส กิริยาพฺยาการํ, ตํพฺพณจ รุปํ; อิมे ขมมา ตังกิเลตติกา เจว โน จ กิเลตฺตา. อตฺถกิเลตติกา ขมมา น วตฺตพฺพา กิเลตฺตา เจว ตังกิเลตติกา จาคีมี, ตังกิเลตติกา เจว โน จ กิเลตฺตาคีมี.

[๑๕๗๕] กตเม ขมมา กิเลตฺตา เจว ตังกิตฺติจฺจา จ, เทว กิเลตฺตา กิเลตฺตา เจว ตังกิตฺติจฺจา จ.

[๑๕๗๖] กตเม ขมมา ตังกิตฺติจฺจา เจว โน จ กิเลตฺตา? จเปตฺวา กิเลเต อวเลตฺตํ อกฺขตํ, อิมे ขมมา ตังกิตฺติจฺจา เจว โน จ กิเลตฺตา. อตฺถกิตฺติจฺจา ขมมา น วตฺตพฺพา กิเลตฺตา เจว ตังกิตฺติจฺจา จาคีมี, ตังกิตฺติจฺจา เจว โน จ กิเลตฺตาคีมี.

[๑๕๗๗] กตเม ขมมา กิเลตฺตา เจว กิเลตฺตมฺปยุตฺตา จ? ยตฺถ เทว ตโย กิเลตฺตา เอกโต อฺปฺปชฺชนฺติ; อิมे ขมมา กิเลตฺตา เจว กิเลตฺตมฺปยุตฺตา จ.

[๑๕๗๘] กตเม ขมมา กิเลตฺตมฺปยุตฺตา เจว โน จ กิเลตฺตา? จเปตฺวา กิเลเต อวเลตฺตํ อกฺขตํ; อิมे ขมมา กิเลตฺตมฺปยุตฺตา เจว โน จ กิเลตฺตา. กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา ขมมา น วตฺตพฺพา กิเลตฺตา เจว กิเลตฺตมฺปยุตฺตา จาคีมี, กิเลตฺตมฺปยุตฺตา เจว โน จ กิเลตฺตาคีมี.

[๑๕๗๙] กตเม ขมมา กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา ตังกิเลตติกา? ตํสฺส ฐมฺมํสฺส กุตฺตํ, ตํสฺส ฐมฺมํสฺส วิปาโก, ตํสฺส ฐมฺมํสฺส กิริยาพฺยาการํ, ตํพฺพณจ รุปํ; อิมे ขมมา กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา ตังกิเลตติกา.

[๑๕๘๐] กตเม ขมมา กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา อตฺถกิเลตติกา? จตฺตาโร มคฺคา อปฺริยาปนฺนา, จตฺตารี จ ตามณฺณณณนิ นีพฺพานณฺณ; อิมे ขมมา กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา อตฺถกิเลตติกา. กิเลตฺตมฺปยุตฺตา ขมมา น วตฺตพฺพา กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา ตังกิเลตติกาตีมี, กิเลตฺตวิปฺปยุตฺตา อตฺถกิเลตติกาตีมี.

ปัญจิก

[๑๕๘๑] กตเม ชมฺมา ทถฺสเนน ปหาตพฺพา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตมฺปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา, วิจิจฺจณฺาตฺหคฺโค จิตฺตูปปาโท; อิมे ชมฺมา ทถฺสเนน ปหาตพฺพา. จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตโตภตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา, เทว โทมนสฺสตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา; อิมे ชมฺมา ตียา ทถฺสเนน ปหาตพฺพา, ตียา น ทถฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๑๕๘๒] กตเม ชมฺมา น ทถฺสเนน ปหาตพฺพา? อุตฺตจฺจตฺตคฺโค จิตฺตูปปาโท, จตุตฺถ ฐมฺมํ กุตฺตํ, จตุตฺถ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาภํ, รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อิมे ชมฺมา น ทถฺสเนน ปหาตพฺพา.

[๑๕๘๓] กตเม ชมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพา? อุตฺตจฺจตฺตคฺโค จิตฺตูปปาโท, อิมे ชมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพา. จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตโตภตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา, เทว โทมนสฺสตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา; อิมे ชมฺมา ตียา ภาวนาย ปหาตพฺพา, ตียา น ภาวนาย ปหาตพฺพา.

[๑๕๘๔] กตเม ชมฺมา น ภาวนาย ปหาตพฺพา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตมฺปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา, วิจิจฺจณฺาตฺหคฺโค จิตฺตูปปาโท, จตุตฺถ ฐมฺมํ กุตฺตํ, จตุตฺถ ฐมฺมํ วิปาโก, ตํ ฐมฺมํ กิริยาพฺยาภํ, รูปญฺจ นิพฺพานญฺจ; อิมे ชมฺมา น ภาวนาย ปหาตพฺพา.

[๑๕๘๕] กตเม ชมฺมา ทถฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตมฺปยุตฺตา จิตฺตูปปาทา, วิจิจฺจณฺาตฺหคฺโค จิตฺตูปปาโท เอตฺตูปฺปนํ โมหํ จเปตฺวา; อิมे ชมฺมา ทถฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา. จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตโตภตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา, เทว โทมนสฺสตฺตคฺคา จิตฺตูปปาทา; อิมे ชมฺมา ตียา ทถฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา, ตียา น ทถฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา.

[๑๕๙๖] กตเม ชมมา น ทถัสสเนน ปหาคัพพเหตฺกา? วิจิจฺจิจฺฉาธหคโต โมโห, อุตฺตจฺจธหคโต จิตฺตูปปาโต, จตุตฺตํ ญมิตฺตํ กุสฺลํ, จตุตฺตํ ญมิตฺตํ วิปาโก, ตัตตํ ญมิตฺตํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, รูปญจ นิพฺพานญจ; อิมะ ชมมา น ทถัสสเนน ปหาคัพพเหตฺกา.

[๑๕๙๗] กตเม ชมมา ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา? อุตฺตจฺจธหคโต จิตฺตูปปาโต เอกตฺตูปปนฺนํ โมหํ จเปตฺวา; อิมะ ชมมา ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา. จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺยัคคโตภัสสคตา จิตฺตูปปาตา, เทว โทมนธัสสคตา จิตฺตูปปาตา; อิมะ ชมมา ดียา ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา, ดียา น ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา.

[๑๕๙๘] กตเม ชมมา น ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺยัคคตา จิตฺตูปปาตา, วิจิจฺจิจฺฉาธหคโต จิตฺตูปปาโต, อุตฺตจฺจธหคโต โมโห, จตุตฺตํ ญมิตฺตํ กุสฺลํ, จตุตฺตํ ญมิตฺตํ วิปาโก, ตัตตํ ญมิตฺตํ กิริยาพฺยาकर्ตํ, รูปญจ นิพฺพานญจ; อิมะ ชมมา น ภาวนาย ปหาคัพพเหตฺกา.

[๑๕๙๙] กตเม ชมมา สวิตกฺกา? กามาวจรกุสฺลํ, อกุสฺลํ, กามาวจรกุสฺลธัสส วิปากโต เอกาทส จิตฺตูปปาตา, อกุสฺลธัสส วิปากโต เทว, กิริยโต เอกาทส, รูปาวจรํ ปจฺมํ ฌานํ กุสฺลโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โสภคฺตวํ ปจฺมํ ฌานํ กุสฺลโต จ วิปากโต จ เอกตฺตูปปนฺนํ วิตกฺกํ จเปตฺวา; อิมะ ชมมา สวิตกฺกา.

[๑๕๙๐] กตเม ชมมา -อวิตกฺกา? เทว ปญฺจวิณฺณวณฺณานิ, รูปาวจรตฺติก- จตุกกฺขณานา กุสฺลโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารูปปา กุสฺลโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โสภคฺตวตฺติกจตุกกฺขณานา กุสฺลโต จ วิปากโต จ, วิตกฺโก จ, รูปญจ นิพฺพานญจ; อิมะ ชมมา อวิตกฺกา.

[๑๕๙๑] กตเม ชมมา สวิจารว? กามาวจรกุสฺลํ, อกุสฺลํ, กามาวจรกุสฺลธัสส วิปากโต เอกาทส จิตฺตูปปาตา, อกุสฺลธัสส วิปากโต เทว, กิริยโต เอกาทส,

รูปาวจรเอกกทุกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตรเอกก-
ทุกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกฺกุปฺพนํ วิจาร์ จเปตฺวา; อิมํ ชมฺมา
ตฺถวิจารา.

[๑๕๙๒] กตเม ชมฺมา อวิจารา? เทว ปณฺจวิณฺณณานิ, รูปาวจรตีก-
ติกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตฺตโร อารูปา กุสฺสโต จ
วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตรตีกติกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ,
วิจาร์ จ, รูปญจ นีพฺพานญจ; อิมํ ชมฺมา อวิจารา.

[๑๕๙๓] กตเม ชมฺมา สปัฏติกา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตฺตโร โสมนตฺต-
ตฺถกคา จิตฺตูปปาทา, อกุสฺสโต จตุตฺตโร, กามาวจรกุสฺสตฺตํ วิปากโต ปณฺจ,
กิริยโต ปณฺจ, รูปาวจรทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ,
โดกฺขตรทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกฺกุปฺพนํ ปิฏี จเปตฺวา;
อิมํ ชมฺมา สปัฏติกา.

[๑๕๙๔] กตเม ชมฺมา อปัฏติกา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตฺตโร อูปะกฺขาตฺถกคา
จิตฺตูปปาทา, อกุสฺสโต อฏฺฐ, กามาวจรกุสฺสตฺตํ วิปากโต เอกาทส, อกุสฺสตฺตํ
วิปากโต สตฺต, กิริยโต ฌ, รูปาวจรทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ
กิริยโต จ, จตุตฺตโร อารูปา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺขตร-
ทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ, ปิฏี จ, รูปญจ นีพฺพานญจ; อิมํ
shmā อปัฏติกา.

[๑๕๙๕] กตเม ชมฺมา ปิฏิตฺถกคา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตฺตโร โสมนตฺต-
ตฺถกคา จิตฺตูปปาทา, อกุสฺสโต จตุตฺตโร, กามาวจรกุสฺสตฺตํ วิปากโต ปณฺจ,
กิริยโต ปณฺจ, รูปาวจรทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ,
โดกฺขตรทุกตีกขณานา กุสฺสโต จ วิปากโต จ เอกฺกุปฺพนํ ปิฏี จเปตฺวา;
อิมํ ชมฺมา ปิฏิตฺถกคา.

[๑๕๙๖] กตเม ชมมา น ปัตติสสคคา? กามาวจรกุตตโต จตุตาโร อูเปกฺขา-
สสคคา จิตฺตูปปาทา, อกุตตโต อฏฺฐ, กามาวจรกุตตสฺส วิปากโต เตกาทส,
อกุตตสฺส วิปากโต สคฺค, กิริยโต น, รูปาวจรกุตตกฺขณานา กุตตโต จ
วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารูปปา กุตตโต จ วิปากโต จ กิริยโต
จ, โตกฺกตฺรทุกกฺขณานา กุตตโต จ วิปากโต จ, ปัตติ จ, รูปญจ นีพฺพานญจ;
อิมะ ชมมา น ปัตติสสคคา.

[๑๕๙๗] กตเม ชมมา สฺสสคคา? กามาวจรกุตตโต จตุตาโร โดมนสฺส-
สคคา จิตฺตูปปาทา, อกุตตโต จตุตาโร, กามาวจรกุตตสฺส วิปากโต น, กิริยโต
ปญจ, รูปาวจรกุตตกฺขณานา กุตตโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ, โตกฺกตฺรก-
จทุกกฺขณานา กุตตโต จ วิปากโต จ เขตฺตูปฺปนฺนํ สฺสํ จเปตฺวา; อิมะ ชมมา
สฺสสคคา.

[๑๕๙๘] กตเม ชมมา น สฺสสคคา? กามาวจรกุตตโต จตุตาโร อูเปกฺขา-
สคคา จิตฺตูปปาทา, อกุตตโต อฏฺฐ, กามาวจรกุตตสฺส วิปากโต ทส,
อกุตตสฺส วิปากโต สคฺค, กิริยโต น, รูปาวจร จตุคฺคํ ฌานํ กุตตโต จ
วิปากโต จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารูปปา กุตตโต จ วิปากโต จ กิริยโต
จ, โตกฺกตฺร จตุคฺคํ ฌานํ กุตตโต จ วิปากโต จ, สฺสญจ, รูปญจ นีพฺพานญจ;
อิมะ ชมมา น สฺสสคคา.

[๑๕๙๙] กตเม ชมมา อูเปกฺขาสคคา? กามาวจรกุตตโต จตุตาโร
อูเปกฺขาสคคา จิตฺตูปปาทา, อกุตตโต น, กามาวจรกุตตสฺส วิปากโต ทส,
อกุตตสฺส วิปากโต น, กิริยโต น, รูปาวจร จตุคฺคํ ฌานํ กุตตโต จ วิปากโต
จ กิริยโต จ, จตุตาโร อารูปปา กุตตโต จ วิปากโต จ กิริยโต จ,
โตนฺนตฺร จตุคฺคํ ฌานํ กุตตโต จ วิปากโต จ เขตฺตูปฺปนฺนํ อูเปกฺขํ จเปตฺวา;
อิมะ ชมมา อูเปกฺขาสคคา.

[๑๖๐๐] กตเม ชมฺมา น อฺเปกฺขาสํหคฺตา? กามาวจรกุสฺสโต จตุตฺตารโ
 โธมนตฺสํหคฺตา จิตฺตูปปาทา, อกฺกตโต ฌ, กามาวจรกุสฺสตฺส วิปากโต ฌ,
 อกฺกตตฺส วิปากโต เอโก, กิริยโต ปณฺจ, รูปาวจรตฺกจตุกฺกขณฺนา กุสฺสโต จ
 วิปากโต จ กิริยโต จ, โดกฺกตตฺกจตุกฺกขณฺนา กุสฺสโต จ วิปากโต จ,
 อฺเปกฺขา จ, รูปณฺจ นิพฺพานณฺจ; อิมे ชมฺมา น อฺเปกฺขาสํหคฺตา.

[๑๖๐๑] กตเม ชมฺมา กามาวจรา? กามาวจรกุสฺสํ, อกฺกตํ, สํพุทฺโธ กามา-
 วจรตฺส วิปากโ, กามาวจรกิริยาพฺยากตํ, สํพุทฺธจ รุปํ; อิมे ชมฺมา กามาวจรา.

[๑๖๐๒] กตเม ชมฺมา น กามาวจรา? รูปาวจรา, อรูปาวจรา, อปฺริยาปนฺนา;
 อิมे ชมฺมา น กามาวจรา.

[๑๖๐๓] กตเม ชมฺมา รูปาวจรา? รูปาวจรจตุกฺกปณฺจกฺกขณฺนา กุสฺสโต จ,
 วิปากโต จ กิริยโต จ; อิมे ชมฺมา รูปาวจรา.

[๑๖๐๔] กตเม ชมฺมา น รูปาวจรา? กามาวจรา, อรูปาวจรา, อปฺริยาปนฺนา;
 อิมे ชมฺมา น รูปาวจรา.

[๑๖๐๕] กตเม ชมฺมา อรูปาวจรา? จตุตฺตารโ อารูปปา กุสฺสโต จ วิปากโต
 จ กิริยโต จ; อิมे ชมฺมา อรูปาวจรา.

[๑๖๐๖] กตเม ชมฺมา น อรูปาวจรา? กามาวจรา, รูปาวจรา, อปฺริยาปนฺนา;
 อิมे ชมฺมา น อรูปาวจรา.

[๑๖๐๗] กตเม ชมฺมา ปฺริยาปนฺนา? ตํสํ ฐมํสํ กุสฺสํ, อกฺกตํ, ตํสํ ฐมํสํ
 วิปากโ, ตํสํ ฐมํสํ กิริยาพฺยากตํ, สํพุทฺธจ รุปํ; อิมे ชมฺมา ปฺริยาปนฺนา.

[๑๖๐๘] กตเม ชมฺมา อปฺริยาปนฺนา? จตุตฺตารโ มคฺคา อปฺริยาปนฺนา,
 จตุตฺตารโ จ สํมณฺณณฺณานิ นิพฺพานณฺจ; อิมे ชมฺมา อปฺริยาปนฺนา.

[๑๖๐๘] กตเม ขมมา นียยานิกา? จตุตาโร มคคา อปริยาปนนา; อิมะ
ขมมา นียยานิกา.

[๑๖๐๙] กตเม ขมมา อนียยานิกา? คัมมัสสะ กุสสันตี, อกุสสันตี, จตุสสะ กุสสันตี
วิปาโก, คัมมัสสะ กิริยาพฺยาการัง, รูปญฺจ นีพฺพานญฺจ; อิมะ ขมมา อนียยานิกา.

[๑๖๑๐] กตเม ขมมา นียตา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตตมฺปยุตฺตา จิตฺตฺวาปาทา,
เทว โทมนสฺสสํหคฺคา จิตฺตฺวาปาทา; อิมะ ขมมา ตียา นียตา, ตียา อนียตา.
จตุตาโร มคคา อปริยาปนนา; อิมะ ขมมา นียตา.

[๑๖๑๑] กตเม ขมมา อนียตา? จตุตาโร ทิฏฺฐิจิตตวิปฺปยุตฺตโตภสํหคฺคา
จิตฺตฺวาปาทา, วิจิจฺจิจฺจสํหคฺโค จิตฺตฺวาปาทา, อุตฺตฺรจฺจสํหคฺโค จิตฺตฺวาปาทา, คัมมัสสะ
กุสสันตี, จตุสสะ กุสสันตี วิปาโก, คัมมัสสะ กิริยาพฺยาการัง, รูปญฺจ นีพฺพานญฺจ;
อิมะ ขมมา อนียตา.

[๑๖๑๒] กตเม ขมมา สตุตฺตฺวา? คัมมัสสะ กุสสันตี, อกุสสันตี, คัมมัสสะ
วิปาโก, คัมมัสสะ กิริยาพฺยาการัง, สพฺพญฺจ รูปํ; อิมะ ขมมา สตุตฺตฺวา.

[๑๖๑๓] กตเม ขมมา อนตุตฺตฺวา? จตุตาโร มคคา อปริยาปนนา, จตุตฺตฺวา
จ. สํมณฺณณณณณ นีพฺพานญฺจ; อิมะ ขมมา อนตุตฺตฺวา.

[๑๖๑๔] กตเม ขมมา สรรณา? ทฺวาทส อกุสสันตจิตฺตฺวาปาทา; อิมะ ขมมา
สรรณา.

[๑๖๑๕] กตเม ขมมา อรรณา? จตุสสะ กุสสันตี, จตุสสะ กุสสันตี วิปาโก,
คัมมัสสะ กิริยาพฺยาการัง, รูปญฺจ นีพฺพานญฺจ; อิมะ ขมมา อรรณาติ.

อตุตฺตฺวาโร นิฏฺฐิจิตฺ

ขมมสังคณีปกรณ์ นิฏฺฐิจิต

ธมฺมสังคณียา

ปทานุกุโม

ปทานุกุโม	อङ्กะ	ปทานุกุโม	อङ्กะ
[๑]		อคุตฺติ	๓๐ ๓
อภยพตา	๙๓;๓๙๕	อโคปนา	๓๐ ๓
อภยจันทา	๒๘;๙๓	อภยคหิตคฺค	๒๖ ๓
อภยจินตา	๒๘;๓๙๕	อภย	๓๙๕;๒๐๖
อภยนิฐ (เทว)	๒๙๕	อภยคค	๓๙๕;๒๐๖
อภยปมฺม	๒๗๓	อภยนิฐิก	๓๐ ๒
อภยปมฺมณฺณคฺคา	๒๗๓	อภยคค	๓๖๗;๓๙๓
อภยมณฺณคฺคา	๒๗๐;๒๙๕	อภยคค	๒๔๗;๒๔๘
อภยรณ	๙๘;๙๙	อภยคค	๒๔;๙๕
อภยคค	๒๗๐;๒๙๕	อภยคค	๕๐;๖๔
อภยริยา	๙๘;๙๙	อภยคค	๒๔๙;๓๓๗
อภยคค	๒๙๕;๙๕	อภยคค	๒๔๙;๓๓๗
อภยคค	๒๖;๕๐	อภยคค	๒๔๙;๓๓๗
อภยคค	๓๙๕;๒๐๕	อภยคค	๓๖๘;๓๗๓
อภยคค	๓๐๘;๓๐๙	อภยคค	๒๕๓;๒๖๖
อภยคค	๓๐๘;๓๐๙	อภยคค	๓๕๖
อภยคค	๒๕๐;๒๕๒	อภยคค	๓๐๙;๒๕๙
อภยคค	๒๔๒;๒๘๐	อภยคค	๙๘
อภยคค	๒๖๘;๓๒๕	อภยคค	๓๕๖
อภยคค	๒๙๙	อภยคค	๓๕๖
อภยคค	๓๐๒	อภยคค	๓๐๔;๓๓๖

ปทานุกรโม	องเก	ปทานุกรโม	องเก
อฏฐัง	๓๘๘;๓๘๙	อฏฐิตคต	๒๖;๓๘
อฏฐกถิติน	๖๓	อโถส	๒๓;๒๖
อฏฐกชคต	๖๖;๖๗	อภิมมราค	๒๕๓;๒๖๖
อฏฐกิจ	๒๓๖	อชารณดา	๓๐๕
อฏฐจัน	๒๕๓;๒๖๓	อชกรณ	๓๐๒;๓๐๓
อฏฐจันกถิตดา	๓๐๓	อชฐจัน	๘๘
อฏฐจกถิติน	๗๙	อชปติ	๒๔๗
อฏฐจกกรียดา	๓๐๗	อชิมคต	๓๐๗
อฏฐจันทริยานิ	๓๓	อชิจน	๒๙๗
อณ	๓๘๘;๓๘๙	อชิจนปถ	๒๙๗
อณชกา	๓๐๒	อชิวาณดา	๓๐๒
อตปณ	๒๙๗	อนชฎาปคต	๘๘;๘๙
อตค	๒๔๘;๓๓๖	อนณฎาตณณตตามคินทริย	๘๔;๘๘
อตคต	๒๔๘	อนคิกกม	๘๘
อตคารมณ	๒๔๘;๓๓๖	อนคคณนดา	๓๓๖;๒๕๒
อตคภาวปริยาปน	๓๘๒	อนคฤ	๒๕๓;๒๖๓
อตคณนดา	๒๓;๓๕	อนนุโพธ	๓๐๘;๒๕๒
อตควาทุปาทาน	๒๗๙;๒๘๐	อนนุสัคติ	๓๐๕
อตคดา	๒๔๒;๒๘๐	อนนคณนค	๒๕๘;๒๖๒
อตคณคต	๒๔๘	อนนควาทิจิ	๒๙๘
อตคณคณ	๕๒;๗๙	อนนชฎา	๒๓;๒๖
อทณนดา	๒๘;๙๒	อนนนิพพคต	๒๔๗;๒๔๘
อทตถัน	๓๐๘	อนนถิมย	๓๐๘;๒๕๒
อทตถาว	๒๔๒;๒๘๐	อนนชชดา	๓๐๕
อทททมค	๔๗;๕๒	อนนถตตปทาน	๓๐๓;๓๐๕
อทตนา	๒๖;๓๘	อนนุโรป	๓๐๒

ปทานุกรกโม

๓๔๗

ปทานุกรกโม	องฺก	ปทานุกรกโม	องฺก
อนาคค	๒๔๘;๓๑๖	อนุกุทายิตคฺคา	๒๕๐
อนาคคัถ	๒๔๘	อนุนย	๒๕๓;๒๖๖
อนาคคารมฺมเน	๒๔๘;๓๑๖	อนุปาทานีย	๒๘๓
อนาทรรคา	๒๔๙	อนุปาทินฺน	๓๖๘;๓๗๓
อนาทริย	๒๔๙	อนุปาทินฺนุปาทานีย	๓๖๘;๓๗๓
อนารกฺข	๓๐๓	อนุปฺเปกฺขนคฺคา	๒๒;๓๕
อนารมฺมเน	๓๖๗;๓๘๓	อนุปฺปนฺน	๒๕๗;๒๕๘
อนาสว	๒๕๙;๓๒๒	อนุปฺปนฺต	๒๕๗
อนิกฺขิตฺตคฺคณฺหคฺคา	๒๓;๓๔	อนุปฺปาท	๓๐๗
อนิกฺขิตฺตคฺครุคฺคา	๒๓;๓๔	อนุปฺยญฺชนคฺคากิ	๓๐๒;๓๐๓
อนิจฺจ	๓๖๘	อนโรช	๒๕๓;๒๖๖
อนิจฺจคฺคา	๓๗๐;๓๗๕	อนโรจจาร	๒๒;๓๕
อนิทตฺถน	๓๖๘;๓๗๓	อนตฺถนฺนคฺคา	๒๒;๓๕
อนิทตฺถนตฺตปฺปฏิม	๒๕๙;๓๓๗	อนตฺถ	๒๕๓;๒๖๖
อนิทตฺถนาตฺตปฺปฏิม	๒๕๙;๓๓๗	อนตฺตคฺคิ	๒๓;๓๔
อนินฺทริยพทุชรูปร	๓๓๗	อนเนกัถคฺคาห	๓๓๘;๒๕๓
อนิพฺพคฺค	๒๕๗;๒๕๘	อนนฺมณีย	๙
อนิมิตฺต	๓๓๗;๓๓๘	อนนฺตคฺคปฺป	๓๐๕;๓๐๙
อนียค	๓๖๘;๓๗๓	อนนฺตคฺคปฺปพต	๓๐๕;๓๐๘
อนิยฺยานิก	๓๖๗;๓๗๓	อนนฺตคฺคคฺคา	๓๐๗
อนักรณีย	๒๗๒;๓๒๙	อนนฺตรธาน	๓๙๖;๒๐๗
อนุกมฺปา	๒๕๐	อนนฺตคฺค	๒๕๘;๒๖๒
อนุกฺคิ	๒๕๗;๒๕๘	อนนฺตคฺคทฺธิ	๒๙๘
อนนฺตคฺค	๒๙๖;๓๔๔	อนนฺตคฺคโมโรช	๒๗๐
อนนฺตคฺคา	๒๕๐	อนนฺตคฺค	๓๘๘;๓๘๙
อนนฺตคฺคา	๒๕๐	อนนฺตคฺค	๘๔;๒๔๔

ปทานุกรโม	องฺเก	ปทานุกรโม	องฺเก
อปรนุค	๒๔๒;๒๕๒	อปรุปี	๒๕๓
อปรนุคานุกิจิ	๒๙๙	อปรุปีคิก	๒๙๓;๓๔๓
อปรามฐ	๓๓๐	อปรุปีคิกภูมิ	๒๙๓
อปริยาปน	๓๖๗;๒๓๙	อปรุสวากา	๓๐๒
อปริยาปนเหตุ	๒๕๐;๒๕๒	อปรุคตฺตค	๒๔๘
อปริโยคาหนา	๓๐๙;๓๓๘	อปรุภา	๓๘๘;๓๘๙
อปาคุภค	๒๔๗;๒๔๘	อปรุยาภค	๓๒๐;๓๒๔
อปรุตาปนคา	๒๓;๓๔	อปรุยาภคจิตฺต	๓๙๕
อปรุเกฐา	๒๕๓;๒๖๖	อปรุยาภคมุต	๓๓๓;๓๖๔
อปรุปรุจจกขมม	๓๐๙;๒๕๒	อปรุยาภคเหตุ	๒๕๐
อปรุปรุจย	๒๕๕;๓๒๐	อปรุยาภค	๒๖;๓๘
อปรุปรุจเวกขณา	๓๐๙;๒๕๒	อปรุยาปาท	๒๓;๒๖
อปรุปฏิภูตคาหิตา	๒๙๙	อปรุภิกขมม	๓๙๕
อปรุปฏิม	๓๖๗;๓๗๓	อปรุภิกขปา	๒๕๓;๒๖๖
อปรุปฏิวานิตา	๓๐๗	อปรุภิกขณา	๓๐๕;๓๐๘
อปรุปฏิเว	๓๐๙;๒๕๒	อปรุภิกขณากายคณ	๒๖๘;๒๖๙
อปรุปฏิสงฺขา	๓๐๓	อปรุภิกขณาโทมนสฺส	๓๐๒;๓๐๓
อปรุปฏิสฺสคิ	๓๐๔	อปรุภิกขพค	๒๔๗
อปรุปฏิสฺสวคา	๒๙๙	อปรุภิกขโรปน	๒๒;๓๕
อปรุปนิท	๙๙;๓๐๐	อปรุภิกขเว	๓๐๗;๓๐๙
อปรุปนิทคปฏิปทา	๓๔๕	อปรุภิกขปฐา	๒๓;๓๔
อปรุปค	๙๙	อปรุภิกขคณ	๖๔;๗๕
อปรุปนา	๒๒;๒๕	อปรุภิกขา	๒๙๗
อปรุปมาณ	๕๙;๖๐	อปรุภค	๒๔๗;๒๔๘
อปรุปมาณารมมณ	๕๙;๕๙	อปรุคตคณค	๓๐๓
อปรุปสฺสค	๒๙๙	อปรุคตการ	๗๙;๘๒

ปทานุกรกโม

๓๕๙

ปทานุกรกโม	อรรถ	ปทานุกรกโม	อรรถ
อมนวป	๒๕๓;๒๖๓	อตุพกิตตค	๒๖
อมนวปีย	๒๓๖	อโตภ	๒๓๑;๒๖
อมนุสฺสํสํท	๓๙๐;๓๙๓	อวญกค	๒๙๙;๙๕
อโมห	๒๓๑;๒๔	อวชช	๒๗๓
อมนพฺกฏวณณ	๓๙๙;๓๙๙	อวชชตฺถเบต	๒๗๓
อมนุส	๓๙๓;๓๙๕	อวญจิติ	๒๓๓;๓๕
อโยคณีย	๓๐	อวิกุเขป	๒๓๑;๓๕
อโยนิโส	๓๐๓	อวิจาว	๕๐;๒๙๓
อวณ	๓๕๕	อวิจาวณมิ	๒๙๓
อวทคตผล	๒๕๕	อวิชช	๓๐๙;๒๕๒
อวทคตมคค	๒๙๖	อวิชชานวณ	๒๗๓;๒๗๓
อวิย	๕๓;๒๕๒	อวิชชานุสย	๓๐๙;๒๕๒
อวิยธมม	๒๕๒;๒๙๐	อวิชชชปาจย	๓๐๓
อวิยมคค	๒๕๖;๒๕๗	อวิชชชปริญจัน	๓๐๙;๒๕๒
อวิยมคคตมก	๒๕๗	อวิชชชภาค	๓๐๙;๒๕๒
อวูปตฺถมาน	๗๙;๙๐	อวิชชชโยค	๓๐๙;๒๕๒
อวูปตฺถนหา	๒๕๓;๒๖๖	อวิชชชตงค	๓๐๙;๒๕๒
อวูปตฺถน	๖๕;๗๐	อวิชชชตฺถนโยชน	๒๖๓;๒๖๕
อวูปาวจร	๓๓๕;๓๓๕	อวิชชชตว	๒๕๙;๒๖๐
อวูปาวจรกิริยา	๓๖๕;๓๖๖	อวิชชชโหม	๓๐๙;๒๕๒
อวูปาวจรกุตต	๗๙;๙๐	อวิคก	๕๐;๕๓
อวูปาวจรวิปาก	๓๓๕;๓๓๕	อวิคกุกอวิจาว	๒๙๒
อวูปาวจรเหตุ	๒๕๐;๒๕๒	อวิคกุกณมิ	๒๙๒
อวูป	๒๓๑;๓๓	อวิคกุกอวิจาวณมิ	๓๖๗;๒๕๓
อวูปปคตติ	๓๓๕;๓๓๕	อวิคกุกอวิจาวณคค	๓๖๗;๓๙๓
อตุพภนา	๒๖	อวิคกุกอวิจาวณคคณมิ	๒๕๓

ปทานุยกโม	อังก	ปทานุยกโม	อังก
อวิคฺคณตา	๒๘;๘๒	อธมฺปชฌณ	๓๐๘;๒๕๒
อวิทิต	๘๘	อธมฺมุจฺจ	๓๘๕;๒๐๖
อวินต	๒๔๒;๒๘๐	อธมฺโพช	๓๐๘;๒๕๒
อวิปกฺกวิปาก	๒๔๗	อธมฺมุตฺตนา	๒๓;๓๔
อวิปจฺจนิกถาตคา	๒๘๘	อธมฺโมธตา	๓๐๖
อวิสาหฺมมานตคา	๒๓;๓๔	อธรรณคา	๓๐๔
อวิสาหาร	๒๓;๓๔	อธตฺตต	๒๕๘;๒๖๒
อวิจฺฉินรย	๒๘๔	อธาค	๓๓๖
อวิคฺคกม	๓๐๒;๓๐๖	อธาทุ	๓๘๓;๓๘๔
อวฺปตม	๓๓๘;๒๗๓	อธารชฺชนา	๒๖
อธกิตฺตฺจ	๓๓๘	อธารชฺชิตฺตค	๒๖
อธกิตฺตฺจธกิตฺต	๓๖๗;๓๘๓	อธาราก	๒๖
อธกิตฺตฺจธกิตฺต	๒๔๓;๓๓๐	อธิตฺตปรกฺกมคา	๒๓;๓๔
อธกิตฺต	๓๓๗;๓๓๘	อธฺภณาน	๗๘;๗๙
อธว	๓๐๓	อธฺโรป	๓๓๖;๒๕๒
อธฺค	๓๐๓	อธฺก	๒๔๕;๓๓๓
อธฺช	๓๖๗;๒๔๓	อธฺตฺท	๒๘๘
อธฺคาหนา	๓๐๘;๒๕๒	อธฺตฺตวณฺต	๒๔๒;๒๘๐
อธฺจณิก	๘๘	อหฺริก	๓๐๕;๓๐๘
อธฺจโยชนีย	๒๖๕;๓๒๔	อหฺริกพถ	๓๐๘;๓๓๓
อธฺนคฺคฺจคา	๓๐๓;๓๐๗	อเหตุก	๓๖๔;๓๖๗
อธคิ	๓๐๔	[อา]	
อธมฺเปกฺขนา	๓๐๘;๒๕๒	อากาถ	๓๘๕;๒๐๖
อธมาริธวคฺคณิก	๓๐๒	อากาถคค	๓๘๕;๒๐๖
อธมฺมุจฺจ	๒๔๗;๒๔๘	อากาถชาค	๓๗๐;๓๗๕
อธมฺปปฺน	๒๔๗;๒๔๘	อากาถานวฺจายตน	๗๘;๗๒

ปทานุกรกโม

๓๕๓

ปทานุกรกโม	องฺก	ปทานุกรกโม	องฺก
อากาดานญายคนตมฺเณวตฺตหคค	๗๙;๗๒	อายุหนึ่	๒๕๓;๒๖๒
อากาดานญายคนนุค	๒๙๔	อารกฏ	๓๐๓
อากิณญณายคน	๗๐;๗๓	อารคิ	๗๗;๗๙
อากิณญณายคนตมฺเณวตฺตหคค	๗๐;๗๓	อารมฺมณ	๕๗;๕๙
อามาค	๒๕๓;๒๖๓	อารูป	๓๐๙;๓๑๐
อากย	๓๙๕;๒๐๗	อาโตก	๓๗๗;๓๗๙
อากยคาม	๒๔๔;๓๑๒	อาโตเกนุค	๓๙๕
อาชฺชว	๓๐๒	อาวณ	๓๕๓;๒๖๒
อาชฺชวตา	๓๐๒	อาวตมฺจุนริย	๒๖๓
อาคป	๓๗๗;๓๗๙	อาตปฺปนา	๓๑๗;๒๔๓
อาทตมฺมทต	๓๗๗	อาตว	๓๒๒;๓๒๓
อาณนฺตริค	๒๔๖	อาตววิปฺยคฺค	๒๕๙;๒๖๐
อาปคฺคิ	๓๐๑	อาตวตมฺปยคฺค	๒๕๙;๒๖๐
อาปคฺคิกุตฺตคา	๓๐๑	อาตว	๒๕๓;๒๖๒
อาปคฺคิกุทฺท	๓๐๐	อาตฺตนา	๒๕๓;๒๖๒
อาปคฺคิกุทฺทจํณกุตฺตคา	๓๐๐	อาตฺตติคฺค	๒๕๓;๒๖๒
อาโป	๓๙๗;๒๐๖	อาตฺตนา	๓๐๔;๓๐๗
อาโปกตฺต	๖๓	อาทาร	๓๑๓;๓๑๓
อาโปคค	๓๗๗;๒๐๖	[อี]	
อาโปชาค	๓๗๐;๓๗๕		
อามกคฺค	๓๙๒	อิจฺจนา	๒๕๓;๒๖๒
อามิตฺตปฺปิตฺตนา	๓๐๒	อิคฺคภาคป	๓๙๔;๒๐๕
อาโมทนา	๒๓;๓๕	อิคฺคิคค	๓๙๔;๒๐๕
อายน	๔๓;๓๐๓	อิคฺคินฺทริย	๓๗๐;๓๗๔
อายนกุตฺตคา	๓๐๓	อิคฺคิกุคค	๓๙๔;๒๐๕
อายุ	๒๔๔;๓๕	อิคฺคินฺทมิคค	๓๙๔;๒๐๕
		อิคฺคิภาว	๓๙๔;๒๐๕

ปทานุทุกโม	อุงเก	ปทานุทุกโม	อุงเก
อิติถิตังค	๓๙๔;๒๐๕	อุปจิตคต	๓๒๐;๓๒๒
อิทตจจาภินิเวต	๒๖๖;๒๖๗	อุปปนุ	๒๘'๔
อิทปปัจจยตาปฏิจจตมุปปนุ	๒๔๒;๒๕๐	อุปปวิกรหา	๒๔;๓๔
อิทธิปาท	๓๐๓;๓๐๒	อุปปวิจิม	๒๔๕;๒๘'๖
อินทริย	๔๒;๓๐๓	อุปริม	๓๓๓
อิริยนา	๒๔;๓๕	อุปลกขณา	๒๔;๓๔
อิสต์	๒๖๓	อุปวิจารณ์	๒๒;๓๕
อิสต์ายนา	๒๖๓	อุปาทา	๓๖๘;๓๗๖
อิสต์ายคต	๒๖๓	อุปาทาน	๒๕๓;๒๖๖
อิสต์าสตมโชน	๒๖๓;๒๖๓	อุปาทานปัจจย	๓๐๓
[อุ]		อุปาทานวิปยุต	๒๘๓;๒๘๒
อุจฺเจตทวิจ	๒๘๘	อุปาทานตมฺยุต	๒๘๓;๒๘๒
อุชกตา	๒๘	อุปาทานิย	๓๖๗;๓๘๓
อุชฺคา	๒๘	อุปาทายุรูป	๓๖๗
อุชฺชิต	๒๔๗	อุปาทินน	๓๖๘;๓๗๓
อุณฺณคิ	๒๖๓;๒๘๔	อุปาทินนุปาทานิย	๓๖๘;๓๗๓
อุณฺณนาม	๒๖๓;๒๘๔	อุเปกขก	๕๓
อุทกสทท	๓๙๐;๓๙๓	อุเปกขา	๔๖;๕๖
อุทฺธรณ	๓๙๕;๒๐๖	อุเปกขากุมิ	๒๔๒;๒๘๔
อุทฺทจจ	๓๙๘;๒๗๓	อุเปกขาสติปาริสฺสทฺธิ	๕๒
อุทฺทจจกุกุกุจฺจนวณ	๒๗๐;๒๗๓	อุเปกขาสทคค	๔๘;๗๘
อุทฺทจจตมฺยุต	๓๙๘	อุเปกขินทริย	๔๖;๔๗
อุทฺทจจตคค	๓๙๒	อุปปนุ	๘๐;๓๐๕
อุทฺทมาตคตมฺยวตคค	๗๘	อุปปนุณฺต	๒๔๗
อุปฺกิตต	๒๕๓;๒๖๖	อุปปาท	๒๔๗
อุปจย	๓๗๐;๓๗๕	อุยยาม	๒๓;๓๔

ปทานุกรโม

๓๕๓

ปทานุกรโม	องฺเก	ปทานุกรโม	องฺเก
อตุ้ม	๒๓๕	โธทาคกดิน	๖๓
อตุ้มกค	๒๓๕	โธทาคนิตุสตัน	๗๕
อตุ้ยา	๒๖๓	โธทาคนินาต	๗๕
อตุ้ยนา	๒๖๓	โธทาควณฺณ	๗๕
อตุยิตคค	๒๖๓	โธนาห	๒๗๐
อตุ้มมา	๒๓๕	โธปปาคิก	๒๗๐; ๓๐๕
อตุ้มมาคค	๒๓๕	โธวิม	๑๘๒; ๑๘๓
อตุ้ล้าห	๒๓; ๓๔	โธตียนา	๑๒๗
อตุ้ล้าพหิ	๒๓; ๓๔	โธพาริก	๑๖๗; ๑๗๒

[เอ]

[ก]

เอกฏฐ	๒๓๗; ๒๔๐	กกุกถ	๓๐๒
เอโกทิกาว	๕๐	กกุขพ	๑๘๗; ๒๓๕
เอช่า	๒๕๑; ๒๖๖	กกุขพคค	๒๓๕

[โอ]

โธกปฺปนา	๒๓; ๓๔	กกุขพภาว	๒๓๕
โธฆ	๒๕๑; ๒๖๖	กงฺชา	๑๑๗; ๒๔๒
โธฆนีย	๑๖๗; ๑๘๑	กงฺชายนา	๑๑๗; ๒๔๒
โธฆวิปฺปคค	๘	กงฺชายิตคค	๑๑๗; ๒๔๒
โธฆสฺมปฺปคค	๘	กฏุก	๑๘๓; ๑๘๔
โธชา	๑๘๖; ๒๐๘	กฏุกณฺจุกค	๒๖๓
โธคคปฺป	๒๑; ๒๖	กณฺณตฺฐา	๓๐๒
โธคคปฺปพด	๒๑; ๒๖	กณฺห	๒๘๗
โธคคปฺปิตพพ	๒๘; ๓๘	กคคค	๑๒๐; ๑๒๒
โธทคฺย	๒๓; ๓๕	กทริย	๒๖๓
โธทน	๑๘๖; ๒๐๘	กปฺปีย	๒๗๑
โธทาค	๗๕; ๑๘๘	กปฺปียสฺสณฺณค	๒๗๑
		กพพการ	๑๗๑; ๑๗๖

ปทานกุกโม	องเก	ปทานกุกโม	องเก
กมุข	๑๒๐;๒๔๖	กามาต	๒๕๕;๓๒๒
กมุขมณฑล	๒๕;๕๓	กามุปาทาน	๒๗๕;๓๓๔
กมุขมณฑล	๒๕;๕๓	กาย	๑๘๗;๑๘๘
กมุขมณฑลภาว	๒๕;๕๓	กายกมุข	๒๓๕;๒๔๑
กมุขวิปาก	๑๖๐;๑๖๑	กายกมุขมณฑล	๒๑;๒๕
กมุขมณฑลคณิน	๓๐๖	กายคณิน	๒๖๖;๒๖๗
กมุขมณฑลคณิน	๗๘	กายกมุขมณฑล	๘๕;๒๕๗
กมุขมณฑลคณิน	๓๐๐	กายกมุข	๑๗๐;๑๗๔
กมุข	๑๕๓;๑๕๔	กายกมุขมณฑล	๒๑;๒๕
กมุข	๕๗;๘๔	กายกมุขมณฑล	๒๑;๒๕
กมุขมณฑล	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๒๑;๒๕
กมุขมณฑลคณิน	๒๗๐;๒๗๓	กายกมุข	๒๑;๒๕
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๗๐;๑๗๕
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๑;๒๕๗	กายกมุข	๑๒๒;๑๕๗
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๒๔
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๗๕;๒๓๖
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๖๕;๑๗๒
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๒๓;๑๒๔
กมุขมณฑลคณิน	๑๐๓;๑๕๖	กายกมุข	๒๕๗
กมุขมณฑลคณิน	๒๖๑;๓๒๓	กายกมุข	๑๖๕;๑๗๓
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๕;๒๖๑	กายกมุข	๑๒๓;๑๒๔
กมุขมณฑลคณิน	๒๑;๔๔	กายกมุข	๓๐๒
กมุขมณฑลคณิน	๑๖๔	กายกมุข	๑๗๐;๑๗๔
กมุขมณฑลคณิน	๓๑๓	กายกมุข	๒๑;๒๕
กมุขมณฑลคณิน	๓๑๓;๓๑๔	กายกมุข	๑๘๘;๑๘๘
กมุขมณฑลคณิน	๒๕๐;๒๕๒	กายกมุข	๓๑๘

ปทานุกรกโม

๓๕๕

ปทานุกรกโม	องเ	ปทานุกรกโม	องเ
กิริยา	๑๖๐;๒๓๘	โกธ	๒๕๒;๒๖๑
กิริยาพยางค	๓๐๘;๓๐๘	โกธตามนค	๓๐๒
กิริยาเหตุก	๓๑๓;๓๑๔	โกป	๒๕๑;๒๖๑
กิตติ	๒๔๓;๒๘๖	โกศต	๒๔;๓๔
กิตติวตุ	๒๘๓;๓๓๖	[จ]	
กิตติวิปยุต	๒๘๖;๒๘๗	กัญจิ	๑๘๖;๒๐๗
กิตติมยุต	๒๘๖;๒๘๗	กัญ	๓๐๒
กุกกุ	๒๗๑	กัญ	๓๑;๔๑
กุกกุจนวน	๒๗๓	กัญ	๑๘๓;๑๘๔
กุกกุจายนา	๒๗๑	กัญ	๓๐๒
กุกกุจายคค	๒๗๑	กัญ	๑๘๖;๒๐๗
กุกกุจนิทมน	๑๘๖;๒๐๘	กัญ	๒๓๕
กุกกุจนา	๒๕๒;๒๖๑	กัญ	๑๘๓;๑๘๔
กุกกุจนิคค	๒๕๒;๒๖๑	กัญ	๕๗;๕๘
กุกกุจค	๑๐๗;๑๐๘	กัญ	๑๘๖;๒๐๘
กุกกุจ	๑๘๖;๒๐๘	กัญ	๑๘๒;๑๘๓
กุกกุจ	๒๖๓	[ค]	
กุกกุจ	๒๖๓	กุกกุจ	๒๕๑;๒๖๑
กุกกุจ	๑๘๕;๒๐๕	กุกกุจ	๑๖๗;๑๘๑
กุกกุจ	๒๖;๓๘	กุกกุจ	๒๖๖
กุกกุจ	๑๓๐;๑๓๒	กุกกุจ	๒๖๖
กุกกุจ	๒๕๐;๒๕๒	กุกกุจ	๑๘๔;๑๘๕
กุกกุจ	๑๖๗;๒๔๐	กุกกุจ	๒๕๑;๒๖๑
กุกกุจ	๒๔๕;๒๔๖	กุกกุจ	๑๖๘;๑๗๓
กุกกุจ	๒๔๓;๒๔๔	กุกกุจ	๒๑;๔๖
กุกกุจ	๒๖๑;๒๘๔	กุกกุจ	๒๕๑;๒๖๑

ปทานุกรโม	องฺเ	ปทานุกรโม	องฺเ
คตฺตฺโหมพนีย	๑๘'๖;๒๐๘	จกฺขุวิญญานชาตุ	๑๒๒
คาม	๑๘๒;๑๘๔	จกฺขุวิญญเนยฺย	๑๗๘;๒๓๖
คาห	๑๘๒;๑๘๔	จกฺขุสํมมุตฺต	๑๖๘;๑๗๒
คิรา	๑๘๕;๒๐๖	จกฺขุสํมมุตฺตช	๑๖๘;๑๗๒
คคตฺตฺท	๑๘๐;๑๘๑	จณฺทิกก	๑๑๖;๒๕๒
คฺคฺคตฺตวาทา	๓๐๓	จคฺคฺค	๕๕;๑๓๔
คฺคฺค	๓๐๓	จคฺคฺค	๑๘๘;๑๘๘
เกช	๒๕๑;๒๖๖	จคฺคฺค	๔๘;๕๑
โคปนา	๓๐๓	จณฺทมนท	๑๘๘;๑๘๘

[๑]

ฆาน	๑๘๔;๑๘๕	จาว	๒๒๒;๓๕
ฆานชาตุ	๑๗๐;๑๗๔	จิตฺต	๒๑๑;๒๒๒
ฆานวิญญาน	๑๒๒;๑๕๗	จิตฺตคฺคมฺมณฺณค	๒๑๑;๒๒๘
ฆานวิญญเนยฺย	๑๗๘;๒๓๖	จิตฺตเจตฺต	๒๔๕;๒๔๖
ฆานสํมมุตฺต	๑๖๘;๑๗๒	จิตฺตช	๒๐๐;๒๑๑
ฆานสํมมุตฺตช	๑๖๘;๑๗๒	จิตฺตปาคฺคณฺณค	๒๑๑;๒๒๘
ฆานายค	๑๖๘;๑๗๓	จิตฺตปฏฺฐทฺธิ	๒๑๑;๒๒๘
ฆานินทฺธิ	๑๗๐;๑๗๔	จิตฺตมฺมค	๒๑๑;๒๒๘
โฆต	๑๘๕;๒๐๖	จิตฺตคฺค	๒๑๑;๔๖
โฆตคฺค	๑๘๕;๒๐๖	จิตฺตคฺค	๑๖๗;๑๘๑

[๒]

จกฺขุชยค	๑๖๘;๑๗๓	จิตฺตคฺค	๑๖๘;๑๗๒
จกฺขุ	๑๘๒;๑๘๐	จิตฺตคฺค	๒๑๗;๓๓๒
จกฺขุชาตุ	๑๗๐;๑๗๔	จิตฺตคฺค	๒๑๗;๓๓๓
จกฺขุชยค	๑๗๐;๑๗๔	จิตฺตคฺค	๒๑๗;๓๓๓
จกฺขุวิญญาน	๑๒๐;๑๕๗	จิตฺตคฺค	๒๑๗;๓๓๓

ปทานุกรโม

๓๕๗

ปทานุกรโม	องฺเก	ปทานุกรโม	องฺเก
จิตฺตมฺปยุตฺต	๒๗๖;๒๗๗	ชฺรตา	๑๗๐;๑๗๕
จิตฺตสํหุ	๑๖๘;๑๗๒	ชฺรเว	๑๘๖;๒๐๗
จิตฺตสํเสกคฺคตา	๒๑;๓๕	ชฺรามวณ	๓๐๑
จิตฺตเหตฺต	๒๐๐;๒๑๓	ชฺรามภ	๓๐๖
จิตฺตาทิปปเตยฺย	๘๐;๘๓	ชฺรามีภุค	๑๖๘;๑๘๓
จิตฺตานุปวิวคฺติ	๑๖๘;๑๗๑	ชฺราต	๒๔๗
จิตฺตชฺชกตา	๒๑๑;๓๒	ชฺราตฺรปฺรชฺช	๑๘๘;๑๘๙
จิตฺตปฺปาท	๓๓๐;๓๓๐	ชฺราติ	๓๐๑
จินฺดา	๒๔;๓๔	ชฺราติปฺปจฺย	๓๐๑
จฺจุปฺปาท	๓๐๗	ชฺราติภ	๓๐๖
เจค	๒๗๑	ชฺราติน	๒๕๑;๒๖๖
เจคณา	๒๑;๓๓	ชฺริวหา	๑๘๕
เจคตฺติก	๒๒;๘๕	ชฺริวหาชาต	๑๗๐;๑๗๔
เจโตสํมณฺสสฺส	๒๒;๓๕	ชฺริวหาชยน	๑๖๘;๑๗๓
[จ]		ชฺริวหาวิณฺณ	๑๒๒;๑๕๗
จฺนุท	๓๐๖	ชฺริวหาวิณฺณเยย	๑๗๘;๒๓๖
จฺนุทาทิปปเตยฺย	๘๐;๑๔๘	ชฺริวหาสํมณฺสสฺ	๑๖๘;๑๗๒
จพฺพ	๑๘๘;๑๘๙	ชฺริวหาสํมณฺสสฺส	๑๖๘;๑๗๒
จาทน	๒๕๑;๒๖๖	ชฺริวหิณฺทฺริย	๑๗๐;๑๗๔
จายา	๑๘๘;๑๘๙	ชฺรณคตา	๑๘๖;๒๐๗
[ช]		ชฺร	๒๕๘;๒๖๒
ชนปท	๑๘๖;๒๐๘	ชฺริ	๒๔;๓๕
ชนิกา	๒๕๑;๒๖๖	ชฺริคตา	๒๕๑;๒๖๖
ชปฺปนา	๒๕๑;๒๖๖	ชฺริคินฺทฺริย	๒๑;๓๓
ชปฺปา	๒๕๑;๒๖๖	[ฌ]	
ชปฺปิตคฺค	๒๕๑;๒๖๖	ฌาน	๓๑;๓๕

ปทานุกโม	องเก	ปทานุกโม	องเก
[ฉ]		คิตุคก	๑๘๓;๑๘๔
ฌาณ	๒๕๐;๒๕๓	คิตุถายคณ	๑๐๗;๑๐๘
ฌาณวิปัสยคฺค	๔๔;๘๑	คิวงคิก	๕๑;๕๕
ฌาณสัมปยุคฺค	๒๑;๔๔	คฺร	๑๘๒;๑๘๓
ฌาต	๑๐๔	เคโซ	๒๓๕
[จ]		เคโซกสถิน	๖๓
จํานกุตตคา	๓๐๑	เคโซคค	๒๓๕
จิตติ	๒๓๓;๓๕	เคโซชาค	๑๗๘;๑๘๗
[ต]		เคต	๑๘๖;๒๐๘
คก	๕๒;๓๕	[ถ]	
คจกนร	๑๘๒	ถมนภนา	๑๘๕;๒๐๕
คจวต	๑๘๓;๑๘๔	ถมนภิตคค	๑๑๘;๒๓๕
คชชากายวิมฺวณชาคฺคัมมตฺตช	๑๒๓	ถถ	๑๘๘;๑๘๙
คชชามโนชาคฺคัมมตฺตช	๑๒๕	ถาม	๒๓;๓๔
คชชามโนวิมฺวณชาค	๒๒	ถิน	๒๗๐;๒๗๑
คชชามโนวิมฺวณชาคฺคัมมตฺตช	๑๒๘	ถินมิทฺททวน	๒๗๐
คณฺหาคทฺท	๒๕๑;๒๖๖	ถินนา	๒๗๐
คณฺหาชาต	๒๕๑;๒๖๖	ถิปคค	๒๗๐
คณฺหานท	๒๕๑;๒๖๖	ถุ	๑๘๘;๑๘๙
คณฺหาปจฺจย	๓๐๑	[ท]	
คณฺหาตมฺท	๒๕๑;๒๖๖	ทวิ	๑๘๖;๒๐๘
คตีย	๕๑;๕๕	ทนฺตวิชาท	๑๘๖;๒๐๘
คถาคค	๒๕๘;๒๖๒	ทนฺธาภิณณ	๕๗;๕๘
คณฺภาว	๑๐๓	ทว	๓๐๓
คปนีย	๒๘๗	ทตฺตณ	๒๔๓
คาวกรูป	๑๘๘;๑๘๙	ทิจฺจ	๑๗๘;๒๓๕

ปทานุกรกโม

๓๕๙

ปทานุกรกโม	องฺก	ปทานุกรกโม	องฺก
ทัญจรมมุตฺตวิหาร	๑๖๕;๒๕๔	ทกฺขปฏฺฐิปปทา	๕๗;๕๘
ทัญจาสว	๒๕๘;๓๒๒	ทกฺขปฺปภา	๒๕๑;๒๖๖
ทัญจิ	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺขภูมึ	๒๓๙
ทัญจิกนฺตาว	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺขมุต	๒๕๑;๒๖๖
ทัญจิกต	๘๔;๘๖	ทกฺขตมฺท	๒๕๐;๒๕๓
ทัญจิกตวิปฺปยุตฺต	๑๑๑;๑๑๒	ทกฺขตมฺมุตฺต	๑๗๙;๑๘๗
ทัญจิกตวิปฺปยุตฺตโตภตฺต	๓๑๒;๓๑๕	ทกฺขตฺต	๑๕๗;๓๑๑
ทัญจิกตมฺปยุตฺต	๑๐๕;๑๐๘	ทกฺขินฺทริย	๑๕๗;๑๕๘
ทัญจิกน	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺกน	๑๘๒
ทัญจิปรามาต	๒๗๔;๓๓๐	ทกฺกียา	๒๕๑;๒๖๖
ทัญจิวปฺต	๓๐๕	ทกฺกปณณ	๒๘๙
ทัญจิวปฺนท	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺกเมตฺต	๑๐๘;๒๕๒
ทัญจิวุตฺต	๓๐๖	ทกฺกิก	๕๒;๕๓
ทัญจิวุตฺตกายิก	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺกต	๒๘๙
ทัญจิตฺโยชน	๑๐๗;๑๐๘	ทกฺกตฺต	๓๐๕
ทัญจิตฺตโยชน	๓๒๓	ทกฺก	๑๖๘;๑๗๒
ทัญจิตฺตมฺปทา	๓๐๕;๓๐๖	ทกฺกนา	๑๑๖;๒๖๑
ทัญจูปาทาน	๒๗๙;๒๘๐	ทกฺกต	๑๑๖;๒๖๑
ทินฺน	๒๗๙	ทกฺกตตฺต	๑๑๕;๑๑๗
ทิน	๑๘๘;๑๘๙	ทกฺกตฺตินฺทริย	๑๑๖
ทกฺข	๑๕๗;๑๕๘	ทกฺกตฺต	๒๘๙
ทกฺก	๓๐๑	ทกฺกตฺต	๒๘๙
ทกฺก	๒๕๑;๒๖๖	ทกฺก	๑๑๖;๒๖๑
ทกฺก	๒๕๐	ทกฺก	๑๘๒;๑๘๓
ทกฺก	๒๕๐;๒๕๓	ทกฺก	๑๑๗;๒๕๒

ปทานุกรกโม	องฺเก	ปทานุกรกโม	องฺเก
เทพพุก	๓๑๘;๒๔๒	นาคคตตณฺเฒา	๗๙;๘๒
[ช]		นาคปจยคามิ	๒๔๕;๓๑๓
ชช	๒๖๑;๒๘๔	นาม	๒๘๗
ชนาตา	๒๕๓;๒๖๖	นามกมม	๒๘๗
ชมม	๒๑;๓๑	นามเขย	๒๘๗
ชมมคณฺหา	๒๕๑	นามรูป	๓๐๑
ชมมชาตุ	๓๑;๓๓	นามรูปปจฺจย	๓๐๑
ชมมปฏิสันถาร	๓๐๒	นาเด็กข	๒๔๕
ชมมมจฺฉริย	๒๖๓	นิกนฺติ	๒๕๑;๒๖๖
ชมมวิจย	๒๔;๓๔	นิกามนา	๒๕๑;๒๖๖
ชมมวิจยตมฺโพชณฺณค	๘๗;๘๘	นิกกม	๒๓;๓๔
ชมฺมายตน	๓๑;๔๙	นิกฺโฆตตทท	๑๙๐;๑๙๑
ชมฺมายตนปริยาปนฺน	๑๘๐;๒๕๖	นินฺน	๑๘๘;๑๘๙
ชมฺนารมฺมณ	๒๑;๔๔	นิพฺพคฺค	๒๔๗
ชาตุ	๓๑;๕๑	นิพฺพาน	๓๐๗;๓๐๘
ชาตุกตฺตคา	๓๐๐	นิมิตฺตคฺคาคาหิ	๓๐๒;๓๐๓
ชาวณฺดา	๒๓;๓๔	นียก	๒๔๘;๒๔๙
ชิตฺติ	๒๓;๓๔	นียค	๒๔๖;๒๔๕
ชฺวตฺตมฺปคฺคาห	๒๓;๓๔	นียค	๒๔๖;๒๔๕
ชฺว	๑๘๘;๑๘๙	นียค	๒๔๖;๒๔๕
[น]		นียค	๒๔๖;๒๔๕
นนฺท	๒๕๑;๒๖๖	นียค	๒๔๖;๒๔๕
นนฺทราค	๒๕๑;๒๖๖	นียค	๒๔๖;๒๔๕
นยฺน	๑๘๒;๑๘๓	นียค	๒๔๖;๒๔๕
นพนฺต	๑๘๖;๒๐๘	นียค	๒๔๖;๒๔๕
นากุสฺส	๑๖๐;๑๖๑	นียค	๒๔๖;๒๔๕

ปทานุกรโม

๓๖๓

ปทานุกรโม	อรรถ	ปทานุกรโม	อรรถ
นัตถกถิติน	๖๓	ปคฺคาห	๒๓;๔๖
นัตถกถิตฺต	๗๕	ปคฺคาหนิมิตฺต	๓๐๕
นัตถกภาส	๗๕	ปงฺก	๒๕๓;๒๕๖
นัตถวณฺณ	๗๕	ปจฺจายิกา	๒๗๐
นัตถวณ	๒๕๓;๒๖๖	ปจฺจกฺค	๒๔๘;๒๔๙
นัตถวณวิปฺยคฺค	๒๗๒;๒๗๔	ปจฺจปฺพน	๒๔๘;๓๑๖
นัตถวณตมฺปยคฺค	๒๗๒;๒๗๓	ปจฺจปฺพนารมฺมณ	๒๔๘;๓๑๖
นัตถวณีย	๓๖๗;๓๘๓	ปจฺจปตฺถกฺค	๒๔;๓๔
เนตฺต	๓๘๒;๓๘๓	ปชฺชปฺปา	๒๕๓;๒๖๖
เนปฺปญฺญ	๒๔;๓๔	ปชฺชานนา	๒๔;๓๔
เนว อายคฺคามิ น อปฺยคฺคามิ	๓๖๗;๓๘๓	ปณฺจกฺค	๓๓;๓๕
เนว ทตฺถเนน นภาวนฺาย-		ปณฺจม	๕๖;๕๘
ปฬาคพฺพ	๓๖๗;๓๘๓	ปณฺจคฺค	๒๔๗
เนววิปากนวิปากมฺมมฺม	๓๖๗;๓๘๓	ปณฺจคฺคปถ	๒๔๗
เนวตฺถมฺมานาสตฺถมฺนายน-		ปณฺจวณฺค	๓๐๐
ตฺถมฺนาคค	๘๐;๘๓	ปณฺญา	๒๔;๓๔
เนวตฺถมฺมานาสตฺถมฺนายนค	๒๔๔	ปณฺญาอาโถก	๒๔;๓๔
เนวเลกฺขนาเลกฺข	๓๖๗;๓๘๓	ปณฺญาโสภาส	๒๔;๓๔
เนวอายคฺคามิ	๒๔๕;๓๑๓	ปณฺญาปชฺชโศค	๒๔;๓๔
เนพ	๓๐๒	ปณฺญาปาสาท	๒๔;๓๔
โน ตฺวปาทา	๓๗๖	ปณฺญาพต	๒๓;๒๔
[ป]		ปณฺญารคน	๒๔;๓๔
ปโกป	๒๕๓;๒๖๓	ปณฺญาคค	๒๔;๓๔
ปคฺคณฺตา	๒๔;๔๓	ปณฺญินทฺริย	๒๓;๒๓
ปคฺคณฺค	๒๔;๔๓	ปณฺญิกมฺมค	๓๔๕
ปคฺคณฺภาว	๒๔;๔๓	ปณฺญิกคาค	๓๐๗;๓๐๘

ปทานุกรโม	องฺเ	ปทานุกรโม	องฺเ
ปฏิฆ	๒๕๓;๒๖๓	ปณฺฑิต	๒๕๗
ปฏิฆสฺสว	๗๕;๗๖	ปโตท	๒๕;๓๔
ปฏิฆสฺสวโชน	๒๖๓;๓๒๓	ปตุค	๓๐๔
ปฏิฆสฺสวปยุค	๓๑๕;๓๑๗	ปตุคคณฺ	๓๕๒
ปฏิฆาต	๒๕๓	ปตุคต	๓๕๓;๓๕๔
ปฏิฆาตฺมฺปนฺ	๒๓;๓๓	ปตุคิ	๗๔;๓๓๖
ปฏิฆาตฺมฺปาทกุตฺตา	๓๐๓	ปตุคณา	๒๕๓;๒๖๖
ปฏิปทา	๕๗;๕๘	ปโต	๒๕๓;๒๖๓
ปฏิปตฺสฺส	๒๕;๕๒	ปธาน	๓๐๖;๓๐๗
ปฏิปตฺสฺสมภา	๒๕;๕๒	ปโมทนา	๒๓;๓๕
ปฏิปตฺสฺสมภิตฺต	๒๕;๕๒	ปโมห	๓๐๕;๒๕๒
ปฏิพนฺ	๒๕๓;๒๖๖	ปรกฏ	๓๐๒
ปฏิวิริ	๗๗;๗๘	ปรกฏม	๒๓;๓๔
ปฏิวิโร	๓๓๖;๒๕๓	ปรนนิมิตฺตวตฺตํ (เทว)	๒๕๔
ปฏิสงฺขา	๓๐๔	ปรปฺกค	๒๕๕
ปฏิสงฺขานพ	๓๐๔	ปรตาสฺสการการ-	
ปฏิสนฺถ	๓๐๒	มานนฺนทณฺ	๒๖๓
ปฏิสนฺถาร	๓๐๒	ปรตค	๒๕๕
ปฏิสฺส	๒๓;๓๔	ปรกิตฺต	๓๐๒
ปจฺจกฺค	๕๐;๕๒	ปรามจฺ	๓๖๗;๓๗๓
ปจฺจกฺค	๓๗๗;๓๗๘	ปรามาต	๓๐๗;๓๐๘
ปณฺวตฺ	๓๕๐;๓๕๓	ปรามาตฺวิปยุค	๒๗๕;๒๗๖
ปณฺ	๒๕๓;๒๖๖	ปรามาตฺมฺปยุค	๒๗๕;๓๓๐
ปณฺ	๗๐;๗๓	ปริตค	๕๗;๕๘
ปณฺ	๒๒;๓๕	ปริตการมมณ	๕๗;๕๘
ปณฺ	๒๕;๓๔	ปรินายกา	๒๕;๓๔

ปทานุกรกโม

๓๖๓

ปทานุกรกโม	องฺก	ปทานุกรกโม	องฺก
ปริปาก	๓๘๖;๒๐๗	ปาดนา	๒๔;๓๕
ปริเภท	๓๘๖;๒๐๗	ปาดิจุจ	๓๘๖;๒๐๗
ปริมนุทต	๓๘๘;๓๘๘	ปิตุ	๒๘๐;๓๐๕
ปริยบุตร	๒๘๔	ปิตาปนตา	๓๐๔
ปริยาปนฺน	๓๖๘;๓๘๓	ปิย	๒๕๓;๒๖๓
ปริยฺญฺจํ	๒๕๓;๒๖๖	ปิหนา	๒๕๓;๒๖๖
ปริโยนาห	๒๗๐	ปิค	๗๕
ปริดฺปนฺนา	๓๓๘;๒๔๓	ปิคก	๓๘๘
ปติเคธ	๒๕๓;๒๖๖	ปิคกตฺติณ	๖๓
ปวิจย	๒๔;๓๔	ปิตฺติทฺตฺตฺน	๗๕
ปตํ	๓๘๒	ปิตฺติภาต	๗๕
ปตฺตาเรณฺต	๓๘๕	ปิตฺตวณฺณ	๗๕
ปตฺตฺทฺธิ	๒๘;๘๒	ปิตฺติ	๒๓;๓๕
ปตฺตฺทฺธิตฺมโพชฺฌณฺก	๘๒	ปิตฺติภฺมิ	๒๘๓
ปตฺตฺมกฺกนา	๒๘;๘๒	ปิตฺติตฺมโพชฺฌณฺก	๘๖
ปหาดพพ	๒๘๘;๒๘๐	ปิตฺติหคค	๓๖๗;๓๘๓
ปหาดพพเหคฺค	๒๘๓;๒๘๒	ปิตฺติช	๕๐;๕๓
ปหาน	๕๒;๕๖	ปุกฺก	๒๘๘;๓๐๐
ปหาด	๒๓;๓๕	ปุกฺกจิกคฺคา	๒๕๓;๒๖๖
ปาฏฺฏปุกฺกคฺค	๒๔๘;๒๔๘	ปุกฺกคฺคตา	๒๕๓;๒๖๖
ปานิตฺทฺท	๓๘๐;๓๘๓	ปุกฺกชฺชน	๒๔๒
ปาตุกฺก	๒๔๗	ปุกฺกณฺน	๓๘๒
ปาป	๒๖;๓๘	ปุกฺกณฺต	๓๘๓;๓๘๔
ปาปมิตฺตคฺคา	๒๘๘	ปุกฺกณฺต	๒๔๒;๒๕๐
ปาโมชฺช	๒๒;๓๕	ปุกฺกณฺตคฺคทฺธิ	๒๘๘
ปาริปุริ	๓๐๖	ปุกฺกณฺตคฺคทฺธิ	๒๔๒;๒๕๐

ปทานุทุกโม	อง.เก	ปทานุทุกโม	อง.เก
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ	๓๐๗	โณฏฐพพชาตุ	๓๗๐;๓๗๔
ปฐิตกุต	๓๙๕;๒๐๕	โณฏฐพพายตน	๓๖๙;๓๗๓
ปฐิตค	๓๙๕;๒๐๕	โณฏฐพพารมมณ	๒๓;๔๖
ปฐิตนิมิต	๓๙๕;๒๐๕	โณฏฐพพาสา	๒๕๓;๒๖๖
ปฐิตภาว	๓๙๕;๒๐๕	[พ]	
ปฐิตติงค	๓๙๕;๒๐๕	พนุชน	๒๕๓;๒๖๖
ปฐิตากบป	๓๙๕;๒๐๕	พนุชนค	๓๙๗;๒๐๖
ปฐิตินุทริย	๓๗๐;๓๗๔	พต	๓๓
บุพพกถณูปาถหคค	๗๙	พหิทฐา	๖๔;๗๓
บุชญา	๒๖๓	พหิทฐารมมณ	๒๔๙;๓๓๗
เปมณ	๓๐๒	พหุชนกนค	๓๐๒
โปรี	๓๐๒	พหุชนมนาป	๓๐๒
[ผ]		พหุคกม	๓๐๔;๓๐๗
ผรุส	๓๙๗	พหุสค	๓๐๐
ผต	๒๗๙;๓๐๕	พาด	๒๙๖
ผตคนุช	๓๙๒	พาดย	๓๐๙;๒๕๒
ผตวส	๓๙๓;๓๙๔	พาทิร	๓๖๘;๓๗๐
ผตมงค	๓๐๖;๓๐๗	โพชฌนค	๓๐๓;๓๐๒
ผตส	๒๓;๓๓	พยุบชน	๒๙๗
ผตสปัจจุย	๓๐๓	พยุปปถ	๓๙๕;๒๐๖
ผตสอาหาร	๓๓;๔๒	พยุปปนา	๒๒;๓๕
ผาณค	๓๙๖;๒๐๘	พยาริ	๓๐๖
ผาตวิหาร	๓๐๔	พยาริภย	๓๐๖
ผตนา	๒๒;๓๓	พยาปชชนา	๓๓๖;๒๕๒
โณฏฐพพ	๓๙๖;๓๙๗	พยาปชชิตค	๒๕๒
โณฏฐพพคณหา	๒๕๓;๒๖๖	พยาปค	๓๓๖;๒๕๓

ปทานุกโม

๓๖๕

ปทานุกโม

องเก

ปทานุกโม

องเก

พยาปาท

๓๓๖

ภิกขุโยกมุขตา

๓๐๗

พยาปาทนักรณ

๒๗๐;๒๗๓

ภิกขุโยภาว

๓๐๖

พรหมจริยานุคฺคห

๓๐๓

ภุค

๒๔๗

พรหมโตก

๒๙๔

ภุมิ

๙๔;๓๓๖

พรหมวิหาวชฺฌมาน

๗๖;๗๘

ภุริ

๒๔;๓๔

[ก]

ภขนา

๒๙๙;๓๐๐

ภเวธตท

๓๙๐;๓๙๓

ภคฺติ

๒๙๙;๓๐๐

ภโชน

๓๐๓

ภนตฺตค

๓๓๙;๒๗๓

[ม]

ภว

๒๕๙;๒๖๒

มัต

๓๙๖;๒๐๙

ภวจุณฺท

๒๕๙;๒๖๒

มคฺค

๓๓;๔๒

ภวชฺฌเณตฺตาน

๒๕๙;๒๖๒

มคฺคคฺค

๙๕;๙๖

ภวคณฺหา

๒๕๓;๒๕๙

มคฺคปริยาปนฺน

๙๕;๙๖

ภวทฺธิจฺจิ

๒๙๙

มคฺคผล

๒๔๖;๒๕๖

ภวณฺท

๒๕๙;๒๖๒

มคฺคตมฺก

๓๐๖;๓๐๗

ภวเนคฺติ

๒๕๓;๒๖๖

มคฺคเหตฺก

๒๔๗;๓๓๕

ภวปจฺจุย

๓๐๓

มคฺคคาริปปิ

๒๔๗;๓๓๕

ภวปริพาห

๒๕๙;๒๖๒

มคฺคคารมมณ

๒๔๖;๓๓๕

ภวมฺจฺฉา

๒๕๙;๒๖๒

มจฺฉ

๓๙๖;๒๐๙

ภวราค

๒๕๙;๒๖๒

มจฺฉรายนา

๒๖๓

ภวราคตฺถโยชน

๒๖๓;๒๖๒

มจฺฉรายคฺค

๒๖๓

ภวตีเนห

๒๕๙;๒๖๒

มจฺฉนฺธิย

๒๖๓

ภวาสว

๒๕๙;๓๒๒

มจฺฉนฺธิยตฺถโยชน

๒๖๓;๒๖๕

ภาวนา

๒๙๐;๒๙๓

มจฺฉนฺ

๒๙๙

ภาวนาพต

๓๐๔

มจฺฉเนว

๒๖๓

ภาวิตคฺค

๓๓๖;๓๓๗

มจฺฉนิม

๙๐;๙๓

ปทานุกรโม	อังก	ปทานุกรโม	อังก
มณฺเฏฐก	๓๘๘;๓๘๘	มโนตฺถเจตนาหาร	๓๓;๔๒
มณฺเฏฐนา	๒๖๓;๒๘๔	มโนตฺถจิริต	๒๘๗
มณฺเฏฐคค	๒๖๓;๒๘๔	มรณ	๓๐๖
มณฺเฏฐคคตาเวพุริย	๓๘๘-๘	มรณภย	๓๐๖
มณฺเฏฐน	๓๐๓	มหคคค	๒๔๖;๓๓๓
มคฺคตณฺเฏฐนา	๓๐๔	มหคคคตารมมณ	๒๔๖;๓๓๔
มท	๓๐๓	มหาฏฐ	๓๖๗;๓๖๘
มทฺทว	๓๐๒	มหิกกา	๓๘๘;๓๘๘
มทฺทวค	๒๘๘;๘๓	มาค	๒๘๐;๓๐๕
มฐ	๓๘๖;๒๐๘	มาน	๒๖๓;๒๘๔
มฐร	๓๘๓;๓๘๔	มานน	๒๖๓
มนตฺถการกุตตค	๓๐๓	มานต	๒๒๒;๓๘๘
มนวป	๒๕๑	มานตฺถวโยชน	๒๖๓;๓๒๓
มนายคณ	๒๒๒;๓๓	มายา	๒๕๑;๒๖๖
มนินทริย	๒๓๓;๓๓	मारปาส	๒๕๑;๒๖๖
มนตฺถตฺถท	๓๘๐;๓๘๓	मारพิต	๒๕๑;๒๖๖
มโน	๒๒๒;๓๘๘	मारวิตย	๒๕๑;๒๖๖
มโนกมม	๒๓๘;๒๕๓	มิจฺจคค	๓๐๗;๓๐๘
มโนชาค	๓๒๔;๓๒๖	มิจฺจคคณียค	๒๔๖;๓๓๕
มโนตฺถจิริต	๒๘๗	มิจฺจคคอาทว	๘๘
มโนปโทต	๒๕๒;๒๖๓	มิจฺจคคทิจิ	๓๐๕
มโนชาควิณฺเณย	๓๗๘;๒๓๖	มิจฺจคคปถ	๓๐๗;๓๐๘
มโนวิเตช	๓๓๘;๒๕๓	มิจฺจคความ	๓๐๕;๓๐๖
มโนวิณฺเณยชาค	๓๓;๓๓	มิจฺจคคตฺถกป	๓๐๕;๓๐๖
มโนวิณฺเณยชาควิณฺเณย	๓๗๘;๒๓๖	มิจฺจคคตฺถมาธิ	๓๐๕;๓๐๖
มโนวิณฺเณย	๓๗๘	มิทฐ	๒๗๐;๒๗๓

ปทานุกรกโม

๓๖๗

ปทานุกรกโม	องฺก	ปทานุกรกโม	องฺก
มฺฐาติย	๑๘๖;๒๐๘	มฺฐ	๑๘๖;๑๘๓
มฺฐา	๒๕๓	มฺฐคณฺหา	๒๕๓;๒๖๖
มฺฐจฺตจฺจ	๓๐๔	มฺฐชาคฺ	๑๗๐;๑๗๔
มฺค	๑๗๘;๒๓๕	มฺฐายคณ	๑๖๘;๑๗๓
มฺฐคณฺหา	๑๘๐;๑๘๓	มฺฐารมฺมณ	๒๑;๔๖
มฺฐคณฺหา	๗๘	มฺฐา	๒๕๓;๒๖๖
มฺฐก	๑๘๗	มฺฐ	๑๘๘;๑๘๙
มฺฐกา	๒๘๘;๙๓	มฺฐ	๒๕๓;๒๖๖
มฺฐคณฺ	๑๘๒	มฺฐ	๖๔;๗๑
มฺฐ	๑๘๓;๑๘๔	มฺฐคณฺหา	๒๕๓;๒๖๖
เมคฺตายนฺ	๒๕๐	มฺฐชาคฺ	๑๗๐;๑๗๔
เมคฺตายนฺคค	๒๕๐	มฺฐวคคณฺหา	๒๕๓;๒๖๖
เมคฺตายนฺคค	๗๖;๗๗	มฺฐ	๑๐๔;๑๕๖
เมคฺค	๒๕๐	มฺฐคณฺหา	๒๕๓
เมธา	๒๔;๓๔	มฺฐคณฺ	๒๕๓;๒๖๐
โมฆ	๒๖๗	มฺฐคณฺ	๒๓๖;๒๓๗
โมห	๑๐๘;๒๕๒	มฺฐคณฺ	๗๘;๗๒
[ย]		มฺฐคณฺ	๑๖๘;๑๗๓
ยปนา	๒๔;๓๕	มฺฐคณฺ	๒๑;๔๔
ยาคฺ	๓๐๓	มฺฐคณฺ	๑๓๔;๑๕๕
ยาปนา	๒๔;๓๕	มฺฐคณฺ	๑๖๕
ยฺย	๒๗๘;๓๐๕	มฺฐคณฺ	๗๘
โยค	๒๕๓;๒๖๖	มฺฐคณฺ	๑๓๓;๑๓๔
โยคณ	๑๖๗;๑๘๓	มฺฐคณฺ	๒๕๐;๒๕๒
[ร]		มฺฐคณฺ	๒๕๓;๒๖๖
ร	๑๘๘;๑๘๙	มฺฐคณฺ	๗๖

ปทานุยกโม	อังก	ปทานุยกโม	อังก
รูปูปคฺติ	๕๐;๕๓	โตหิตกนิภาต	๗๕
[ล]		โตหิตกวนุณ	๗๕
ตคา	๒๕๓;๒๖๖	โตหิตกตณเฑาะต	๗๕
ตมฺพิต	๓๕๓;๓๕๕	โตหิตกตณเฑ	๖๓
ตหุ	๓๕๗	[ว]	
ตหุคา	๒๕๕;๕๒	วจฺกมฺ	๒๕๕;๓๕๓
ตหุปรินามคา	๒๕๕;๕๒	วจฺทจฺจวิ	๕๕๕;๒๕๗
ตภมจฺณริย	๒๖๓	วจฺเภท	๓๕๕;๒๐๖
ตภาดา	๒๕๓;๒๖๖	วจฺวิญญคฺติ	๓๗๐;๓๗๕
ตฺน	๒๗๐	วจฺตฺจวิ	๒๕๗
ตฺยนา	๒๗๐	วจฺรูปม	๒๕๖
ตฺยิตคฺต	๒๗๐	วจฺฐ	๒๗๓
ตฺยภนา	๓๐๕;๓๐๕	วจฺฐตฺตณเฑิตา	๒๗๓
ตฺยภคฺต	๓๐๕;๓๐๕	วจฺฐ	๓๕๕;๓๕๕
โตก	๓๕๒;๓๕๓	วณฺณนิภา	๓๕๕;๓๕๕
โตกีย	๓๖๗;๓๕๓	วณฺณณมจฺณริย	๒๖๓
โตกฺตฺร	๕๖;๕๗	วค	๒๕๓
โตกฺตฺรปณฺจกนย	๓๓๐	วคฺคณา	๒๕๕;๓๕๕
โตณิก	๓๕๓;๓๕๕	วคฺฤ	๓๖๕;๓๕๒
โตภ	๓๐๕;๓๓๕	วณ	๒๕๓;๒๖๖
โตภตฺต	๓๓๕	วณณ	๒๕๓;๒๖๖
โตคฺค	๒๕๓;๒๖๖	วณฺท	๒๖๓
โตคฺคปายนา	๒๕๓;๒๖๖	วย	๓๕๖;๒๐๗
โตคฺคปายคฺต	๒๕๓;๒๖๖	วคฺตฺตจคา	๓๕๖;๒๐๗
โตหิตก	๗๕;๓๕๕	วาจา	๓๕๕;๒๐๖
โตหิตกนิทตฺต	๗๕	วาคตฺต	๓๕๐;๓๕๓

ปทานุกรกโม

๓๖๙

ปทานุกรกโม	องฺเก	ปทานุกรกโม	องฺเก
วาทิตตัท	๓๙๐	วิญญาณญายตนสํหคค	๗๙
วายาม	๒๓;๓๔	วิญญาณปจฺจย	๓๐๓
วายุ	๒๓๕	วิญญาณวณฺศ	๒๔๒;๒๙๐
วายุโกสิน	๖๓	วิญญาณอาหาร	๓๓;๔๒
วายุคค	๒๓๕	วิญญาต	๑๗๙;๒๓๕
วายุธาค	๑๗๙;๑๙๗	วิญญาปนา	๑๙๕;๒๐๕
วิภวียคคตสํญญาสํหคค	๗๙	วิญญาปิตคค	๑๙๕;๒๐๕
วิภวียคคตสํญญาสํหคค	๗๙	วิญญะย	๒๕๖
วิภเวป	๑๑๙;๒๗๑	วิตกุก	๒๑;๒๒๒
วิคค	๒๔๙	วิตกุกวิจฺจว	๕๐;๕๔
วิจย	๒๔;๓๔	วิตกุกสํหคค	๓๑๐
วิจว	๒๑;๒๒	วิตฺติ	๒๓;๓๕
วิจวรมคค	๕๓;๗๗	วิทิต	๑๐๔
วิจฺจิกจฺจนา	๑๑๗;๑๑๙	วินัสสํญญาสํหคค	๗๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๒๗๑;๒๗๓	วิปจฺจณิกสํคค	๒๙๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๒๖๑;๓๒๓	วิปรินค	๒๔๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๑๑๗	วิปรียสํคค	๑๐๗;๑๐๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๓๑๑;๓๑๒	วิปัสสนา	๒๑;๒๔
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๗๙	วิปาก	๑๒๐;๑๔๗
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๒๙๖	วิปากขมฺมขมฺม	๒๔๐;๓๐๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๒๙๖	วิปากเหตุ	๓๑๙
วิจฺจิกจฺจนาฬวณ	๒๙๖	วิปฺพพคตสํญญาสํหคค	๗๙
วิญญคค	๑๖๙;๑๙๕	วิปฺปฏิญฺจคค	๒๙๙
วิญญาณ	๒๒;๒๔	วิปฺปฏิสํว	๒๗๑
วิญญาณกฺขณ	๒๒;๒๙	วิปฺปยคค	๒๖๕
วิญญาณญายตน	๙๐;๑๓๕	วิภวคค	๒๕๑;๒๖๖

ปทานุกโม	องเก	ปทานุกโม	องเก
วิภวทัญญิ	๒๘๘	วิมัตตวิปเตย	๘๐;๒๔๗
วิภูต	๓๐๓	วิญจันนุกตคา	๓๐๐
วิมคติ	๓๑๘;๒๔๒	วิปต	๕๐;๕๔
วิมุตติ	๓๐๗	เวทนา	๒๓;๓๕
วิโมกข	๗๖	เวทนามุข	๒๘;๔๓
วิวิติ	๘๘;๘๘	เวทนามุข	๒๔;๒๘
วิวิค	๕๑	เวทนามุข	๓๐๑
วิวิค	๒๓;๒๕	เวทนามุข	๒๒;๓๒
วิวิค	๒๓;๒๕	เวทนามุข	๓๐๐
วิวิค	๘๘	เวทนามุข	๒๔;๓๔
วิวิค	๘๐;๘๑	เวทนามุข	๘๘;๘๘
วิวิค	๒๓;๓๔	เวทนามุข	๘๘;๘๘
วิวิค	๒๓;๒๓	เวทนามุข	๒๕;๓;๒๖๓
วิวิค	๓๑๖;๒๕๒	เวทนามุข	๒๘๗
วิวิค	๓๘๕	[๕]	
วิวิค	๓๘๕;๒๐๖	เวทนามุข	๒๘๕
วิวิค	๓๘๕;๒๐๖	เวทนามุข	๓๐๗
วิวิค	๕๐;๘๔	เวทนามุข	๒๔๒
วิวิค	๕๐;๘๔	เวทนามุข	๒๖๓
วิวิค	๓๓๒	เวทนามุข	๓๐๒
วิวิค	๓๘๒	เวทนามุข	๒๘๘
วิวิค	๒๕๓;๒๖๖	เวทนามุข	๒๒;๓๕
วิวิค	๒๕๓;๒๖๖	เวทนามุข	๒๘๖;๒๘๗
วิวิค	๒๕๓;๒๖๖	เวทนามุข	๒๔๐;๓๐๘
วิวิค	๓๐๓	เวทนามุข	๓๐๗;๓๘๑
วิวิค	๒๔๗	เวทนามุข	๒๔๒;๒๖๒

ปทานุกรกโม

๓๗๑

ปทานุกรกโม	อรรถ	ปทานุกรกโม	อรรถ
ดํโยชนีย	๓๖๗;๓๘๓	ดํยชานิตคฺค	๒๒๕;๓๑
ดํวร	๓๐๓	ดํยว	๒๑๑;๓๑
ดํวคฺค	๓๐๖	ดํยวากุขน	๒๒๘;๓๑
ดํเวชนีย	๓๐๖	ดํยวาวนคฺ	๒๔๒;๒๘๐
ดํสฺสจ	๓๓๒	ดํยโชน	๒๔๓;๒๖๑
ดํสย	๓๑๘;๒๔๒	ดํยโชนวิปยคฺค	๒๖๔;๒๖๕
ดํเสวนา	๒๘๘;๓๐๐	ดํยโชนตมฺปยคฺค	๒๖๔;๒๖๕
ดํหานิ	๓๖๘;๒๐๗	ดํยโชนีย	๒๖๔;๒๖๕
ดํชค	๓๘๓;๓๒๐	ดํยจิติ	๒๓;๓๔
ดํชตฺท	๓๘๐;๓๘๓	ดํยห	๓๘๗
ดํชชา	๒๘๗	ดํยหฺวากา	๓๐๒
ดํชวาร	๒๔๒;๒๘๐	ดํย	๕๑
ดํชวารกฺขน	๒๘๘;๓๑	ดํย	๒๑;๒๓
ดํชวารปจฺย	๓๐๓	ดํยทริย	๒๑;๒๓
ดํชวารวณคฺ	๒๔๒;๒๘๐	ดํยปฏจํ	๓๐๓;๓๐๒
ดํชค	๒๕๓;๒๖๖	ดํยพต	๒๑;๒๓
ดํจ	๓๐๓;๒๖๗	ดํยมนคฺ	๕๑
ดํจจํ โดมิกณณ	๓๐๖	ดํยตมฺโพชณค	๘๘;๘๔
ดํจจํนิเวต	๒๖๖;๒๖๗	ดํยค	๓๘๖;๒๐๘
ดํยนิค	๓๐๔	ดํยค	๓๘๖;๒๐๘
ดํยนิกรีย	๘๘;๓๐๔	ดํยค	๒๔๒
ดํยเจตนา	๒๒;๓๓	ดํยค	๒๖๑;๒๘๔
ดํยเจตยิตคฺค	๒๒;๓๓	ดํยค	๓๘๓;๓๘๔
ดํยชนน	๒๕๑;๒๖๖	ดํยคณหา	๒๕๑;๒๖๖
ดํยชาค	๒๔๗	ดํยชาค	๓๗๐;๓๗๔
ดํยชานนา	๒๒;๓๑	ดํยชานนา	๒๒;๓๑

ปทานุกรโม	องฺก	ปทานุกรโม	องฺก
ศัพท์ทายคน	๑๖๘;๑๗๓	ศัพท์นิมิต	๓๐๔
ศัพท์ทารมมณ	๒๑	ศัพท์วิชัย	๕๐;๕๓
ศัพท์ทาดำ	๒๕๑;๒๖๖	ศัพท์วิชัย	๒๑;๒๓
ศัพท์ทรา	๒๓;๓๓	ศัพท์วิชัย	๒๑;๓๔
ศัพท์ทราพด	๒๑;๒๓	ศัพท์วิชัยโพธิ์ณงค	๘๖;๘๗
ศัพท์วิชัย	๒๑;๒๓	ศัพท์วิชัย	๒๖
ศัพท์วิชัย	๑๖๘;๑๗๑	ศัพท์วิชัย	๓๐๐
ศัพท์วิชัย	๒๔๘;๓๑๗	ศัพท์วิชัย	๓๐๐
ศัพท์วิชัย	๑๗๐;๑๗๕	ศัพท์วิชัย	๒๘๔
ศัพท์วิชัย	๑๖๘;๑๗๒	ศัพท์วิชัย	๒๓๘;๒๔๑
ศัพท์วิชัย	๑๘๕;๒๐๕	ศัพท์วิชัย	๒๔๗
ศัพท์วิชัย	๑๘๕;๒๐๕	ศัพท์วิชัย	๓๐๑
ศัพท์วิชัย	๒๕๑;๒๖๖	ศัพท์วิชัย	๑๘๒;๑๘๓
ศัพท์วิชัย	๑๘๐;๑๘๑	ศัพท์วิชัย	๒๔๗
ศัพท์วิชัย	๑๖๗;๒๕๕	ศัพท์วิชัย	๒๕๑;๒๖๑
ศัพท์วิชัย	๑๖๘;๑๗๑	ศัพท์วิชัย	๒๖๑;๒๘๔
ศัพท์วิชัย	๒๘๘	ศัพท์วิชัย	๒๑;๒๔
ศัพท์วิชัย	๑๘๖;๒๐๘	ศัพท์วิชัย	๕๑
ศัพท์วิชัย	๒๘๓;๓๔๑	ศัพท์วิชัย	๒๕๑;๒๖๖
ศัพท์วิชัย	๒๘๓	ศัพท์วิชัย	๒๕๑;๒๖๑
ศัพท์วิชัย	๒๔๒;๒๘๐	ศัพท์วิชัย	๒๓๘;๒๖๐
ศัพท์วิชัย	๒๔๒;๒๘๐	ศัพท์วิชัย	๒๘๘;๓๐๐
ศัพท์วิชัย	๒๘๗	ศัพท์วิชัย	๕๐
ศัพท์วิชัย	๒๔๓;๒๘๐	ศัพท์วิชัย	๒๒๒;๓๓
ศัพท์วิชัย	๗๘;๗๒	ศัพท์วิชัย	๒๒๒;๓๓
ศัพท์วิชัย	๒๑;๒๓	ศัพท์วิชัย	๒๘๘;๓๐๐

ปทานุกรโกโม			๓๗๓
ปทานุกรโกโม	องเก	ปทานุกรโกโม	องเก
ดัมภคฺติ	๓๐๐	ดัมหมิก	๒๙๙
ดัมภคฺตนิยค	๓, ๒๔๖	ดัมหานิ	๑๙๖
ดัมภปฺปธาน	๑๐๓	ดัมเหคฺก	๓๓๙
ดัมภสฺสท	๑๙๑	ดัมพายน	๓๐๑
ดัมภากมฺมหนุค	๙๙	ดัมภย	๓๐๒
ดัมภาทิฏฺฐิ	๙๙	ดัมภ	๒๒
ดัมภวาจา	๙๙	ดัมภจฺจุกริยา	๓๓๙
ดัมภาวายาม	๙๙	ดัมภ	๑๙๓
ดัมภาสงฺกปฺป	๙๙	ดัมภกมฺยตา	๒๖๖
ดัมภาสฺติ	๙๙	ดัมภณณผล	๓๑๕
ดัมภาสฺมาธิ	๙๙	ดัมภคฺน	๑๙๒
ดัมภโมห	๒๕๒	ดัมภมฺณ	๓๓๑
ดัมภ	๓๔๔	ดัมภาก	๒๙๓
ดัมภตา	๒๓	ดัมภ	๓๒๒
ดัมภิตา	๒๙๓	ดัมภ	๒๔๒
ดัมภ	๒๙๔	ดัมภ	๑๙๗
ดัมภกฺขณา	๙๗	ดัมภคค	๑๙๗
ดัมภยฺนา	๒๙๕	ดัมภ	๒๙๓
ดัมภ	๕๐	ดัมภ	๒๖๒
ดัมภก	๕๐	ดัมภ	๒๔๓
ดัมภ	๓๐๖	ดัมภ	๒๔๓
ดัมภ	๔๔	ดัมภ	๓๓๔
ดัมภ	๒๙๕	ดัมภ	๓๐๐
ดัมภ	๓๐๐	ดัมภ	๓๐๕
ดัมภ	๒๗๔	ดัมภ	๓๐๖
ดัมภ	๒๙๙	ดัมภ	๓๐๕

ปทานุกโม	องเก	ปทานุกโม	องเก
ดัดตมุปทา	๓๐๕	โสดวิณยาน	๑๒๒
ดักก	๒๙๗	โสดวิณเบยย	๑๗๙, ๒๕๗
ดักข	๒๒, ๒๓๙	โสดายคน	๑๙๑
ดักขมิ	๒๓๙	โสดินทริย	๑๙๓
ดักขวิหรี	๕๑	โสดปป	๒๗๐
ดักขมณัส	๑๙๖	โสดมณัสโทมนัส	๕๒
ดักขหคค	๓๑๑	โสดมณัสหคค	๕๔
ดักขปฏิปทา	๕๗	โสดมณัสดินทริย	๕๔
ดักขินทริย	๑๒๔	โสดรจ	๓๐๒
ดักขม	๒๐๑	โสดจตุตถคา	๒๙๙
ดักขน	๑๙๒	หคควิณชิตตกตณณาสหคคา	๗๙
ดักขณ	๑๙๒	หทย	๒๒
ดักขณคา	๑๓๙	หทยงคม	๓๐๒
ดักค	๒๙๓	หริวณณ	๑๙๙
ดักท	๒๕๓	หาต	๒๓
ดัก	๗๖	หิริ	๒๒๙
ดักขมณทต	๑๙๙	หิริพต	๒๖
ดักขณณทพพณณ	๖๙	หิริยิตพพ	๒๙๙
เดกข	๑๖๗	หีน	๙๒
เดกขาค	๙๙	หุค	๗๙
เดยย	๒๖๑	เหฏฐโต	๒๙๔
เดวนา	๓๐๐	เหฏฐจิม	๒๙๖
โศกปริเทวกุฏโทมนัสสุปายาต	๓๐๑	เหต	๓๑
โศค	๑๙๓	เหตวิปปยุค	๓๑๙
โศคราค	๑๗๐	เหตมมยุค	๓๑๙

